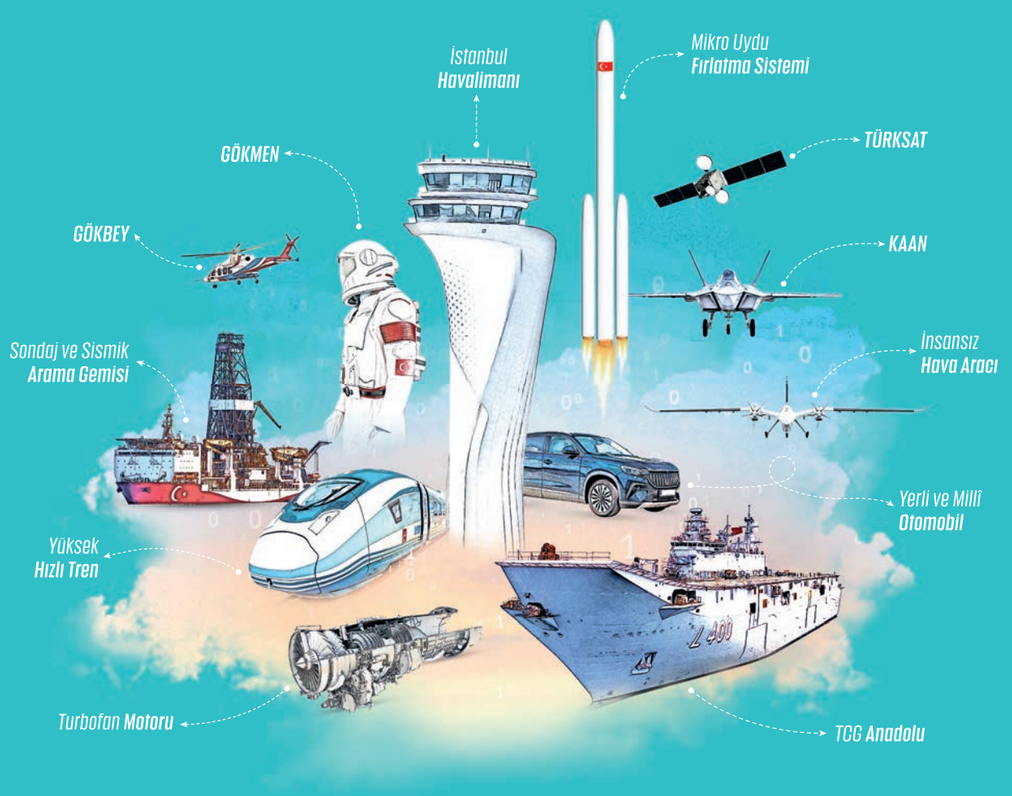
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN:978-975-11-8848-9

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI MİNYATÜR UYGULAMALARI 11-12 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

11
12

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI

MİNYATÜR UYGULAMALARI

Ders Materyali

MEB-211430_MINYATUR UYGULAMALARI 11-12

MEB-211430_MINYATUR UYGULAMALARI 11-12

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI

MİNYATÜR UYGULAMALARI
11-12

DERS MATERYALİ

YAZARLAR

Kutsiye KARAMAN BEŞİROĞLU

Zehra GÜL

Zeynep TUĞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 9915
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ .....: 3367

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı
Eylem KÖŞKER

Program Geliştirme Uzmanı
Seçkin Seçil BAŞARAN

Rehberlik Uzmanı
Esen YILDIRIM USTA

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Fatma YILMAZ

Grafik Tasarım Uzmanı
Ayça COŞKUN

ISBN: 978-975-11-8848-9

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile
Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

BASKI
Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.
Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20
Kahramankazan/Ankara
Sertifika No: 49599

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

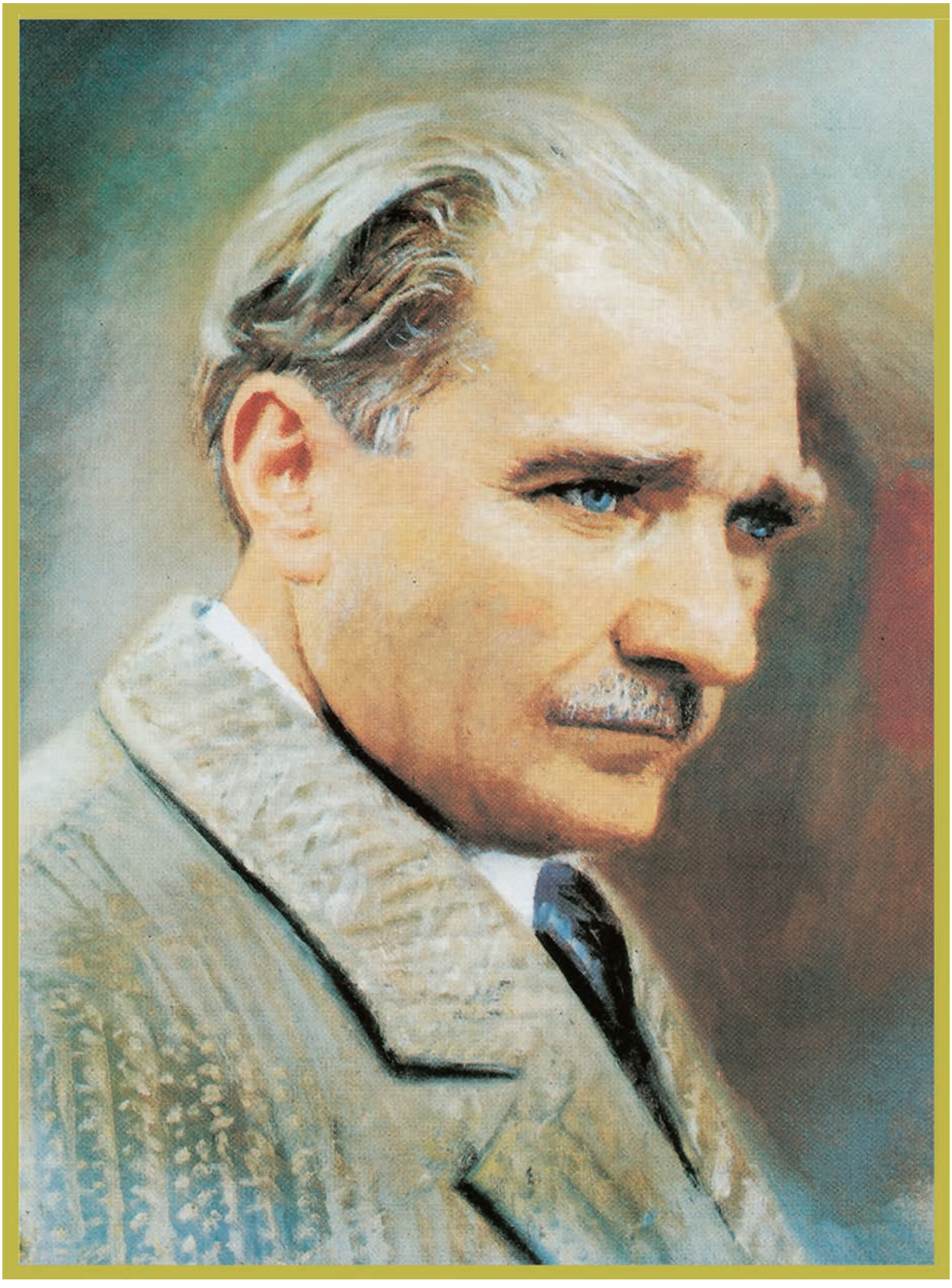
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI 11

1. ÖĞRENME BİRİMİ: ERKEN DÖNEM MİNYATÜR SANATI UYGULAMALARI 16

1.1. İSLAMİYET ÖNCESİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA 18
1.1.1. İslamiyet Öncesi Minyatür Sanatı Kompozisyon Özellikleri 18
1.1.2. Uygur Duvar Resmi Boyama Tekniği 20
1.1.2.1. Tıpkı Yapım (Replika) 21
1.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA 31
1.2.1. Selçuklu Dönemi Minyatür Sanatı Unsurlarının İşlendiği Maden, Taş ve Çini Örnekleri 32
1.2.1.1. Selçuklu Maden İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları 33
1.2.1.2. Selçuklu Taş İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları 34
1.2.1.3. Selçuklu Çini İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları 37
1.2.2. El Cezerî, Minyatürleri ve Kompozisyon Özellikleri 41
1.2.2.1. El Cezerî Kimdir? 41
1.2.2.2. El Cezerî'nin Eserleri 42
1.2.3. Kelile ve Dimne Minyatürleri 48
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 58

2. ÖĞRENME BİRİMİ: OSMANLI DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI UYGULAMALARI 60

2.1. OSMANLI KLASİK DÖNEM MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİNİ UYGULAMA 62
2.1.1. Osmanlı Klasik Dönem Minyatürlerinin Özellikleri 63
2.1.2. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Nakkaş Osman ve Eserleri 65
2.1.3. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh ve Eserleri 72
2.1.4. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Piri Reis ve Eserleri 76
2.2. OSMANLI BATILILAŞMA DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİNİ UYGULAMA 88
2.2.1. Osmanlı Batılılaşma Dönemi Minyatür Sanatçısı Nakkaş Levnî ve Eserleri 89
2.2.2. Batılılaşma Dönemi Farklı Nakkaşların Çalıştığı Padişah Portreleri 101
2.2.3. Nakkaşhane ve Nakkaşhane Usulü Çalışma Sistemi 106
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 118

İÇİNDEKİLER

3. ÖĞRENME BİRİMİ: MİNYATÜR SANATINDA ÖZGÜN TASARIM 120

3.1. DOĞA UNSURLARINI KULLANARAK ÖZGÜN TASARIMLAR OLUŞTURMA 122
3.1.1. Doğa Unsurlarını Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme 122
3.1.2. Çeşitli Doğa Unsurları İle Özgün Kompozisyon Çizimi 132
3.1.3. Çeşitli Doğa Unsurları İle Özgün Kompozisyon Boyama 137
3.2. HAYVAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN TASARIM OLUŞTURMA 152
3.2.1. Minyatür Sanatında Çok Kullanılan Hayvan Figürü Çizimi 152
3.2.2. Saz Yolu Üslubunda Kullanılan Hayvanların Çizimi 168
3.2.2.1. Saz Yolu Sanatçısı Şah Kulu 169
3.2.3. Özgün Hayvan Resimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme 176
3.2.4. Özgün Hayvan Figürü Çizimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Boyama 181
3.3. İNSAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN KOMPOZİSYON TASARIMI 185
3.3.1. İnsan Figürlerinde Kullanılan El, Ayak ve Yüz Ayrıntıları Çizimi 185
3.3.2. Minyatür Sanatında Kullanılan İnsan Figürü 199
3.3.3. Özgün İnsan Figürlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme 203
3.3.4. Özgün İnsan Figürü Çizimlerini Boyama 207
3.4. MİMARİ UNSURLAR İLE ÖZGÜN KOMPOZİSYON TASARIMI 214
3.4.1. Geometrik Formlar ve Minyatür Sanatında Kullanım Şekilleri 215
3.4.1.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Geometrik Motifler 216
3.4.2. Osmanlı Minyatür Sanatında Kent Tasvirleri ve Mimari Unsurlar 224
3.4.3. Minyatürlerde Otağ ve Çadır Çizim Teknikleri 243
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 250
CEVAP ANAHTARLARI 252
KAYNAKÇA 253
NOTLAR 254

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenme biriminin numarasını gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Öğrenme biriminde neler öğrenileceğini gösterir.

Öğrenme birimine uygun görseli içerir.

Öğrenme biriminin tanıtım karekodunu gösterir.

Öğrenme biriminde konu başlıklarını gösterir.

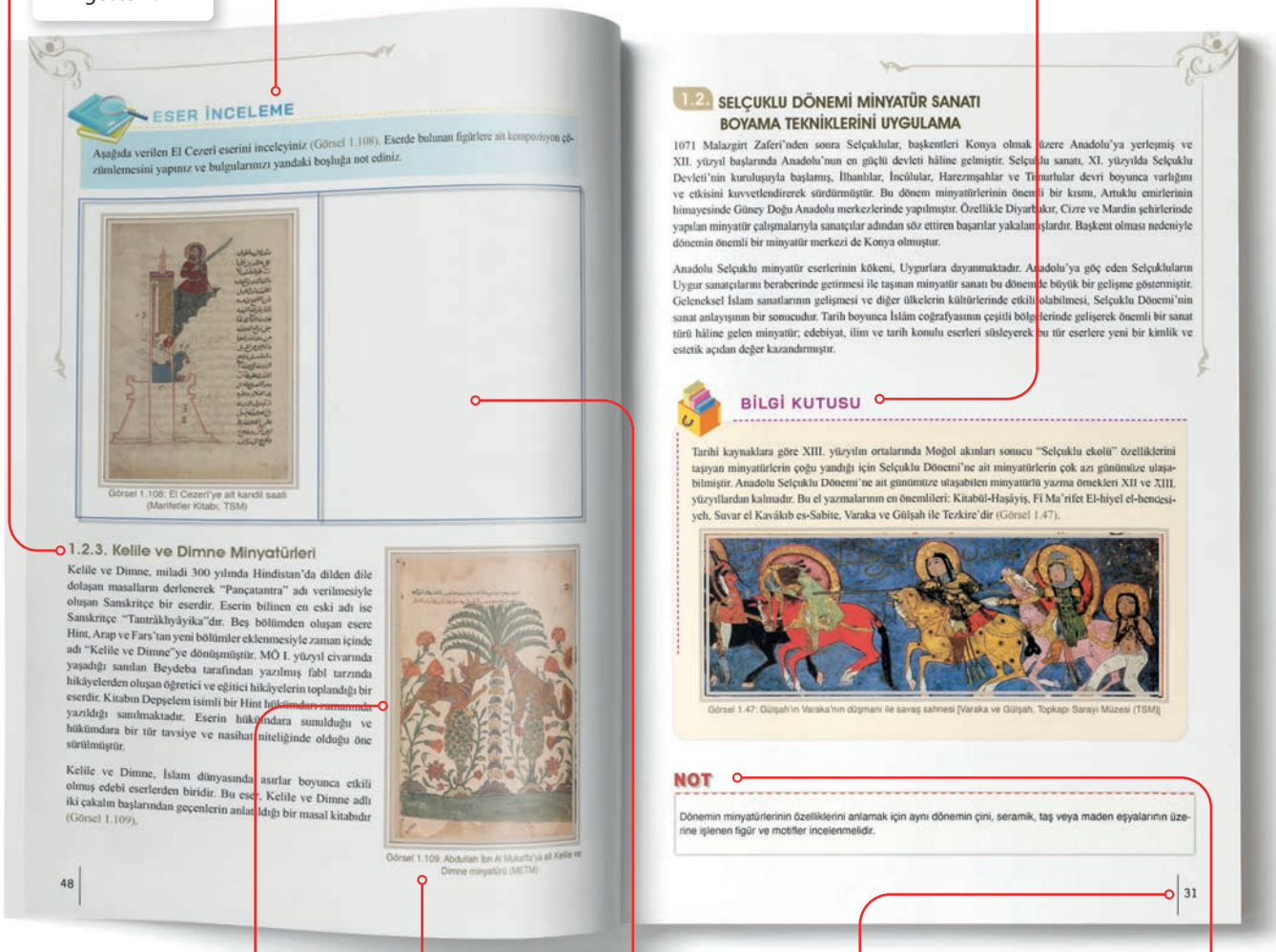
Öğrenme biriminde yer alan temel kavramları gösterir.

Konu ile ilgili ön hazırlığı gösterir.

İncelenmesi istenen eserin olduğu bölümü gösterir.

Konuya ilişkin ek bilgileri gösterir.

Konu başlığını gösterir.

ESER İNCELEME

Aşağıda verilen El Cezeri eserini inceleyiniz (Görsel 1.108). Eserde bulunan figürlere ait kompozisyon çözümlemesini yapınız ve bulgularınızı yandaki boşluğa not ediniz.

Görsel 1.108: El Cezeri'ye ait kandil saati (Maristler Kitabı, TSM)

1.2.3. Kelile ve Dimne Minyatürleri

Kelile ve Dimne, miladi 300 yılında Hindistan'da dilden dile dolaşan masalların derlenerek "Pançatantra" adı verilmesiyle oluşan Sanskritçe bir eserdir. Eserin bilinen en eski adı ise Sanskritçe "Tantrâkhyâyika"dır. Beş bölümden oluşan esere Hint, Arap ve Fars'tan yeni bölümler eklenmesiyle zaman içinde adı "Kelile ve Dimne"ye dönüşmüştür. MÖ I. yüzyıl civarında yaşadığı sanılan Beydeba tarafından yazılmış fabl tarzında hikâyelerden oluşan öğretici ve eğitici hikâyelerin toplandığı bir eserdir. Kitabın Depşelem isimli bir Hint hükümdarı zamanında yazıldığı sanılmaktadır. Eserin hükümdara sunulduğu ve hükümdara bir tür tavsiye ve nasihat niteliğinde olduğu öne sürülmüştür.

Kelile ve Dimne, İslam dünyasında asırlar boyunca etkili olmuş edebi eserlerden biridir. Bu eser, Kelile ve Dimne adlı iki çakalın başlarından geçenlerin anlatıldığı bir masal kitabıdır (Görsel 1.109).

Görsel 1.109: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne minyatürü (METM)

48

1.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklular, başkentleri Konya olmak üzere Anadolu'ya yerleşmiş ve XII. yüzyıl başlarında Anadolu'nun en güçlü devleti hâline gelmiştir. Selçuklu sanatı, XI. yüzyılda Selçuklu Devleti'nin kuruluşuyla başlamış, İlhanlılar, İncûlular, Harezmşahlar ve Timurlular devri boyunca varlığını ve etkisini kuvvetlendirerek sürdürmüştür. Bu dönem minyatürlerinin önemli bir kısmı, Artuklu emirlerinin himayesinde Güney Doğu Anadolu merkezlerinde yapılmıştır. Özellikle Diyarbakır, Cizre ve Mardin şehirlerinde yapılan minyatür çalışmalarıyla sanatçılar adından söz ettiren başarılar yakalamışlardır. Başkent olması nedeniyle dönemin önemli bir minyatür merkezi de Konya olmuştur.

Anadolu Selçuklu minyatür eserlerinin kökeni, Uygurlara dayanmaktadır. Anadolu'ya göç eden Selçukluların Uygur sanatçılarını beraberinde getirmesi ile taşınan minyatür sanatı bu dönemde büyük bir gelişme göstermiştir. Geleneksel İslam sanatlarının gelişmesi ve diğer ülkelerin kültürlerinde etkili olabilmesi, Selçuklu Dönemi'nin sanat anlayışının bir sonucudur. Tarih boyunca İslâm coğrafyasının çeşitli bölgelerinde gelişerek önemli bir sanat türü hâline gelen minyatür; edebiyat, ilim ve tarih konulu eserleri süsleyerek bu tür eserlere yeni bir kimlik ve estetik açıdan değer kazandırmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Tarihi kaynaklara göre XIII. yüzyılın ortalarında Moğol akınları sonucu "Selçuklu ekolü" özelliklerini taşıyan minyatürlerin çoğu yandığı için Selçuklu Dönemi'ne ait minyatürlerin çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait günümüze ulaşabilen minyatürlü yazma örnekleri XII ve XIII. yüzyıllardan kalmadır. Bu el yazmalarının en önemlileri: Kitabül-Haşâyiş, Fi Ma'rifet El-hiyel el-hendesiyeh, Suvar el Kavâkıb es-Sabite, Varaka ve Gülşah ile Tezkire'dir (Görsel 1.47).

Görsel 1.47: Gülşah'ın Varaka'nın düşmanı ile savaş sahnesi [Varaka ve Gülşah, Topkapı Sarayı Müzesi (TSM)]

NOT

Dönemin minyatürlerinin özelliklerini anlamak için aynı dönemin çini, seramik, taş veya maden eşyalarının üzerine işlenen figür ve motifler incelenmelidir.

31

Konuya ilişkin görseli gösterir.

Görsel altı yazısını gösterir.

Sayfa numarasını gösterir.

Not edilmesi gereken bölümü gösterir.

Esere ait bulguların yazılacağı bölümü gösterir.

Derecelendirme ölçeğini gösterir.

Dikkat çekmek için verilen bölümü gösterir.

ÖZGÜN İNSAN FİGÜRLERİNİ MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA SADELEŞTİRME UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok iyi (4)
1.	Gerekli malzemeleri hazırladı.				
2.	Figürün baş, el, ayak ve gövdesinin dış hat çizimini yerleştirdi.				
3.	Figürün kaş, göz, ağız burun ve başlık çizimini yaptı.				
4.	Figürün elbise kıvrımlarını ve kat yerlerinin çizimini yaptı.				
5.	Figürün bulunduğu mekânı (zemin, duvar vb.) detayları olmadan dış hatları ile yerleştirdi.				
6.	Aydınger kâğıdına çizdiği desenin hatalı kısımlarını silerek deseni düzeltti.				
7.	Deseni aydınger kâğıdına geçirdi.				
8.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
9.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
10.	Koyu geçirilen kısımları silerek çizgi değerini düşürdü.				
11.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 11 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 11X4= 44'tür.
PUAN = [(toplam puanX100) / Alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Aşağıda verilen görseli 10. uygulamada verilen işlem basamakları sırasını takip ederek minyatür sanatı kuralları ile sadeleştirerek çiziniz (Görsel 3.349).
"Özgün İnsan Figürlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme Kendin Yap" uygulaması yukarıda verilen derecelendirme ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte ye alan ölçütleri dikkate alınız.

Görsel 3.349: Osman Hamdi Bey'e ait Leylak Toplayan Kız (Türkiye Kültür Portalı)

206

3.3.7. Özgün İnsan Figürü Çizimlerini Boyama

Kompozisyonda bulunan figürlerin ve diğer unsurların boyanması için önce hangi rengin nereye sürüleceğine karar verilir, sonra kullanılacak renklerin en yalın ve doğal tonları hazırlanarak zemin renkleri sürülür.

DİKKAT
Çizilen minyatür desenlerinin boyama işleminde altın kullanılacaksa teknik bir kural olarak önce altın sürülmelidir.

Erkek figür yüz boyamasında zemin renginin üzerine sakal, saç ve kaş detayları çok ince bir fırça ile tarama tekniği kullanılarak çalışılır. Kaş, saç ve sakallar doğal rengine yakın tonlarla boyanmalıdır.

İnsan figürlerinin boyanmasında özellikle kıyafetlerin üzerinde bulunan küçük motiflere, kıyafetlerin kıvrım ve kat yerlerinin hareketlerine dikkat etmek gerekmektedir. Geleneksel minyatür sanatında insan figürleri dönem kıyafetleri içinde resmedilmektedir. Dönem kıyafetlerinde canlı ve parlak renkler kullanılmaktadır.

Yan yana insan figürlerinin bulunduğu kompozisyonlarda kıyafetlerde kullanılan renkler kontrast (zıt renk uyumu) oluşturacak şekilde yerleştirilmektedir (Görsel 3.350). Minyatürlerde figürlerin elbiselerinde çoğunluklu kırmızı, mavi, turuncu ve lacivert, bunların yanında da sarı, eflatun ve yeşil renk kullanılmıştır.

Görsel 3.350: Nakkaş Osman'a ait renk ve kumaş deseni kullanım örneği (Hünername, Seyyid Lokman, TSM)

Kıyafetler genellikle iki kat kullanılmış; altta kullanılan kıyafet sade ve desensiz, üstte kullanılan kıyafet ise yelek şeklinde kısa kollu ve çiçek desenli olarak çizilmiştir. Kıyafetlerin bellerinde siyah kemer veya kumaştan yapılmış kuşak kullanılmıştır. Yönetici veya lider konumunda resmedilen kişilerin üzerinde kaftan, kıftanların yakalarında ise mutlaka kürk çizilmiştir. Kürklerin çiziminde tarama tekniği kullanılmıştır. Çizilen kadın veya erkek figürlerin başlarında miğfer, sarık ve fes şeklinde başlıklar bulunmaktadır. Figürlerin başlıkları hiyerarşik konumlarını belirleyici özellikler taşımaktadır. Başlıkların renkleri sade olmasına rağmen her başlığa kendine özgü bir süs unsuru (mücevher, püskül, kuş tüyü, vb.) eklenmiştir. Ayrıca başlıkların kumaş kıvrımını ya da kat yerlerini belirgin hâle getirmek için başlıklara koyu renk kontur çekilmiştir.

207

Bireysel olarak yapacağı etkinliği gösterir.

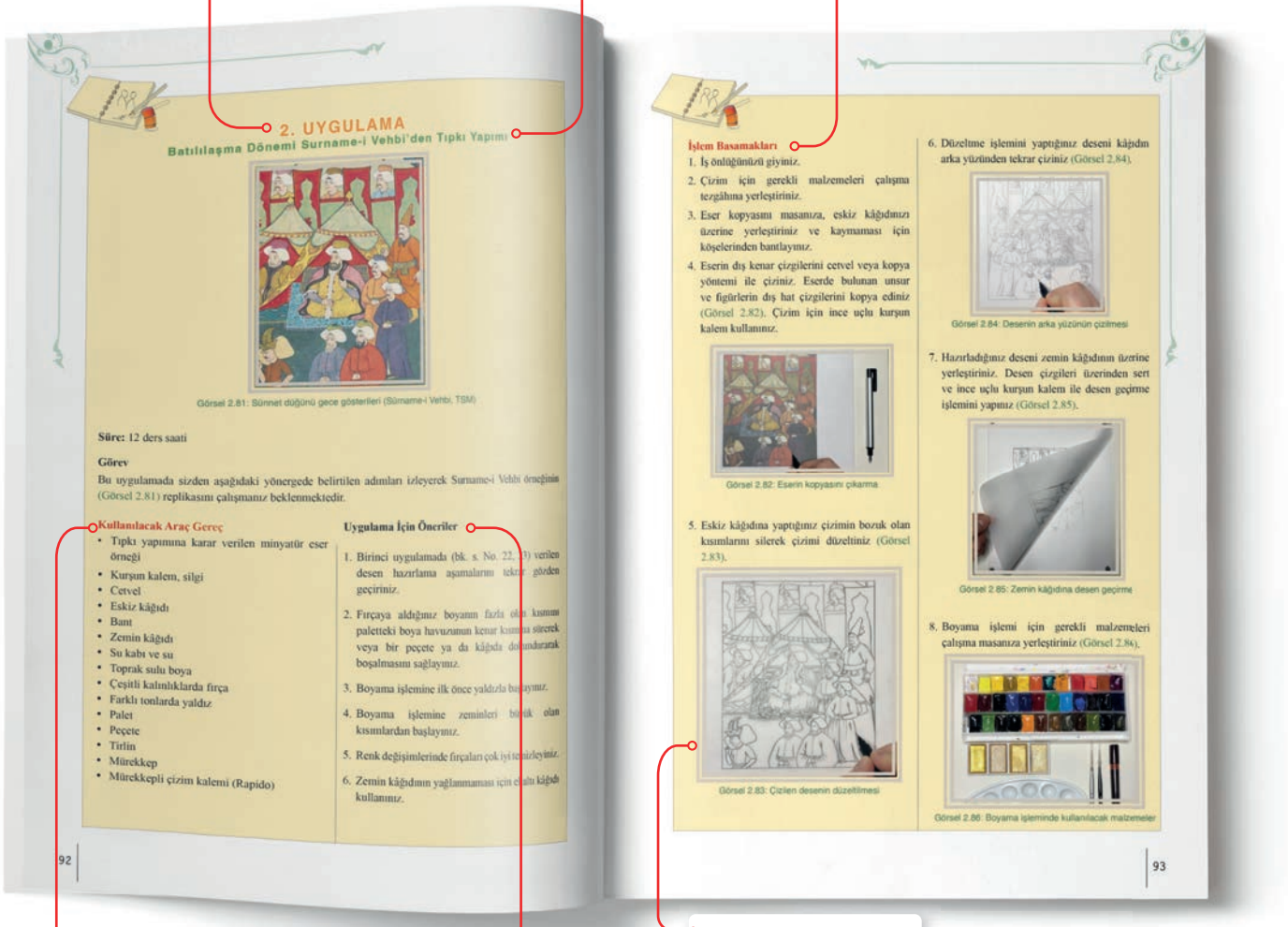
Ölçütlerden alınması gereken toplam puanı gösterir.

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Uygulama numarasını gösterir.

Uygulama adını gösterir.

Konuya ilişkin uygulama ve işlem basamaklarını gösterir.

2. UYGULAMA

Batılılaşma Dönemi Surname-i Vehbi'den Tıpkı Yapımı

Görsel 2.81: Sünnet düğünü gece gösterileri (Sürname-i Vehbi, TSM)

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden aşağıdaki yönergede belirtilen adımları izleyerek Surname-i Vehbi örneğinin (Görsel 2.81) replikasını çalışmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Tıpkı yapımına karar verilen minyatür eser örneği
- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel
- Eskiz kâğıdı
- Bant
- Zemin kâğıdı
- Su kabı ve su
- Toprak sulu boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Farklı tonlarda yaldız
- Palet
- Peçete
- Tirlin
- Mürekkep
- Mürekkepli çizim kalemi (Rapido)

Uygulama İçin Öneriler

1. Birinci uygulamada (bk. s. No. 22, 23) verilen desen hazırlama aşamalarını tekrar gözden geçiriniz.
2. Fırçaya aldığınız boyanın fazla olan kısmını paletteki boya havuzunun kenar kısmına sürerek veya bir peçete ya da kâğıda dokundurarak boşalmasını sağlayınız.
3. Boyama işlemine ilk önce yaldızla başlayınız.
4. Boyama işlemine zeminleri büyük olan kısımlardan başlayınız.
5. Renk değişimlerinde fırçaları çok iyi temizleyiniz.
6. Zemin kâğıdının yağlanmaması için emici kâğıdı kullanınız.

92

İşlem Basamakları

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Çizim için gerekli malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz.
3. Eser kopyasını masanıza, eskiz kâğıdınızı üzerine yerleştiriniz ve kaymaması için köşelerinden bantlayınız.
4. Eserin dış kenar çizgilerini cetvel veya kopya yöntemi ile çiziniz. Eserde bulunan unsur ve figürlerin dış hat çizgilerini kopya ediniz (Görsel 2.82). Çizim için ince uçlu kurşun kalem kullanınız.

Görsel 2.82: Eserin kopyasını çıkarma

5. Eskiz kâğıdına yaptığınız çizimin bozuk olan kısımlarını silerek çizimi düzeltiniz (Görsel 2.83).

Görsel 2.83: Çizilen desenin düzeltilmesi

6. Düzeltme işlemini yaptığınız deseni kâğıdın arka yüzünden tekrar çiziniz (Görsel 2.84).

Görsel 2.84: Desenin arka yüzünün çizilmesi

7. Hazırladığınız deseni zemin kâğıdının üzerine yerleştiriniz. Desen çizgileri üzerinden sert ve ince uçlu kurşun kalem ile desen geçirme işlemini yapınız (Görsel 2.85).

Görsel 2.85: Zemin kâğıdına desen geçirme

8. Boyama işlemi için gerekli malzemeleri çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.86).

Görsel 2.86: Boyama işleminde kullanılacak malzemeler

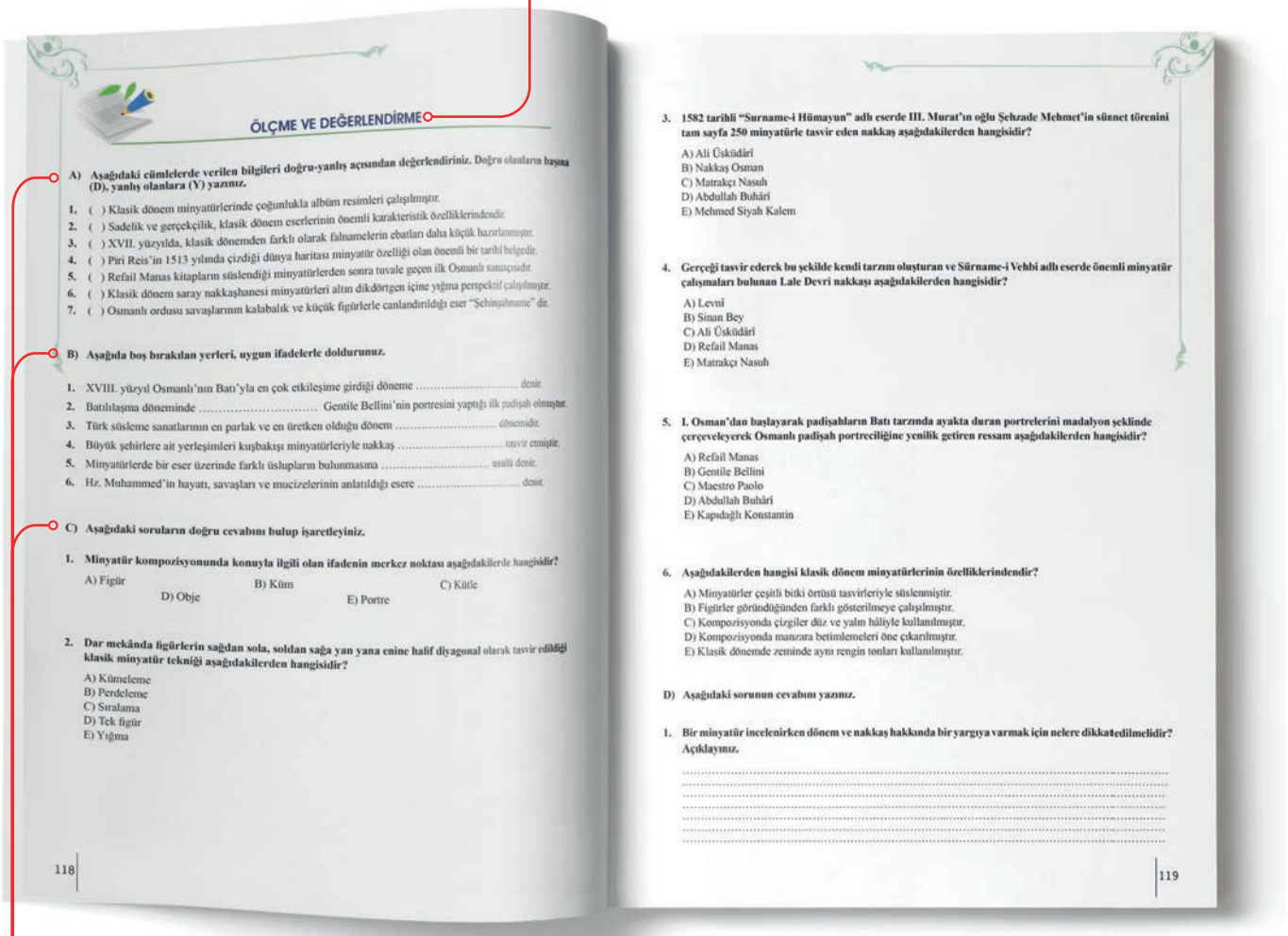
93

Uygulama şekillerini gösterir.

Uygulamada kullanılacak araç gereci gösterir.

Yapılacak uygulama için öneriler kısmını gösterir.

Ölçme ve değerlendirme bölümünü gösterir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru-yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına **(D), yanlış olanlara (Y) yazınız.**

1. ( ) Klasik dönem minyatürlerinde çoğunlukla albüm resimleri çalışılmıştır.
2. ( ) Sadelik ve gerçekçilik, klasik dönem eserlerinin önemli karakteristik özelliklerindendir.
3. ( ) XVII. yüzyılda, klasik dönemden farklı olarak falnamelerin ebatları daha küçük hazırlanmıştır.
4. ( ) Piri Reis'in 1513 yılında çizdiği dünya haritası minyatür özelliği olan önemli bir tarihî belgedir.
5. ( ) Refail Manas kitapların süslendiği minyatürlerden sonra tuvale geçen ilk Osmanlı sanatçısıdır.
6. ( ) Klasik dönem saray nakkaşhanesi minyatürleri altın dikdörtgen içine yığma perspektif çalışılmıştır.
7. ( ) Osmanlı ordusu savaşlarının kalabalık ve küçük figürlerle canlandırıldığı eser "Şehinşahname" dir.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri, uygun ifadelerle doldurunuz.

1. XVIII. yüzyıl Osmanlı'nın Batı'yla en çok etkileşime girdiği döneme ..... denir.
2. Batılılaşma döneminde ..... Gentile Bellini'nin portresini yaptığı ilk padişah olmuştur.
3. Türk süsleme sanatlarının en parlak ve en üretken olduğu dönem ..... dönemidir.
4. Büyük şehirlere ait yerleşimleri kuşbakışı minyatürleriyle nakkaş ..... tasvir etmiştir.
5. Minyatürlerde bir eser üzerinde farklı üslupların bulunmasına ..... usulü denir.
6. Hz. Muhammed'in hayatı, savaşları ve mucizelerinin anlatıldığı esere ..... denir.

C) Aşağıdaki soruların doğru cevabını bulup işaretleyiniz.

1. Minyatür kompozisyonunda konuyla ilgili olan ifadenin merkez noktası aşağıdakilerde hangisidir?

A) Figür B) Küm C) Kütle D) Obje E) Portre

2. Dar mekânda figürlerin sağdan sola, soldan sağa yan yana enine hafif diyagonal olarak tasvir edildiği klasik minyatür tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kümeleme
B) Perdeleme
C) Sıralama
D) Tek figür
E) Yığma

118

3. 1582 tarihli "Surname-i Hümayun" adlı eserde III. Murat'ın oğlu Şehzade Mehmet'in sünnet törenini tam sayfa 250 minyatürle tasvir eden nakkaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ali Üsküdârî
B) Nakkaş Osman
C) Matrakçı Nasuh
D) Abdullah Buhârî
E) Mehmed Siyah Kalem

4. Gerçeği tasvir ederek bu şekilde kendi tarzını oluşturan ve Sürname-i Vehbi adlı eserde önemli minyatür çalışmaları bulunan Lale Devri nakkaşı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Levni
B) Sinan Bey
C) Ali Üsküdârî
D) Refail Manas
E) Matrakçı Nasuh

5. I. Osman'dan başlayarak padişahların Batı tarzında ayakta duran portrelerini madalyon şeklinde çerçeveleyerek Osmanlı padişah portreciliğine yenilik getiren ressam aşağıdakilerden hangisidir?

A) Refail Manas
B) Gentile Bellini
C) Maestro Paolo
D) Abdullah Buhârî
E) Kapıdağlı Konstantin

6. Aşağıdakilerden hangisi klasik dönem minyatürlerinin özelliklerindendir?

A) Minyatürler çeşitli bitki örtüsü tasvirleriyle süslenmiştir.
B) Figürler göründüğünden farklı gösterilmeye çalışılmıştır.
C) Kompozisyonda çizgiler düz ve yalın hâliyle kullanılmıştır.
D) Kompozisyonda manzara betimlemeleri öne çıkarılmıştır.
E) Klasik dönemde zeminde aynı rengin tonları kullanılmıştır.

D) Aşağıdaki sorunun cevabını yazınız.

1. Bir minyatür incelenirken dönem ve nakkaş hakkında bir yargıya varmak için nelere dikkat edilmelidir? Açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

119

Ölçme ve değerlendirme adına hazırlanan farklı soru tiplerini içerir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

ERKEN DÖNEM MİNYATÜR SANATI UYGULAMALARI

KONULAR

1.1. İSLAMİYET ÖNCESİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- *İslamiyet öncesi minyatür sanatını*
- *Uygur duvar resimlerinin kompozisyon özelliklerini*
- *Uygur duvar resimleri boyama tekniğini*
- *Selçuklu Dönemi minyatür sanatı unsurlarının işlendiği maden, taş ve çini örneklerini*
- *El Cezerî'nin minyatürlerini ve kompozisyon özelliklerini*
- *Kelile ve Dimne minyatürlerini*

ANAHTAR KAVRAMLAR

Düzen
Kelile ve Dimne
Kompozisyon
Renk
Selçuklu Dönemi
Uygur Dönemi

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Minyatür, hat ve ebru gibi belge niteliğindeki sanat eserlerinin yüzyıllar boyunca bozulmadan günümüze ulaşmasını mümkün kılan etkenler nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1. İSLAMİYET ÖNCESİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk minyatür sanatının tarihi incelendiğinde ilk örneklerin Orta Asya'da yapıldığı anlaşılmaktadır. Türkler farklı dönemlerde Orta Asya'nın birçok bölgesinde idari açıdan etkin olmuşlar, bulundukları yerlerin sanatsal ve kültürel çalışmalarına da dâhil olarak bu çalışmaları farklı bölgelere taşıma görevini üstlenmişlerdir. Bilinen en eski Türk minyatürü Uygurlara aittir. Uygurlar, göçebe değil yerleşik hayat sürmüşler ve dinî hayatlarında büyük değişiklikler yapmışlardır. Bu sosyolojik değişiklikler minyatür sanatının olumlu yönde gelişmesini sağlamıştır.

1.1.1. İslamiyet Öncesi Minyatür Sanatı Kompozisyon Özellikleri

MÖ I. yüzyıldan MS XIII. yüzyıla kadar Orta Asya'da ayrı ayrı devletler kurarak yaşayan ve köklü kültürü ile tarihte derin bir iz bırakan Uygur Türkleri, güzel sanatlarda özellikle resim ve minyatür sanatı alanında önemli bir yer edinmişlerdir. Turfan Havzası, Bezeklik, Kızıl ve Hoço gibi Uygur şehirleri resim veya minyatür örneklerinin bulunduğu önemli bölgelerdir (Görsel 1.1).

Uygurlar, MS VII ve IX. yüzyıllar arasında önce Manihaizmi daha sonra Budizmi benimsemiştir. Sanat, bu iki dinî görüş ve anlayışın etkisiyle İslamiyet devri resimlerinden farklı şekilde ortaya çıkmış; **bezeklik** olarak tanımlanan duvar ve tavan resimlerinde, özellikle mabet ve manastırlarda kendini göstermiştir. Hoço Harabelerinde bulunan Manihaist duvar ve tavan resimleri ile minyatürleri, Türk resim ve minyatürünün günümüze kadar ulaşan en eski örneklerindendir.

Görsel 1.1: Bezeklik Mağarası (Sincan Uygur Özerk Bölgesi)

Bu eserlerde Uygur rahipleri, vakıf yapan erkek ve kadınlar, müzisyenler, Uygur prensleri ve çeşitli konular tasvir edilmiştir (Görsel 1.2). Budizm ve Manihaizm dinlerine ait olan bu resimlerde kompozisyon, sıralama şeklinde ve simetrik ölçüye göre yerleştirilmiştir.

Uygur Dönemi minyatürleri o zamanın şartları göz önünde bulundurularak incelendiğinde eserlerin çok muntazam olduğu görülmektedir. Uygur duvar resimlerinde çok çeşitli konular yer almaktadır. Bunların başında dinî içerikli sahneler gelmektedir. Eserlerin büyük çoğunluğu Buda'yı, onun öğretisini ve yaşantısını tasvir eder (Görsel 1.3). Ayrıca zamanla ortaya çıkan diğer Budist ilahlar ve onların hikâyelerini anlatan kompozisyonlar da çoktur. Özellikle adak sahnelerinde sunu ve çiçek adağı yapan insan tasvirleri dikkat çekmektedir. Eserlerdeki Uygur tipleri zülüflü, ay yüzlü ve badem gözlüdür.

Görsel 1.2: Uygur prensleri (Bezeklik Mağarası, Berlin Müzesi)

Görsel 1.3: Buda rahibi ve altı rahip (Bezeklik Mağarası, Yeni Delhi Müzesi)

NOT

Kompozisyonların bir bölümünde kişilerin farklı ifade ve özelliklerle tasvirine dayanan bir portre anlayışının ortaya çıkması Türk sanatı için önemlidir.

Uygur minyatür sanatının başlangıcı Manihaizm kitap resimlerine dayanmaktadır. Bu resimlerden birinde yer alan Uygur hükümdarı Bögü Kağan'ın Manihaizm dinini kabul ediş törenine ait olduğuna inanılan bir sahne önemlidir. Minyatürlü sayfalarda görülen kıvrık dal süslemeleri, müzikli eğlence sahneleri, beyaz giysili Uygur rahipleri ve kâtipleri gibi ayrıntılar da ayrıca dikkat çekmektedir (Görsel 1.4).

Buda, Bezeklik Mağarası'nda bulunan önemli bir duvar resminde aslanın üzerinde ve içinde hayat çiçeği olan bir kâseyi tutarken çizilmiştir. Buda'nın etrafındaki askerlerin miğferleri Uygurlara özgü topuzlu miğferlerdir (Görsel 1.5).

Görsel 1.4: Manici rahipler (Karahoça, Berlin Müzesi)

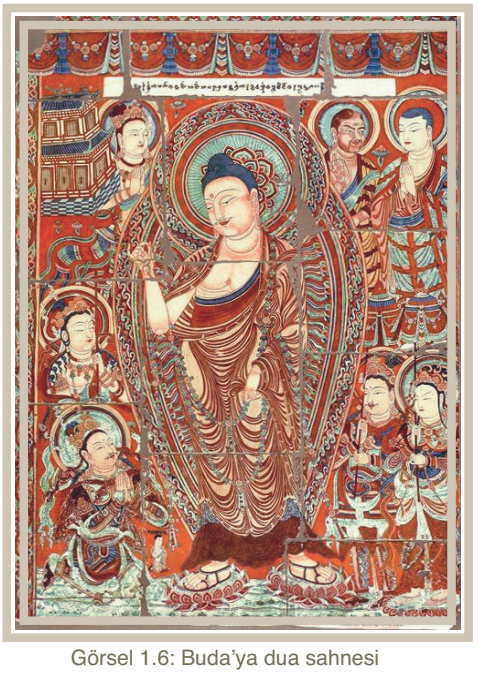

Görsel 1.5: Uygur duvar resmi [Bezeklik Mağarası, Hermitage (Hörmitıç) Müzesi, St Petersburg]

1.1.2. Uygur Duvar Resmi Boyama Tekniği

Uygur resim sanatının temelini kara kalem tekniğiyle çizilmiş desenler oluşturmaktadır. Uygur resimlerinde kompozisyonun temeli olan desen, mürekkep ile çizilerek grafik üslupta çalışılmıştır. Resimde hacmi oluşturmak için desenlerin çevresinde iç içe kontur şeklinde çizgiler kullanılmıştır. Kompozisyonun konusuna göre çizilen iyi karakterli figürler kırmızı, kötü karakterli figürler siyah kontur çekilerek belirtilmiştir (Görsel 1.6).

Uygur resimlerinde boya, çizilen desene üst üste değil tek seferde sürülerek matlaşmanın önüne geçilmiş ve parlak duvar resimleri oluşturulmuştur. Duvar resimlerinin bazıları doğrudan kayaların üzerine bazıları da sıvanmış duvarların üzerine yapılmıştır. Resimlerde genellikle yaldız (altın), kırmızı (al), gök rengi (mavi) ve yeşil renklerin kullanıldığı görülmektedir. Bezeklik resimlerinin birçoğunda hâkim renk kırmızı ve koyu mavidir. Kullanılan boyaların bazıları tempera tekniğiyle suda çözünebilen yumurta sarısı ya da Arap zamkı ile renkli toprak veya bitkilerden elde edilen boyar maddeler karıştırılarak hazırlanmış; bu sayede boyaların kalıcı olması ve hızlı kuruması sağlanmıştır. Resimlerde renk perspektifi kullanılmıştır.

Görsel 1.6: Buda'ya dua sahnesi [Bezeklik Mağarası, Ryukoku (Riyukoku) Müzesi]

Figürlerin önemine göre renk seçimi yapılmış, vurgulanmak istenen figür en canlı ve parlak renklerle boyanarak öne çıkarılmış, bu şekilde perspektif etkisi yakalanmıştır (Görsel 1.7).

Görsel 1.7: Erkek bağışçılar (Bezeklik Mağarası, Tokyo Müzesi)

Uygur resim sanatında kullanılan renklere, sembolik anlamlar da yüklenmiştir. Bu resimlerde toprakla ilgili renkler siyaha yakın buğday rengiyle (yağız), su ile ilgili motifler ayın halesinde bulunan renklerle, ateş unsurları alev renkleriyle, hava mor ile, keşişler ise gök (mavi) rengiyle boyanmıştır. Bazı ilahi güç veya kötü ruh tasvirlerinde doğal olmayan farklı renklerin kullanılması da renklere yüklenen sembolik anlamlardan kaynaklanmaktadır.

1.1.2.1. Tıpkı Yapım (Replika)

Tıpkı yapım (replika), bir eserin birebir aynısını (kopyasını) yapmak demektir. Eserin bazen bir bölümü bazen ölçü olarak daha küçüğü veya daha büyüğü yapılmaktadır. Genellikle nadir eserlerin aslına ulaşılamadığı durumlarda ya da çok ünlü bir sanatçının eserinin eğitim amaçlı doğru uygulama örneği olarak kullanılması gerektiğinde tıpkı yapıma başvurulur.

Minyatür bir eserin tıpkı yapımı hazırlanırken eserin boyutu, renkleri, şekilleri, doğa betimlemeleri, hayvan ve insan figürleri ve anlatılan konular; gerçeğinin aynısı olmak zorundadır. Çalışan kişi kendi duygu ve düşüncelerini tıpkı yapıma ekleyemez. Tıpkı yapımlar, asıl eserin hazırlandığı zamanın malzemeleri ile çalışılırsa gerçeğine daha fazla yaklaşılır.

Tıpkı yapımlarda bugün ki teknolojik imkânlar kullanılarak orijinal eser büyütülerek ya da küçültülerek çıktı alınabilir veya eşit kareleme yöntemi kullanılarak eser ve çalışma kâğıdı büyütülüp küçültülebilir. Aynı ölçülerin kullanılacağı çalışmalarda ise eser üzerinden kopya edilerek çalışmak mümkündür.

BİLGİ KUTUSU

Bezeklik Mağarası ve diğer Uygur mabetlerinde, tapınakların iç mekânları hiç boş yer kalmayacak şekilde duvar resimleriyle süslenmiştir. Tapınakların koridorları, duvarları, tonoz ve kubbe iç yüzeylerinde hatta rahiplerin dışında kimsenin giremediği kutsal iç tapınağın zemininde resimler bulunmaktadır. Bu resimlerin gelişigüzel bir şekilde değil belirli bir kompozisyon dâhilinde yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu kompozisyonlarda insan figürlerinin dışında mimari yapılar, manzaralar, hayvanlar, günlük kullanım eşyaları, çeşitli alet edevat ve müzik enstrümanları da resmedilmiştir.

1. UYGULAMA

Uygur Duvar Resminin Tıpkı Yapımı

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek Uygur duvar resmi örneğinin tıpkı yapımını hazırlamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Tıpkı yapımına karar verilen minyatür
- Kurşun kalem
- Silgi, hamur silgi
- Peçete
- Farklı kalınlıklarda fırçalar (00, 0000 ve 1 numara)
- Palet
- Su ve su kabı
- Toprak sulu boya
- Zemin kâğıdı
- Eskiz kâğıdı
- Cetvel
- Bant

Uygulama İçin Öneri

Araç, gereç ve malzemelerinizi tasarruflu kullanınız.

İşlem Basamakları

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Listede bulunan malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz (Görsel 1.8).

Görsel 1.8: Gerekli malzemeler

3. Çalışmasını yapacağınız Uygur duvar resimlerinden birini seçiniz ve resmin renkli çıktısını alınız (Görsel 1.9). Orijinal resmin üzerinden en ve boyunu cetvelle ölçerek resmi bölümlere ayırınız (Görsel 1.10).

Görsel 1.9: Uygur duvar resmi örneği

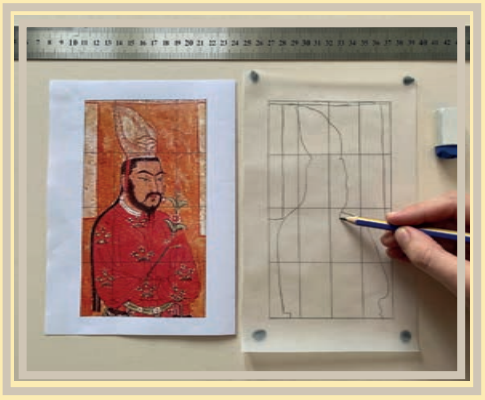
Görsel 1.10: Resmin bölümlere ayrılması

4. Eskiz kâğıdına, resmin ölçüleriyle aynı olacak şekilde çizim alanı oluşturunuz (Görsel 1.11). Çalışma masanıza orijinal resmi ve çalışma kâğıdınızı yan yana yerleştiriniz.

Görsel 1.11: Eskiz kâğıdına çizim için çalışma alanı oluşturma

5. Orijinal resimdeki insan figürünün dış hat bölümleri hangi kutucuğa denk gelmişse çalışma kâğıdına aynısını çizerek yerleştiriniz (Görsel 1.12).

Görsel 1.12: Orijinal resimdeki insan figürünün dış hatlarını çalışma kâğıdına çizme

6. Dış hat çiziminden sonra orijinal resmi, çalışma kâğıdınızın altına yerleştiriniz ve figür dış hat çizgilerini çakıştırınız. Resimde bulunan detayların dış hat çizgilerini, çalışma kâğıdına kopya ediniz (Görsel 1.13).

Görsel 1.13: Orijinal resimdeki detayların kopya edilmesi

7. Çizdiğiniz desende çizim hatalarınız varsa hatalı yerleri silerek deseni tekrar çiziniz (Görsel 1.14).

Görsel 1.14: Çizimi biten desenin çizim hatalarının düzeltilmesi

8. Çizdiğiniz kâğıdın tersini çeviriniz ve tüm çizgilerin üzerinden kaleminizle çizerek desenin alt yüze geçmesini sağlayınız (Görsel 1.15). Bu işlem sırasında kaleminizin ucunun ve çizgilerin ince olmasına özen gösteriniz.

Görsel 1.15: Orijinal resimle çalışmanın yönünün aynı olması için deseni ters yüze aktarma

9. Zemin kâğıdınıza cetvel ve kurşun kaleminiz ile orijinal desenin dış hat ölçülerinde çizgileri yerleştiriniz (Görsel 1.16).

Görsel 1.16: Zemin kağıdında desenin dış hat çizgisini oluşturma

10. Hazırladığınız desen kâğıdını zemin kâğıdının üzerine yerleştiriniz ve dış hat çizgilerini üst üste çakıştırınız (Görsel 1.17).

Görsel 1.17: Desen ve zemin kâğıtlarını üst üste yerleştirme

11. İki kâğıdı zemin kâğıdına zarar vermeyecek şekilde birbirine bantla tutturunuz (Görsel 1.18).

Görsel 1.18: İki kâğıdı birbirine bantla tutturma

12. İnce ve sert uçlu kurşun kaleminizle desen çizgileri üzerinden bastırarak deseni çiziniz. Desenin zemin kâğıdına geçmesini sağlayınız (Görsel 1.19).

Görsel 1.19: Çizim kâğıdından zemin kâğıdına desen geçirme

13. Zemin kâğıdına geçirdiğiniz desen çizgilerinin çok kalın olmamasına dikkat ediniz (Görsel 1.20).

Görsel 1.20: Zemin kâğıdına geçirilmiş desen

14. Kullanacağınız boyaları palet içinde hazırlayınız, boyaları eskiz kâğıdında deneyerek renk tonlarının ayarlamasını yapınız (Görsel 1.21).

Görsel 1.21: Boyaların hazırlanması

15. Hazırladığınız boyayı, "00" uçlu bir fırça yardımı ile desen üzerindeki en büyük zeminden başlayarak orijinalindeki gibi sürünüz (Görsel 1.22).

Görsel 1.22: Desen üzerinde boya uygulaması

16. Zemin renklerini sürerken fırça veya boyaların desen çizgisinin dışına taşmasını önlemek için zemin kâğıdının desen dışında kalan bölümünü, desen dış hat çizgisine teğet olacak şekilde geniş bir bantla kapatınız (Görsel 1.23).

Görsel 1.23: Desen dışında kalan kâğıdı bantla kapatma

17. Aynı renk tonuyla boyanacak kısımları tamamlayınız (Görsel 1.24).

Görsel 1.24: Aynı renk tonu ile boyanacak kısımların tamamlanması

18. Orijinal desende daha açık olan arka fon için uygun tonda boyayı hazırlayınız (Görsel 1.25).

Görsel 1.25: Fon için ikinci boyanın hazırlanması

19. Arka fon kısmının boş olan bölümünü boyayarak tamamlayınız (Görsel 1.26).

Görsel 1.26: Hazırlanan boyanın sürülmesi

20. Son hazırladığınız renk ile figürün başlığının zeminini “00” uçlu fırça ile boyayınız (Görsel 1.27).

Görsel 1.27: Aynı tonda olan kısımların boyanması

21. Desende bulunan insan figürünün yüz, kulak ve boyun kısmı için ten rengine uygun tonda boya hazırlayınız ve boyayı desene sürünüz (Görsel 1.28).

Görsel 1.28: Figürün yüz, kulak ve boyun kısmının boyanması

22. Desende siyah kısımların boyanması için az miktarda siyah boya hazırlayınız ve eskiz kâğıdında boyayı deneyiniz (Görsel 1.29).

Görsel 1.29: Siyah boya hazırlama

23. Desende saç ve sakalı “0000” uçlu fırça ile tarama yöntemini kullanarak boyayınız (Görsel 1.30).

Görsel 1.30: Tarama tekniği ile saç ve sakal boyama

24. Hazırladığınız siyah boya ile tarama tekniği kullanarak figürün kaşlarını boyayınız (Görsel 1.31).

Görsel 1.31: Kaşların tarama tekniği ile boyanması

25. Figürün gözlerini “0000” uçlu bir fırça ile boyayınız (Görsel 1.32).

Görsel 1.32: Figürün gözlerinin boyanması

26. Orijinal desende bulunan kıyafet rengini hazırlayınız, rengi eskiz kâğıdında deneyiniz (Görsel 1.33).

Görsel 1.33: Kıyafet için kullanılacak kırmızı rengin hazırlanması

27. "00" uçlu temiz bir fırça ile kıyafet ve desende bulunan kırmızı kısımları boyayınız (Görsel 1.34, 35).

Görsel 1.34: Kıyafetin boyanması

Görsel 1.35: Boyama işlemi bitirilen kıyafet

28. Gerekli olan yeşil rengi paletinize hazırlayınız ve eskiz kâğıdında rengi deneyiniz (Görsel 1.36). Desendeki çiçek ve kemerin yeşil ile boyanması gereken kısımlarını boyayınız (Görsel 1.37).

Görsel 1.36: Yeşil rengin hazırlanması

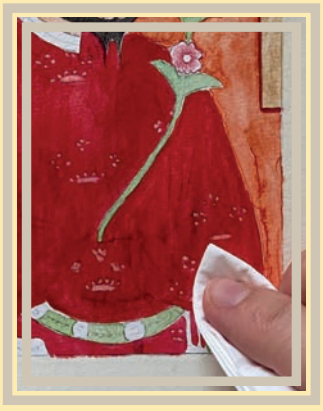
Görsel 1.37: Yeşil kısımların boyanması

29. Paletinize beyaz boya hazırlayınız, temiz ve "0000" uçlu bir fırça ile elbise üzerindeki desenleri boyayınız (Görsel 1.38).

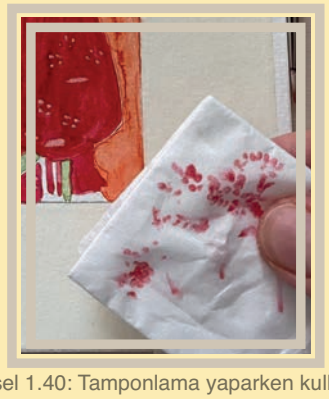

Görsel 1.38: Elbise desenlerinin boyanması

30. Desenlerin her birinin boyasını sürüp fırçayı kaldırdığınızda fazla boyayı peçete ile tamponlayarak alınız (Görsel 1.39, 40).

Görsel 1.39: Tamponlama ile fazla boyanın alınması

Görsel 1.40: Tamponlama yaparken kullanılan peçetenin görünümü

31. Paletinize koyu yeşil ve siyah boya hazırlayınız. Elbise üzerindeki kumaş detaylarını "0000" uçlu bir fırça ile boyayınız (Görsel 1.41).

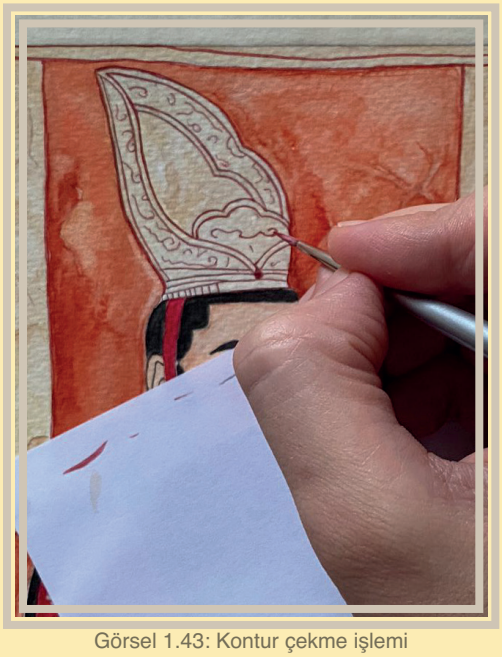
Görsel 1.41: Kumaş detaylarının boyanması

32. Paletinize daha önce kullandığınız kırmızıdan daha koyu ton kırmızı boya hazırlayınız (Görsel 1.42).

Görsel 1.42: Kontur için boya hazırlama

33. Çalışacağınız alanı açıkta bırakacak şekilde elinizin temas edeceği bölgenin üzerine temiz bir kâğıt yerleştiriniz. "0000" uçlu bir fırça ile zemini boyanmış olan başlığın konturlarını çekiniz (Görsel 1.43).

Görsel 1.43: Kontur çekme işlemi

34. Orijinalinde bulunan tüm detayları (burun çizgisini, elbisenin yaka çizgilerini ve elbisenin üzerindeki kat çizgilerini) koyu kırmızı veya siyah boya ile kontur çekerek belirginleştiriniz (Görsel 1.44).

Görsel 1.44: Konturların çekilmesi

35. Boyama işlemi biten çalışmanızı gölge, havadar ve düz bir yüzeyde kurumaya bırakınız (Görsel 1.45).

Görsel 1.45: Zeynep Öztürk'e ait Uygur prensi duvar resmi

UYGUR DUVAR RESMİ TIPKI YAPIMI UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Eseri ölçülü olarak bölümlere ayırdı.				
2.	Çalışma alanı oluşturdu.				
3.	Figürlerin dış hat çizimini yerleştirdi.				
4.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
5.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
6.	Paletine orijinal eserde kullanılan renk tonlarını hazırladı.				
7.	Zemin rengini sürdü.				
8.	Figürün ten rengini sürdü.				
9.	Tarama tekniği ile saç ve sakalı boyadı.				
10.	Figürün kıyafetini boyadı.				
11.	Figürün yüz, burun, kaş, göz ve dudağını boyadı.				
12.	Desenin konturlarını çekti.				
13.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 13 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 13X4=52'dir.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Görsel 1.46: Uygur Bezeklik Mağarası duvar resmi [Hermitage Amsterdam Müzesi (HM)]

Yanda verilen Uygur duvar resminin 14x10 cm boyutunda tıpkı yapımını 1. uygulamadaki işlem basamakları sırasına göre hazırlayınız (Görsel 1.46).

1.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklular, başkentleri Konya olmak üzere bir devlet kurarak Anadolu'ya yerleşmiş ve XII. yüzyıl başlarında bu devlet, Anadolu'nun en güçlü devleti hâline gelmiştir. Selçuklu sanatı, XI. yüzyılda Selçuklu Devleti'nin kuruluşuyla başlamış, İlhanlılar, İncûlular, Harezmşahlar ve Timurlular devri boyunca varlığını ve etkisini kuvvetlendirerek sürdürmüştür. Bu dönem minyatürlerinin önemli bir kısmı, Artuklu emirlerinin himayesinde Güney Doğu Anadolu merkezlerinde yapılmıştır. Özellikle Diyarbakır, Cizre ve Mardin şehirlerinde yapılan minyatür çalışmalarıyla sanatçılar adından söz ettiren başarılar yakalamışlardır. Başkent olması nedeniyle dönemin önemli bir minyatür merkezi de Konya olmuştur.

Anadolu Selçuklu minyatür eserlerinin kökeni, Uygurlara dayanmaktadır. Anadolu'ya göç eden Selçukluların Uygur sanatçılarını beraberinde getirmesi ile taşınan minyatür sanatı bu dönemde büyük bir gelişme göstermiştir. Geleneksel İslam sanatlarının gelişmesi ve diğer ülkelerin kültürlerinde etkili olabilmesi, Selçuklu Dönemi'nin sanat anlayışının bir sonucudur. Tarih boyunca İslâm coğrafyasının çeşitli bölgelerinde gelişerek önemli bir sanat türü hâline gelen minyatür; edebiyat, ilim ve tarih konulu eserleri süsleyerek bu tür eserlere yeni bir kimlik ve estetik açıdan değer kazandırmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Tarihî kaynaklara göre XIII. yüzyılın ortalarında Moğol akınları sonucu "Selçuklu ekolü" özelliklerini taşıyan minyatürlerin çoğu yandığı için Selçuklu Dönemi'ne ait minyatürlerin çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait günümüze ulaşabilen minyatürlü yazma örnekleri XII ve XIII. yüzyıllardan kalmadır. Bu el yazmalarının en önemlileri: *Kitabül-Haşâyiş, Fî Ma'rifet El-hiyel el-hendesiyeh, Suvar el Kavâkıb es-Sabite, Varaka ve Gülşah ile Tezkire*'dir (Görsel 1.47).

Görsel 1.47: Gülşah'ın Varaka'nın düşmanı ile savaş sahnesi [Varaka ve Gülşah, Topkapı Sarayı Müzesi (TSM)]

NOT

Dönemin minyatürlerinin özelliklerini anlamak için aynı dönemin çini, seramik, taş veya maden eşyalarının üzerine işlenen figür ve motifler incelenmelidir.

Selçuklu Dönemi'nde yapılmış birçok madenî eşyanın, mimaride kullanılan taşların, seramik ve çinilerin süslenmesinde kullanılan unsurlar ile az sayıdaki minyatürde kullanılan unsurların aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Buradan hareketle Selçuklu Dönemi'nde yapılan minyatürlerin arka fonlarının renk ile kapatıldığı ve minyatürlerde kontrast renkler tercih edildiği anlaşılmaktadır. Arka fondaki zemin üzerine doğa unsurları, basit manzaralar ve figürler çizilmiştir. İnsan figürlerinin başlarının etrafına yuvarlak hale yerleştirilmiş ve bu figürlerin kıyafetlerinin üzeri çeşitli motiflerle süslenmiştir. Kullanılan insan figürleri genellikle uzun saçlı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü ve küçük ağızlı; yüzler üç çeyrek açıdan (figürün hem iki gözünün hem de yüzünün yan kısmının göründüğü açı) görünecek şekilde çizilmiştir. İnsan figürlerinin yüzleri karakteristik özelliklere sahip değildir ve birbirine benzemektedir. İnsan ve hayvan figürlerinde başlar bedene oranla daha büyük tasvir edilmiş ve simetrik kompozisyonlar kullanılmıştır (Görsel 1.48).

Görsel 1.48: Selçuklu Dönemi minyatür örneği
[Türk ve İslam Eserleri Müzesi (TİEM)]

1.2.1. Selçuklu Dönemi Minyatür Sanatı Unsurlarının İşlendiği Maden, Taş ve Çini Örnekleri

Selçuklular İran'a yerleştikten sonra oradaki mimariyi görmüş, mimariden etkilenmiş ve birikimleriyle harmanlayarak mimaride kendi öz sanatlarını oluşturmuşlardır. Selçuklu sanatının etkili olma nedenlerinin başında Nizâmülmülk'ün Bağdat'taki medresesi gelmektedir. Ayrıca Nişapur ve Tus Medreseleri, Zevvane'de Mescid-i Cuma ve Gülpayegan gibi eğitim kurumlarının da Selçuklu sanatını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Selçuklu mimarisinin ilk örnekleri olan medrese, mescit, kervansaray gibi yapılar çini, maden, taş ve ahşap işleriyle süslenmeye başlanmış böylece Selçuklu sanatının temelleri oluşturulmuştur.

Anadolu Selçukluları, siyasi ve sanatsal etkinliklerini 1200-1380 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Sanatlarına gerçek kimliğini kazandırmada mimarinin yanı sıra el sanatlarının da büyük payı olmuştur. Konya Alaeddin Cami, Niğde Alaeddin Cami, Malatya Ulu Cami, Kayseri Hunat Hatun Külliyesi, Hacı Ali Kılıç Cami, Seraceddin Medresesi, Amasya Burmalı Minare, Bünyan Ulu Cami, Sivas Gök Medrese (Görsel 1.49) ve Sivas Buruciye Medresesi Anadolu Selçuklularının en ilginç yapılarıdır. Bu mimari eserlerin genellikle dış kısımları taş işçiliği ile iç kısımları halı, çini, ahşap ve madenî eserlerle tamamlanmış böylece mimari daha da anlam kazanmıştır. Dönemin eserlerinde kullanılan gerek taş süslemelerinde gerekse çini ve madenî süslemelerde minyatürlerin motif ve figürleriyle ortak yönler görülmektedir.

Görsel 1.49: Selçuklu mimarisi taş işçiliği örneği (Gök Medrese, Sivas)

1.2.1.1. Selçuklu Maden İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları

Selçukluların gelişmiş bir maden sanatı olduğu günümüze gelebilen birçok örnekte görülmektedir. Selçuklular Orta Asya'nın maden işçiliğinden büyük ölçüde esinlenmişlerdir. XI-XIII. yüzyıllar arasında yapılan Selçuklu maden işleri değişik formları, malzemeleri ve bunların üzerine uygulanmış bezemeleriyle büyük bir çeşitlilik göstermektedir (Görsel 1.50).

Görsel 1.50: Selçuklu Dönemi'ne ait, pirinç buhurdanlık [Metropolitan Müzesi (METM), New York]

Erken dönem Selçuklu maden işçiliği örnekleri Türkistan ve Kafkasya bölgelerindeki kazılarda ele geçmiştir. Örneklerin büyük çoğunluğu 1912-1914 yıllarında Irak, Suriye ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden elde edilmiştir.

Elde edilen örneklerden yola çıkılarak Selçukluların madenî kullanım araçları bakımından çok zengin olduklarından söz edilebilir. Bu örnekler incelendiğinde maden ustalarının malzemeyi çok iyi tanıdıkları, uygulayacakları teknik ve bezemeyi de ona göre seçtikleri görülmektedir. Selçuklular madenî eserlerinde ham madde olarak çoğunlukla tunç ile pirinci seçmişlerdir (Görsel 1.51).

Görsel 1.51: Selçuklu Dönemi'ne ait maden işçiliği örneği pirinç ibrik (METM)

Selçuklular, altın ve gümüşten de yararlanmıştır ancak bunlardan günümüze gelebilen örnekler oldukça azdır. Değerli madenlerle bakır alaşımlarından yapılan madenî eserlerde kakma, kazıma, kabartma ve delik işi teknikleri yaygın biçimde kullanılmıştır (Görsel 1.52).

Selçuklu maden işçiliği Anadolu'nun belirli merkezlerinde yapılmıştır. Bunların başında da: Konya, Mardin, Hasankeyf, Diyarbakır, Cizre, Siirt, Harput, Erzurum ve Erzincan gelmektedir. Bu merkezlerde yapılan Selçuklu madenî eserlerinde kendine özgü bir işçilik, cins, form, teknik ve bezemenin oluşturduğu bir çeşitlilik vardır (Görsel 1.53).

Görsel 1.52: Selçuklu Dönemi'ne ait altın, gümüş ve pirinç ile yapılmış delik işi buhurdanlık (Berlin Müzesi)

Dövme tekniği, içi boş ve içi dolu döküm Anadolu Selçuklularının madenî eserlerde kullandığı başlıca tekniklerdir. Selçuklu maden eserlerinin bezemeleri de hemen hemen birbirinin benzeridir. Özellikle Selçuklu maden işlerinde kendine özgü bir yeri olan kandil (Görsel 1.54) bezemesinde fırıldak motifine, meander (tekrar eden bir desene sahip bezeme) motiflerine, ikili üçlü gruplar hâlindeki insan figürlerine, stilize edilmiş koşan, sırt sırta veya karşı karşıya duran hayvanlara, kufi yazılı frizlere (süslü şerit) yer verilmiştir.

Görsel 1.53: Selçuklu Dönemi'ne ait maden süsleme örneği bakır su kabı [Cleveland (Kılıvlınd) Sanat Müzesi, ABD]

Görsel 1.54: Selçuklu Dönemi'ne ait bronz kandil [British (Biridiş) Müzesi, Londra]

Selçukluların severek uyguladıkları kompozisyonların başında av ve dans sahneleri gelmektedir. Çoğunlukla üçlü gruplar hâlinde günlük hayattan alınma temalar işlenmiştir. Bağdaş kurarak oturmuş, karşılıklı konuşan, çalgı çalan ve dans eden figürlerin dışında kalan yüzeylerin boş bırakılmamasına özen gösterilmiş; kıvrık dallar, rumi ve küçük yapraklarla boşluklar doldurulmuştur (Görsel 1.55).

Selçuklu maden işçiliğinde sıkça kullanılmış örneklerden biri de aynalardır. Aynaların ön yüzleri cilalanarak parlatılmış, arka yüzleri dökme veya kabartma desenlerle bezenmiştir. Aynaların arka yüzlerine sanatçının ismi ve yapıldığı merkez yazılmış, aynalar astrolojik semboller ve efsanevi hayvan motifleri ile süslenmiştir (Görsel 1.56).

Görsel 1.55: Selçuklu Dönemi'ne ait figürlü pirinç tepsi altlığı (METM)

Görsel 1.56: Selçuklu Dönemi'ne ait üzerinde çift sfenks tasviri bulunan bronz ayna (British Müzesi, Londra)

BİLGİ KUTUSU

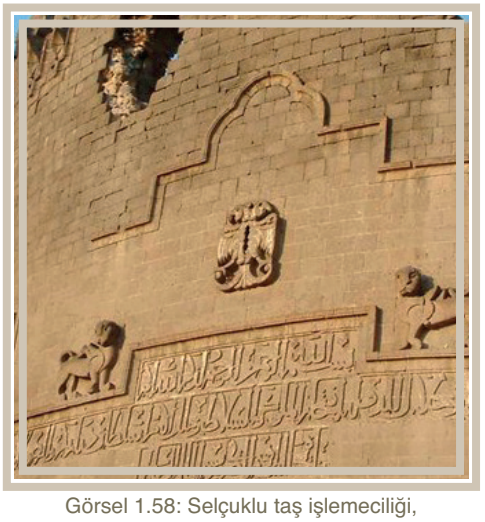
Selçuklu maden sanatının belli başlı örnekleri: tunç ve bronz hayvanlar, kandiller, tepsiler, maşrapalar, ibrikler, lamba kaideleri, buhurdan, kilit apliği, kilit parçaları, kemer tokaları, ayna, tabak, gönye, şakul, dirhem, usturlap, musluk, mangal, kâse, anahtar ve sfenkslerdir (Görsel 1.57).

Görsel 1.57: Selçuklu Dönemi'ne ait pirinç üzerine gümüş kakmalı ibrik (Ermitaj Müzesi, Rusya)

1.2.1.2. Selçuklu Taş İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde ticaret nedeniyle kentleri birbirine bağlamak için kervan yolları yapılmış, bu yollar üzerine kervansaraylar ve köprüler inşa edilmiştir. Kentleri korumak amacı ile yeni kaleler, burçlar inşa edilmiş ya da bazı kaleler onarılarak eklentiler yapılmıştır. Bu dönemde onarılan ilk ve en görkemli kale Diyarbakır Kalesi'dir (Görsel 1.58). Bitkisel motiflerden oluşan kıvrımların birbirine dolanarak ve birbiriyle kesişerek sonsuz çeşitlemeler oluşturduğu kompozisyonlar Anadolu Selçuklu taş işçiliğinde en çok kullanılan kompozisyonlar olmuştur. Bitiş gibi görünen bütün noktalar sonsuz kesişme noktalarıdır. Çizgiler bir gruplaşmadan ötekine doğru sonsuzdan gelip sonsuza gider. Bu anlatım, sanki tanrısal ifadenin yansıdığı bir evren düzenidir.

Görsel 1.58: Selçuklu taş işlemeciliği, aslan heykelleri (Diyarbakır Kalesi)

XIII. yüzyılda Konya, Sinop, Antalya, Kayseri, Divriği ve Alanya şehirlerine anıtsal taş kaleler, camiler, medreseler ve surlar yapılmıştır (Görsel 1.59). Diyarbakır ve Konya Kalelerinde Selçuklu arması olarak çift başlı kartal yapılmış, güç simgesi olarak aslan heykellerine ve kabartmalarına yer verilmiştir.

Diyarbakır Kalesi burçlarında kanatlı aslanlar ve sfenkslere; Konya Kalesi'nde ise insan heykellerine, Selçuklu sanatında kullanılan figür ve motiflere, Orta Asya tarzı bağdaş kurarak oturan kaftanlı sultan, melek, siren, ejder, kartal, balık, fil, gergedan gibi kabartmalara yer verilmiştir (Görsel 1.60).

Görsel 1.59: Selçuklu taş işlemeciliği, çift başlı kartal (Divriği Ulu Cami)

Görsel 1.60: Selçuklu taş işlemeciliği, melek figürü (Konya)

Bu dönemde yapılan cami, medrese, türbe, kervansaray (han) ve saray gibi mimari yapılar da işlevlerine uygun şekilde taş işlemelerle süslenmiştir (Görsel 1.61).

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde geometrik formlar ile oluşturulan motif ve desenler ile Asya ve Uygur minyatürlerinin motif ve desenlerinin benzerlikleri dikkat çekicidir. Selçuklu taş işçiliğinde kullanılan motif, figür, desen ve kompozisyonlarda İslamiyet öncesi kültürlerin etkileri ile oluşturulan süslemeler dikkat çekmektedir.

Görsel 1.61: Selçuklu taş işlemeciliği, hayvan (aslan, kuş, geyik) figürleri (İnce Minareli Medrese, Konya)

Minyatür sanatında çokça işlenen geleneksel av ve avcılık; av sahnelerinde yer verilen geyik, ördek, tavşan, balık (Görsel 1.72), av köpeği ve yırtıcı kuşlar gibi hayvanlar çinilerin de en önemli konu ve figürlerindendir.

Selçukluların tipik figürlerinden biri olan bağdaş kurarak oturan (Görsel 1.73) ve avlanan (Görsel 1.74) insanlara hem seramiklerde hem de çini eserlerde yer verilmiştir.

Görsel 1.72: Selçuklu çini sanatı örneği insan ve balık figürü (Karatay Müzesi)

Görsel 1.73: Minyatürle süslenmiş kâse, oturan insanlar [Los Angeles (Los Encılıs) Şehir Müzesi]

Görsel 1.74: Minyatürle süslenmiş kâse, av sahnesi [Washington (Vaşintın) Galeri]

Seramik ve çinilerde çizilen insan figürleri ile minyatürde çizilen insan figürleri yüz hatları, çekik gözleri, giyim kuşamları ve kullandıkları eşyalar bakımından ortak özellikler göstermektedir (Görsel 1.75).

Bu dönemin çinileri de minyatürler gibi Selçukluların günlük yaşantılarını günümüze yansıtan görsel bir belge niteliğindedir (Görsel 1.76, 77).

Görsel 1.75: Minyatürle süslenmiş kâse (METM)

Görsel 1.76: Minyatürle süslenmiş kâse (Torino, İtalya)

Görsel 1.77: Minyatürle süslenmiş kap (Kopenhag, Danimarka)

Selçuklular mimaride çiniden, günlük yaşantılarında seramikten yararlanmışlardır (Görsel 1.78). Çoğunluğunu tabak, kâse, bardak (Görsel 1.79), sürahi (Görsel 1.80) ve kandilin oluşturduğu seramik kap gibi araçlarda yine çini ve minyatürde kullanılan ortak figür, kompozisyon ve konulara yer verilmiştir. Genellikle duvar süslemesinde yer verilen çinilerin kompozisyonlarında merkezde figürlere yer verilmiş, figürlerin çevresi ise rumi motiflerle süslenmiştir (Görsel 1.81).

Görsel 1.78: Minyatürle süslenmiş seramik kap (METM)

Görsel 1.79: Minyatürle süslenmiş bardak (METM)

Görsel 1.80: Selçuklu Dönemi'ne ait minyatürle süslenmiş sürahi [Walters (Valtırs) Sanat Müzesi]

Görsel 1.81: Saz çalan insan figürü ve rumi motif (METM)

ESER İNCELEME

Verilen görselleri (Görsel 1.82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89) malzeme, figür, renk ve kompozisyon yönünden inceleyiniz; görsellerin sınıflandırmasını yaparak bulgularınızı ilgili boşluklara yazınız.

Görsel 1.82

Görsel 1.83

Görsel 1.84

Görsel 1.85

Görsel 1.86

Görsel 1.87

Görsel 1.88

Görsel 1.89

Bunlardan olağanüstü güçlerine inanılan sihirli, büyülü ve sembolik yaratıklar olarak kabul edilen grifon ve siren çok kullanılan figürlerdendir (Görsel 1.62, 63).

Görsel 1.62: Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait grifon figürü (TİEM)

Görsel 1.63: Siren figürü (İnce Minareli Medrese, Konya)

Çok kullanılan çift başlı kartal, ejder (Görsel 1.64), tavus kuşu ve hayat ağacı (Görsel 1.65) etrafındaki çift kuş tasvirleri Selçuklu taş işçiliğinde önemli bir yere sahiptir.

Taş işçiliğindeki insan figürleri dönemin minyatür sanatında kullanılan insan figürleri ile aynı özelliklere sahiptir (Görsel 1.66).

Kompozisyonlarda sultanlar merkezde bağdaş kurmuş ve oturmuş şekilde işlenmiştir (Görsel 1.67).

Görsel 1.64: Mezar taşı üzerinde ejder figürü (Konya)

Görsel 1.65: Hayat Ağacı (Gök Medrese, Sivas)

Görsel 1.66: Savaşçı figürü, geometrik motif ve bitki motifi (METM)

Görsel 1.67: Selçuklu taş işlemeciliği, insan ve hayvan figürü (METM)

1.2.1.3. Selçuklu Çini İşçiliğinde Minyatür Sanatı Unsurları

Geleneksel Türk sanatlarının içinde çok önemli bir yere sahip olan çini sanatının ana vatanı Orta Asya olarak bilinmektedir. Uygur Türkleri ile başlayan çini; Karahanlılar, Gazneliler ve İlhanlılarla devam etmiş; Anadolu'nun fethinden sonra da Selçuklular ile Anadolu'ya taşınmış bir sanat dalıdır (Görsel 1.68).

Selçukluların göze hoş gelen etkileyici sanatlarından biri olan çinicilik, mimarinin yanı sıra büyük gelişme göstermiş ve onun ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ancak Anadolu Selçuklu zamanında yapılan eserlerden çok azı günümüze ulaşmıştır. Az sayıda kalan eserler ve buluntular incelendiğinde çok zengin motifler, renkler ve tekniklerle Selçukluların çini sanatında üst düzey bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Mozaik ve çini süslemelerin bütün mekânda kullanıldığı örneklere Konya'daki Sırçalı Medresede ve Karatay Medresesinde rastlanmaktadır (Görsel 1.69).

Görsel 1.68: Selçuklu çini sanatı örneği (Kubadabad Sarayı kalıntısı, Karatay Müzesi, Konya)

Görsel 1.69: Selçuklu çini sanatı av sahnesi (Karatay Müzesi, Konya)

Konya'daki bu mekânların duvarları, tonozları ve kubbeleri tamamıyla çinilerle kaplanmıştır. Dönemin çinilerinde en çok lacivert (Görsel 1.70), yeşil, mor, siyah (Görsel 1.71), kahverengi ve firuze renklerinin; bazı eserlerde de altın yaldız kullanıldığı görülmektedir. En eski Selçuklu çinileri Alaaddin Camisi'nin mihrap bordürleri ve kubbesinde bulunmaktadır. Dekor olarak Kubadabad çinilerine benzeyen kadın, erkek figürleri ve bitki motifleriyle süslenmiş yıldız ve kare biçimindeki parçalardan meydana gelmiştir. Selçuklu mimarisinde önemli bir yeri olan Kubadabad Sarayı çinilerinde farklı stillerde yazılar, çiçekler, kuşlar ve balıkların yanı sıra insan figürleri ile zenginleştirilmiş kompozisyonlar dikkat çekmektedir.

Görsel 1.70: Çift başlı kartal (Karatay Müzesi, Konya)

Görsel 1.71: Çift başlı kartal figürü [Louvre (Luv) Müzesi, Paris]

Selçuklu sanatının en önemli figürü kabul edilen çift başlı kartal aynı zamanda sultanın simgesi olarak diğer sanat dallarında olduğu gibi çini sanatında da başarı ile sıkça kullanılmıştır. Kartal, güçlü olması yönüyle Orta Asya mitolojisinde koruyucu ruhu ve göklere hâkimiyeti temsil eder. Çini sanatında kullanılan figür, motif, kompozisyon ve konularda minyatür sanatı unsurlarına sıkça rastlanmaktadır (Görsel 1.70, 71).

1.2.2. El Cezerî, Minyatürleri ve Kompozisyon Özellikleri

El Cezerî'nin çizimleri genellikle şematik çizimler olmasına rağmen bazı eserlerinde minyatür ögelerine rastlanmaktadır. Özellikle insan ve hayvan figürleri kullandığı çizimlerinde figürleri dönemin minyatür özelliklerine göre çizmiş ve renklendirmiştir.

El Cezerî'nin çizdiği insan figürlerinin yüzlerinde ve kıyafetlerinde minyatür özellikleri görmek mümkündür. El Cezerî; makineleri insan, hayvan ve doğa ile bütünleştirerek ifade etmiştir. Kompozisyonlarında her parça birbiriyle ölçülü, dengeli ve renkler aslına uygun olarak yer almıştır (Görsel 1.90).

Görsel 1.90: Denge esasına dayalı tavus kuşlu su taşıma aparatı (TSM)

1.2.2.1. El Cezerî Kimdir?

Batı dünyasında Cazari (Gazari) olarak bilinen "Ismail Ebul-Iz Bin Razzaz El-Cezerî (Cizre)" Tor (Dağ Kapı) Mahallesi'nde 1153 yılında dünyaya gelmiştir. Adı İsmail olup babasını adı Rezzaz'dır. Şeref ve onur babası anlamında Ebui-iz lakabını taşımıştır. "El Cezerî" onun Cizreli olduğunun bir delilidir. Eşsiz icatlarıyla dünyaya nam salan El- Cezerî'ye "zamanın harikası" anlamında **"Bediuzzaman"** denilmiştir. Cizreli büyük mucit, bilgisayarın temelini atan âlim, fen ve teknik adamı, robotlar, saatler, su makinaları, şifreli kilitler, şifreli kasalar, termos, otomatik çocuk oyuncakları gibi 60 makinenin mucidi ve dünyanın ilk sibernetik bilginidir.

BİLGİ KUTUSU

İnsanlarda ve makinalarda karşılıklı haberleşme, denge kurma ve yönetme bilimine **sibernetik** denir.

Çok çeşitli makineler yapan El Cezerî, farklı farklı denge durumu kurmuştur. El Cezerî'yi günümüze taşıyan en büyük ve değerli eseri, bütün icat ve teknikleri topladığı **"EI-Cfuni' Beyne'l-hm ve 'l-'Ameli'n-Nafi fi Sınaati'l-Hiyel"** (Makine Yapımında Yararlı Bilgiler ve Uygulamalar) adlı Arapça yazdığı eseridir.

El Cezerî, Cizre Beyi Ebul Kasım Mahmud Sencerşah (1162-1170) döneminde Cizre Ulu Cami kapısı ile kapı tokmakları olan ejderlerini yapmıştır. Sencerşah'ın ölümünden sonra yerine geçen Seyfeddin Gazi Kutbeddin Zengi'nin aşırı vergi alması yüzünden El Cezerî Diyarbakır'a gidip Artuklu sarayına yerleşmiştir.

Kitabından öğrenildiğine göre 1181'den başlamak üzere yirmi beş yıl, Diyarbekir Sultanı El-Salih Nasirüddin Ebü'l-Feth Mahmud bin Muhammed bin Kara Arslan bin Davüd bin Sukman bin Artuk'un (1200-1222), daha önce de babasının ve kardeşinin hizmetinde bulunmuştur. El Cezerî, Sukman bin Artuk'un isteği üzerine **"El-Cfuni' Beyne'I-ilm ve'l-'Ameli'n-Nafi fi Sınaati'l-Hiyel"** adlı eserini kaleme almış; eser, bu konuya ilişkin teorik ve pratik bilgileri doruk noktasına ulaştırmıştır.

El Cezerî, Artuk Sultanı Kara Aslan'ın (1144-1174) torunu ve Diyarbakır Hükümdarı Ebul feth Nasıruddin Mahmud (1200-1222) için bu eseri yazdığını bildirmektedir. Artuklu Sultanı Kara Aslan, torunu ve Ebul feth Nasıruddin Mahmud'a yirmi beş yıl hizmet ettikten sonra Cizre'ye dönmüş ve Cizre'de vefat etmiştir. El Cezerî ve kardeşi, Nuh Peygamber (a.s.) Camisi'nin avlusuna defnedilerek üzerlerine kubbe yapılmıştır.

Diyarbakır Ulu Cami'deki taş güneş saatini de Ebul-İz yapmıştır (Görsel 1.91). El Cezerî'nin "El Cami' Beyne'I-ilm ve 'l ArnelEn Nafi' Fi-Sınnatil-Hiyel" adlı eserinde ön sözden başka 50 adet şekil, 55 adet çok ilginç buluş ve 15 farklı düzen şeması yer almaktadır.

Görsel 1.91: El Cezerî tarafından yapılmış Diyarbakır Ulu Cami avlusundaki taş güneş saati

1.2.2.2. El Cezerî'nin Eserleri

El-Cezerî, Diyarbakır'da bulunduğu zamanlarda **"Kitâb fî ma'rifat al-Hiyel al handasiyya"** (Hayal ve Tekniğin Birleşmesiyle Oluşan Marifetler Kitabı) adlı bir icatlar kitabı yazmıştır. Kitabının bir nüshasını Abbasi hükümdarı Ebul Ahmed'e, diğer bir nüshasını ise Artukoğlu hükümdarı Mahmud bin Muhammed'e sunmuştur. Bağdat'a gönderilen bu kitap, Moğol istilası sonrası kaybolmuştur.

NOT

El-Cezerî, çalışmalarının kendisinden sonra gelenler tarafından önemsenmeme ihtimalini düşünerek kitabının ön sözünde şöyle demiştir: "Bu işe öyle meşakkatlerle koyuldum ki yolum uzadı; emeklerimin rüzgârın savurduğu şeyler gibi heba olmasından, çalışmalarımın gündüzün geceyi silmesi gibi silinmesinden korkarım."

"El-Câmi'Beyne'l-'İlm ve'l-'Amel En-Nâfi' Fî Es-Sınaâ'ti'l-Hiyel" adlı eseri, El-Cezerî'nin en önemli çalışmasıdır. Eserin Türkiye'de 5, başka ülkelerde bilinen 16 kopyası mevcuttur. Türkiye'de, Topkapı Saray Müzesinde 4, Süleymaniye Kitaplığında ise 1 adet kopyası bulunmaktadır. 1990'da Kültür Bakanlığı tarafından, **"Olağanüstü Mekanik Araçların Bilgisi Hakkında Kitap"** adı ile Türkçeye çevrilmiş ve basılmış olan eser, 6 bölümden meydana gelmiştir. Eserin özellikle mühendislik çizimi açısından takdir edilecek bir basım olduğu söylenebilir. İstanbul Topkapı Sarayı'nda bulunan eserde minyatür ve çizimler üzerindeki işaretler şifrelidir.

Eşit saatlerin ve güneş saatlerinin geçişlerinin belirtildiği saatlerin yapımını anlatan kitap, on bölümden oluşmaktadır. İlk altı bölümünde davulcu su saati, kayık su saati, filli su saati, bardak su saati ve tavus kuşlu su saati anlatılmaktadır. Bu saatlerin dönemin bilim tarihi açısından en önemli özelliği kullanılan sistemlerin suyun kinetik enerjisiyle çalışan robotik sistemlere sahip olmasıdır. Kitabın son dört bölümünde ise zamanı göstermek için tasarlanmış mum saatleri anlatılmaktadır.

Görsel 1.92: El Cezerî'ye ait filli su saati minyatürü (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

Kitabın Birinci Bölümü: Binkam (su saati) ile finkanların (kandilli su saati) saat-ı müsteviye ve saat-ı zamaniye olarak nasıl yapılacağı hakkında bilgi ve minyatürler bulunmaktadır.

Filli Su Saati: Saat; sırtında kare gibi bir kürsü, kürsünün köşelerindeki sütunlar üzerinde bir hisar, hisarın üzerinde küçük bir kubbe, kubbenin üstünde de bir kuş bulunan bir fil şeklindedir. Filin başına bakan taraftaki hisarın balkonunda sağında ve solunda iki şahin olan bir kişi, hisar sütunları arasında uzanan ve üzeri iki yılan sarılmış bir mil bulunmaktadır. Kürsünün orta kısmında bir yarım küre ve üzerinde elinde kalem tutan bir kâtibin oturduğu platform, platform üzerinde 7 ½ dereceye bölünmüş bir yay, filin boynuna oturmuş, sağ elinde balta, sol elinde sopa tutan bir bakıcı ve filin boynunun iki yanında vazo bulunmaktadır (Görsel 1.92).

Bardak Su Saati: Saat, bir kaide üzerine oturtulmuş bardak şeklindedir. Tepesinde balkon biçiminde düz bir kapağı vardır. Kapağın üzerinde, her 15 bölümü bir saati gösteren 217 ½ dereceye bölünmüş bir halka bulunur. Kapağın üzerindeki platformda kalem tutan bir kâtip yer alır (Görsel 1.93). Kalemin ucu saatleri göstermek üzere halkadaki bölümlerin üzerinde hareket eder. Kalemin gösterdiği bölümlerden saat öğrenilebilir.

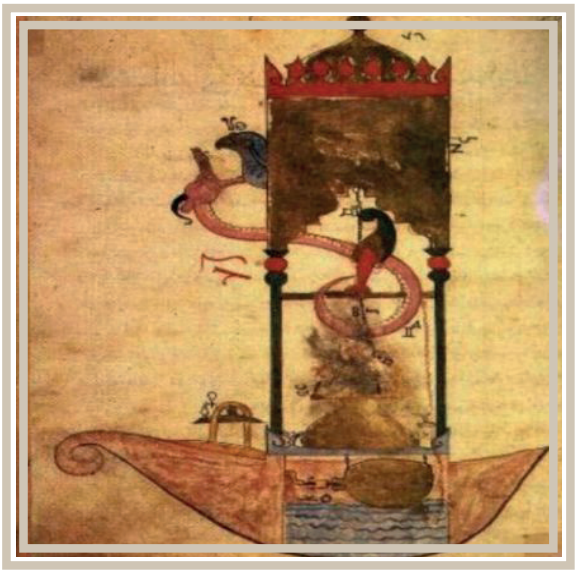
Görsel 1.93: El Cezerî'ye ait bardak su saati (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

Davulcu Su Saati: Üst katta sol köşede tek başına bulunan figür hareket eder, ilk burcun hizasına gelince şahin öne eğilerek gagasından vazo içindeki çanın üzerine bir top bırakır ve çalgıcılar müzik aletlerini çalmaya başlar (Görsel 1.94). Bu olay her saat sonunda tekrarlanır. Gece ise diskler birer birer kararır. Bir disk bütünüyle karardığı zaman gecenin bir saatinin geçmiş olduğu anlaşılır.

Kayık Su Saati: Kayık biçiminde estetik bir kaptır. Bu kayığın orta kısmında pirinç sütunlar üzerinde yükselen kare biçiminde bir hisar, hisarın üzerinde küçük bir kubbe vardır. Kayığın pruvasına bakan hisarın yüzünde bir kapı bulunur. Bu kapıdan bir şahinin başı ve göğsü görünür. Sütunların arasında karşılıklı iki kiriş vardır. Kirişlerin ortasından bir mil geçer. Bu mile bir yılanın kuyruğu sarılmıştır. Yılanın başı şahine doğru uzanır. Kayığın orta kısmında kubbeye benzer bir kısım, bunun üstünde de elinde kalem tutan bir kâtibin oturduğu kürsü bulunmaktadır (Görsel 1.95). Kürsünün üzerinde, kâtibin çevresine 15 işaret yapılmıştır. Kalem bu işaretler üzerinde hareket eder ve işaretlerin sonuna geldiği zaman günün bir eşit saati geçmiştir. Şahin yılanın ağzına bronz bir top düşürür. Yılan alçalır ve topu kayığın pruvasındaki büyük bir zilin üzerine bırakır ve yerine döner. Kâtibin kalemi tekrar ilk işarete döner.

Görsel 1.94: El Cezerî'ye ait davulcu su saati (TSM)

Görsel 1.95: El Cezerî'ye ait kayık su saati (TSM)

Tavus Kuşu Su Saati: Cezerî'nin dolan kap tekniğini kullanan saati, tavus kuşlu su saatidir. Ctebisius'tan (Tebisias) gelen tekniğin kullanıldığı bu saatte debi sabitleyici kapta biriktirdiği suyu bir kefeye doldurur. Kefede yükselen su, şamandıra ile dakika kadranını çevirir. Kadran kendi etrafında dönen tavus kuşudur.

Görsel 1.96'da verilen robotun çizimi minyatür özellikleri taşımaktadır. İnsan figürü, dönemin özellikleriyle çizilmiştir. Hayvan figürü ve robotun parçaları gerçeğine uygun şekilde renklendirilmiştir. Su haznesindeki su, minyatür sanatında suyun hareketleri ile çizilmiştir. Kuşun yerleştirildiği bölümün renklendirilmesinde altın kullanılmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Tavus kuşunun Türk sanatında da ayrı bir yeri vardır. Divan-u Lügat-it Türk'te "Yun-kuş" olarak geçen tavus kuşu, tugrul ve sungur kuşlarıyla birlikte ongun kuşlar arasında sayılıp egemenlik sembolü olarak görülür. Büyük Selçuklu seramiklerindeki taht sahnelerinde tavus kuşu kimi zaman tahtın altında kimi zaman da üstünde tasvir edilir. Egemenlik, talih ve zenginlik anlamlarının yanında tavus kuşu bilhassa Selçuklu ve Artuklu mimarisinde temizliğin ve saflığın sembolü olarak da kullanılmıştır. Cezerî'nin su akıtan aletlerinde, örneğin tavus kuşunun başlı başına ana figür olduğu tavus kuşlu su saatinde bu durum açıkça görülmektedir (Görsel 1.96).

Görsel 1.96: El Cezerî'ye ait tavus kuşu su saati (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

Kitabın İkinci Bölümü: Çeşitli kap kacakların yapılışı hakkında bilgi ve minyatürler içermektedir.

Görsel 1.97: El Cezerî'ye ait içecek doldurma aparatı (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

Sağ elinde kadeh, sol elinde şişe tutan tasvirin bulunduğu sayfada içecek ikramının işleyişinde robotun çalışma sistemi anlatılmaktadır (Görsel 1.97). Cezerî'nin içecek sunan otomatlar bölümünde ele aldığı bu makinesi hükümdara içecek sunan çocuk şeklindedir. Robot, sol elindeki balığın ağzından sağ elindeki kadehe onu dolduracak kadar içecek dökerek salonda bulunanlara sunmaktadır. Cezerî, robotunun genel olarak çalışma prensibini ve genel görünüşünü şematik olarak çizimlerle anlattığı kitabına robotun en son görünüşü ile ilgili bir minyatürü de eklemiştir. Cezerî, Görsel 1. 97'de verilen robotun yüzünü insan yüzü şeklinde; elbisesini, bu elbisenin desen detaylarını, robotun başındaki daire şeklindeki hareyi, başlık ve saç detaylarını da dönemin insan figürleriyle aynı çizmiştir. Minyatürün alt kısmında robotun çalışma prensibi ile detaylara ait çizim yapmıştır. Minyatürde dönemin sanat hayatında kullanılan renkler tercih edilmiş hatta baş çevresine çizilen harenin, icat ettiği otomatın ve kadehin renklendirilmesinde altın yaldız kullanılmıştır. Yaptığı otomatın kullanım talimatı ile ilgili bilgiler de minyatür çevresine kitabın yazım dili olan Arapça ile kaleme alınmıştır. Kompozisyon diğer minyatür eserlerde kullanılan çerçeve ile kapatılmamış, robot figürü sayfaya yerleştirilmiş ve yazılı bölüm figürün üstüne, soluna ve alt bölümüne yerleştirilmiştir. Figürün sağ tarafında Cezerî'nin diğer tüm çizimlerinde yer alan farklı şifreleme harflerine yer verilmiştir.

Kitapta yer alan başka bir içecek robotuna ait çizim Görsel 1.98'de görülmektedir. Çizim, robotun sadece şematik olarak ifade edildiği şekliyle kitapta yer almıştır. Robota ait dış hatlar ifade edilmiş ve bilgiler çizimin alt kısmına yerleştirilmiştir.

Görsel 1. 99'da verilen minyatürde icat edilen içecek robotunun son hâli resimlendirilmiştir. Eserde minyatür unsurları dönem özelliği ile yer almıştır. Minyatür, çerçeve içine alınmamış ve sayfa ortasına yerleştirilmiştir. İnsan ve hayvan figürü, minyatür sanatının özellikleri ile örtüşmektedir. İnsan figürünün baş çevresine minyatür sanatında önemli kişilerin baş çevresine çizilen hale çizilmiştir. Robotun su haznesinin üzerinde bitkisel motiflere yer verilmiştir. Renkler sade ve gerçeğine yakın kullanılmış, robotun kullanım talimatı minyatürün üst ve alt bölümüne yerleştirilmiştir.

Görsel 1.98: El Cezerî'ye ait
içecek aparatının şematik çizimi (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

Görsel 1.99: El Cezerî'ye ait
içecek aparatının minyatürü (Sınaati'l-Hiyel, TSM)

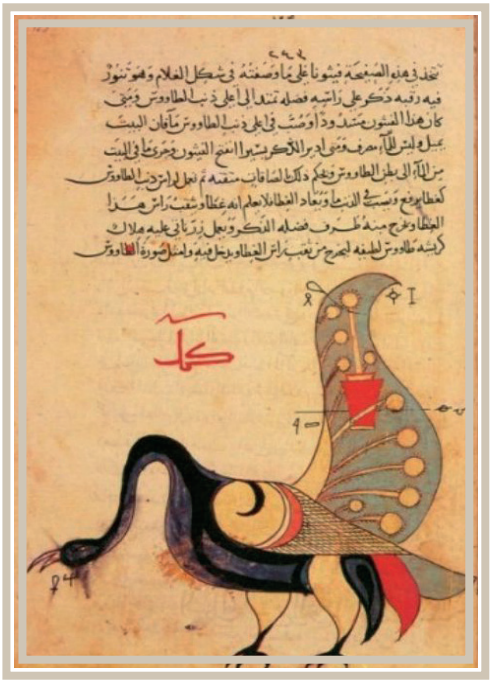
Kitabın Üçüncü Bölümü: Hacamat ve abdestte kullanılan ibrik ve tasların yapılması ile ilgili bilgi ve minyatürlerin, çizimlerin bulunduğu bölümdür. Cezerî, "Sınnat el-Hıyel" adlı eserinde hava ve boşluğa dayalı, içine doldurulan sıvıların istenen biçimde akışını sağlayan 6 ibriğin yapımından bahseder. Otomatik olarak su akıtan büyük bir pirinçten yapılmış ibrik (Görsel 1.100) hükümdarın yanına bırakılır, ördeğin gagasından akan su ile hükümdarın abdest alması sağlanır. Boşalan ibrik tekrar doldurularak kullanıma hazırlanır. Kitapta ibriğin çalışma prensibi ve genel görünümü çizilmiş, ayrıntılar farklı renklerle ifade edilmiştir. İbrik çiziminin üzerinde kullanım talimatına ait bilgiler de kitabın yazım dili olan Arapça ile yazılmıştır.

Görsel 1.100: El Cezerî'ye ait pirinç ibrik çizimi (TSM)

Tavus kuşu ibrik, kitapta minyatür özellikleri ile yer almıştır (Görsel 1.101). Tavus kuşunun üzerinde suyun hareketi çizimle ifade edilmiştir. Tavus kuşunun tamamı çizimi kapatmayacak şekilde yerleştirilmiş, minyatür boyama teknikleri kullanılarak kuşun özellikleri yansıtılmıştır. Renk olarak siyah, kırmızı ve maviler kullanılmış; bazı bölgeler altınla boyanmıştır.

Başka bir otomatik ibrik modelinde de yine minyatür unsurları görülmektedir (Görsel 1.102). Su otomatının platformuna ahşap işçiliği detayları, kuş motiflerine detaylar, ibriğin üzerine desen ve motifler yerleştirilmiştir. Su otomatının insan figürü şeklindeki robotunun yüzü, kafası, kafanın etrafına yerleştirilen ışık haresi ve giysinin üzerindeki detaylar minyatür unsurları ile yapılmıştır.

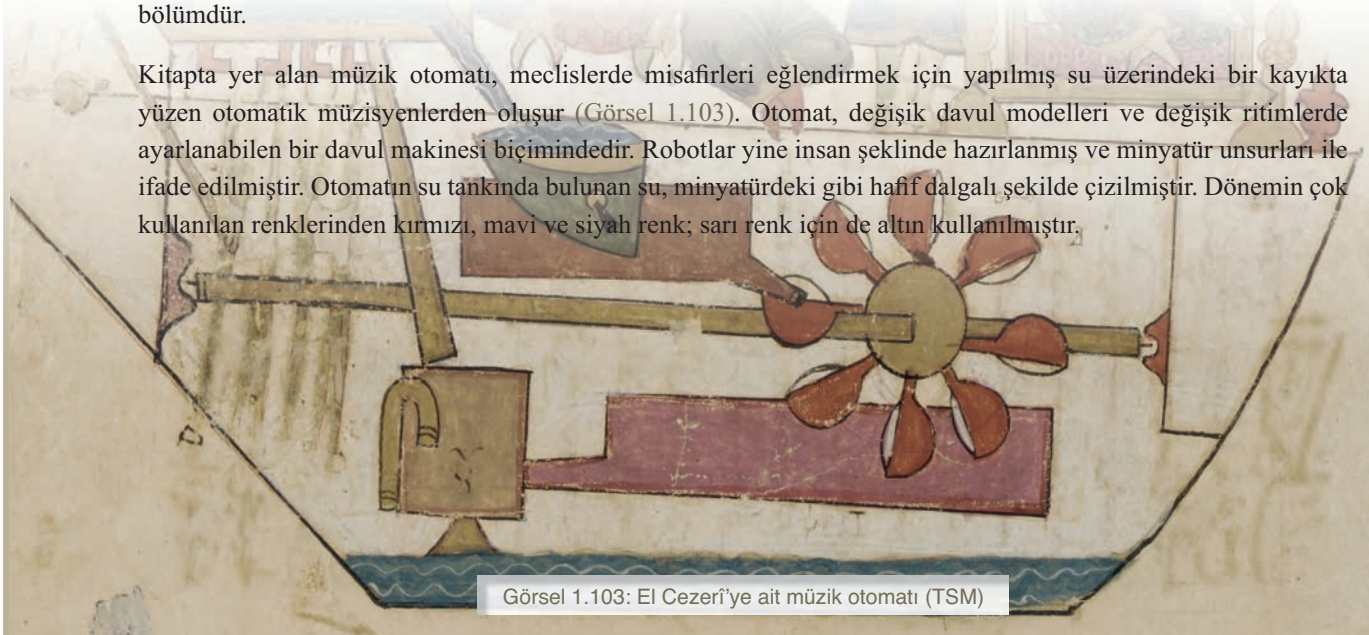
Görsel 1.101: EL Cezerî'ye ait tavus kuşu ibrik (TSM)

Görsel 1.102: El Cezerî'ye ait ibrik otomatı (TSM)

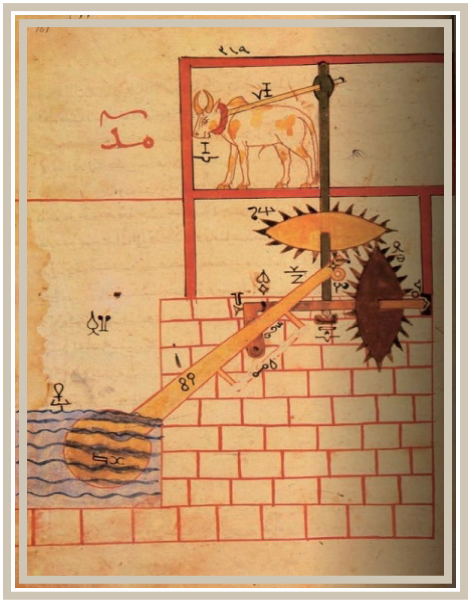
Kitabın Dördüncü Bölümü: Havuzlar, fıskiyeler ve müzik otomatları hakkında bilgi ve minyatürlerin olduğu bölümdür.

Kitapta yer alan müzik otomatı, meclislerde misafirleri eğlendirmek için yapılmış su üzerindeki bir kayıkta yüzen otomatik müzisyenlerden oluşur (Görsel 1.103). Otomat, değişik davul modelleri ve değişik ritimlerde ayarlanabilen bir davul makinesi biçimindedir. Robotlar yine insan şeklinde hazırlanmış ve minyatür unsurları ile ifade edilmiştir. Otomatın su tankında bulunan su, minyatürdeki gibi hafif dalgalı şekilde çizilmiştir. Dönemin çok kullanılan renklerinden kırmızı, mavi ve siyah renk; sarı renk için de altın kullanılmıştır.

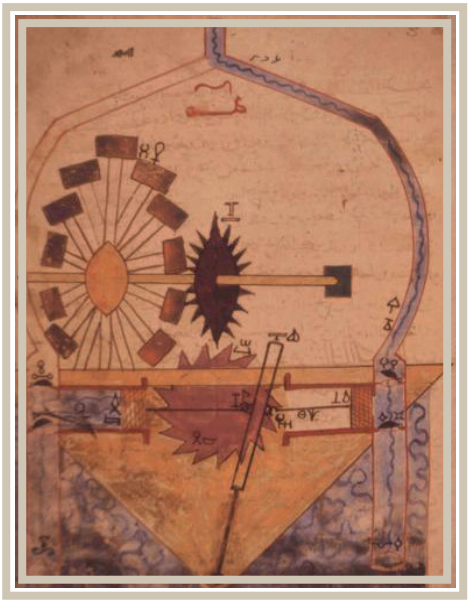

Görsel 1.103: El Cezerî'ye ait müzik otomatı (TSM)

Kitabın Beşinci Bölümü: Çok derin olmayan bir kuyudan (Görsel 1.104) veya akan bir nehirden suyu yükselten (Görsel 1.105) aletler hakkında bilgi ve çizimlere yer verilmiştir. Kitabın beşinci bölümünde yer alan makinelerin anlatımında şifrelerin çizim veya şematik olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu bölümde bazı parçalar boyanmış olsa bile minyatürlerde kullanılan detaylar bulunmamaktadır.

Görsel 1.104: Krank mili ve dişliler ile çalışan bir su otomatı (TSM)

Görsel 1.105: Nehirdeki suyu yükseltmek için hazırlanan otomat (TSM)

Kitabın Altıncı Bölümü: Birbirine benzemeyen muhtelif şekillerin yapılışı hakkında bilgi ve şekiller yer almaktadır.

Cizre Ulu Cami'nin işlemeli kapısının üzerinde yer alan tunç kapı tokmakları dökümle yapılmış, üzeri de kazıma tekniği ile süslenmiştir. Kapının her iki kanadında yer alan tokmaklarda sivri kulaklı ve badem gözlü ejderlerin kanatlarına doğru döndükleri görülmektedir. Yılan pullarıyla kaplı ejderlerin birbirleriyle bağlanan kuyruklarının uçları da kartal başlarıyla süslenmiştir (Görsel 1.106, 107). Ejderlerin ortasında ise birer aslan başı yer almaktadır. Robot biliminin öncüsü, su ve mekanik parçalarla çalışan gelişmiş makineler, kilitler, otomatlar icat eden El Cezerî tarafından XIII. yüzyılın başında yapılan tokmaklardan biri 1976 yılından bu yana İstanbul'da, Türk İslam Eserleri Müzesinde sergilenmektedir.

Görsel 1.106: El Cezerî tarafından çizilmiş kapı tokmağı (TSM)

Görsel 1.107: Cizre Ulu Cami tunç kapı tokmağı (TİEM)

ESER İNCELEME

Aşağıda verilen El Cezerî eserini inceleyiniz (Görsel 1.108). Eserde bulunan figürlere ait kompozisyon çözümlemesini yapınız ve bulgularınızı yandaki boşluğa not ediniz.

Görsel 1.108: El Cezerî'ye ait kandil saati (Marifetler Kitabı, TSM)

1.2.3. Kelile ve Dimne Minyatürleri

Kelile ve Dimne, miladi 300 yılında Hindistan'da dilden dile dolaşan masalların derlenerek **"Pançatantra"** adı verilmesiyle oluşan Sanskritçe bir eserdir. Eserin bilinen en eski adı ise Sanskritçe **"Tantrâkhyâyika"**dır. Beş bölümden oluşan esere Hint, Arap ve Fars'tan yeni bölümler eklenmesiyle zaman içinde adı "Kelile ve Dimne"ye dönüşmüştür. MÖ I. yüzyıl civarında yaşadığı sanılan Beydeba tarafından yazılmış fabl tarzında hikâyelerden oluşan öğretici ve eğitici hikâyelerin toplandığı bir eserdir. Kitabın Depşelem isimli bir Hint hükümdarı zamanında yazıldığı sanılmaktadır. Eserin hükümdara sunulduğu ve hükümdara bir tür tavsiye ve nasihat niteliğinde olduğu öne sürülmüştür.

Kelile ve Dimne, İslam dünyasında asırlar boyunca etkili olmuş edebî eserlerden biridir. Bu eser, Kelile ve Dimne adlı iki çakalın başlarından geçenlerin anlatıldığı bir masal kitabıdır (Görsel 1.109).

Görsel 1.109: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne minyatürü (METM)

Kitabın başkahramanlarından Kelile, doğrunun ve dürüstlüğün; Dimne ise yanlışın ve sahtekârlığın temsilcisidir. Kitabın diğer karakterleri arasında aslan, kaplan, tavşan, tilki, şahin, kuzgun, fare, kedi, balık, yılan, serçe, deve, maymun, kurbağa, karga ve baykuş gibi hayvanlar bulunmaktadır.

Eser, VI. yüzyılda Pehleviceye ve IX. yüzyılda da Arapçaya çevrilmiştir. Arapça metin, daha sonra Yunanca, İbranice, Latince, İspanyolca, İtalyanca, Slavca, Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca, Felemenkçe gibi dillere yapılan çevirilere temel oluşturmuştur. Edebî otoritelerce, Ezop ve La Fontaine fabllarının Kelile ve Dimne`den ilham alınarak yazıldığı öne sürülmektedir. Türk dilindeki Kelile ve Dimne çevirilerinin ilki 1360 yılında Horasanlı Ahmed tarafından gerçekleştirilmiştir.

İlk Hâlindeki (Orijinal) Kelile ve Dimne Bölümleri

I. Bölüm: Dostluğun Bozuluşu

II. Bölüm: Nasıl Dost Kazanılacağı Hakkında

III. Bölüm: Savaş ve Barış

IV. Bölüm: Kazanımların Kaybı

V. Bölüm: Tedbirsizlik Hakkında

Kelile ve Dimne orijinali ve çevirilerinin birçoğu minyatürlerle desteklenmiş bir kitaptır. Bu nedenle Kelile ve Dimne'nin minyatür sanatı açısından önemli bir yeri bulunmaktadır. Bağdat okulu olarak bilinen XIII. yüzyıl el yazması kitap ressamlığı, başlıca konularını Kelile ve Dimne'den almıştır. Kelile ve Dimne yazmalarının resimlendirilmiş en eski nüshaları XIII. yüzyılın başlarından kalmadır. Bu yüzyılın minyatür sanatçılarının çalışmalarında Selçukluların etkisi görülmektedir. Selçuklu minyatür sanatında kullanılan insan figürlerinin yüz ifadeleri, göz ve kaşları ile başlarındaki sarıkları ortak özellikler göstermektedir (Görsel 1.110). Minyatürlerin genelinde çerçeve kullanılmamış; minyatür, zemin renginin üzerine ve sayfanın merkezine yerleştirilmiştir (Görsel 1.111).

Görsel 1.110: Marangoz maymun minyatürü
(Kelile ve Dimne, METM)

Görsel 1.111: Kaplumbağanın uçuşu minyatürü
(Kelile ve Dimne, METM)

Kelile ve Dimne minyatürlerinin kompozisyonları denge esasına göre yerleştirilmiştir. Karşılıklı konuşma sahnelerinde hayvan figürleri birbirlerinin yüzüne bakar şekilde çizilmiştir. Figürler, simetrik olarak kompozisyonun sağ ve sol tarafına yerleştirilmiştir (Görsel 1.112). Minyatürlerin genelinde figürlerin duruşları aynıdır.

Minyatürlerin dikkat çekici olması için renk kullanımına önem verilmiştir. Zemin renginin üzerine kullanılan zıt renklerin uyumu dikkat çekmektedir. Kırmızı, yeşil, mavi ve siyah renklerin yanında sıkça altın kullanıldığı da görülmektedir. Kompozisyonlarda yer alan hayvan figürlerinin karın, boyun ve bacak bölgelerinde, kuşların kanatlarında, baykuşların gözleri ve başlarının çevresinde hale (daire) şeklinde altın kullanıldığı görülmektedir. Kompozisyonlar bitki, ağaç, dağ, tepe, gökyüzü, göl ve deniz motifleri ile zenginleştirilmiştir. Tamamlayıcı unsur olarak zeminde boş kalan alanları doldurmak için kullanılan bitkiler, kompozisyonun dışından merkeze doğru yayılmış şekilde yerleştirilmiştir. Ağaç motifi kompozisyonların ana unsuru olarak diğer motif ve figürlerden daha büyük boyutlarda kullanılmıştır (Görsel 1.113, 114).

Görsel 1.112: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne (METM)

Görsel 1.113: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne (METM)

Görsel 1.114: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne (Oxsford Ü Ktp.)

2. UYGULAMA

Kelile ve Dimne Minyatürleri Tıpkı Yapımı

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek Kelile ve Dimne minyatür örneğinin tıpkı yapımını hazırlamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Tıpkı yapımına karar verilen minyatür
- Kurşun kalem
- Silgi
- Hamur silgi
- Peçete
- Farklı kalınlıklarda fırçalar (00, 0000 ve 1 numara)
- Palet
- Su
- Su kabı
- Toprak sulu boya
- Zemin kâğıdı
- Eskiz kâğıdı
- Cetvel
- Kâğıt bant

Uygulama İçin Öneriler

1. Klasik minyatür sanatı uygulamalarında zemin kâğıdı olarak kullanacağınız murakkalarınızı deseni geçirmeden önce renklendiriniz.
2. Renklendirme işlemini çay, kahve veya bitkisel sıvılar ile elde edebilirsiniz.
3. Boyama sırasında her renk için farklı ve temiz fırça kullanınız. Yeterli fırça olmadığı durumlarda arkadaşlarınızla yardımlaşınız ya da fırçanızı çok iyi temizleyiniz.
4. Verilen süreyi iyi kullanınız.

İşlem Basamakları

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Listede bulunan malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz (Görsel 1.115).

Görsel 1.115: Çalışmaya hazırlık

3. Çalışacağınız minyatür örneğini cetvelle eşit bölümlere ayırınız. Eskiz kâğıdınızı sayıca aynı ancak ölçü olarak daha büyük veya daha küçük, eşit bölümlere ayırarak çalışma alanınızı oluşturunuz (Görsel 1.116).

Görsel 1.116: Çalışma kâğıdında çizim alanı oluşturma

4. Orijinal desende her karenin içinde bulunan figür ve motiflere ait çizgileri, çalışma alanındaki yerlerine, bakarak çiziniz (Görsel 1.117).

Görsel 1.117: Deseni eskiz kâğıdına çizme

5. Figür ve motiflerin sadece dış hatlarını çiziniz (Görsel 1.118).

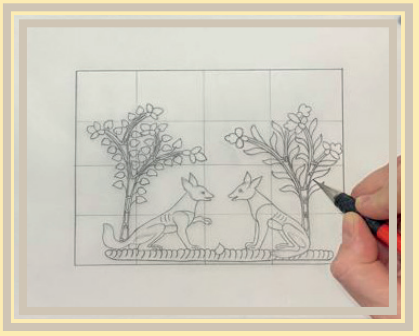
Görsel 1.118: Figür ve motiflerin dış hatlarının çizimi

6. Orijinali ile aynı ölçüde yapacağınız deseni çizmek için eskiz kâğıdınızı orijinal desen kâğıdının üzerine yerleştiriniz. Cetvelle hazırladığınız bölüm çizgilerini çakıştırınız ve desenin dış hatlarından kopya ederek çizme işlemini yapınız (Görsel 1.119).

Görsel 1.119: Deseni kopya ederek çizme

7. Desende düzeltilmesi gerekli kısım varsa siliniz, deseni düzeltiniz (Görsel 1.120).

Görsel 1.120: Deseni düzeltme işlemi

8. Düzeltme işlemini tamamladığınız desenin tersini çeviriniz ve ince uçlu bir kalem ile tüm çizgilerin üzerinden giderek deseni kâğıdın ters yüzüne geçiriniz (Görsel 1.121).

Görsel 1.121: Deseni kâğıdın ters yüzüne geçirme

9. Hazırladığınız zemin kâğıdını çalışma masasına yerleştiriniz ve eskiz kâğıdınızı zemin kâğıdının üzerine yerleştiriniz. Cetvelinizi dış kenar çizgilerinin üzerine koyunuz ve kaleminizle çizgilerin zemin kâğıdına geçmesini sağlayınız (Görsel 1.122).

Görsel 1.122: Deseni zemin kâğıdına geçirme işlemi

10. Tüm deseni çok koyu olmayacak şekilde zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 1.123).

Görsel 1.123: Zemin kâğıdına geçirilmiş desen

11. Orijinal minyatürde kullanılan renkleri paletinize hazırlayınız ve deneme kâğıdına örnekler çiziniz (Görsel 1.124).

Görsel 1.124: Kullanılacak renklerin hazırlanması

12. "00" uçlu fırça ile ilk ağacın gövdesi için hazırladığınız boyayı alınız ve ağacın gövdesinin zemin boyasını sürünüz (Görsel 1.125).

Görsel 1.125: İlk ağacın gövde zemininin boyanması

13. Hazırladığınız yeşil boya ile ilk ağacın yapraklarının zemin boyasını sürünüz (Görsel 1.126). Her renk için farklı fırçanız yok ise elinizdeki fırçayı renk değişimlerinde iyice temizleyiniz.

Görsel 1.126: İlk ağacın yaprak zemin boyalarının sürülmesi

14. Ağaç dallarının üzerinde bulunan küçük çiçeklerin zemin boyasını sürünüz (Görsel 1.127). Bu işlem sırasında "00" uçlu fırça kullanınız.

Görsel 1.127: Ağaçta bulunan çiçeklerin zemin boyasının sürülmesi

15. Desende bulunan birinci çakal figürüne, orijinaline uygun olarak hazırladığınız zemin boyasını sürünüz (Görsel 1.128). Fırça kalınlığınızı "00" seçiniz.

Görsel 1.128: Birinci çakal figürünün zemin renginin sürülmesi

16. İkinci çakal figürüne orijinal renklerine uygun olarak hazırladığınız zemin boyasını sürünüz (Görsel 1.129). Fırça kalınlığını "00" seçiniz. Daha önce boya sürdüğünüz kısmın zarar görmemesi için elinizin altına temiz kâğıt ya da peçete koyunuz.

Görsel 1.129: İkinci çakal figürünün zemin renginin sürülmesi

17. İkinci ağaç motifinin zemin renklerini sürünüz (Görsel 1.130). Boyama işlemi sırasında temiz ve "00" uçlu fırça kullanmaya özen gösteriniz.

Görsel 1.130: İkinci ağaç motifinin zemin renklerinin sürülmesi

18. Çim bitkileri için hazırladığınız yeşil boyayı "00" uçlu fırça ile sürünüz (Görsel 1.131).

Görsel 1.131: Zeminde bulunan çim bitkilerinin boyanması

19. Desende arka fon için hazırladığınız rengi "00" uçlu fırça ile sürünüz (Görsel 1.132).

Görsel 1.132: Fon için hazırlanan boyanın sürülmesi

20. Ağaç üzerinde bulunan çiçeklerin detay çizimleri için koyu ton mavi boya hazırlayınız ve degrade (digreyd) tekniğini kullanarak boyayı sürünüz. Bu işlem sırasında temiz ve "0000" uçlu fırça kullanınız (Görsel 1.133).

Görsel 1.133: Çiçeklerin detay boyamalarının yapılması

21. Paletinize desende bulunan diğer çiçekler için koyu ton kırmızı boya hazırlayınız. Hazırladığınız boyayı "0000" uçlu fırçanıza alınız. Fırçanızdaki fazla boyayı deneme kâğıdı ya da peçeteye dokunarak boşaltınız. Çiçeklerin dış hatlarına kırmızı boyayı sürünüz (Görsel 1.134). İşlem sırasında elinizin temas ettiği yerleri peçete ile kapatınız.

Görsel 1.134: Kırmızı çiçeklerin boyanması

22. Paletinize siyah boya hazırlayınız. “0000” uçlu fırça kullanarak birinci ağaç üzerinde bulunan kabuk detaylarını kontur çekme tekniğini kullanarak çiziniz (Görsel 1.135).

Görsel 1.135: Ağaç kabuğu detaylarının sürülmesi

23. Paletinize ağaç yapraklarında kullandığınız yeşil rengin bir orta bir de en koyu tonunu hazırlayınız. Orta ton yeşil ile yaprakların gölgeleme işlemini yapınız. En koyu ton yeşil ile yaprakların dış hattına kontur çekiniz (Görsel 1.136).

Görsel 1.136: Yaprakların gölgelendirilmesi ve konturlarının çekilmesi

24. Paletinize birinci çakal figüründe kullandığınız zemin renginin bir orta bir de en koyu tonunu hazırlayınız. Orta ton ile figür üzerindeki gölgelemeleri yapınız. En koyu ton yeşili kullanarak figür üzerinde bulunan detay çizgileri ve figürün dış hat konturunu çekiniz (Görsel 1.137).

Görsel 1.137: Çakal figürünün gölgelendirilmesi, detay ve dış hat konturunun çekilmesi

25. Paletinize ikinci çakal figürünün zemin renginin orta ve koyu tonunu hazırlayınız. Orta ton boyayı fırçanıza alınız ve figür üzerinde açık koyu olan kısımların gölgeleme işlemini yapınız. En koyu ton boyayı fırçanıza alınız ve figürün detay çizimlerini ve dış hat kontur çekimini yapınız (Görsel 1.138).

Görsel 1.138: İkinci çakal figürünün gölgelendirilmesi ve detay çizimlerinin yapılması

26. Paletinize ikinci ağacın gövde renginin en koyu tonunu hazırlayınız. Ağaç gövdesinde bulunan kabuk detaylarını ve dış hat konturlarını “0000” uçlu fırça ile çalışınız (Görsel 1.139).

Görsel 1.139: İkinci ağaç motifinin detaylarının çizilmesi

27. İkinci ağaç motifinin yapraklarında kullandığınız zemin renginin en koyu tonunu hazırlayınız. “0000” uçlu fırça kullanarak yaprakların konturlarını çekiniz ve yaprakların saplarını çiziniz (Görsel 1.140).

Görsel 1.140: Yaprakların kontur ve saplarının çizilmesi

28. Paletinize hazırladığınız orta ton yeşil ile çim bitkilerinin gölgelendirme işlemini yapınız. Koyu ton yeşil ile çim bitkilerinin kontur ve detay çizimlerini yapınız (Görsel 1.141).

Görsel 1.141: Çim bitkilerinin detay ve konturlarının çizimi

29. Renklendirme işlemini bitirdiğinizde gölge ve düz bir yüzey üzerinde çalışmanızı kurumaya bırakınız (Görsel 1.142).

Görsel 1.142: Orijinal Kelile Dimne minyatürü

30. Tüm işlemlerini bitirdiğiniz minyatürünüzü cam ve çerçeve ile korumaya alınız (Görsel 1.143).

.

Görsel 1.143: Esra Çakıroğulları'na ait Kelile Dimne minyatürü, tıpkı yapım

KELİLE VE DİMNE MİNYATÜRLERİ TIPKI YAPIMI UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Eseri ölçülü olarak bölümlere ayırdı.				
2.	Çalışma alanı oluşturdu.				
3.	Figürlerin dış hat çizimini yerleştirdi.				
4.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
5.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
6.	Paletine orijinal eserde kullanılan renk tonlarını hazırladı.				
7.	Zemin rengini sürdü.				
8.	Hayvan figürlerinin renklerini sürdü.				
9.	Tarama tekniği ile hayvanların tüylü kısımlarını boyadı.				
10.	Ağaç üzerindeki detayları boyadı.				
11.	Yer bitkilerinin zemin rengini sürdü.				
12.	Desenin konturlarını çekti.				
13.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 13 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 13X4=52'dir.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Görsel 1.144: Abdullah İbn Al Mukaffa'ya ait Kelile ve Dimne minyatürü (METM)

Yanda verilen Kelile ve Dimne minyatür örneğinin 15x15 cm boyutunda tıpkı yapımını 2. uygulamadaki işlem basamakları sırasına göre hazırlayınız (Görsel 1.144).

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru–yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

1. ( ) Uygur insan tipleri minyatürlerde zülüflü, ay yüzlü ve badem gözlüdür.
2. ( ) Uygur resim sanatında kullanılan renklere sembolik anlamlar yüklenmiştir.
3. ( ) Selçuklu sanatında çift başlı kartal aynı zamanda halkın simgesi olarak kullanılmıştır.
4. ( ) Uygur resim sanatında kara kalem tekniğiyle çizilmiş desenler temeli oluşturur.
5. ( ) Tıpkı yapım (replika), bir eseri değiştirerek yeniden yapmaktır.
6. ( ) Uygur adak sahnelerinde sunu ve çiçek adağı yapan insan tasvirleri bulunur.
7. ( ) Selçuklu minyatür kompozisyonlarında av ve dans sahneleri sıkça kullanılmıştır.
8. ( ) Minyatürlerde vurgulanmak istenen figür, pastel ve mat renklerle boyanarak perspektif etkisi yakalanır.
9. ( ) Anadolu Selçuklu Dönemi'nin minyatür özellikleri aynı dönemin çini, seramik, taş ve maden eşyaların üzerine işlenen figür ve motif özellikleriyle benzerlik göstermez.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri, uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Anadolu Selçuklu minyatür eserlerinin kökeni …… dayanır.
2. Anadolu Selçuklularının uyguladığı başlıca teknikler: …… içi boş ve içi dolu döküm tekni̇kleridir.
3. Selçuklu Dönemi'nde başkent olması nedeniyle …… önemli minyatür merkezi olmuştur.
4. Selçuklular madenî eserlerinde ham madde olarak çoğunlukla ……ile …… kullanmıştır.
5. Uygur resimlerinde konusuna göre çizilen iyi karakterli figürlere …… kötü karakterli figürler …… kontur çekilmiştir.

C) Aşağıdaki soruların doğru cevabını bulup işaretleyiniz.

1. Selçuklu Dönemi minyatürleri ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Minyatürlerde kontrast renkler tercih edilir.
B) Minyatürlerin arka fonları renk ile kapatılmıştır.
C) Çok sayıda minyatür örneği kaybolmadan korunabilmiştir.
D) Minyatürle diğer sanatlar arasında aynı özellikler görülür.
E) Minyatürlerde arka fondaki zemin üzerine doğa unsurları çizilmiştir.

2. Eşsiz icatlarıyla dünyada tanınan ve zamanın harikası anlamında "Bediuzzaman" adı verilen mucit aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beydeba
B) Ebul-İz
C) Ebul Ahmet
D) El Cezerî
E) El-Salih Nasirüddin

3. "Kelile ve Dimne" ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Konular renkli zeminler üzerinde anlatılır.
B) Konular gerçeğine yakın olarak ifade edilmiştir.
C) Hayvan tasvirlerini sade ve öyküsel bir yöntemle betimlenmiştir.
D) Kelile yanlışlığın, Dimne ise doğruluğun ve dürüstlüğün temsilidir.
E) Orijinali ve çevirilerinin birçoğu minyatürlerle desteklenmiş bir kitaptır.

4. Aşağıdakilerden hangisi Selçuklu Dönemi'nde yapılan insan figürü minyatürlerinin özelliklerinden biri değildir?

A) Yüzleri karakteristik özelliklere sahiptir.
B) Başlarının etrafına yuvarlak hale yerleştirilmiştir.
C) Simetrik kompozisyonlar kullanılarak tasvir edilmiştir.
D) Başlar bedene oranla daha büyük tasvir edilmiştir.
E) Genellikle uzun saçlı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü ve küçük ağızlıdır.

D) Aşağıdaki soruların cevaplarını yazınız.

1. Minyatür eserlerin tıpatıp aynı çalışmalarının yapılmasının bu sanata katkılarını açıklayınız.

……
……
……
……
……
……
……
……

2. Anadolu Selçuklu Dönemi sanat eserlerini etkileyen kültürel ve sosyal etmenler nelerdir? Açıklayınız.

……
……
……
……
……
……
……
……

2. ÖĞRENME BİRİMİ

OSMANLI DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI UYGULAMALARI

KONULAR

1.1. İSLAMİYET ÖNCESİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1.2. SELÇUKLU DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- *Osmanlı klasik dönem minyatür tekniklerini uygulamayı*
- *Osmanlı Batılılaşma dönemi minyatür tekniklerini uygulamayı*

ANAHTAR KAVRAMLAR

Figür
Nakkaşhane
Klasik Dönem
Portrecilik
Surname-i Vehbi

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

XIV ve XIX. yüzyıllar arası minyatür sanatçıları ile günümüz kameramanlarının mesleki açıdan benzer yönleri neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1. OSMANLI KLASİK DÖNEM MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Selçukluların dağılmasının ardından başlayan Beylikler Dönemi ve Osmanlı'nın Kuruluş Dönemi'ne ait minyatür sanatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı minyatür sanatı eserlerinin II. Murat döneminde Ahmedi tarafından hazırlanan "İskendername" ile başladığı kabul görmektedir. Bunun yanında Fatih Sultan Mehmet'in tahtta olduğu XV. yüzyılın ikinci yarısında hazırlanan minyatürlü yazma eserler günümüze ulaşan ilk örnekler arasında sayılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle başlayan ve tahtta kaldığı yıllar boyunca devam eden Avrupa bilim ve sanatına duyduğu hayranlık sonucunda Osmanlı Devleti'nde kültür, sanat ve bilimde oldukça dikkat çeken gelişmeler yaşanmıştır. Fatih Sultan Mehmet, kendi kütüphanesi ve medreseler için coğrafya, felsefe, astronomi ve tıp gibi pek çok bilim dalını içeren kitapların çevirisini yaptırmış; çok sayıda kitabı da ilk kez yazdırmıştır. Bu el yazmalarından bazıları tezhiplerle süslenmiş ayrıca minyatürlerle de konu anlatımına görsel kimlik kazandırılmıştır. Dönemin en bilinen kitaplarından biri Amasya Darüşşifasında görev yapan Doktor Sabuncuoğlu'nun yazdığı ve konuyu desteklemek amacı ile minyatürlerini çizdiği "**Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye**"dir (Görsel 2.1). Kitap, çeşitli hastalıkların cerrahi yöntemlerle nasıl tedavi edileceğini anlatan 140 minyatür içermektedir. Kitabın ikisi ülkemizde olmak üzere toplam üç nüshası bulunmaktadır.

Görsel 2.1: Sabuncuoğlu'na ait minyatür (Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye, Millet Kütüphanesi, İstanbul)

BİLGİ KUTUSU

Klasik dönemde hazırlanmış fakat üslup ve kompozisyon bakımından Uygur resim sanatıyla benzerlik gösteren "Fatih Albümü" Mehmed Siyah Kalem'e atfedilmektedir (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Mehmed Siyah Kalem'e ait kırda otlayan at ile sahibi ve keşiş (Fatih Albümü, TSM)

Türk süsleme sanatlarının en parlak ve en üretken olduğu dönem Kanuni Sultan Süleyman dönemidir. İmparatorluğun farklı bölgelerinden getirilen yabancı sanatçılar ile yerli sanatçılar, saraya bağlı nakkaşhanede birlikte çalışarak süsleme sanatlarının her dalında olduğu gibi el yazması kitaplarda kullanılan minyatürlerde de ilerleme ve farklı üslupların ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Saray nakkaşhanesi, el yazması kitaplar ve süsleme sanatları için bir okul niteliğindedir. Çalışan sanatçılar aynı zamanda yeni sanatçıların yetişmesini de sağlamışlardır.

XVII. yüzyıl başlarında Sultan I. Ahmet'le devam eden minyatürdeki klasik dönem tarzı, XVIII. yüzyıl ortasına kadar sürmüştür. Dönemin en ünlü eserleri arasında Kalender tarafından hazırlanıp I. Ahmet'e sunulan "**Falname**" ve "**Sultan I. Ahmet Albümü**" yer almaktadır.

Klasik dönemin minyatürlü eserlerinde dönemin önemli olayları, tarihî konular, savaş ve seferler, şenlikler, av partileri renk ve kompozisyon uyumu içinde çalışılmış; eserler tarihi görsel belgeler hâlinde günümüze taşımıştır.

Sadelik ve gerçekçilik, klasik dönem eserlerinin karakteristik özellikleridir. Geçmişin zarif kıvrımlı çiçekleri, ağaçları ve yüzey süslemeleri artık terk edilmiş; tarihî olayların öne çıkarılması amacıyla manzara betimlemeleri en aza indirilmiş ve tek bitki örtüsü olarak ağaçlar bırakılmıştır. Klasik dönemin en önemli değişiklikleri kompozisyonda çizgilerin düz ve yalın hâliyle kullanılması, portrelerde çizilen kişilerin gerçeğe yakın görünümde olması ve fiziksel özelliklerinin de gerçeği yansıtmasıdır. Klasik dönem eserlerinde kendine has ve hemen her sanatçı tarafından kullanılan bir renk düzeni bulunmaktadır. Genellikle nötr renklerden oluşan pastel zemin renklerinin parlak kırmızı, turuncu ve lacivertlerle ayrılmasıyla ön plandaki figür ya da konu ortaya çıkarılarak vurgulanmaktadır.

2.1.1. Osmanlı Klasik Dönem Minyatürlerinin Özellikleri

Klasik dönemde saray nakkaşhanesi minyatürleri, geometrideki altın oran kuralına bağlı olarak altın dikdörtgen içine yığma perspektif ile nakşedilmiştir. Minyatürler obje bölümü, konunun anlatıldığı bölüm, zenginleştiren ve estetik oluşturan bölümler olarak üç bölüme ayrılmaktadır.

Görsel 2.3: Yığma tekniği örneği (TSM)

Kompozisyonda obje, anlatılmak istenen konunun merkez noktasıdır. Obje; konumuna göre diğer figürlerden daha büyük, önde ve ortada olacak şekilde belirtilmekte, diğer bölümler objenin çevresine dağılmış olarak gösterilmektedir. Osmanlı minyatürlerinde bir konunun anlatımı yüz yüze bakan çift sayfada verilmiştir. Tek sayfalı çalışmalarda da çift sayfa mantığı ile hareket edilmiştir.

Klasik dönem minyatüründe görülen teknikler genel olarak şunlardır:

1. **Yığma Tekniği:** Figürler arazi şekilleri üzerinde önde, arkada, sağda veya solda kütleler oluşturur. Sanatçı, figürleri sıraya girmiş öğrenciler gibi göstermek zorunda kalır. Figürlerin konumu neresi olursa olsun büyüklükleri aynıdır. Bütün figürlerin görünür olmasına dikkat edilir (Görsel 2.3).

2. **Figürün (Ana Figür) Yerleştirilme Tekniği:** Figür, anlatılmak istenen konunun odak noktasıdır. Sayfanın genellikle ön ve orta bölümünde bulunur. Bazı örneklerde figürün sayfanın sol veya sağ ortaya yakın noktalarına, dikkat çekecek şekilde yerleştirildiği de görülür. Figürlerde sosyal konumlarına göre boyut farkı vardır (Görsel 2.4).

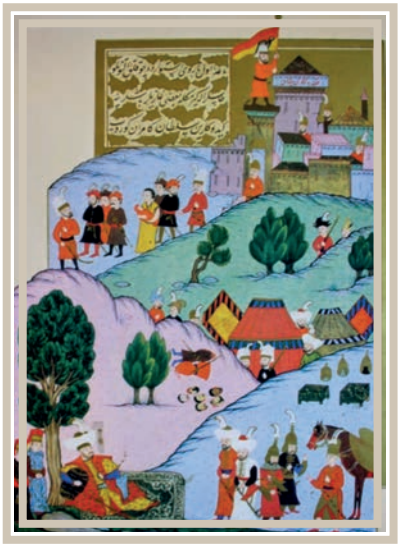
3. **Sıralama Tekniği:** Bu teknik yığma tekniğine benzemektedir; tek farklılık dar mekânda figürlerin sağdan sola, soldan sağa, yan yana ve enine hafif diyagonal olarak sıralanmasıdır (Görsel 2.4).

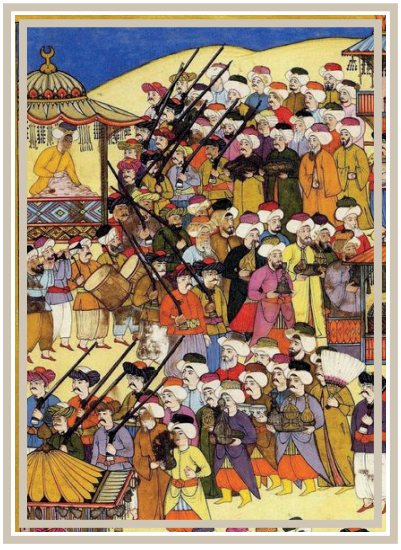
Görsel 2.4: Ana figürü merkeze yerleştirme ve sıralama tekniği örneği (TSM)

4. **Perdeleme Tekniği:** Arazili tasvirlerde kullanılan tekniktir. Araziye yayılan figürler önde, arkada, uzakta veya yakında oluşları ile gösterilir (Görsel 2.5).

5. **Kümeleme Tekniği:** İnsan figürlerinin en yoğun olduğu minyatürlerde kullanılan tekniktir. Nakkaş Osman ve Levnî minyatürlerinde sıkça görülür. Kalabalık toplulukların bir arada gösterilmesi amacıyla uygulanır. Figürler omuz omuza veya az aralıklarla gösterilir. Ancak tüm figürler bir aradadır. En alttaki figür ile en üstteki figür aynı büyüklüktedir. Eser, tüm figürler görünecek şekilde betimlenir (Görsel 2.6).

Görsel 2.5: Perdeleme tekniği örneği (TSM)

Görsel 2.6: Kümeleme tekniği örneği (TSM)

6. **Tek Figür Yerleştirme Tekniği:** Figürün çizileceği çerçevenin orta noktası bulunur ve figür bu noktaya yerleştirilir. Dengeli bir görünüm arz eder. Bu tür minyatürlerde boy, enin iki buçuk katıdır (Görsel 2.7).

7. **Dağınık Tek Figür Tekniği:** Figürler, konu doğrultusunda ikişerli veya üçerli minik gruplar veya daha kalabalık gruplar hâlinde sayfanın her yerine dağılırlar. Bütün insan figürleri mutlaka birbirlerinden kopuk olarak gösterilir. Figürler birbirlerinden fazla uzak olmayacak şekilde betimlenir (Görsel 2.8).

Görsel 2.7: Tek figür tekniği örneği,temsili
Sultan Ahmet portresi (METM)

Görsel 2.8: Klasik dönem
dağınık tek figür tekniği örneği (TSM)

2.1.2. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Nakkaş Osman ve Eserleri

Nakkaş Osman, XVI. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı sarayının başnakkaşı (sernakkaş) olarak görev yapan minyatür sanatçısıdır. Bu dönem, Osmanlı klasik minyatür sanatının en olgun ve verimli dönemi olarak bilinmektedir.

Görsel 2.9: Nakkaş Osman
(Nüzhetü'l-Ekber Der-Sefer-i Zigetvar, TSM)

Topkapı Sarayı'ndaki atölyesinde çıraklarıyla birlikte el yazmaları resimleyen Nakkaş Osman'ın arşivde ve minyatürlü el yazması kitaplarda adı geçmekte fakat hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak yaptığı 600'den fazla minyatür onun önemli bir nakkaş olduğunu, döneminin diğer nakkaşlarıyla birlikte klasik kabul edilen bir tarz oluşturduğunu göstermektedir. Nakkaş Osman, Osmanlı tasvir sanatının karakterini belirleyen eserlere imza atması ve minyatüre diğer İslam dünyası minyatürlerinden ayırt edici bir özellik kazandırması ile tanınmaktadır. Yalınlık, gerçekçilik, figürlerdeki çeşitlilik ve gözlem gücünü gösteren değişik yüz ifadeleri Nakkaş Osman'ın tarzındaki önemli özelliklerdir.

II. Selim döneminde 1568-69 yıllarında yazılan Kanuni'nin son Macaristan seferinin konu edildiği 305 sayfa ve 20 minyatürlü "**Nüzhetü'l-Ekber Der-Sefer-i Zigetvar**" adlı kitapta yer alan Nakkaş Osman ve çıraklarına ait minyatürlerde sadelik, kompozisyonda ustalık, belgecilik, biçimde ve içerikte bütünlük göze çarpmaktadır (Görsel 2.9).

Osmanlı sultanlarının özelliklerini anlatan ve ilk tarihî el yazma kitap olarak kabul edilen "**Kıyafetü'l-İnsaniye Fi Şemailü'l-Osmaniye"**de (1579) I. Osman'dan III. Murat'a kadar on iki Osmanlı padişahının Nakkaş Osman tarafından yapılmış portresi yer almaktadır (Görsel 2.10). III. Murat'ın (1574-1595) sanata ve tarihe olan merakı, padişah portreciliğinin gelişmesinde ve el yazması kitapların minyatürlerle süslenmesinde etkili olmuştur. Nakkaş Osman, 33,5x20 cm boyutunda 77 sayfalı "Şemailname"de geçmişteki padişahları çizebilmek için Avrupa'dan getirtilen bazı resimlerden faydalanmıştır. Geleneksel üslubun yanında Batı portreciliğinden de etkiler taşıyan çalışmalarda ellerinde çiçek veya mendil tutan bağdaş kurup bir yastığa dayanarak oturmuş padişahların yüzleri dörtte üç profildedir ve ifadeleri belirgindir. Madalyon çerçeveler içine yerleştirilen bu portreler, XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar kitap sayfalarında şablon olarak kullanılmıştır.

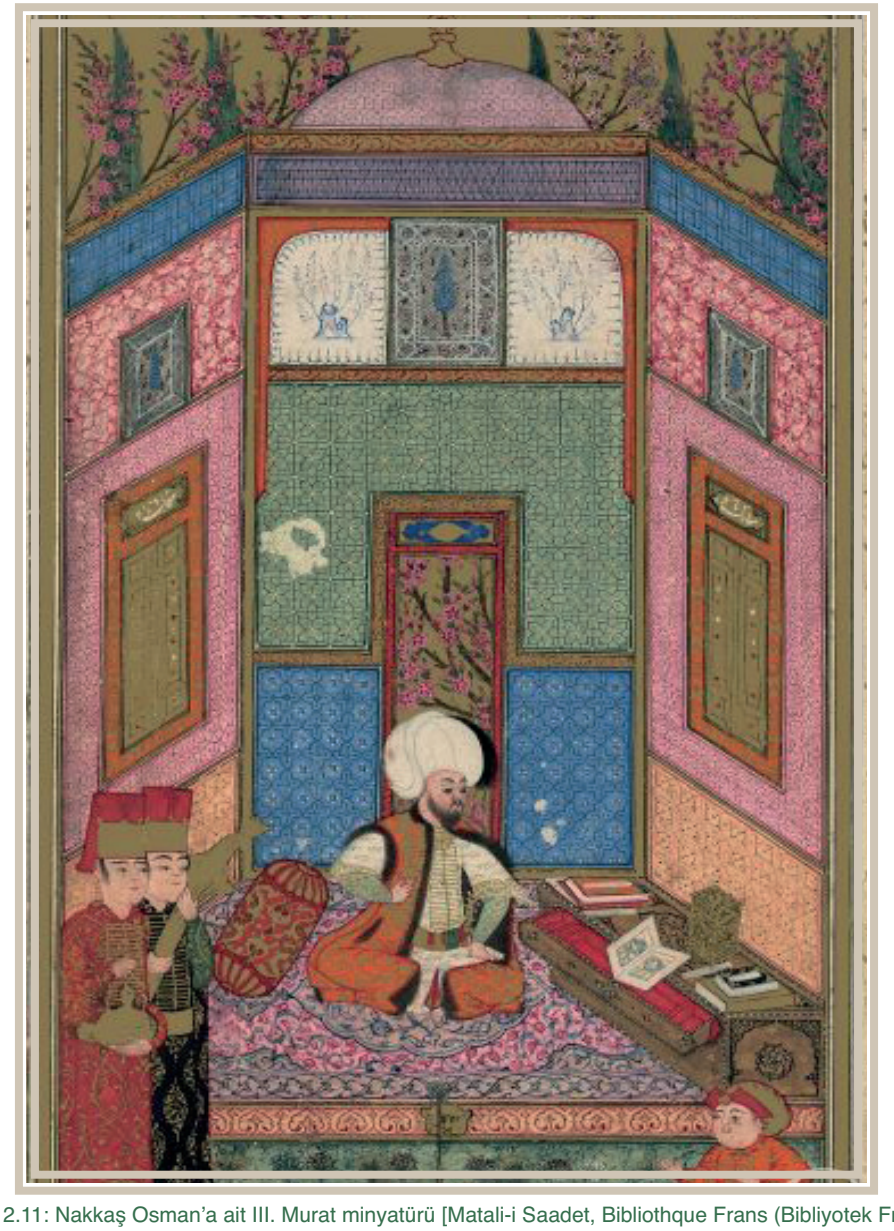

Görsel 2.10: Nakkaş Osman'a ait temsilî padişah portreleri (Kıyafet El-İnsânîye Fî Şemâ'ilül-Osmânîye, TSM)

Seyyid Lokman, 1579 yılında "**Zafername**"yi, 1581 yılında ise "**Şahname-i Selim Han**"ı kaleme almıştır. Bu kitaplarda güncel olaylar, tören, sefer, savaş ve av sahneleri ile ilgili tasvirler bulunur. II. Selim'in hayatını anlatan "Şahname-i Selim Han", mesnevi tarzında ve Farsça yazılmış; minyatürlerini Nakkaş Osman ve yardımcısı Ali yapmıştır.

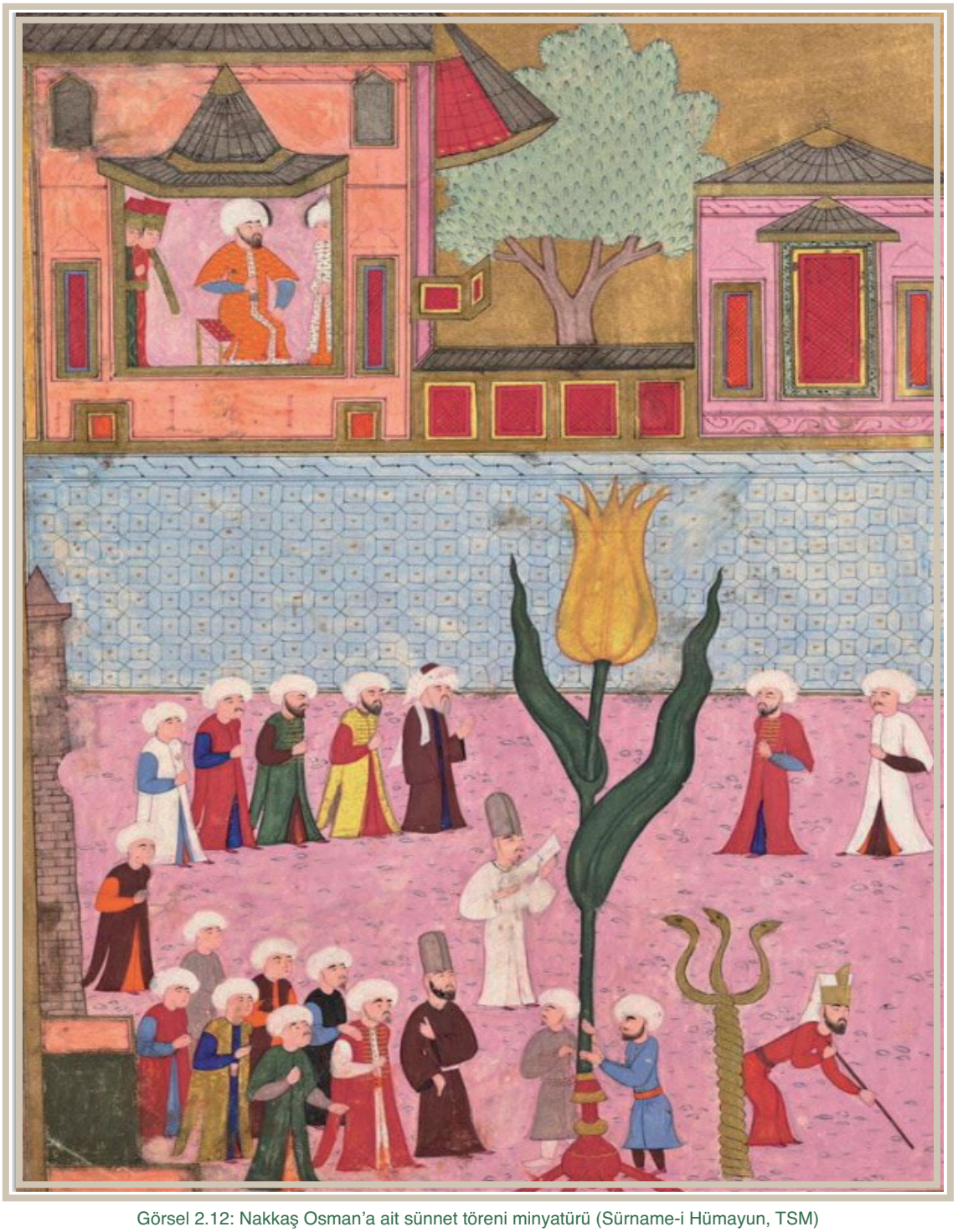
III. Murat döneminde padişahın kızı Fatma Sultan için Arapçadan tercüme edilen, Muhammed İbn Amir Hasan'ın yazdığı "**Matali-i Saadet**" (1582) adlı astroloji ve fal kitabında yer alan Nakkaş Osman'a ait 68 minyatürde on iki takımyıldızı ve diğer gezegenler görülmektedir. III. Murat, her sayfası 21x31 cm boyutundaki 286 sayfalı kitabın ilk minyatüründe üç renkli duvarda perspektifin gözlendiği odada desenli bir halı üzerinde oturur ve önünde açık duran kitaba şaşkınlıkla bakar. Padişahtan başka biri ön planda, diğeri yan planda iki cüce ile yan planda duran iki hizmetkâr figürü bulunan minyatürde mekânın dışındaki ağaçlar ve çiçekli dallar zarif görünümü pekiştirir (Görsel 2.11).

Burçların etkisindeki insanların durumları, karikatürize edilmiş tipler, meslekler ve sanatkârları, bağdaş kurmuş sarıklı figürler, tılsımlar, efsaneler, mistik varlıklar ve egzotik hayvanlar kitaba konu olmuştur.

Görsel 2.11: Nakkaş Osman'a ait III. Murat minyatürü [Matali-i Saadet, Bibliothque Frans (Bibliyotek Frens)]

Nakkaş Osman'ın minyatürlerinin bulunduğu "**Surname-i Hümayun**" adlı eserde (1582) III. Murat'ın oğlu Şehzade Mehmet'in sünnet töreni ve eğlenceleri anlatılır (Görsel 2.12). Nakkaş Osman ve yardımcıları, elli iki gün ve gece süren bu şenliğin gösterilerini ve zenginliğini bütün detaylarıyla sayfaları 34x22,5 cm boyutunda, tam sayfa 250 minyatürle anlatmıştır. Günümüze karşılıklı sayfalar üzerinde 215 kompozisyon gelebilmiştir. Nakkaş Osman'ın minyatürlerinde günler boyunca süren şölen gözlemlenerek en küçük ayrıntılarıyla ve doğal bir şekilde yansıtılmıştır. Şenlik sırasında yapılan tüm eğlenceler art arda sinema şeridi gibi izlenilen resimlerle anlatılmış, düğünün canlılığı ve imparatorluğun ihtişamı resmedilmiştir. Olaylar zinciri, belgesel niteliğinde ve eğlenceli yönleriyle tasvir edildiği için eser tarihî bakımdan da önemlidir.

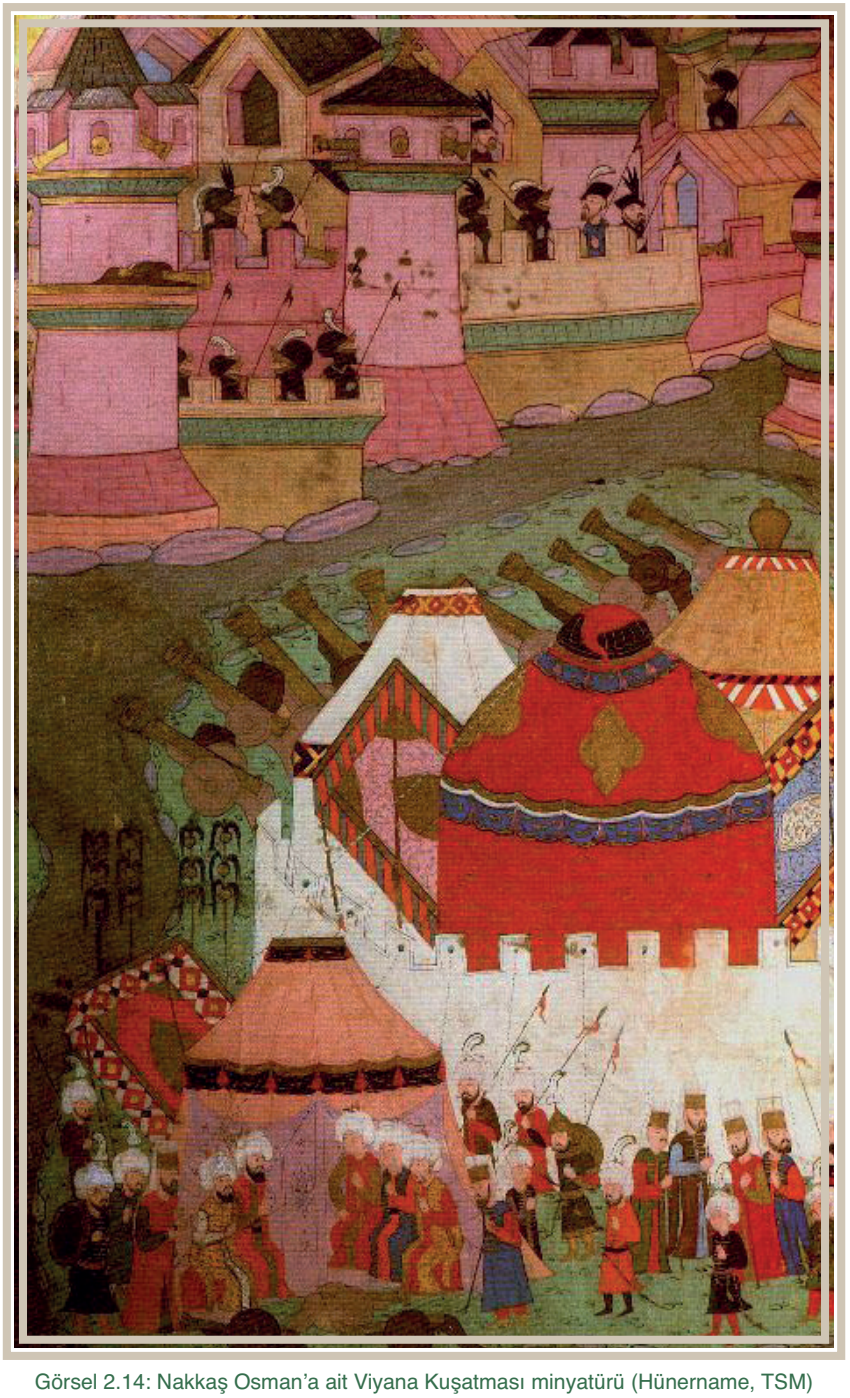
Görsel 2.12: Nakkaş Osman'a ait sünnet töreni minyatürü (Sürname-i Hümayun, TSM)

Seyyid Lokman'ın kaleme aldığı, Nakkaş Osman tarafından 1583'te resimlenen "**Zübdetü'l-Tevarih**"te (Silsilename), Âdem ve Havva'dan itibaren peygamberlerin öyküleri ve Osmanlı padişahlarının soyağacı anlatılmaktadır (Görsel 2.13). Nakkaş Osman ve yardımcılarının çizimlerinde dinî öyküler güncel olaylar gibi yansıtılmaktadır. Gerçekçi anlayış yine ön plandadır; eser, kompozisyon ve renk düzeni ile göze çarpmaktadır.

Görsel 2.13: Nakkaş Osman (Zübdetü'l-Tevarih, TSM)

Seyyid Lokman'ın yazdığı, içinde Nakkaş Osman'ın minyatürlerinin bulunduğu "**Hünername I**" (1584) ve "**Hünername II**" (1588) adlı eserler Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. Yavuz Sultan Selim döneminin sonuna kadar gelen 234 sayfalık I. ciltte 45, Kanuni Sultan Süleyman dönemine ayrılmış 302 sayfalık II. ciltte 65 minyatür bulunmaktadır. Osmanlı padişahlarının savaşlarını, saray yaşamlarını, av ve spor eğlencelerini konu alan yalın minyatürlerin ilkinde padişahın tahta çıkışı, daha sonra savaşa giden Osmanlı ordusu ve diğer olaylar görülür. Topkapı Sarayı'nın avluları çok yönlü ve kuşbakışı perspektif uygulamalar, törensel tertipler, sade anlatımlar, çoğunlukla kırmızı, mavi, yeşil ve turuncunun kullanıldığı uyumlu renkler, manzaralarda ve mimaride ayrıntılar gözlenir. Savaşçıların kalabalık grup düzenleri anıtsal bir görünüme sahiptir. Ordunun gücü ve disiplini birbirine paralel düz ve eğri çizgilerle verilir (Görsel 2.14). Anıtların çizilerek belgelendiği bu resimler pek çok sanatçının ürünüdür ancak Nakkaş Osman'ın güçlü bir gözleme dayanan başarılı üslubu fark edilmektedir.

Görsel 2.14: Nakkaş Osman'a ait Viyana Kuşatması minyatürü (Hünername, TSM)

Seyyid Lokman tarafından kaleme alınan ve Nakkaş Osman tarafından minyatürle desteklenen bir başka eser ise iki ciltten oluşan "**Şehinşahname**"dir (Görsel 2.15). El yazması kitap 95 minyatürle süslenmiştir. Osmanlı ordusuna ait savaşların kalabalık ve küçük figürlerle ustalıkla canlandırıldığı karşılıklı tam sayfa boyundaki çalışmalar, klasik minyatür üslubuna uygundur ve dönemin en başarılı örnekleri arasında bulunmaktadır.

Görsel 2.15: Nakkaş Osman'a ait Osmanlı donanmasının Kıbrıs çıkarması minyatürü (Şehinşahname, TSM)

1388 yılında Erzurumlu Mustafa Darir'in Türkçe kaleme aldığı ve Hz. Muhammed'in hayatının, savaşlarının ve mucizelerinin anlatıldığı "**Siyer-i Nebi**", Sultan III. Murat'ın isteğiyle 1595 yılında Nakkaş Osman ve yardımcıları tarafından minyatürlerle tasvir edilmiştir (Görsel 2.16). Kalabalık bir sanatçı grubunun çalıştığı altı ciltlik "Siyer-i Nebi"nin birinci, ikinci ve altıncı ciltleri İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır.

Görsel 2.16: Nakkaş Osman'a ait miraç sahnesi minyatürü (Siyer-i Nebî, Mustafa Darir, TSM)

III. Murat döneminde Şehnameci Seyyid Lokman, Nakkaş Osman ve yardımcılarının uyumlu çalışmalarıyla Osmanlı kitap sanatı en üst düzeye ulaşmıştır. Kendi tarz ve üslubunu oluşturan Nakkaş Osman, sonraki dönemlerde pek çok minyatür sanatçısına örnek olmuştur. En küçük detaylara dikkat çekmiş, Doğu minyatürleri gibi hayalî sahneler yerine olayları ve mekânları gerçekçi olarak eserine taşımıştır. Kalabalık sahnelerde ritmik düzene önem vermiş, duyguları yüz ifadelerinden çok el kol hareketleriyle yansıtmayı tercih etmiştir. Uzun yıllar ehl-i hiref teşkilatında başnakkaş olarak hizmet veren Nakkaş Osman, zaman zaman sultanların (II. Selim, III. Murat) seferlerine Şehnâmeci Lokman ile beraber katılmıştır. Lokman olayları kronolojik sıra ile yazmış, Nakkaş Osman ise olayların minyatürlerini yine aynı sıra ve titizlikle hazırlamıştır.

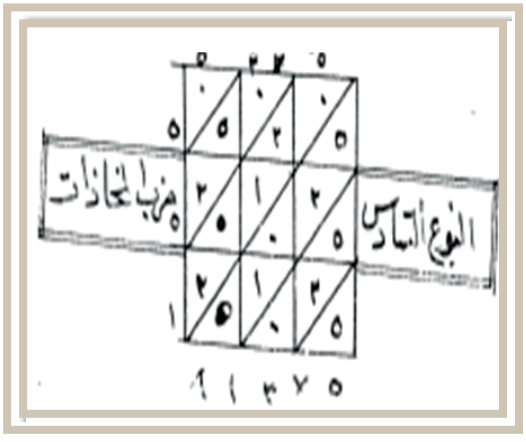
2.1.3. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh ve Eserleri

Klasik dönem Osmanlı minyatürü ve diğer sanat alanlarında imparatorluğun etkileşimde olduğu kültürlerin etkisi hissedilse bile Osmanlı sanatı kendine özgü bir tarz ve üslup oluşturmuştur. Kültürel ve ticari hareketler ile seferlerin sanat alanlarında etkileşime neden olması doğal kabul edilmiştir.

XVI. yüzyıl, Osmanlı haritacılığının gelişmesi açısından oldukça önemli bir dönem olmuştur. Osmanlı harita ve atlaslarında görülen kent tasvirleri Osmanlı minyatür sanatı açısından büyük önem taşımaktadır. Önemli kişilere sunulmak üzere hazırlanan harita ve kent tasvirleri Osmanlı sanatında "topografik resim" denilen bir türü meydana getirmiştir. **Topografik resimler**, figürsüz kent tasvirleridir. Bu türün en önemli temsilcisi ise tarihçi, matematikçi, hattat ve nakkaş, **Matrakçı Nasuh** olmuştur.

Matrakçı Nasuh'un asıl adı Nasuh bin Karagöz bin Abdullah el-Visokavi el-Bosnavî'dir. Doğum yeri ve doğum tarihi tam olarak bilinmemekte fakat bazı kaynaklarda 1480-1564 yılları arasında yaşadığı yazmaktadır. Hayatı hakkında çok az bilgi bulunan Matrakçı Nasuh, küçük yaşta saraya alınmış ve II. Bayezid zamanında Enderun Mektebinde eğitim görmüştür. Bu dönemde saray hocalarından şair ve minyatürcü Sâî'nin öğrencisi olmuştur. Bir tür savaş oyunu olarak bilinen "matrak" oyununu kendisinin keşfettiği ve bu nedenle "Matrakçı" ünvanıyla tanındığı sanılmaktadır. Tarih, matematik ve savaş sanatları gibi alanlarla yakından ilgilenmiş, bu konularda önemli eserler vermiş, Osmanlı'nın XVI. yüzyılda yetiştirdiği meşhur Müslüman bilim insanlarından biridir. Çok iyi bir ressam, minyatür ustası ve usta bir hattat olan Matrakçı, aynı zamanda **cep / çep** (hat yazı çeşidi) adı verilen yazı türünde de dönemin en önemli temsilcisidir. II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerine şahitlik etmiş ve özellikle Yükselme Dönemi tarihi hakkında verdiği eserler ile önemli bilgiler edinmemizi sağlamıştır.

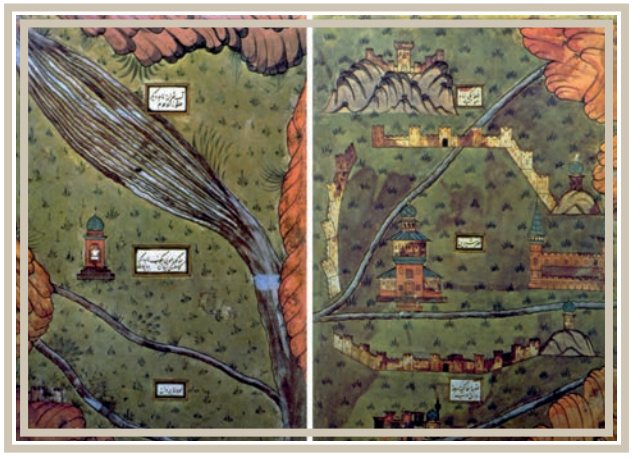
Matrakçı Nasuh'un eserleri matematik, tarih ve savaş sanatları şeklinde gruplandırılmaktadır. 1517 yılına ait ilk eseri, matematik alanında yazdığı "**Cemâlü'l-Küttâb ve Kemâlü'l-Hüssâb**"dır. Eser, Osmanlı Devleti'nde maliye kayıtlarında kullanılan divan rakamlarını kâtiplere öğretme amacını taşımaktadır. Eserini Yavuz Sultan Selim döneminde hazırlamış ve ona ithaf etmiştir. Bu eserin genişletilmiş şekli olan "**Umdetü'l-Hisâb**" (Hesapların İlkesi) adlı eserini ise 1533 yılında hazırlamıştır (Görsel 2.17). Hesaplama adına birçok bilgi bulunan eserini Kanuni Sultan Süleyman'a sunmuştur. Esere rakam ve işaretlerin anlatımıyla başlamış, dört işlemi açıklamış, çeşitli ölçü birimlerini anlatmış ve denklemlerle ilgili açıklamalar yapmıştır. Ayrıca aritmetik ve geometride çeşitli incelemeler yapmış, uzunluk ölçülerini gösteren cetveller düzenlemiştir.

Görsel 2.17: Matrakçı Nasuh (Umdetü'l-Hisâb, TSM)

Matrakçı Nasuh, Kanunî Sultan Süleyman'ın emriyle Cerîr et-Taberî'nin ünlü İslam tarihinin ilk iki cildini 1520'de "**Mecma'üt-Tevârîh**" adıyla Arapçadan Türkçeye tercüme etmiş; üçüncü cildini ise 1551 yılında sırasıyla İslam, Selçuklu ve Osmanlı tarihini ekleyerek tercüme etmiştir. Orijinal hâli birbirinin devamı üç cilt olan eserin I. cildi yaratılıştan Hz. Süleyman'ın ölümüne kadar olan dönemi, II. cildi İran Kralı Keykubad'ın hükümdarlığı ile başlayıp Sâsânî Hükümdarı Nûşirevân devri olaylarını anlatmaktadır. Eserin III. ve son cildi ise Hz. Muhammed'in (sav.) doğumuyla başlamaktadır. Kanunî Sultan Süleyman dönemini de içine alan Osmanlı tarihiyle ilgili kısmı, Sadrazam Rüstem Paşa tarafından desteklendiği için kendisine atfedilmiştir. Bu nedenle eser "Rüstem Paşa Tarihi" adıyla tanınmaktadır.

"Beyan-ı Menazıl-ı Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han" veya **"Mecmüa-i Menazil"**, Matrakçı Nasuh'un Kanuni Sultan Süleyman'ın 1533-1536 yılları arasında çıktığı ilk İran seferine ait minyatürlü eseridir. Irâkeyn Seferi'nin sebepleri ve ordunun hareketiyle başlayan eser, Doğu Anadolu ve Tebriz'e kadar uzanan bölgede bulunan ve o sırada zapt edilmiş yerlerin adlarını topluca vermektedir. Eser, Anadolu'dan geçerek İran'a giden yollar hakkında verdiği bilgiler ve içerdiği kroki tarzındaki haritalarla coğrafi bakımdan da çok önemlidir (Görsel 2.18). Nasuh; bu eserinde şehirler, kasabalar, kaleler, köyler, harabeler, durak yerleri, hanlar, derbentler, dağlar, geçitler, önemli akarsular, köprüler, çöller, stepler ve bahçelerin adlarını ve stilize hâldeki resimlerini vermiş; bunların hangi bölgede bulunduğuna işaret etmiş hatta bitki örtüsünü ve hayvanları bile resmetmiştir. Böylece eser bir coğrafya atlası olarak XVI. yüzyıl başlarında Anadolu, Batı İran ve Irak'ın şehir tiplerini, şehirlerdeki büyük binaları, şehirlerin etrafındaki tesisleri tanıtmakta; yol üzerinde ve şehirleri çevreleyen bahçe ve ormanlarda bulunan ağaç türleri ve av hayvanları hakkında da açık bilgiler vermektedir.

Görsel 2.18: Matrakçı Nasuh'a ait Kasr-ı Şirin ve Irak-ı Arap şehirleri (Beyan-ı Menazıl-ı Sefer-i Irakeyn, TSM)

NOT

Büyük şehirlere ait minyatürleriyle şehir planı özelliğindeki eser, ayrıca önemlidir.

Başta İstanbul olmak üzere eserde geçen Diyarbakır, Tebriz, Sultâniye ve Bağdat gibi şehirlerin minyatürleri çok önemli birer belge niteliğindedir. Nasuh'un minyatürlerinde şehirleri kuşbakışı, bugün drone (dıron) ile çekilmiş fotoğrafların açısıyla, çizdiği görülmektedir (Görsel 2.19).

Görsel 2.19: Matrakçı Nasuh'a ait İstanbul şehir haritası (TSM)

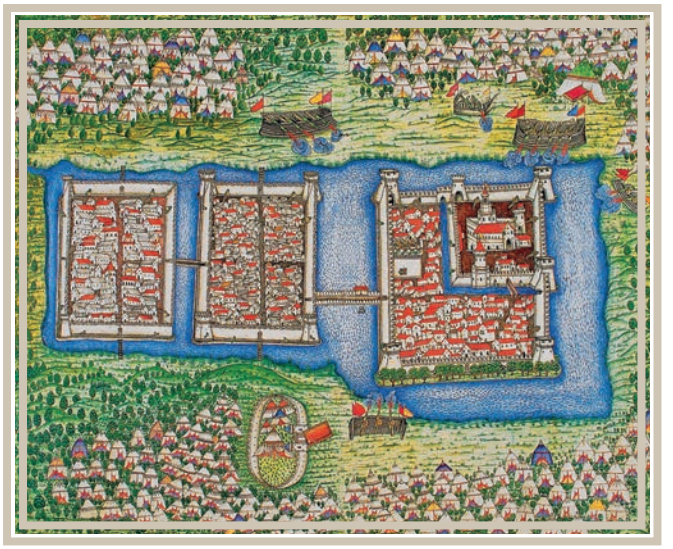
"**Nüzhet-**ül**-Esrar-**ül**-Ahyâr der Ahbar-ı Sefer-i Sigetvar**" (Zigetvar Seferi Haberlerinin En İyilerinden ve Esrarlar Bahçesi) adlı eser, "**Fetihname**" adı ile de bilinmektedir. Eser, diplomatik bir belge olarak zaferin duyurulmasını sağlayan resmî doküman; İslam beldelerinde fethedilen beldeleri, kazanılan başarıları haber veren mektup ve ferman anlamına gelmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın son seferini yansıtan bu tasvirli eser Zigetvar Seferi'ne, Sokullu Mehmet Paşa'ya ve II. Selim'in ilk yıllarına denk gelmektedir.

Matrakçı Nasuh, tasvirde yukarıdan aşağıya okunabilecek bir fetih sahnesi betimlemektedir. Yukarıda birbirinin ardı sıra coğrafyanın bitki örtüsü içinde betimlenen çadırlar, tıpkı ortada kale içinde yer alan yapı betimleri gibi iki boyutlu yüzeye üst üste sıralanacak şekilde istiflenmiştir. Çadırların hemen önünde suyla kaplı alanın üzerinde top atışı yapar hâlde betimlenen gemiler, izleyicinin yüzeye bakış açısına nispeten daha uygun resimlenmiştir.

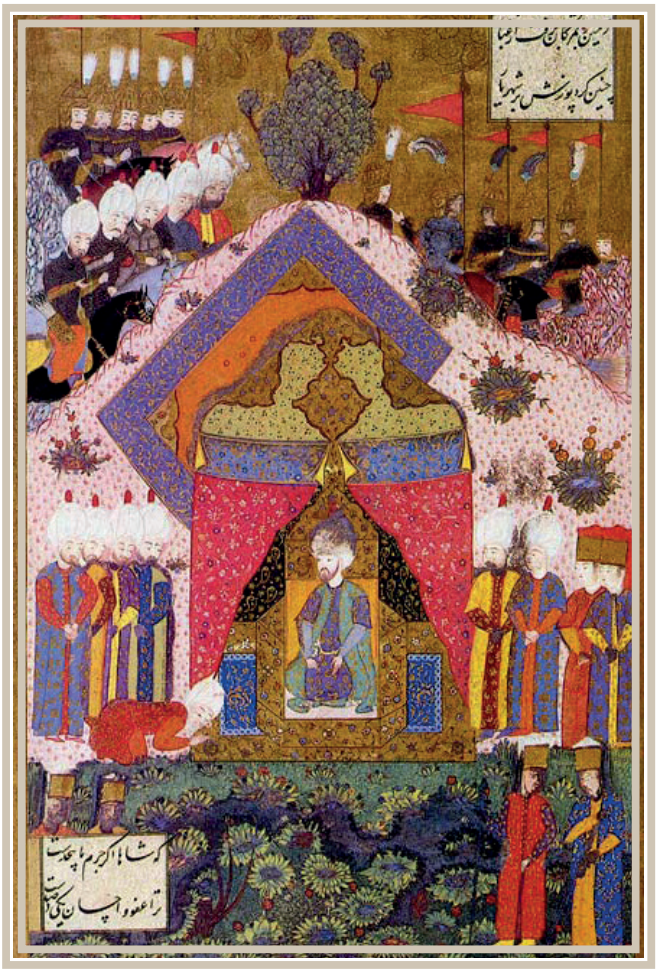
Orta alanda yer alan kale yine Matrakçı Nasuh'un tipik topografik tasvir özelliklerini taşır. Üçüncü ve alt kısımda coğrafyanın özellikleri toprak yapısı ve bitki örtüsü ile resmedilmeye çalışılmıştır (Görsel 2.20).

Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçtiği 1520 yılından itibaren saltanatı boyunca yaptığı seferleri ve dönemin diğer önemli olaylarını anlatmak için yazılan eserlere "**Süleymanname**" adı verilmiştir. İki farklı "Süleymanname" kaleme alınmıştır. Kanuni'nin 1520'de tahta çıkışından itibaren 1558 yılına kadar meydana gelen olayları anlatan ilk eser, Arîfî tarafından manzum bir şâhnâme tarzında kaleme alınmış ve saray nakkaşhanesinde minyatürlerle süslenmiştir. İkincisi ise dönemin ünlü sanatçısı ve dâhisi Matrakçı Nasuh tarafından kaleme alınan ve yine kendisi tarafından resimlenen "Süleymanname"dir (Görsel 2.21).

Matrakçı Nasuh'un yazdığı eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Barbaros Hayrettin Paşa'nın 1543 yılında Akdeniz limanlarına yaptığı sefer anlatılmaktadır.

Görsel 2.20: Matrakçı Nasuh'a ait
Zigetvar Kalesi'nin kuşatılması minyatürü (TSM)

Görsel 2.21: Matrakçı Nasuh'a ait
Kanuni'nin yabancı elçiyi kabulü minyatürü
(Süleymanname, TSM)

Görsel 2.22: Matrakçı Nasuh'a ait Belgrad şehir tasviri (TSM)

İkinci bölümde ise Kanuni'nin Macaristan seferi sırasında geçilen şehirler ve konaklanan yerler anlatılarak resmedilmiştir (Görsel 2.22). Eserde Kanuni döneminin 1543-1551 yılları arasındaki önemli olaylar veya seferler bölümler hâlinde ve 32 minyatürle anlatılmıştır.

Eserde bulunan 32 minyatürden biri de Matrakçı Nasuh'un, Barbaros Hayrettin Paşa ile Fransa seyahatinde yaptığı Nice (Nis) şehri çalışmasıdır (Görsel 2.23). Eser kendine özgü, dekoratif ve renkli bir harita niteliği de taşımaktadır. Kullandığı renklerden yola çıkılarak ünlü nakkaşın gerçekçi bir gözlem yeteneğine sahip olduğu söylenebilmektedir. Yaptığı minyatürler kent özelliklerini yansıtmaktadır.

Görsel 2.23: Matrakçı Nasuh'a ait Nice şehri ve donanması minyatürü (TSM)

2.1.4. Osmanlı Klasik Dönem Minyatür Sanatçısı Piri Reis ve Eserleri

Büyük Türk denizcilerinden biri olan Piri Reis'in XV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin denizcilik ve daha çok tersanecilik şehri olan Gelibolu'da dünyaya geldiği bilinmektedir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte kitabında kendisi hakkında yazdıklarından yola çıkılarak 1465 yılında doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Asıl adı Muhyiddin Piri'dir ve meşhur Türk denizcisi Kemal Reis'in kardeşi Hacı Mehmet'in büyük oğludur. Onu tanımak için başvurulacak en önemli kaynak kendi eseri olan "**Kitab-ı Bahriye**"dir (Görsel 2.24). Hayatına yönelik önemli ipuçları, kitabında anlattığı konularla iç içe geçmiştir. Kitaptan da anlaşılacağı gibi Muhyiddin Piri küçük yaşlardan itibaren denizciliğe merak salmış ve denizle hep iç içe olmuştur.

Görsel 2.24: Piri Reis, Kitab-i-Bahriye
(Millet Kütüphanesi, Ankara)

Genişlemekte olan Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de hâkimiyet kurmak ve gücü elde edebilmek için batıya ve güneye, hatta doğuya yaptığı seferlerin hareket noktası hep Gelibolu olmuştur. Bu ortamda doğan ve büyüyen Muhyiddin Piri amcası olan Kemal Reis'in yanında denizciliğe başlamıştır. 1481'de Eğriboz bahriye azapları reisliğinden ayrılmıştır. Amcası Kemal Reis ile birlikte Akdeniz'in tüm liman ve adalarını dolaşmış, buralarda ticaret yapmıştır. II. Bayezid, Osmanlı donanmasını güçlendirmek için Kemal Reis'e gemileri ve askerleriyle beraber Osmanlı donanmasına katılması için çağrıda bulunduğunda Muhyiddin Piri de tecrübeli bir denizci olarak amcası Kemal Reis ile beraber Osmanlı donanmasındaki yerini almıştır.

1499'da başlayan Osmanlı-Venedik Deniz Savaşlarına artık Piri Reis olarak kendi kadırgasının kaptanı rütbesi ile katılmıştır. Hint Okyanusu, Basra Körfezi, Kızıldeniz gibi güney denizlerinde görevlendirildiğini gösteren belgeler bulunmaktadır. Osmanlı donanması, Piri Reis kaptanlığında girdiği deniz savaşlarında büyük kahramanlıklar göstermiştir. Bu zaferlerden sonra Piri Reis bir süre Gelibolu'da kalmaya karar vermiş ve bu sırada dünya haritasını hazırlamaya başlamıştır.

Piri Reis'in 1513 yılında çizdiği dünya haritası, XVI. yüzyıl Avrupalı ve Müslüman denizcilerin bilgilerini içeren tarihî bir belgedir ancak bu haritanın yalnızca üçte birlik bir parçası günümüze ulaşmıştır. Haritanın elde kalan parçaları Atlantik okyanusu, Afrika'nın batı kıyıları ve Güney Amerika'nın doğu kıyılarını göstermektedir (Görsel 2.25).

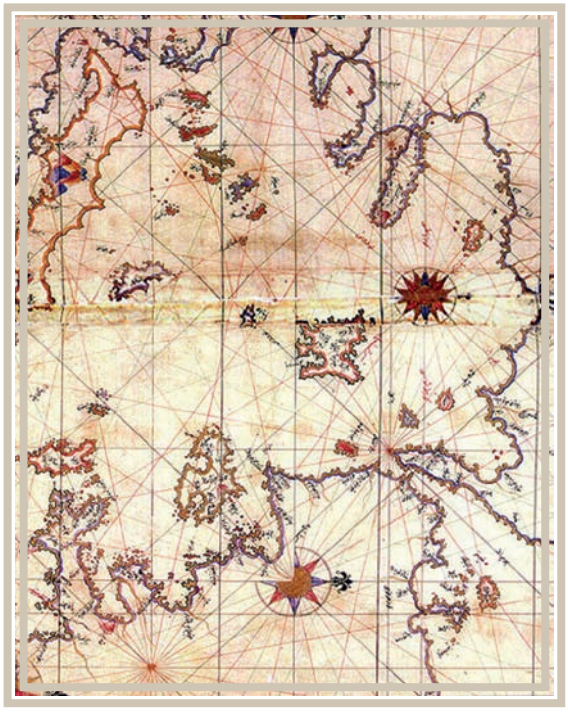
Görsel 2.25: Piri Reis'e ait dünya haritası (TSM)

Yavuz Sultan Selim'in 1516-1517 yıllarındaki Mısır seferine Osmanlı Devleti donanması amirallerinden biri olarak Piri Reis de katılmıştır. Filosu ile Kahire'ye Nil Nehri'nden girerek ilerlemiş ve bu sefer esnasında Nil'in kollarının haritasını da çıkarmıştır. Mısır seferinden sonra Gelibolu'ya çekilen Piri Reis, uzun yıllar boyunca "Kitab-ı Bahriye" için topladığı notlarını düzenleyerek kitabın taslak hâlini 1521 yılında tamamlamıştır.

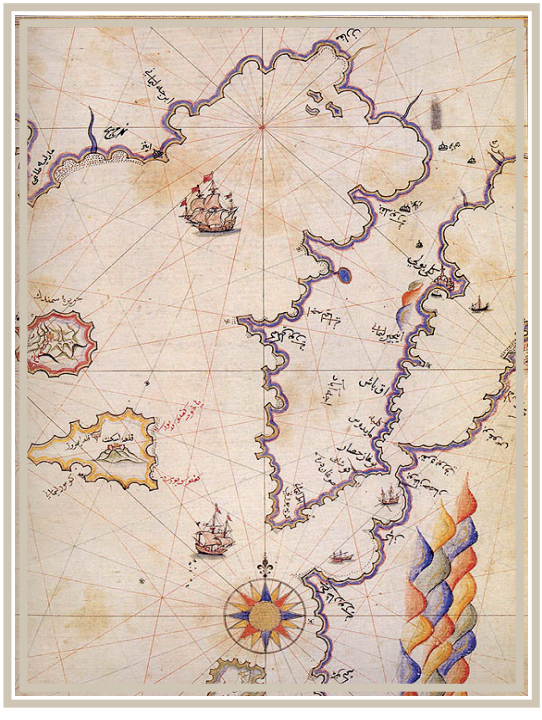
BİLGİ KUTUSU

Piri Reis ve Pargalı İbrahim Paşa'nın birlikte çıktıkları bir sefer sırasında fırtına çıkar. Piri Reis'in taslak kitabındaki bilgi ve çizimlerden yararlandığını gören Sadrazam kitabı görmek ister ve taslağı ayrıntılı olarak inceler. Piri Reis'in denizcilik biliminde yetenekli ve bilgili olduğunu gören Sadrazam kitabın ve bu değerli bilim insanının insanlığa daha fazla hizmet edebilmesini istediği için "Kitabı düzeltip tamamla getir, Cihan Şahı Kanuni Sultan Süleyman'a sunalım." emrini vermiştir. Piri Reis kitabı 1526 yılında yeniden düzenleyip "beyaza çeker" (temiz kâğıda yeniden yazmak) ve İbrahim Paşa aracılığıyla "Kitab-ı Bahriye"yi Kanuni Sultan Süleyman'a sunar.

İki nüshası bulunan denizcilik kitabı "Kitâb-ı Bahriye", Ege Denizi ve Akdeniz için tam bir kılavuz niteliğindedir. Piri Reis; yaptığı seferlerde ve dolaştığı Ege (Görsel 2.26), Mora, Adriyatik, İtalya, Fransa, İspanya, Fas, Tunus, Cezayir, Mısır, Filistin ve Anadolu sahillerinde uzun yıllar boyunca inceleme ve araştırmalar yapmıştır (Görsel 2.27). O dönemin imkânlarıyla dolaştığı tüm deniz ve kıyılara ait en ince ayrıntıları bile atlamadan günümüz teknolojisi ile ulaşılabilecek nitelikte ve hatasız olarak haritalar çizmiştir.

Görsel 2.26: Ege Denizi haritası (TSM)

Görsel 2.27: Çanakkale Boğazı haritası (TSM)

Görevindeki bir kusurundan dolayı Kanuni'nin emriyle 1554 yılında Mısır'da idam edilen Piri Reis, sıradan bir denizciyken donanma reisi ve Hint kaptanı olmuştur. "Kitab-ı Bahriye" adlı eseri ile yüzyıllarca denizcilere rehber olmuş bir deniz bilgini olan Piri Reis, yaptığı seferlerde gördüklerini tüm ayrıntıları ile kaleme almış, eline geçen farklı dillerdeki eser ve haritaları incelemiş, toplayabildiği tüm bilgilerle kendi haritalarını ve kitabını oluşturmuştur.

BİLGİ KUTUSU

İki ayrı dünya haritasının parçaları ve "Kitab-ı Bahriye", Piri Reis'in günümüze ulaşan eserleridir (Görsel 2.28). İçerisinde birçok minyatür özelliği taşıyan çizim olmasına rağmen "Kitab-ı Bahriye", bir harita ve coğrafya kitabı olarak değerlendirilmektedir.

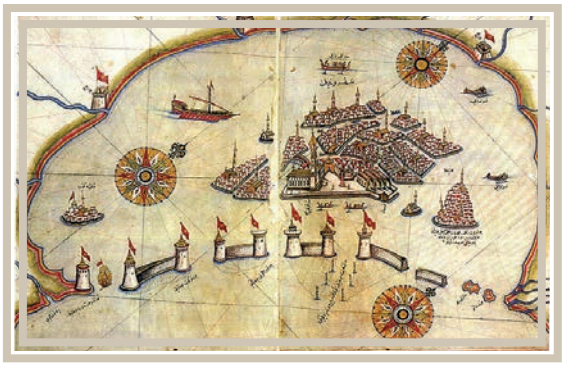

Görsel 2.28: Piri Reis'e ait ikinci dünya haritası (TSM)

"Kitab-ı Bahriye"de ana metnin baş kısmında Akdeniz'i, Kemal Reis ile seferlerini, Osmanlı donanmasına katılmalarını, fırtına ve rüzgârları, pusulayı, haritayı ve dünyadaki birçok denizi anlatan 972 beyit; sonunda da 91 beyitlik bir bitiriş manzumesi ile tarih beyti yer almaktadır (Görsel 2.29, 30).

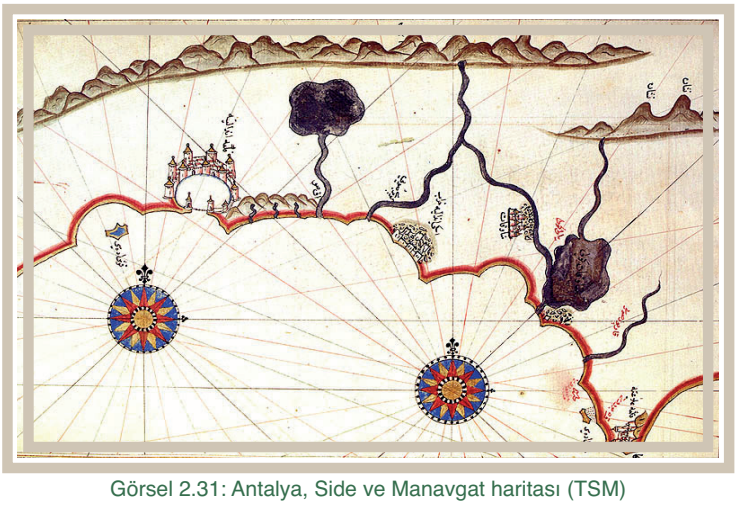

Görsel 2.29: Avrupa haritası (TSM)

Görsel 2.30: Venedik haritası (TSM)

Eserde Akdeniz, Marmara ve Ege Denizi'nin 290 haritası mevcuttur. Orijinalindeki tüm haritalar ve çizimler Piri Reis tarafından hazırlanmıştır. Eserin sonraki yüzyıllarda yapılan nüshalarına orijinalinde olmayan haritalar eklenmiştir. Kitab-ı Bahriye'de Piri Reis'in hayatı ve eserleri düzyazı ve şiir tarzında yazılmıştır (Görsel 2.31, 32).

Görsel 2.31: Antalya, Side ve Manavgat haritası (TSM)

Görsel 2.32: Piri Reis'e ait İstanbul haritası (Kitab-ı Bahriye, TSM)

1. UYGULAMA

Klasik Dönem Eseri Tıpkı Yapımı

Görsel 2.33: Nakkaş Osman'a ait Şehzade Mehmet'in sünnet töreni, kasapların geçişi, kesit (Sürname-i Hümayun, TSM)

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek klasik dönem minyatür örneğinin (Görsel 2.33) tıpkı yapımını hazırlamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Tıpkı yapımına karar verilen minyatür eser örneği
- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel
- Eskiz kâğıdı
- A3 resim kâğıdı
- Bant
- Zemin kâğıdı
- Deneme kâğıdı
- Toprak sulu boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Farklı tonlarda yaldız
- Tirlin
- Su kabı ve su
- Palet
- Mürekkep
- Mürekkepli çizim kalemi (Rapido)

Uygulama İçin Öneriler

1. Fırçaya aldığınız boyanın fazla olan kısmını paletteki boya havuzunun kenar kısmına sürerek veya bir peçete ya da kâğıda dokundurarak boşalmasını sağlayınız.
2. Boyama işlemine yaldızla başlayınız.

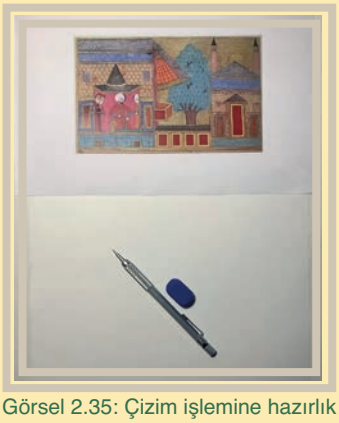
İşlem Basamakları

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Listede bulunan malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz (Görsel 2.34).

Görsel 2.34: Çizim için gerekli malzemeler

3. Çalışma masanızın üzerine A3 resim kâğıdını yerleştiriniz ve kâğıdın üzerine çalışacağınız eser görselini ve eskiz kâğıdınızı yerleştiriniz (Görsel 2.35).

Görsel 2.35: Çizim işlemine hazırlık

4. Çizerken kaymasını önlemek için eskiz kâğıdınızı, eser görselinin üzerine köşelerinden bantlayınız (Görsel 2.36).

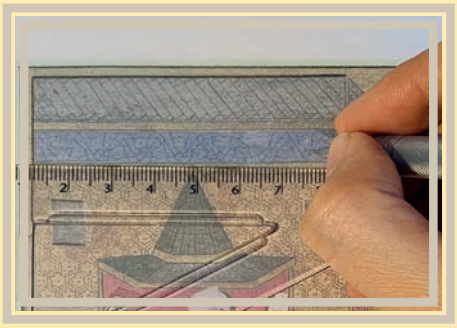
Görsel 2.36: Eser görseli ile çizim kâğıdını bantla birbirine tutturma

5. Cetvel yardımı ile görselin çerçeve çizgisini eser üzerinden kopya ederek çiziniz ve iç kısımdaki unsurların dış hat çizimlerine geçiniz (Görsel 2.37).

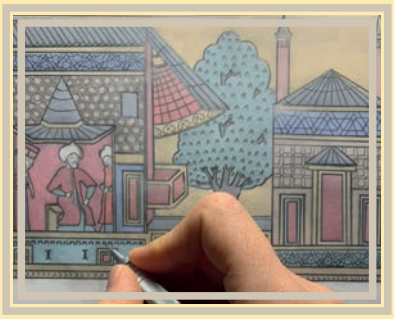
Görsel 2.37: Eserin dış hat çizgilerinin çekilmesi

6. Bina ve diğer unsurlara ait düz çizgilerin düzgün olmasını sağlamak için çizim sırasında cetvel kullanınız (Görsel 2.38).

Görsel 2.38: Eserde bulunan yapı ve unsurlara ait düz çizimleri yapma

7. Eserde bulunan insan figürlerini ve diğer unsurların sadece dış hatlarını detaylara girmeden çiziniz (Görsel 2.39).

Görsel 2.39: Eserde bulunan tüm unsurların dış hat çizimlerini yapma

8. Çizim işlemini bitirdiğinizde eskiz kâğıdınızı açık ucundan kaldırarak çizilmeyen unsur olup olmadığını kontrol ediniz (Görsel 2.40). Çizim kâğıdını eser üzerinden kaldırınız.

Görsel 2.40: Eksik unsur çizimlerinin kontrol edilmesi

9. Çizdiğiniz unsurları kontrol ediniz ve hatalı çizgileri silerek düzeltiniz (Görsel 2.41).

Görsel 2.41: Çizilen desenin bozuk kısımlarının silinerek düzeltilmesi

10. Deseninizin ters yüzünü çeviriniz, sert ve ince uçlu kurşun kaleminizle tüm çizgilerin üzerinden giderek deseni kâğıdın alt yüzüne geçiriniz (Görsel 2.42).

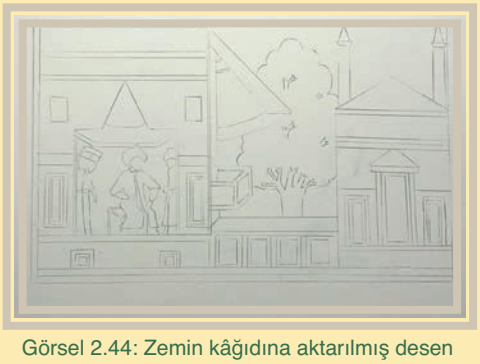

Görsel 2.42: Deseni kâğıdın alt yüzüne geçirme

11. Zemin için hazırladığınız kâğıdı çalışma masanıza yerleştiriniz. Kaymasını önlemek için desen kâğıdınızı köşelerinden zemin kâğıdına bantla tutturunuz. Sert ve ince uçlu kurşun kaleminizle tüm çizgilerin üzerinden giderek (Görsel 2.43) deseni zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 2.44).

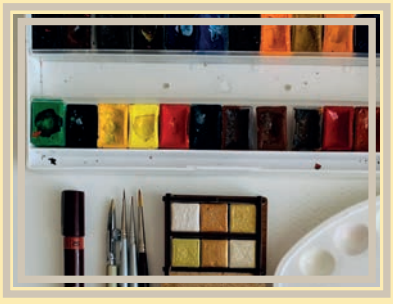

Görsel 2.43: Deseni zemin kâğıdına geçirme

Görsel 2.44: Zemin kâğıdına aktarılmış desen

12. Renklendirme işlemi için gereken tüm malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.45).

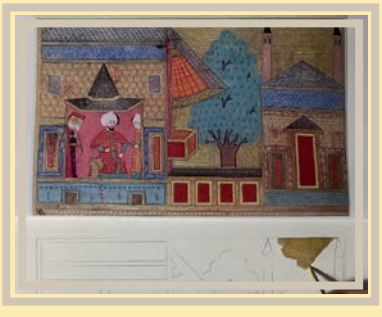
Görsel 2.45: Gerekli boya malzemeleri

13. Eserin orijinal hâlindeki renk tonlarının aynılarını ve kullanacağınız yaldızı paletinize hazırlayınız. Bu işlem için toprak sulu boya ve temiz fırçalar kullanınız (Görsel 2.46).

Görsel 2.46: Gerekli renklerin palete hazırlanması

14. Boya sürme işlemine yaldızla size en uzak köşeden başlayınız (Görsel 2.47). Yaldız sürme işleminde çok kalın olmayan temiz bir fırça kullanınız. Zemin kâğıdının yağlanmasını önlemek için elinizin zemine temas eden kısmına temiz bir kâğıt ya da peçete yerleştiriniz.

Görsel 2.47: Yaldızlı yerlerin çalışılması

15. Eserde altın sürülen tüm unsurları uygun kalınlıkta fırçalar ile yaldız sürerek tamamlayınız (Görsel 2.48).

Görsel 2.48: Desende bulunan yaldızlı unsurların boyanması

16. Yaldız sürerken kullandığınız fırçayı çok iyi temizleyiniz veya değiştiriniz. Eserde açık kırmızı ile renklendirilmiş olan bölümlerin zemin rengini sürünüz (Görsel 2.49).

Görsel 2.49: Kırmızı renklerin sürülmesi

17. Eserde orta ve koyu ton kırmızı kullanılmış olan unsurların zemin renklerini temiz bir fırça kullanarak sürünüz (Görsel 2.50).

Görsel 2.50: Orta ve koyu ton kırmızı renklerin sürülmesi

18. Paletinize hazırladığınız yeşil boya ile ağacın zemin rengini sürünüz (Görsel 2.51). Boyayı paletinizden fırçanıza aldıktan sonra deneme kâğıdına sürerek fırçadaki fazla boyayı boşaltınız.

Görsel 2.51: Ağacın zemin renginin sürülmesi

19. Desende mavi renk ile boyanacak unsurların zemin renklerini sürünüz (Görsel 2.52). Her renk için temiz fırça kullanınız. Boyanacak zemin kâğıdının yağlanmasını engellemek için elinizin zemine temas eden kısmına temiz bir peçete yerleştiriniz.

Görsel 2.52: Mavi rengin sürülmesi

20. Paletinize hazırladığınız krem renk boyayı, temiz bir fırça ile yapı unsurunun zeminine sürünüz (Görsel 2.53).

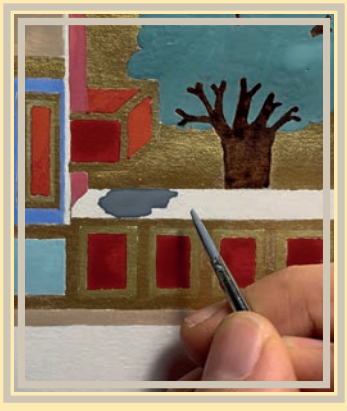
Görsel 2.53: Yapı unsurunun zemin renginin sürülmesi

21. Temiz ve uygun kalınlıkta bir fırça ile hazırladığınız kahverengi boyayı alarak ağaç gövdesinin zeminini boyayınız (Görsel 2.54).

Görsel 2.54: Ağacın gövde renginin sürülmesi

22. Eserde gri renkle boyanmış unsurların zemin renklerini sürünüz (Görsel 2.55).

Görsel 2.55: Yapı unsurlarında gri renklerin sürülmesi

23. Hazırladığınız siyah boya ile desende bulunan figürün kıyafetini boyayınız (Görsel 2.56). Elinizin zemine temas eden kısmına peçete yerleştiriniz.

Görsel 2.56: Desende bulunan siyah zeminlerin boyanması

24. Zemin renklerini sürüp kuruttuğunuz çalışmanızın detay çizimleri için malzemelerinizi hazırlayınız (Görsel 2.57).

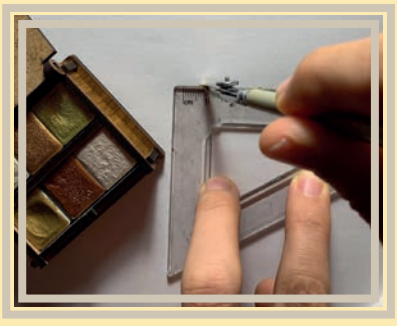
Görsel 2.57: Detay çizimler için hazırlık

25. Çalışmanızın üzerine boya damlamasını önlemek için A3 boyutunda temiz bir kâğıdı çalışma yapacağınız yeri açıkta bırakacak şekilde kâğıdınızın üzerine kapatınız. Fırçanıza yaldız alınız. Fırçadaki yaldızı tirlinin ucundaki ara boşluğa alınız (Görsel 2.58). Üzerindeki vida yardımı ile tirlinin ucunu genişletip daraltarak çizgi kalınlığını belirleyiniz.

Görsel 2.58: Tirline boya alma

26. Tirlin üzerine aldığınız yaldızla boş bir kâğıt üzerinde deneme çizimi yapınız (Görsel 2.59).

Görsel 2.59: Tirlin ile deneme çizimi yapma

27. Yaldızla boyanan kısımların çevresine cetvelinizi yerleştiriniz ve tirlin ile yaldızların çevresine cetvel (çeşitli kalınlıklarda paralel çizgi ile çerçeve) çekiniz (Görsel 2.60).

Görsel 2.60: Tirlin ile cetvel çekme

28. Desende bulunan yapı elemanlarının çevresine siyah rapido ile cetvel çekiniz (Görsel 2.61, 62).

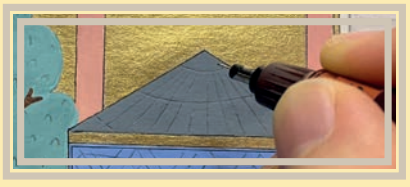

Görsel 2.61: Rapido ile yapı elemanlarına cetvel çekme

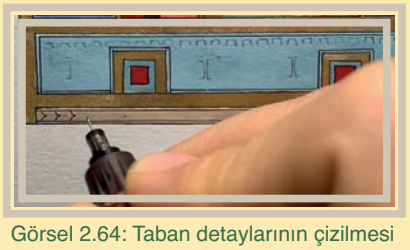
Görsel 2.62: Siyah mürekkepli rapido ile çekilmiş cetvel

29. Siyah mürekkepli rapido ile çatı detaylarının çizimlerini yapınız. Kavisli çizgileri yavaş hareketlerle ve sadece kalem kullanarak düz çizgileri ise cetvel yardımı ile çalışınız. Çalışma sırasında elinizin temas ettiği yerleri peçete veya temiz bir kâğıtla kapatınız (Görsel 2.63).

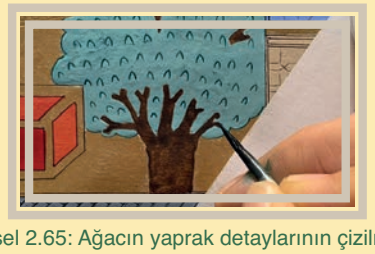
Görsel 2.63: Çatı detaylarının çizilmesi

30. Desende yer alan tabana ait detayları siyah mürekkepli rapido ile çiziniz (Görsel 2.64).

Görsel 2.64: Taban detaylarının çizilmesi

31. Ağaç zemininde kullandığınız yeşil rengin en koyu tonunu hazırlayınız. "000" uçlu fırça yardımı ile ağacın yaprak detay çizimlerini yapınız (Görsel 2.65).

Görsel 2.65: Ağacın yaprak detaylarının çizilmesi

32. Mavi zemin rengi sürülen duvarın detayları için mavinin en koyu tonunu hazırlayınız ve "000" uçlu fırça ile duvarda bulunan geometrik desenleri çiziniz (Görsel 2.66).

Görsel 2.66: Duvar detaylarının çizimi

33. Koyu kahve tonda boyanızı hazırlayınız; desende yer alan insan figürlerinin kaş, göz, sakal ve bıyık detaylarını tarama tekniğini kullanarak tamamlayınız (Görsel 2.67). Paletinizde bulunan gri veya yeşil boya ile elbise üzerindeki desenin detaylarını çiziniz. Bu işlemler için "000" uçlu fırça kullanınız.

Görsel 2.67: İnsan figüründe yüz detaylarının çizimi

34. Eserin orijinali (Görsel 2.68) ile kendi çalışmanızı (Görsel 2.69) karşılaştırınız ve eksik detay çizimleri tamamlayınız. Boyama işlemini bitirdiğiniz çalışmanızı serin, gölge ve düz bir yerde kurumaya bırakınız.

Görsel 2.68: Tıpkı yapım için seçilen klasik dönem minyatür örneği

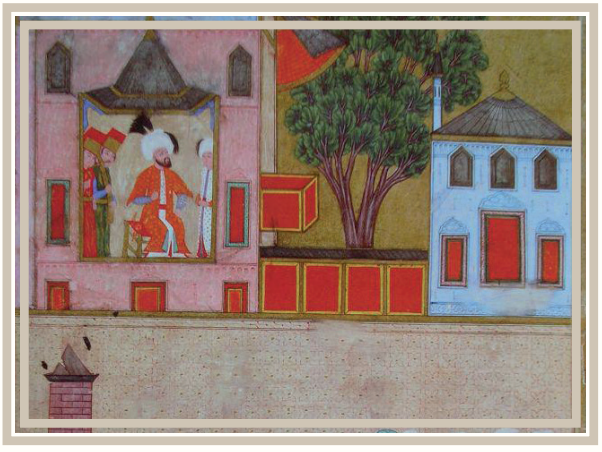

Görsel 2.69: Hümeyra Balta'ya ait tıpkı yapım (Nakkaş Osman, Sürname-i Hümayun)

KLASİK DÖNEM ESERİ TIPKI YAPIMI UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Eserin kopyasını düzgün şekilde aldı.				
2.	Hatalı kısımları silerek düzeltti.				
3.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
4.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
5.	Orijinal eserde kullanılan renk tonlarını hazırladı.				
6.	Orijinal desende altın olan yerleri yaldızla boyadı.				
7.	Unsurların zemin renklerini doğru şekilde sürdü.				
8.	Figürlerin kıyafetlerini boyadı.				
9.	Yapıların çevresine rapido ile kontur çekti.				
10.	Tirlin ile yaldızlı kısımların çevresine cetvel çekti.				
11.	Ağaç yapraklarının detaylarını çizdi.				
12.	Tarama tekniği ile saç, sakal boyadı.				
13.	Figürün yüz, burun, kaş, göz ve dudağını boyadı.				
14.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 14 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 14X4=56'dır. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Görsel 2.70: Nakkaş Osman'a ait klasik dönem camcıların geçişi minyatürü, kesit (Sürname-i Hümayun TSM)

Yanda verilen minyatürün 15x20 cm boyutunda tıpkı yapımını 1. uygulamadaki işlem basamakları sırasına göre hazırlayınız (Görsel 2.70).

ESER İNCELEME

Verilen klasik dönem minyatür eserini kullanılan teknikler ve renk özellikleri açısından inceleyiniz (Görsel 2.71). Bulgularınızı görselin altındaki boşluğa yazınız.

Görsel 2.71: II. Murat'ın kabak oyunu (Hünername, TSM)

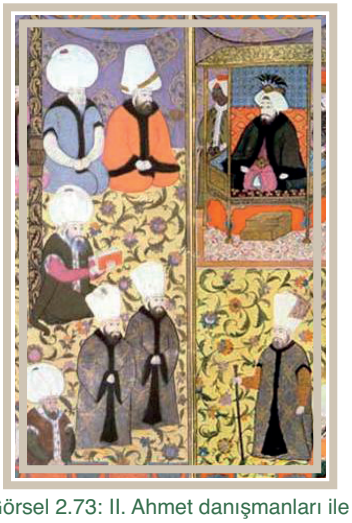
2.2. OSMANLI BATILILAŞMA DÖNEMİ MİNYATÜR SANATI TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

XVII. yüzyılda, Osmanlı minyatür sanatında görülen ve giderek yerleşen yeni üslup ve eğilimler İstanbul'daki kültür ortamının bir sonucudur. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ülkeleri ile sürdürülen diplomatik ve ticari ilişkileri hızlanmıştır. Bu ilişkiler Osmanlı saray çevresini ve Türk toplumunun kültür yaşamını da etkilemeye başlamıştır. Bu yüzyılda Osmanlı sarayına çok sayıda Avrupa kökenli kitap, harita ve gravür girmiştir. Bunlar; çeşitli albümlerin içine yerleştirilmiş çoğu Hollanda ve Fransa kökenli gravürler, manzaralar, kır sahneleri ya da mitolojik ve dinî konulu resimlerdir.

Görsel 2.72: Nakşî'ye ait Konaklayan Yolcular (TSM)

XVIII. yüzyıl Osmanlı'nın Batı'yla en çok etkileşime girdiği dönemdir. Batı'yla Osmanlı arasında yaşanan bu yakınlaşma beraberinde bazı değişiklikleri de getirmiştir. "Lale Devri" olarak bilinen bu dönem, 1718-1730 yılları arasında yaşanan bir dizi yenilik ve değişikliği içerdiği için bu isimle anılmıştır. Bu yıllarda her alanda olduğu gibi Osmanlı minyatür sanatında da bazı değişimler gerçekleşmiştir. Doğa unsurlarına ve figürlere boyut kazandırılarak boyamada tonlamalara yer verilmiştir. Türk minyatür sanatında klasikleşen çekik göz ve Asya tipi yüz şeklinden vazgeçilerek çizilen kişilerin asıl yüzleri Batılı resim anlayışıyla geleneksel minyatür sanatına uygulanmıştır (Görsel 2.72).

Görsel 2.73: II. Ahmet danışmanları ile (Levnî, Sürnâme-i Vehbi, TSM)

Klasik dönem minyatürlerinde çoğunlukla tarih konulu minyatürlere rastlanırken Batılılaşma etkisinin öne çıktığı bu dönemde albüm resimleri görülmektedir. Tek yaprak minyatürlerin yer aldığı albümlerde çeşitli giysiler içindeki kadın ve erkek figürleri işlenmiştir. Dönemin usta minyatürcüsü Nakşî, ilk kez klasik minyatür çalışmasına üçüncü boyutu eklemiştir. Nakşî, "**Konaklayan Yolcular**" adlı albüm çalışmasında Görsel 2.72'de görüldüğü üzere art arda sıralanmış rengârenk tepelerin arasına serpiştirilen ağaçlarla üçüncü boyutu kullanmıştır. Figürlerin her biri farklı bir hareketlilikle mekâna rahatça yerleştirilmiştir.

Dönemin usta sanatçısı Levnî'nin hazırladığı "**Sürnâme-i Vehbi**" adlı eserde topluluk hâlindeki figürler, klasik dönem minyatürlerindeki gibi paralel veya karşılıklı sıralar hâlinde değil diyagonal biçimde geniş mekânlara yerleştirilmiştir (Görsel 2.73). Zemini oluşturan doğa unsurlarında derinlik etkisi yaratılmış, fırça vuruşları ve gölgelemeler yapılmıştır.

Görsel 2.74: Abdullah Buhârî'ye ait sazende minyatürü (İstanbul Üniversitesi)

Dönemin minyatürlerinde klasik dönem eserlerinin konuları dışındaki konulara yönelim vardır. Nakkaşlar eserlerinde zarif duruşlu kadın ve erkek figürlerini Lale Devri'nin modasını yansıtan kıyafetler içinde işlemişlerdir. Müzik yapan, saçını tarayan, gül tutan kadınlar ve bir divan üzerine uzanmış erkekler minyatürlerin konuları arasında yer alır (Görsel 2.74). Bu konuları minyatürlerinde kullanan dönemin ünlü nakkaşlarından Abdullah Buhârî de figür çalışmalarıyla dikkat çekmektedir.

Lale Devri minyatürlerinin bir başka özelliği ise çiçek resimlerinin yaygın kullanımıdır. Sarayların, evlerin, arabaların çiçek ve meyve resimleriyle süslendiği bu dönemde kitaplar da gül, lale, sümbül gibi çiçek resimleri veya meyve salkımlarıyla süslenmiştir. Nakkaş Ali Üsküdârî'nin minyatürlerinde güller ve haşhaş çiçekleri yapraklarıyla işlenmiştir (Görsel 2.75).

Görsel 2.75: Ali Üsküdârî'ye ait çiçek minyatürleri (TSM)

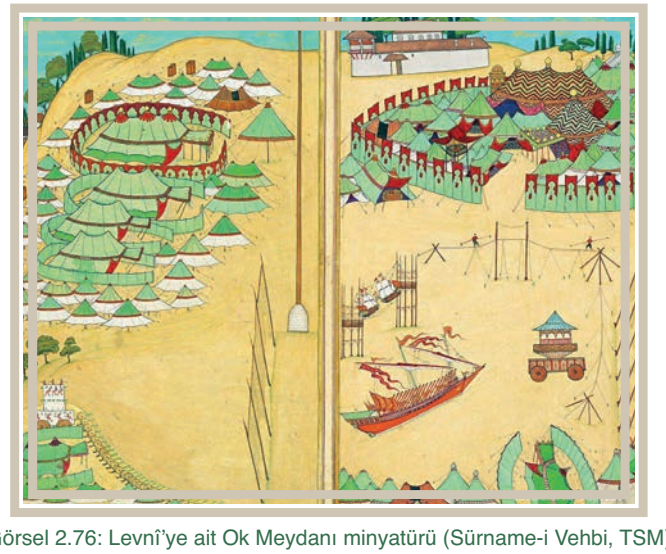
XVIII. yüzyılın ikinci yarısında matbaa teknolojisinin gelişmesiyle el yazmacılığı ve minyatür sanatında gerileme başlamıştır. Bu sanatların yerini Batı resim sanatının etkisiyle saray, köşk ve kasırların duvarlarına çeşitli manzaralar yapma geleneği almıştır.

2.2.1. Osmanlı Batılılaşma Dönemi Minyatür Sanatçısı Nakkaş Levnî ve Eserleri

Asıl adı Abdülcelil Çelebi olan Levnî, Edirne'de doğmuştur. Doğum yılı ile ilgili kayıt bulunmamaktadır. Genç yaşta İstanbul'a gelmiş ve saraya girip nakkaşhânedeki ustaların yanında müzehhip olarak yetişmiştir. Minyatür alanında ilerleyerek II. Mustafa döneminde (1695-1703) nakkaşbaşılığa yükselmiş, III. Ahmet döneminde de aynı görevi sürdürmüştür. Levnî, 1732 yılında vefat etmiş ve Ayvansaray Mezarlığı'na gömülmüştür. Renk anlamına gelen "levn" kelimesi sanatçının lakabıdır.

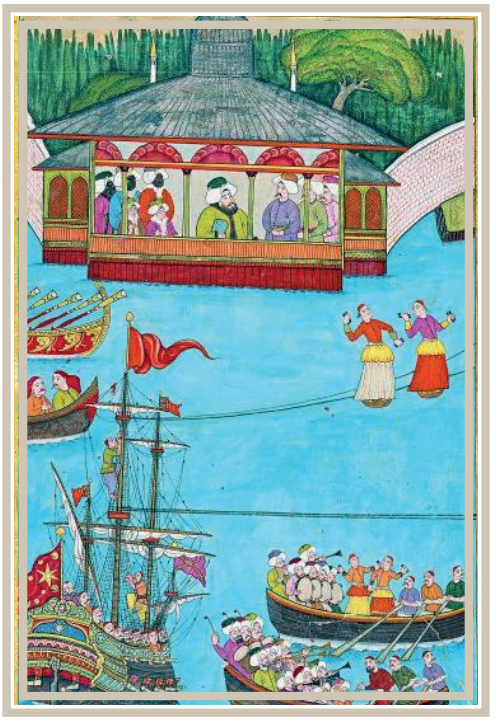
Osmanlı sanat ve kültürünün belli bir gelişme gösterdiği Lale Devri'nde yaşayan Levnî, Türk resminde büyük başarılar ortaya koymuş ve bu alana buketler, köşeler ve kenar suları gibi yeni süsleme malzemeleri katmıştır. Yaptığı eserlere imza atmamasına rağmen farklı tarzı sayesinde onun çalışmaları anlaşılabilmektedir. Levnî aynı zamanda ünlü bir halk şairidir.

Levnî, İran ve Selçuklu resimlerine eğilim gösteren klasik dönem minyatürcüleri gibi efsanevi ve hayalî figürler yapmamış, gerçeği tasvir etmiş ve bu şekilde kendi tarzını oluşturmuştur. En çok çizdiği konular: zamanın neşeli hayatı, eğlenceler, sazendeler, rakkaseler ve çiçeklerdir. Levnî, kendinden önceki sanatçıların minyatür tarzlarına tamamen yabancı kalmadığı gibi o zamanki Avrupa resim tarzına da yaklaşmış; Hint resimlerinin karakterini andıran daha gerçekçi ve üslubu olan bir yol izlemiştir. Minyatürlerinde birbirine zıt göz alıcı renklerden kaçınmış mor, sarı ve turuncu gibi yumuşak renkler seçerek eserin bütünlüğü içinde renk uyumuna dikkat etmiştir (Görsel 2.76). Çarpıcı parlak tonlar yerine rahatlatıcı ve doğala yakın bir renk zevkinin hâkim olması, zıt tonları bile uyum içinde vermesi ve altın yaldızı çok fazla kullanmaması onun teknik özellikleri arasında sayılabilir.

Görsel 2.76: Levnî'ye ait Ok Meydanı minyatürü (Sürname-i Vehbi, TSM)

Levnî'nin klasik düzen anlayışını değiştirdiği ve kalabalık grupların yer aldığı kompozisyonlarda alışılmış minyatür perspektifini vurgulamak için derinlik hissi oluşturduğu görülmektedir. Portrelerinde kişinin yüz ifadesini de yansıtmış, vücut hareketlerini doğal kıvraklığıyla işlemiş ve dikkati belli bir noktaya toplamak yerine bütün yüzeye yaymayı amaçlayan kompozisyonlar tasarlamıştır. Işığı başarıyla kullanmış, kendisinden önceki nakkaşların yaptığı gibi gökyüzünü altın sarısı veya yaldızla boyamak yerine gerçek rengine boyamayı seçmiştir. Işık-gölge kullanımı ve perspektif denemeleriyle minyatürlerine üçüncü boyut kazandırmaya çalışan nakkaşın eserlerinin Batı resim geleneğinin etkilerini taşıdığı görülmektedir.

Görsel 2.77: Levnî'ye ait Aynalı Kavak Kasrı önündeki gösteriler (Sürname-i Vehbi, TSM)

Levnî'nin en önemli minyatür eseri, Seyyid Vehbi'nin kaleme aldığı III. Ahmet'in şehzadelerinin 1720'deki sünnet düğününü anlatan "**Surname**"dir. Osmanlı'nın önemli geleneklerinden olan surname türünün eski örneklerinde görülen minyatürler düğün ve şenlikleri Atmeydanı'nın bilindik dekoru içinde gösterirken Levnî bu yazmada 37×26 cm boyutunda levhalar hâlinde yaptığı 137 minyatürde şenlikleri şehrin çeşitli yerlerinde, sarayın içinde ve deniz kıyılarında göstererek yerel dekoru zenginleştirmiştir.

Çeşitli esnaf gruplarının geçit törenleri, gündüz ve gece düzenlenen eğlenceler ve Haliç'in sularında yapılan gösteriler bu minyatürlerin konularını oluşturmaktadır (Görsel 2.77). Levnî'nin şehrin farklı mekânlarını minyatürlerine taşıması onun mekâncı anlayışını göstermektedir.

Levnî'nin önemli eserlerinden biri de "**Kebir Musavver Silsilename**" adını taşıyan yazmadır. Burada yer alan resimler, Osman Gazi'den III. Ahmet'e kadar olan Osmanlı padişahlarının portreleridir. Eserde Levnî, geleneksel kalıplara sadık kalmakla birlikte figürleri daha yakından çalışmıştır. Padişahlar dörtte üç profilden, bakışları uzaklara dönük, bir iç mekânda rahat pozisyonda oturur biçimde ve oldukça yakından çizilmiştir. Figürler renk tonlarıyla ve gölgelendirilerek boyanmış, yüzeysellikten kurtarılmıştır. Sanatçı, padişahları idealleştirmemiş; cesur bir tutumla padişahların fiziksel kusurlarını da yansıtmıştır.

Görsel 2.78: Levnî'ye ait III. Ahmet portresi (Padişahlar Albümü, TSM)

Görsel 2.78 incelendiğinde padişah portreleri albümünü sipariş eden III. Ahmet'in adeta günlük yaşamından bir kesit görülmektedir. Burada padişah diğer portrelerden tamamen farklı olarak çinili bir iç mekânda, bir taht üzerinde oturur hâlde betimlenmiştir. Arka planda şehzadesi ayakta durmaktadır. Padişah ve şehzadesinin üzerindeki kaftanların renginin içli dışlı değiştirilerek kullanılmış olması kıyafetlerdeki ilginç bir detaydır.

Levnî'nin diğer bir eseri ise albüm hâlinde toplanmış olan 25×15 cm boyutundaki tek figür çalışmalarıdır. Albüm 46 minyatürden oluşmaktadır ve 43'ü Levnî'ye aittir. Bu minyatürlerde ışık, gölge ve renk tonlamaları kullanılmış ayrıca her minyatürde Levnî imzası ile birlikte figürlerin

isimleri de kırmızı ile yazılmıştır. Özellikle güzel kıyafetli kadın figürlerinin çoğunlukta olduğu bu eserlerde Levnî'nin hemen her sınıftan halkı tasvir ettiği görülür. Buna rağmen minyatürlerin çoğu Lale Devri'nin eğlence ve lüks yaşam tarzını yansıtmaktadır.

Tek figürlü bu albümde kadın müzisyenler, dans eden genç kızlar ve feraceli kadınlar dikkat çekmektedir (Görsel 2.79).

Tek figür çalışmalarında ata binen, sarık saran ya da ağaç altında oturan delikanlılar gibi çeşitli figürler de konu olarak seçilmiştir (Görsel 2.80). Tek figür çalışmalarında öne çıkan özelliklerden biri de çizilen figürün yüz ifadesine yansıyan psikolojik durumdur. Levnî'nin ince ayrıntılarıyla çizdiği minyatürler, dönemin toplumsal yaşamı hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Bütün bu özellikler, Levnî'nin Osmanlı minyatür sanatının son büyük ustası sayılmasını sağlamıştır.

Görsel 2.79: Levnî'ye ait tek figür çalışması, güllü ve karanfilli kadın (TSM)

Görsel 2.80: Levnî'ye ait süvari minyatürü (TSM)

BİLGİ KUTUSU

Levnî

Minyatür sanatçısı olarak tanınan Levnî, aynı zamanda şair yönüyle de bilinmektedir. Sanatçı şarkı, türkü, gazel, semai, gazel-i semai ve kalenderi formunda şiirler yazmıştır. Kilâri Ahmed Efendi'nin 1131 (1718) tarihli "Enderunlu Şairler, Hattatlar ve Musikî Sanatkârları Tezkeresi"nde Levnî'den şair olarak bahsedilmektedir. Atasözü ve deyimleri içeren "Atalar Sözü Destanı" adlı eserin de sanatçıya ait olduğu kabul edilir.

2. UYGULAMA

Batılılaşma Dönemi Surname-i Vehbi'den Tıpkı Yapımı

Görsel 2.81: Sünnet düğünü gece gösterileri (Sürname-i Vehbi, TSM)

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek Surname-i Vehbi örneğinin (Görsel 2.81) replikasını çalışmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Tıpkı yapımına karar verilen minyatür eser örneği
- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel
- Eskiz kâğıdı
- Bant
- Zemin kâğıdı
- Su kabı ve su
- Toprak sulu boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Farklı tonlarda yaldız
- Palet
- Peçete
- Tirlin
- Mürekkep
- Mürekkepli çizim kalemi (Rapido)

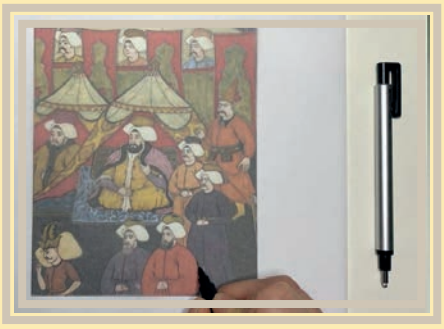
Uygulama İçin Öneriler

1. Birinci uygulamada (bk. s. No. 22, 23) verilen desen hazırlama aşamalarını tekrar gözden geçiriniz.
2. Fırçaya aldığınız boyanın fazla olan kısmını paletteki boya havuzunun kenar kısmına sürerek veya bir peçeteye dokundurarak boşalmasını sağlayınız.
3. Boyama işlemine ilk önce yaldızla başlayınız.
4. Boyama işlemine zeminleri büyük olan kısımlardan başlayınız.
5. Renk değişimlerinde fırçaları çok iyi temizleyiniz.
6. Zemin kâğıdının yağlanmaması için el altı kâğıdı kullanınız.

İşlem Basamakları

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Çizim için gerekli malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz.
3. Eser kopyasını masanıza, eskiz kâğıdınızı üzerine yerleştiriniz ve kaymaması için köşelerinden bantlayınız.
4. Eserin dış kenar çizgilerini cetvel veya kopya yöntemi ile çiziniz. Eserde bulunan unsur ve figürlerin dış hat çizgilerini kopya ediniz (Görsel 2.82). Çizim için ince uçlu kurşun kalem kullanınız.

Görsel 2.82: Eserin kopyasını çıkarma

5. Eskiz kâğıdına yaptığınız çizimin bozuk olan kısımlarını silerek çizimi düzeltiniz (Görsel 2.83).

Görsel 2.83: Çizilen desenin düzeltilmesi

6. Düzeltme işlemini yaptığınız deseni kâğıdın arka yüzünden tekrar çiziniz (Görsel 2.84).

Görsel 2.84: Desenin arka yüzünün çizilmesi

7. Hazırladığınız deseni zemin kâğıdının üzerine yerleştiriniz. Desen çizgileri üzerinden sert ve ince uçlu kurşun kalem ile desen geçirme işlemini yapınız (Görsel 2.85).

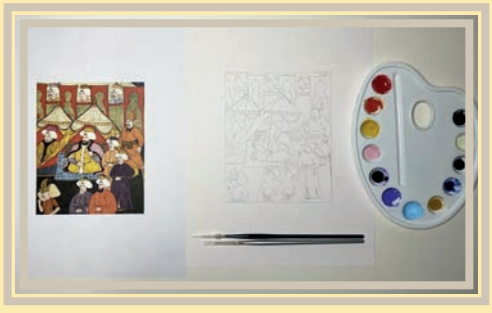
Görsel 2.85: Zemin kâğıdına desen geçirme

8. Boyama işlemi için gerekli malzemeleri çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.86).

Görsel 2.86: Boyama işleminde kullanılacak malzemeler

9. Orijinal eserde kullanılan renkleri deseninizdeki zeminlerin ölçüleri ile orantılı miktarlarda paletinize hazırlayınız (Görsel 2.87).

Görsel 2.87: Kullanılacak renklerin hazırlanması

10. Desen üzerinde yaldızla renklendirilecek kısımları ince fırça ile kendinize uzak köşeden başlayarak boyayınız (Görsel 2.88).

Görsel 2.88: Yaldızların sürülmesi

11. Desende kırmızı ile renklendirilecek bölümlerin zeminini hazırladığınız boya ve temiz bir fırça ile boyayınız (Görsel 2.89).

Görsel 2.89: Kırmızı bölümlerin boyanması

12. Desende kırmızı ile renklendirilecek bütün bölümlerin zeminini hazırladığınız boya ile boyayınız. Çalışmayı uzak köşeden kendinize doğru yapınız (Görsel 2.90). Elinizi boyanmış bölümlerin üzerine temas ettirmeyiniz.

Görsel 2.90: Kırmızı bölümlerin tamamlanması

13. Çadırların arkasında asılı olan bayrakların hardal sarısı olan bölümlerinin zemin boyalarını sürünüz (Görsel 2.91). Renk değişikliklerinde fırçanızı değiştiriniz ya da çok iyi temizledikten sonra kullanınız.

Görsel 2.91: Hardal sarısı ile renklendirilmesi gereken bölümlerin boyanması

14. Çadırların etek kısımlarında bulunan hardal sarısı bölümleri tamamlayınız (Görsel 2.92). Gereken boya miktarını tespit etmek için boyaları hazırlarken orijinal minyatürü inceleyiniz.

Görsel 2.92: Hardal sarısı bölümlerin tamamlanması

15. Paletinize lacivert boyanızı hazırlayınız ve yerde duran halının zemin rengini sürünüz (Görsel 2.93).

Görsel 2.93: Lacivert halının boyanması

16. Paletinize açık mavi boyanızı hazırlayınız ve temiz bir fırça ile padişahın üzerinde oturduğu minderin zemin rengini sürünüz (Görsel 2.94).

Görsel 2.94: Açık mavi minderin boyanması

17. Orijinal eserde zeminler siyah ile boyanmıştır. Paletinize siyah boya hazırlayınız ve temiz bir fırça ile zeminleri boyayınız (Görsel 2.95).

Görsel 2.95: Zeminlerin siyah ile boyanması

18. Paletinize hazırladığınız açık pembe boya ile muhafızın başlığını boyayınız (Görsel 2.96).

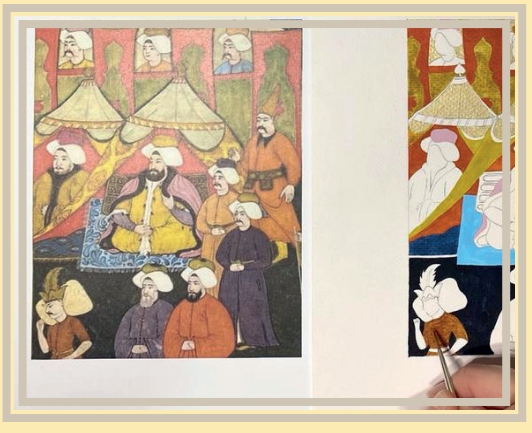
Görsel 2.96: Eserde pembe ile renklendirilmiş başlıkların boyanması

19. Başlıklarda kullandığınız pembe ile padişahın üzerindeki kaftanı boyayınız (Görsel 2.97).

Görsel 2.97: Eserde pembe ile renklendirilmiş bölümlerin boyanması

20. Paletinize hazırladığınız kahverengi boya ile göstericinin kıyafetini boyayınız (Görsel 2.98).

Görsel 2.98: Göstericinin kıyafetinin renklendirilmesi

21. Hazırladığınız turuncu boya ile figürün (yaver) kıyafetini boyayınız (Görsel 2.99).

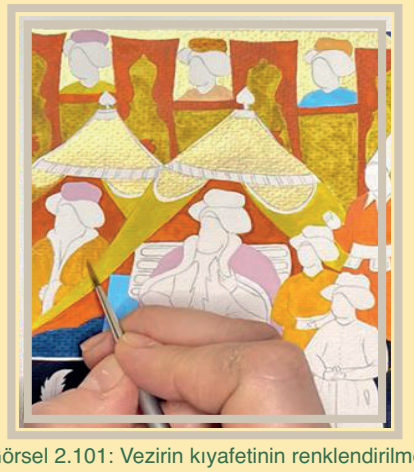
Görsel 2.99: Turuncu kıyafetin boyanması

22. Orijinaline uygun renk boyalarla askerlerin kıyafetlerini boyayınız (Görsel 2.100).

Görsel 2.100: Askerlerin kıyafetlerinin boyanması

23. Hazırladığınız sarı boya ile vezirin kıyafetini boyayınız (Görsel 2.101).

Görsel 2.101: Vezirin kıyafetinin renklendirilmesi

24. Orijinaline uygun sarı boyayı hazırlayınız ve padişahın kaftanını boyayınız (Görsel 2.102).

Görsel 2.102: Padişah kaftanının renklendirilmesi

25. Paletinize iki ton mor boya hazırlayınız ve koyu ton ile arkada duran figürün kıyafetini, açık ton mor ile önde duran figürün kıyafetini boyayınız (Görsel 2.103).

Görsel 2.103: Yaverlerin kıyafetlerinin boyanması

26. Koyu sarı boya ile çadırların halat kısımlarını boyayınız (Görsel 2.104).

Görsel 2.104: Çadır halatlarının boyanması

27. Siyah boya ile figürlerin kaftanlarının yaka bölümlerini boyayınız (Görsel 2.105).

Görsel 2.105: Kaftanların yaka bölümlerinin boyanması

28. Aydınger kâğıdındaki deseni boyadığınız desenin üzerine yerleştiriniz. Figür ve unsurları kaydırmadan desenlerin tam çakışmasına dikkat ediniz (Görsel 2.106). Desen kâğıdına çizdiğiniz tüm detayları (kaş, göz, burun, bıyık, sakal, çadır, halı, döşek, yastık vb.) zemine geçiriniz (Görsel 2.107).

Görsel 2.106: İki deseni üst üste çakıştırma

Görsel 2.107: Desen detaylarını aktarma

29. Fırçanıza koyu kahverengi boya alarak çadır üzerinde bulunan desenleri boyayınız (Görsel 2.108).

Görsel 2.108: Çadır desenlerinin boyanması

30. Paletinize hazırladığınız mavi tonları ile halı desenlerini boyayınız (Görsel 2.109).

Görsel 2.109: Halı desenlerinin boyanması

31. Fırçanıza sarı boya alınız ve lacivert halının desenlerini boyayınız (Görsel 2.110).

Görsel 2.110: Lacivert halı desenlerinin boyanması

30. Sarı boya ile yastık üzerindeki desenleri boyayınız (Görsel 2.111).

Görsel 2.111: Yastık desenlerini boyama

31. Fırçanıza sarı boya alınız ve halıların saçak kısımlarını tarama tekniği ile boyayınız (Görsel 2.112).

Görsel 2.112: Halı saçaklarının boyanması

32. Fırçanıza siyah boya alınız ve figürlerin kaş, göz, sakal ve burun gibi yüz detaylarını boyayınız. Kaş, bıyık ve sakal çalışmasında tarama tekniğini kullanınız (Görsel 2.113).

Görsel 2.113: Figürlerin yüzlerinin boyanması

33. Siyah boyanız ile çadırların konturlarını çekiniz (Görsel 2.114).

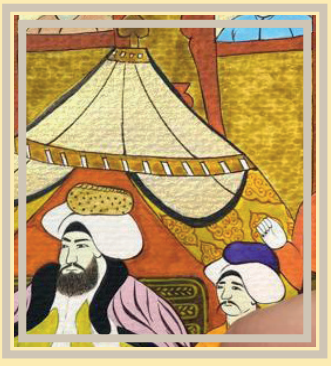
Görsel 2.114: Çadır konturlarının çekilmesi

34. Kontur fırçanıza koyu kahve boya alınız ve kıyafet üzerinde bulunan detayları işleyiniz (Görsel 2.115).

Görsel 2.115: Kıyafet üzerinde bulunan detayların işlenmesi

35. Siyah boya ile kaftan üzerinde bulunan kumaş kıvrımlarını ve kat izlerini işleyiniz (Görsel 2.116).

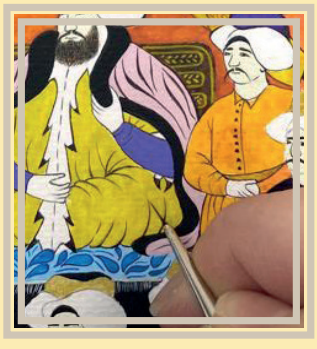
Görsel 2.116: Kaftan üzerindeki detayların çizimi

36. Siyah boya ile figürün kıyafetinin yaka bölümünü boyayınız (Görsel 2.117).

Görsel 2. 117: Kıyafet yakasının boyanması

37. Siyah boyanızla elbiselerin üzerindeki kumaş katı ve kıvrımlarının detay çizimlerini yapınız (Görsel 2.118).

Görsel 2. 118: Elbise kat yeri ve kıvrımlarının çizimi

38. Boyama işlemini bitirdiğiniz minyatüre desenin bittiği noktalardan geçecek şekilde cetvelinizi yerleştiriniz. Mürekkepli çizim kaleminizle desenin dış hatlarına cetvel çekiniz (Görsel 2.119).

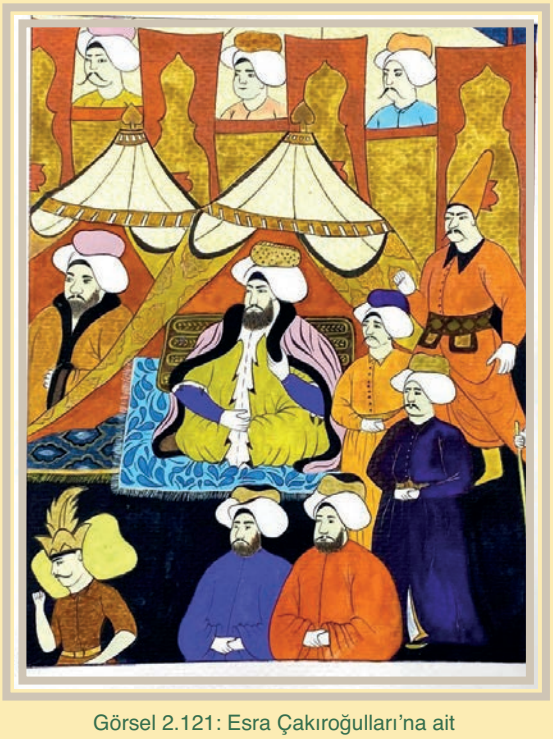
Görsel 2.119: Cetvel çekme işlemi

39. Boyama işlemini bitirdiğiniz minyatürünüzü kuruması için gölge ve düz bir yüzeyde kurumaya bırakınız (Görsel 2.120). Kuruma işleminde minyatür üzerine baskı uygulaması için temiz bir ağırlık yerleştiriniz.

Görsel 2.120: Boyama işlemi bitirilmiş minyatür

40. Kuruttuğunuz minyatürünüzü çerçeve ve cam ile korumaya alınız (Görsel 2.121).

Görsel 2.121: Esra Çakıroğulları'na ait sünnet düğünü tıpkı yapım (Sürname-i Vehbi, TSM)

BATILILAŞMA DÖNEMİ SÜRNAME-İ VEHBİ'DEN TIPKI YAPIMI UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Eseri ölçülü olarak bölümlere ayırdı.				
2.	Çalışma alanı oluşturdu.				
3.	Figürlerin ve unsurların çizimini yaptı.				
4.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
5.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
6.	Paletine orijinal eserde kullanılan renk tonlarını hazırladı.				
7.	Zemin rengini sürdü.				
8.	Çadırları ve detaylarını boyadı.				
9.	Figürlerin kıyafetlerini boyadı.				
10.	Çadırın desenlerini işledi.				
11.	Halının saçak ve desenlerini işledi.				
12.	Tarama tekniği ile saç ve sakal boyadı.				
13.	Figürün yüz, burun, kaş, göz ve dudağını boyadı.				
14.	Desenin konturlarını çekti.				
15.	Desenin cetvellerini çekti.				
16.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 16 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 16X4= 64'tür.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Görsel 2.122: Aynalı Kavak Kasrı önünde gösteri, kesit (Sürname-i Vehbi, TSM)

Yanda verilen minyatürün 20x20 cm boyutunda tıpkı yapımını 2. uygulamadaki işlem basamaklarına göre hazırlayınız (Görsel 2.122).

2.2.2. Batılılaşma Dönemi Farklı Nakkaşların Çalıştığı Padişah Portreleri

Tarih bilimi Osmanlı sanatında Batılılaşma etkisinin XVIII. üzyılın ilk yarısında başladığını işaret etse de XV ve XVI. yüzyıllarda yaşamış padişahların portreleri yabancı sanatçılar tarafından yapılmıştır. Buradan hareketle minyatür sanatında Batı etkisinin XV. yüzyılda başladığı söylenebilir.

Klasik Dönem (XV-XVI. Yüzyıl): Minyatür sanatında Batı etkisindeki ilk çalışmaların Fatih döneminde başladığı söylenebilir. Bu dönemde gelişme sürecine giren minyatür sanatı her şeyden önce bir imparatorluk sanatı hâline gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinin ardından sarayına Doğulu ve Batılı pek çok bilim ve sanat adamını davet etmiştir. Saraya gelen yabancı sanatçılar arasında Venedikli Maestro Paolo, Veronalı Matteo di Pasti, 1478-1481 arasında burada kalan ve padişaha çok sayıda madalyon hazırlayan Costanza da Ferrara ve Fatih'in bir portresini yapan Gentile Bellini gibi isimler bulunmaktadır (Görsel 2.123, 124).

Görsel 2.123: Costanza da Ferrara'ya ait Fatih madalyonunun ön yüzü (METM)

Görsel 2.124: Fatih madalyonunun arka yüzü

Portre resimciliğine Batılı bir anlayış kazandıran Fatih Sultan Mehmet, portresi çalışılan ilk padişah olarak ülke sanatına önemli katkıda bulunmuştur. 1480 yılında Gentile Bellini tarafından çalışılan Fatih portresi, tuval üzerine yağlı boya ile 70×52 cm boyutunda yapılmıştır (Görsel 2.125). Eser İngiltere'de sergilenmektedir.

Görsel 2.125: Gentile Bellini'ye ait Fatih portresi [National Gallery (Neşinıl Galeri), Londra]

Osmanlı'da ilk portre çalışmalarını başlatan bu sanatçılar, Bursalı Şiblizade ve Bursalı Sinan Bey gibi sanatçıları yetiştirmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet'in gül koklayan ünlü portresini Sinan Bey'in hazırladığı düşünülmektedir (Görsel 2.126).

Görsel 2.126: Sinan Bey'e ait temsilî Fatih Sultan Mehmet'in gül koklayan portresi (TSM)

Fatih Sultan Mehmet'in 1481 yılında ölümünden 1560 yılına kadar Osmanlı'da padişah portresine rastlanmamaktadır. Nakkaş Nigâri 1560-1562 yılları arasında, padişah portreleri (Görsel 2.127) yapmış, sonrasında Nakkaş Osman "Şemailname" adlı eserinde Nakkaş Nigâri'nin portrelerinden yola çıkarak padişah portrelerini yapmıştır.

XVII. Yüzyıl: Bu dönemin minyatürlerinin klasik dönem minyatürlerinden en önemli farkı, boyutlarıdır. Bu dönemde hazırlanmış falnamelerin sayfa büyüklüğünde olduğu gözlemlenmektedir. Bu minyatürler, renkli ve kalın fırçalarla boyanmış dekoratif detayların önem kazandığı minyatürlerdir.

XVIII. Yüzyıl: Bu yüzyıl Batılılaşma etkisinin en yoğun yaşandığı dönemdir. III. Ahmet'in (1703-1730) Edirne Sarayı'nı terk edip İstanbul'a geri dönmesi ile (1718) başlar ve Lale Devri'nin (1718-30) sonuna kadar sürer. 12 yıllık Lale Devri, minyatür alanında sadece yüzyılın en üretken ve verimli dönemi olmakla kalmamış, Osmanlı minyatür sanatının son yaratıcı dönemi olmuştur. Osmanlı toplumsal ve siyasal ortamında başlayan Batılılaşma süreci sanata da yansımış ve geleneksel çizgide ilerleyen resim sanatı bu sürece girmiştir.

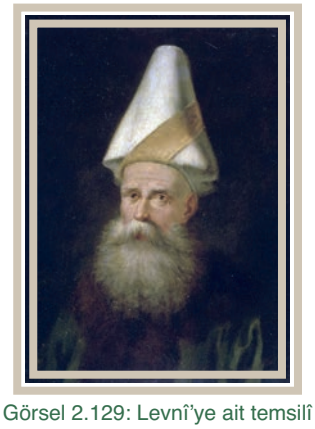
Görsel 2.127: Nakkaş Nigari'ye ait temsilî Fatih portresi (TSM)

Bu yüzyılda portre geleneği Levnî ile devam etmiştir (Görsel 2.128). Levnî'nin tek sayfa hâlinde, kitaplardan bağımsız minyatürler (murakka) hazırladığı görülmektedir.

XIX. Yüzyıl: Bu yüzyılda yapılan ve III. Selim'i Vezir Koca Yusuf Paşa ile gösteren resim, artık minyatür özelliğini tamamen kaybederek perspektifli Batı resmine uygun bir hâle getirilmiştir (Görsel 2.129).

Görsel 2.128: Levnî'ye ait temsilî Kanuni Sultan Süleyman portresi (TSM)

Görsel 2.129: Levnî'ye ait temsilî Sadrazam Koca Yusuf Paşa (TSM)

Minyatürlü el yazmalarının son derece masraflı bir iş olması, giderek ekonomik zorluğa sürüklenen Osmanlı'da bu sanatın görkemini kaybetmesine neden olmuştur. Matbaa ve kâğıt sanayisinin gelişmesi el yazmalarının terk edilmesinde etkili olmuştur. Aynı süreç içerisinde Osmanlı'nın Batı'ya olan ilgisi artmakta ve ülkeye sürekli artan sayıda Batılı sanatçı girmektedir. Bu durum Batı resim sanatına ve tekniğine duyulan ilginin artmasını sağlamıştır. Böylece gelişim süreci yeni bir aşamaya gelen minyatür sanatı, değişen koşullar nedeniyle bu aşamayı gerçekleştirme imkânı bulamamış ve yerli sanatçıların Avrupa resim tekniklerine yönelmesiyle son bulmuştur.

Refail Manas, 1710'lu yıllarda doğmuş, 1780 yılında ölmüştür. Hayatı hakkında yazılı kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Sultan I. Mahmut, III. Osman, III. Mustafa ve I. Abdülhamid dönemlerinde eserler vermiştir. Gençlik yıllarında İtalya'da resim öğretimi gördüğü düşünülen ve döneminin Rafaello'su olarak anılan Refail, oğlu Manas ile birlikte saray ressamı olarak çalışmıştır.

Kalın guaj boya ile renklendirilmiş eserlerinin yanı sıra yağlı boya çalışmalarının olması, onun el yazması kitapların süslendiği minyatürlerden tuvale geçen ilk Osmanlı sanatçısı olarak anılmasını sağlamıştır. Refail'in guaj boya ile renklendirdiği portreler geleneksel minyatür anlayışından farklı, boyutlu ve gerçekçi özellikler taşımaktadır. Refail imzalı kadın ve erkek figürleri günümüzde Topkapı Sarayı Müzesi ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır.

Görsel 2.130: Refail Manas'a ait Sultan III. Mustafa'nın yağlı boya portresi (TSM)

"Dâhi Ressam" lakaplı Refail, Osmanlı'da ilk kez gerçekçi tarzda ışık, gölge ve perspektif kuralı uyguladığı tuval üzerine yağlı boya III. Mustafa portresiyle iki boyutlu, stilize minyatür tarzını yıkıp Batılı anlamda resim anlayışını başlatan sanatçıdır. Levnî'nin "Kebir Musavver Silsilename"sine eklenen Sultan I. Mahmut, III. Osman, III. Mustafa ve I. Abdülhamid portrelerini de Refail'in yaptığı düşünülmektedir (Görsel 2.130).Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan Sultan Abdülmecid'e ait eserin de Refail Manas'a ait olduğu düşünülmektedir (Görsel 2.131).

Görsel 2.131: Rafael Manas'a ait Abdülmecid portresi (TSM)

Kapıdağlı Konstantin, XVIII. yüzyılda doğmuştur. Ancak nerede doğduğu ve nerede, nasıl hayata veda ettiği konusunda kayıt bulunamamıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığında bulunan ve XVIII. yüzyılın son çeyreğine tarihlenebilen bir albümde Konstantin imzası taşıyan iki esere rastlanmaktadır. Biri genç bir delikanlıyı, diğeri de genç bir kadını tasvir eden resimlerin Rum asıllı ressam Konstantin'in ilk eserleri olduğu sanılmaktadır. Topkapı Sarayı'nda bulunan büyük boyutlu yağlı boya III. Selim tablosunda imza olarak Konstantiniyye Kapıdağı görülmektedir (Görsel 2.132). Görselin sol üst bölümündeki tuğranın altındaki tarih de 1803 olarak okunmaktadır.

Padişah III. Selim, portresini çok beğendiği için Konstantin'den, I. Osman'dan başlayarak tüm padişahların portrelerini hazırlamasını istemiştir (Görsel 2.133).

Görsel 2.132: Kapıdağlı Konstantin'e ait III. Selim portresi (TSM)

Görsel 2.133: Kapıdağlı Konstantin'e ait temsilî padişah portreleri (Milli Saraylar Resim Müzesi)

BİLGİ KUTUSU

Konstantin'in, kendi döneminde ün yapmış başarılı bir portre ressamı olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir Osmanlı saray ressamı olan J. Young, Kapıdağlı'dan "İstanbul'da yaşayan taşralı bir Rum ressam" diye söz etmiş ve sanatını övmüştür. Köken bakımından Kapıdağlı olduğu anlaşılan ressamın nerede yetiştiği ve ustasının kimliği bilinmemektedir.

Kapıdağlı Konstantin, Osmanlı padişah portreciliğine yenilik getirmiştir. Kapıdağlı'dan önceki portrelerde padişahlar bir sedire oturmuş hâlde veya ender olarak at üstünde çizilirken bu çalışmada ayakta duran padişahlar bir madalyon çerçeveye yerleştirilmiştir (Görsel 2.134).

Kapıdağlı'nın Avrupa tarzındaki yarım boy portreleri 3/4 profilden gösterilmiştir. Portrelerin altında başka bir çerçeve içinde padişahların yaşamından sahnelere yer verilmiştir (Görsel 2.135).

Görsel 2.134: Kapıdağlı Konstantin'e ait temsilî Fatih Sultan Mehmet portresi (TSM)

Görsel 2.135: Kapıdağlı Konstantin'e ait temsilî Osman Gazi portresi (TSM)

Bu kalıp XIX. yüzyılda padişah portreleri yapanlara örnek teşkil etmiştir. Portrelerindeki doğal yüz ifadeleri, başarılı fırça tekniği ve kullandığı yumuşak ışık onun Batı resim tekniklerini iyi bildiğini göstermektedir. III. Selim'in tahta çıkma törenini (cülus töreni) de resimleyen sanatçının bu çalışması Batı tekniklerini de yansıtan en önemli çalışmalarındandır (Görsel 2.136). Portrelerinde kıyafetlerin ayrıntılarına büyük özen göstermesi onun bu dönemde çok yaygın olan kıyafet albümlerini de resimlemiş olabileceğini düşündürmektedir.

Görsel 2.136: Kapıdağlı Konstantin'e ait III. Selim'in cülus töreni (TSM)

ESER İNCELEME

Aşağıda verilen klasik dönem portre örneği ile Batılılaşma döneminin portre örneğini çalışma teknikleri açısından inceleyiniz (Görsel 2.137, 138). Eserler arasındaki farklılıklar ve benzerliklere yönelik bulgularınızı boşluklara yazınız.

Görsel 2.137: Nakkaş Osman'a ait temsilî III. Murat portresi (TSM)

Görsel 2.138: Gentile Bellini'ye ait Fatih Sultan Mehmet ve Oğlu Cem Sultan [İstanbul Büyük Şehir Belediyesi (İBB)]

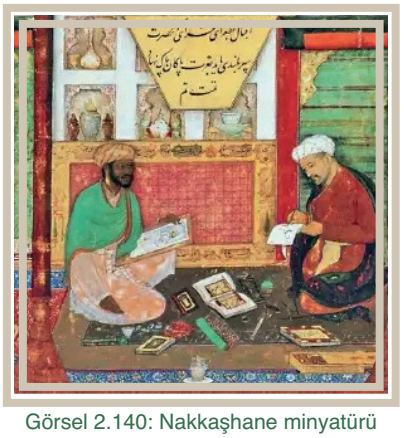
2.2.3. Nakkaşhane ve Nakkaşhane Usulü Çalışma Sistemi

Osmanlı tarihi kaynaklarında minyatüre **nakış**, ustasına da **nakkaş** adı verilmiştir. Sarayda aynı zamanda bir okul görevi üstlenmiş olan **nakkaşhane** adlı atölyeler kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet döneminde nakkaşhanenin kurulmasında **Baba Nakkaş** adlı kişinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu atölyelerde **sernakkaş** ya da **başnakkaş** adı verilen bir ustanın yanında birçok çırak ve kalfa yetiştirilmiş, yetişkin sanatçılar da birlikte çalışmışlardır (Görsel 2.139).

Görsel 2.139: Bir nakkaşhaneyi tasvir eden minyatür (METM)

Saray ve çevresinde yetişmiş ve ünü günümüze kadar ulaşmış birçok nakkaş bulunmaktadır. Sarayın sanat çalışanlarının oluşturduğu ehl-i hiref (eğitimli, sanatta yeterliliğe sahip, uzman, üretim yapan kişi) teşkilatında nakkaşbaşının denetiminde hattatlar, nakkaşlar, renkzenler, varakzenler, cetvelkeşler, müzehhipler ve cildbendler bulunmaktadır. Küçük atölyeler şeklinde oluşturulan nakkaşhanelerde çalışan çırak ve usta sanatçıların her biri farklı uzmanlık alanında veya yetenekleri doğrultusunda üretime katılmıştır. Nakkaşhane usulü çalışma sisteminde nakkaşbaşının gözlemleri sonucu her sanatkâra el becerileriyle öne çıktıkları alanlarda eserde faydalı olabileceği bölümler yaptırılmıştır (Görsel 2.140).

Görsel 2.140: Nakkaşhane minyatürü (British Müzesi, Londra)

Sanatkârlar, kitap sanatlarında teknolojik imkânların olmadığı seri üretim gerektiren ve bir kitaptan birden çok olması gerektiği durumlarda yetenekleri doğrultusunda işin gerektirdiği sayıda gruplara ayrılarak sanatlarını icra etmişlerdir. Kâğıt ve murakkaların üretimi, aharlanması, mührelenmesi (Görsel 2.141); kullanılacak boyaların hazırlanması; altınların ezilmesi; fırçaların ve mürekkeplerin hazırlanması gibi işler farklı uzman sanatkârlar tarafından yapılmıştır. Kitaplarda yazım işi **hattatlar**; desenlerin çizilmesi **tarrah** ve **nakkaşlar**; boyaların hazırlanması **renkzenler**; altın yapıştırma ve sürme **varakzenler**; desende renklerin yerlerine işlenmesi **müzehhip** ve **nakkaşlar** tarafından yapılmıştır. Yazılı ve minyatürlü sayfaların kenarlarındaki çizgiler **cetvelkeşler** tarafından çekilmiş, kitap sayfalarının bir araya getirilerek kitabın dışının kaplanması işlemi ise **cildbendler** tarafından yapılmıştır.

Görsel 2.141: Nakkaşhanede kâğıt mühreleme (Dablin Müzesi)

Geleneksel minyatür sanatına kaynaklık eden usta sanatçıların yetiştiği sanat merkezlerinin kendine has üslupları sanatçılar aracılığı ile Osmanlı nakkaşhanelerine taşınmış; Tebriz, Şiraz, Herat veya Semerkant'tan gelen sanatkârlar vasıtasıyla bu üslup farklılıkları harmanlanarak Osmanlı minyatür sanatının ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Sanatçıların tek başına yaptığı eserlerde aynı üslup kullanıldığı hâlde farklı sanatçıların aynı eser üzerinde ortaklaşa çalışmasıyla karışık üsluplar ortaya çıkmıştır. **Nakkaşhane usulü** adı verilen bu çalışmalarda tek bir eser üzerinde farklı üsluplar bulunmaktadır.

NOT

Nakkaşhane usulü çalışma sistemine, Anadolu'daki imece geleneğiyle veya grup çalışmasıyla aynı anlamlara gelebilecek bir çalışma sistemi de denilebilir.

3. UYGULAMA

Nakkaşhane Usulü Minyatür Çalışması

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımları izleyerek nakkaşhane usulü çalışma yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel, bant
- Eskiz kâğıdı
- Zemin kâğıdı
- Deneme kâğıdı
- Su kabı (iki adet kâse) ve su
- Granül kahve
- Toprak sulu boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Farklı tonlarda yaldız / ezilmiş altın
- Palet
- Peçete, pamuk
- Tirlin
- Mürekkep
- Mürekkepli çizim kalemi (rapido)
- Plastik spiral

Uygulama İçin Öneriler

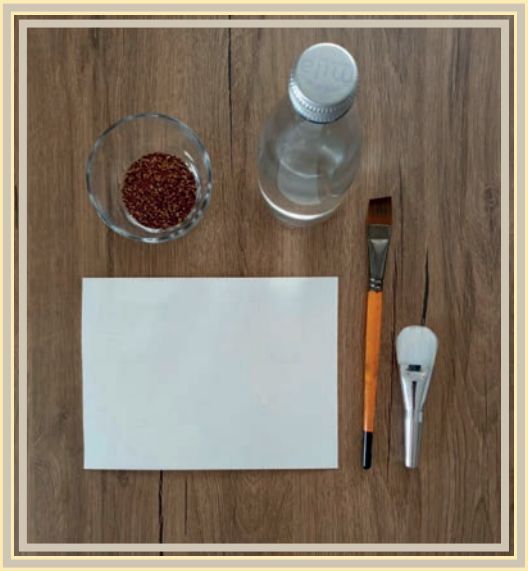
1. Bu uygulama bir grup çalışmasıdır. Öncelikle yapılacak iş ve işlemleri sıralayınız.

- Kullanılacak zemin kâğıtlarının doğal boyalarla boyanarak hazırlanması
- Desenlerin çizilmesi ve zemin kâğıdına aktarılması
- Kullanılacak boyaların hazırlanması
- Desenlerin altın ya da yaldızlarının sürülmesi
- Desenlerin renkli kısımlarının boyanması
- Kontur/tahrir ve cetvel çekme

2. Sınıfınızdaki (grubunuzdaki) herkes yeteneği doğrultusunda bir iş seçimi yapmalıdır (Her işlem basamağını farklı bir öğrenci yapacaktır.).
3. Açıkta iş veya işlem kalmamasına özen gösteriniz.
4. Uygulamanın aksamaması için verilen süreyi verimli kullanınız.

Kullanılacak Zemin Kâğıtlarının Doğal Boyalarla Boyanarak Hazırlanması

1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Zemin kâğıdı hazırlama işleminde kullanılacak malzemeleri hazırlayınız (Görsel 2.142).

Görsel 2.142: Zemin kâğıdı boyama işleminde kullanılacak malzemeler

DİKKAT

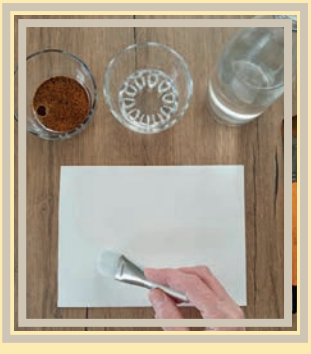
Kullanılan su miktarı çoğaldıkça açık ton, azaldıkça koyu ton kahverengi elde edilir.

3. Kâselerden birine üç çorba kaşığı temiz su koyunuz. Suyun içine kahveyi koyup karıştırarak kahvenin erimesini sağlayınız (Görsel 2.143).

Görsel 2.143: Granül kahvenin su ile eritilmesi

4. Boş olan kâseye temiz su koyunuz. Kalın ve yumuşak uçlu bir fırça veya bir parça pamuk ile kâğıdınızı arada boşluk kalmayacak şekilde ıslatınız (Görsel 2.144).

Görsel 2.144: Kâğıdın su ile ıslatılması

5. Temiz ve kalın bir fırça ile hazırladığınız boyayı tekrar karıştırınız ve kâğıdı boyayınız (Görsel 2.145).

Görsel 2.145: Boyanın karıştırılması

6. Boyayı sürerken fırçayı hep aynı yönde hareket ettiriniz. Kâğıtta boşluk kalmamasına dikkat ediniz (Görsel 2.146).

Görsel 2.146: Zemin kâğıdının renklendirilmesi

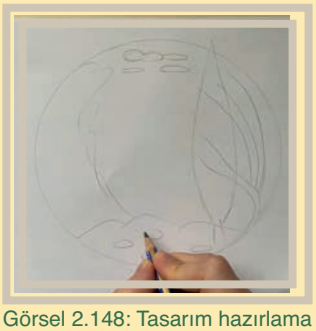
7. Boyadığınız zemin kâğıdını kuruması için düz ve serin bir yerde bekletiniz (Görsel 2.147).

Görsel 2.147: Boyanan zemin kâğıdının kurutulması (Nurten Dinler'e ait çalışma)

Desenlerin Çizilmesi ve Zemin Kâğıdına Aktarılması

1. Çizim için gerekli eskiz kâğıdı, aydınger kâğıdı, zemin kâğıdı, bant, silgi ve kalemlerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz. Eskiz kâğıdına çizeceğiniz desenin formunu çiziniz. Dış formun içine minyatür motif veya figürlerini kullanarak şematik çizimleri ile kompozisyon tasarımınızı yapınız (Görsel 2.148).

Görsel 2.148: Tasarım hazırlama

2. Eskiz kâğıdının üzerine kompozisyonda yer alan unsurların çizimlerini yapınız (Görsel 2.149).

Görsel 2.149: Desende yer alan unsurların çizimi

3. Kompozisyonda yer alan tüm unsurları tamamlayınız ve hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 2.150).

Görsel 2.150: Eskiz kâğıdında desenin tamamlanması ve düzeltme işlemi

4. Eskiz kâğıdına çizdiğiniz desenin üzerine aydınger kâğıdını yerleştiriniz. Kaymaları önlemek için kenarlarından iki kâğıdı masaya sabitleyiniz. Aydınger kâğıdına alttan görünen desenin kopyasını çiziniz (Görsel 2.151).

Görsel 2.151: Eskiz kâğıdına çizilen desenin aydıngere çizilmesi

5. Kopya işlemini bitirdiğiniz desenin hatalı kısımlarını silerek deseni düzeltiniz (Görsel 2.152).

Görsel 2.152: Kopya edilen desenin hatalı kısımlarını düzeltme

6. Aydıngere çizdiğiniz desenin arka yüzünü çeviriniz ve desen çizgileri üzerinden yumuşak uçlu bir kalem ile deseni arka yüze geçiriniz (Görsel 2.153).

Görsel 2.153: Desenin arka yüze geçirilmesi

7. Arka yüzüne geçirdiğiniz deseninizi zemin kâğıdına yerleştiriniz ve kaymaları önlemek için kâğıtları uç kısımlarından bantlayarak tutturunuz (Görsel 2.154).

Görsel 2.154: Desen kâğıdını zemin kâğıdı üzerine yerleştirme

8. Sert ve ince uçlu bir kalem ile deseni zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 2.155).

Görsel 2.155: Deseni zemin kâğıdına aktarma

9. Zemin kâğıdına aktardığınız desen çizgilerinin çok kalın olmamasına dikkat ediniz. Kalın çizilen bölümleri hafif hareketlerle zemin kâğıdını yıpratmadan siliniz (Görsel 2.156).

Görsel 2.156: Zemin kâğıdına çizilen desenin düzeltilmesi (Zeynep Öztürk'e ait çalışma)

Kullanılacak Boyaların Hazırlanması

1. Boyama işleminde kullanılacak deneme kâğıdı, palet, toprak sulu boya, yaldız veya varsa ezilmiş altın, çeşitli kalınlıklarda fırçalar ve suyu çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.157).

Görsel 2.157: Boyama işleminde kullanılacak malzemeler

2. Boyayacağınız minyatürlere gerekli olan renk tonlarına karar veriniz (Görsel 2.158).

Görsel 2.158: Renk tonlarının hazırlanması

3. Renklerin ara tonlarını hazırlarken boya kabınıza önce beyaz boya koyunuz (Görsel 2.159).

Görsel 2.159: Ara renklerin hazırlanması

4. Beyaz boyanın yanına koyu kırmızı renk boya alınız ve karıştırınız. Renklerin açığını elde etmek için beyaz renkten, koyusunu elde etmek için ise siyah renkten faydalanabilirsiniz (Görsel 2.160).

Görsel 2.160: Ara rengin hazırlanması ve çoğaltılması

5. Gerekli olan tüm renklerin numunelerini paletinize hazırlayınız (Görsel 2.161).

Görsel 2.161: Tüm renk numunelerinin hazırlanması

6. Hazırladığınız tüm tonları deneme kâğıdına sürerek aradığınız renk olup olmadığını kontrol ediniz (Görsel 2.162). Renklerin kâğıt üzerine sürüldüğünde ve kuruduğunda etkisinin değişeceğini unutmayınız. Renklerin etkilerine karar verdiğinizde boyalarınızı çoğaltınız.

Görsel 2.162: Deneme kâğıdında renklerin etkilerini test etme (Hümeyra Şaşmaz'a ait çalışma)

Desenlerin Altın ya da Yaldızlarının Sürülmesi

1. Deseninizde altın ya da yaldızla boyanacak kısımlar için gerekli su, yaldız, peçete ve fırçalarınızı çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.163).

Görsel 2.163: Yaldız veya ezilmiş altın hazırlama

DİKKAT

Desenin boyanmasına altın ile başlanmalı ve sürülen altın kurutulduktan sonra "zer mühre (altın mühresi)" ile mührelenerek parlatılmalıdır. Aksi hâlde ezme sırasında altın tozlarının dışı Arap zamkı ile kaplanır ve altın, sürüldüğü noktalarda yeterince parlamaz.

2. Zemin kâğıdına geçirdiğiniz desenin altın ya da yaldızla boyanması gereken kısımlarına karar veriniz (Görsel 2.64). Boyama işlemine ilk önce altın ya da yaldızla başlanması gerektiğini unutmayınız.

Görsel 2.164: Desende altın ya da yaldızla boyanacak kısımların belirlenmesi

3. Yaldız/altın sürmek için çok ince bir fırça kullanınız. İşleme desenin merkezinden başlayarak dışarı yönde devam ediniz (Görsel 2.165). Zemin kâğıdının yağlanmasını önlemek için el altı kâğıdı yerleştiriniz.

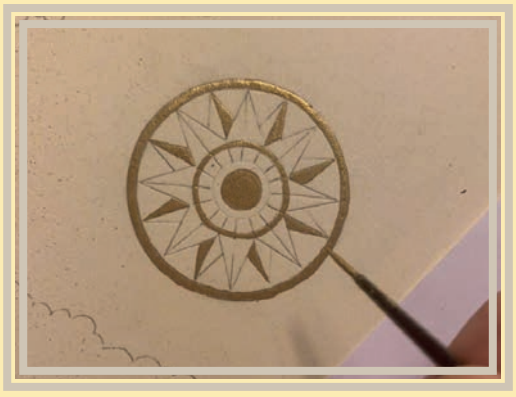
Görsel 2.165: Desenin yaldız / altın sürme işleminin yapılması

4. Yaldız/altın sürme işlemi sırasında elinizin zemine temas ettiği bölümüne temiz bir kâğıt yerleştiriniz (Görsel 2.166).

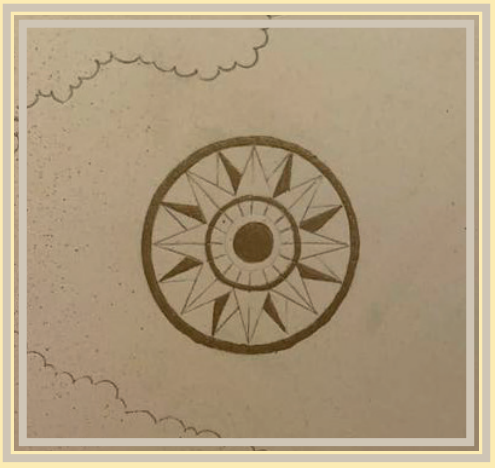
Görsel 2.166: Boyama sırasında elin temas ettiği zemini kapatma

5. Deseninizde yaldız/altın ile boyanacak kısımları tamamlayınız (Görsel 2.167).

Görsel 2.167: Yaldız ile boyanacak kısımların tamamlanması

6. Deseninizin yaldız/altın sürme işlemini bitirdiğinizde deseni kurumaya bırakınız (Görsel 2.168). Boyama işleminde altın kullandıysanız çalışmanızı kuruttuktan sonra mühreleme işlemi yapınız.

Görsel 2.168: Yaldız sürülen çalışmanın kurutulması (Hümeyra Şaşmaz'a ait çalışma)

Desenlerin Renkli Kısımlarının Boyanması

1. Minyatürün renklendirilmesi işlemi için gerekli palet, su, farklı kalınlıklarda fırça, hazırlanan boyalar, peçete, zemin kâğıdına geçirdiğiniz desen ve temiz teksir kâğıdını çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.169).

Görsel 2.169: Boyama işlemine hazırlık

2. Boyama işlemine desenlerin en geniş yüzeyli olanlarından başlayarak zemin renklerini sürünüz. Akıtma tekniğini kullanarak zemin rengini sürünüz (Görsel 2.170). Ağacın açık ton zemin rengini sürdükten sonra üstüne yapacağınız detaylar için farklı renk ve tonlarla sulandırma, tarama ya da noktalama tekniğini kullanınız.

Görsel 2.170: Akıtma tekniği ile zemin renklerinin sürülmesi

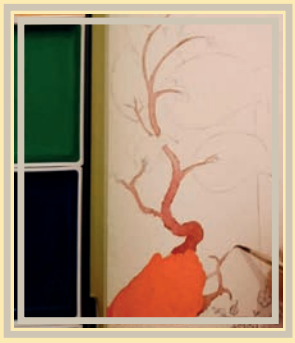
3. Deseninizde ağaç motifi var ise ağacın gövde kısmına önce çok açık ton kahverengi boya

sürünüz, fırçanıza koyu ton kahverengi boya alınız ve zemin renginin üzerinden sürünüz (Görsel 2.171). İkinci ton kahverengi boyanızı ilk sürdüğünüz boyadan daha sulu hazırlayınız.

Görsel 2.171: Ağaç gövdelerinin boyanması

4. Koyu ton kahverengi ile desende bulunan ağacın dal kısımlarını ve çevrede bulunan kuru dalları boyayınız (Görsel 2.172).

Görsel 2.172: Ağaç dalları ve kuru dalların boyanması

5. Açık yeşil ton boya ile ağaç üzerinde bulunan yaprakların zemin renklerini sürünüz (Görsel 2.173).

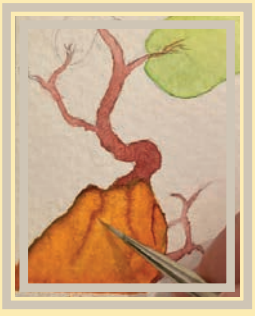
Görsel 2.173: Yaprakların boyanması

6. Zemin rengi sürülen geniş yüzeylerin üzerinde bulunan detayları (doku) aynı rengin koyu tonu ile tonlama tekniğini kullanarak çalışınız (Görsel 2.174).

Görsel 2.174: Tonlama tekniği ile detayların çalışılması

7. Tonlama tekniğinde çalıştığınız boyanın daha sulu kıvamını hazırlayınız. Tonlama çalışmasında ince fırça kullanınız. Fırça ile dokunarak sulu kıvamda hazırladığınız koyu ton boyanın dağılmasını sağlayınız (Görsel 2.175).

Görsel 2.175: Tonlama tekniği ile çalışma

8. Yaprak zeminlerine sürdüğünüz yeşil rengin koyu tonunu hazırlayınız ve yaprak üzerinde bulunan detayları tonlama tekniği ile çalışınız (Görsel 2.176).

Görsel 2.176: Yaprak detaylarının çalışılması
(Sema Sezgin'e ait çalışma)

Kontur / Tahrir ve Cetvel Çekme

1. Kontur ve cetvel çekme işleminde kullanacağınız siyah akrilik mürekkep (Görsel 2.177), tirlin, kontur kalemi (rapido), "000" uçlu fırça, çalıştığınız minyatür ve cetvelinizi çalışma masanıza yerleştiriniz.

Görsel 2.177: Kontur ve cetvel çekme işleminde kullanılan malzemeler

2. Boyama işlemini bitirdiğiniz çalışmanızı çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 2.178).

Görsel 2.178: Kontur ve cetvel çekme işlemine hazırlık

3. "000" uçlu fırçanızla siyah mürekkep alınız ve desen üzerinde size en uzak köşeden başlayarak konturları çekiniz (Görsel 2.179).

Görsel 2.179: Fırça ile kontur çekme işlemi

4. Desende kontur çekilmesi gereken tüm detayları tamamlayınız (Görsel 2.180).

Görsel 2.180: Kontur çekme işleminin tamamlanması

5. Cetvelinizi çerçeve çizgisinin iç kısmına yerleştiriniz. Tirlinin ucuna siyah mürekkep alınız ve çerçevenin iç kısmına cetvel çekiniz (Görsel 2.181).

Görsel 2.181: Tirlin ile cetvel çekme

6. Cetvelinizi çerçeve çizgisinin dış kısmına yerleştiriniz ve rapido kalem ile cetvel çekiniz (Görsel 2.182).

Görsel 2.182: Rapido ile cetvel çekme

7. Cetvel çekme işlemini bitirdiğiniz minyatürünüzü düz ve gölge bir yerde kurumaya bırakınız (Görsel 2.183).

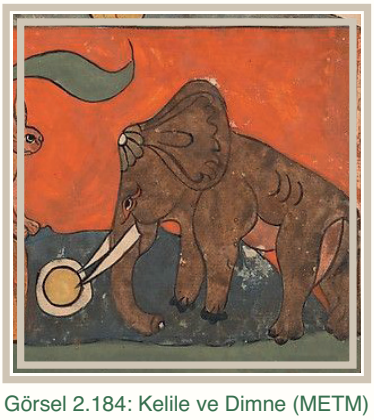

Görsel 2.183: Kontur ve cetvel çekme işlemi bitirilmiş minyatür (Esra Çakıroğulları'na ait çalışma)

NAKKAŞHANE USULÜ MİNYATÜR ÇALIŞMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Verilen hikâyenin işlem sırasını belirledi.				
2.	Karar verilen tüm desenleri tekniğe uygun olarak çizdi.				
3.	Zemin kâğıdını renklendirmek için bitkisel boya hazırladı.				
4.	Zemin kâğıtlarını bitkisel boyalarla renklendirdi.				
5.	Çizilen desenleri zemin kâğıdına aktardı.				
6.	Kullanılacak olan ana renk ve ara renkleri hazırladı.				
7.	Minyatürlerde altın / yaldız ile boyanacak kısımları boyadı.				
8.	Minyatürlerin zemin ve detay boyama işlemlerini tekniğe uygun olarak yaptı.				
9.	Kontur ve cetvel çekme işlemlerini yaptı.				
10.	Metinleri minyatürlü sayfalara estetik şekilde yerleştirdi.				
11.	Kitap kapağı ve kitabın adını hazırladı.				
12.	Sayfaları sırasıyla bir araya getirerek iki kapak arasında birleştirdi.				
13.	Hikâye kitabının tanıtım sunusunu hazırladı.				
14.	Nakkaşhane usulü çalışmaya uyum sağladı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 14 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 14X4= 56'dır. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Görsel 2.184: Kelile ve Dimne (METM)

Seçeceğiniz bir "Kelile ve Dimne" masalının (Görsel 2.184, 185) kitap çalışmasını 3. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre yapınız. Çalışacağınız hikâyeyi grup olarak seçiniz.

Görsel 2.185: Kelile ve Dimne (METM)

NOT

Zamanınız yeterli ise aynı hikâye kitabından tüm işlemler aynı olmak koşulu ile birden fazla sayıda minyatürlü masal kitabı hazırlayabilirsiniz.

Nakkaşhane Usulü (Grup Çalışması)
1. Seçtiğiniz masalda anlatılan olayları listeleyiniz. Listenize masal kitabınızın kapak (ön kapak) görselini ilave ediniz.
2. Çizimini yapacağınız olayları sıralayınız. Her olaya bir numara veriniz.
3. Sınıf sayısını iş sayısına bölünüz.
4. Zemin kâğıtlarını doğal boya (kahve, çay, soğan kabuğu vb.) kullanarak renklendiriniz.
5. Çizimlerinizi A4 boyutunda zemin kâğıdının 3/1 ölçülerinde olmasına dikkat ediniz.
6. Sıralı olarak her olayın çizim işlemlerini farklı kâğıda yapınız.
7. Çizilen desenleri masalın akışına uygun olarak zemin kâğıtlarına geçiriniz.
8. Gerekli boyaların farklı renk tonlarını hazırlayınız.
9. Minyatürleri sıralı olarak boyama işlemini tamamlayınız.
10. Minyatürlerin konturlarını ve detay çizimlerini yapınız. Cetvellerini çekiniz.
11. Minyatürlerinizin kurumasını sağlayınız. Sıralı olarak sayfa numaralarını yazınız.
12. Masalın metin kısımlarını farklı kâğıda hazırlayıp keserek minyatürlü sayfaların uygun boşluklarına yapıştırınız. Kitabınızın adını tasarlayınız ve kapak sayfasına yazınız.
13. Sayfalar hâlindeki minyatürlü masal kitabınızı spiral ile iki kapak (ön ve arka) arasına yerleştirerek birleştiriniz.
14. Kitabınızın görünürlüğünü sağlamak için okulunuzun Web sayfasında tanıtımını yapınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru-yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

1. ( ) Klasik dönem minyatürlerinde çoğunlukla albüm resimleri çalışılmıştır.
2. ( ) Sadelik ve gerçekçilik, klasik dönem eserlerinin önemli karakteristik özelliklerindendir.
3. ( ) XVII. yüzyılda, klasik dönemden farklı olarak falnamelerin ebatları daha küçük hazırlanmıştır.
4. ( ) Piri Reis'in 1913 yılında çizdiği dünya haritası minyatür özelliği olan önemli bir tarihî belgedir.
5. ( ) Refail Manas, kitapların süslendiği minyatürlerden sonra tuvale geçen ilk Osmanlı sanatçısıdır.
6. ( ) Klasik dönem saray nakkaşhanesi minyatürlerinde altın dikdörtgen içine yığma perspektif çalışılmıştır.
7. ( ) Osmanlı ordusu savaşlarının kalabalık ve küçük figürlerle canlandırıldığı eser "Şehinşahname" dir.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri, uygun ifadelerle doldurunuz.

1. XVIII. yüzyıl Osmanlı'nın Batı'yla en çok etkileşime girdiği döneme …… denir.
2. Batılılaşma döneminde …… Gentile Bellini'nin portresini yaptığı ilk padişah olmuştur.
3. Türk süsleme sanatlarının en parlak ve en üretken olduğu dönem …….. dönemidir.
4. Büyük şehirlere ait yerleşimleri kuşbakışı minyatürleriyle nakkaş …… tasvir etmiştir.
5. Minyatürlerde bir eser üzerinde farklı üslupların bulunmasına …… usulü denir.
6. Hz. Muhammed'in hayatı, savaşları ve mucizelerinin anlatıldığı esere …… denir.

C) Aşağıdaki soruların doğru cevabını bulup işaretleyiniz.

1. Minyatür kompozisyonunda konuyla ilgili olan ifadenin merkez noktası aşağıdakilerden hangisidir?

A) Figür B) Küm C) Kütle
D) Obje E) Portre

2. Dar mekânda figürlerin sağdan sola, soldan sağa yan yana enine hafif diyagonal olarak tasvir edildiği klasik minyatür tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kümeleme
B) Perdeleme
C) Sıralama
D) Tek figür
E) Yığma

3. 1582 tarihli "Surname-i Hümayun" adlı eserde III. Murat'ın oğlu Şehzade Mehmet'in sünnet törenini tam sayfa 250 minyatürle tasvir eden nakkaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ali Üsküdârî
B) Nakkaş Osman
C) Matrakçı Nasuh
D) Abdullah Buhârî
E) Mehmed Siyah Kalem

4. Gerçeği tasvir ederek bu şekilde kendi tarzını oluşturan ve Sürname-i Vehbi adlı eserde önemli minyatür çalışmaları bulunan Lale Devri nakkaşı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Levnî
B) Sinan Bey
C) Ali Üsküdârî
D) Refail Manas
E) Matrakçı Nasuh

5. I. Osman'dan başlayarak padişahların Batı tarzında ayakta duran portrelerini madalyon şeklinde çerçeveleyerek Osmanlı padişah portreciliğine yenilik getiren ressam aşağıdakilerden hangisidir?

A) Refail Manas
B) Gentile Bellini
C) Maestro Paolo
D) Abdullah Buhârî
E) Kapıdağlı Konstantin

6. Aşağıdakilerden hangisi klasik dönem minyatürlerinin özelliklerindendir?

A) Minyatürler çeşitli bitki örtüsü tasvirleriyle süslenmiştir.
B) Figürler göründüğünden farklı gösterilmeye çalışılmıştır.
C) Kompozisyonda çizgiler düz ve yalın hâliyle kullanılmıştır.
D) Kompozisyonda manzara betimlemeleri öne çıkarılmıştır.
E) Klasik dönemde zeminde aynı rengin tonları kullanılmıştır.

D) Aşağıdaki sorunun cevabını yazınız.

1. Bir minyatür incelenirken dönem ve nakkaş hakkında bir yargıya varmak için nelere dikkat edilmelidir? Açıklayınız.

……
……
……
……
……
……
……

3. ÖĞRENME BİRİMİ

MİNYATÜR SANATINDA ÖZGÜN TASARIM

KONULAR

3.1. DOĞA UNSURLARINI KULLANARAK ÖZGÜN TASARIMLAR OLUŞTURMA

3.2. HAYVAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN TASARIM OLUŞTURMA

3.3. İNSAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN TASARIM OLUŞTURMA

3.4. MİMARİ UNSURLAR İLE MİNYATÜR SANATI KOMPOZİSYON KURALLARINA UYGUN ÖZGÜN TASARIM OLUŞTURMA

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- *Farklı unsurların doku çalışmalarını*
- *Hayvan figürleriyle minyatür sanatı kompozisyon kurallarını*
- *İnsan figürleriyle minyatür sanatı kompozisyon kurallarını*
- *Mimari unsurlar ile minyatür sanatı kompozisyon kurallarını*

ANAHTAR KAVRAMLAR

Çadır
Doku
Figür
Mimari
Otağ
Sadeleştirme
Tasarım

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Okuduğunuz bir metin, gördüğünüz bir görüntü ya da etkilendiğiniz bir olay; minyatür eser hazırlamada size nasıl katkı sağlar? Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. DOĞA UNSURLARINI KULLANARAK ÖZGÜN TASARIMLAR OLUŞTURMA

Geleneksel minyatür sanatı, el yazması kitaplarda bahsedilen konuların resimlerle detaylandırılmaları sonucu gelişmiş ve "Türk minyatür sanatı" olarak dünyada adından bahsettirmiştir. Minyatür, tarihî bir belge olarak kabul edilen önemli bir sanat dalıdır. Özellikle Osmanlı Dönemi el yazmaları yapılan seferleri, savaşları; padişahların yaşamlarını, önemli kişilerle yaptıkları görüşmeleri ve avlanma gibi marifetlerini konu edinmiş kitaplardır.

Görsel 3.1: Sultan Süleyman'ın Bağdat Seferi, doğa unsurları ile tasarım örneği (İzlanda Müzesi)

Minyatür, el yazmasında anlatılan bir olay ya da durumu figürler, motifler ve bütün doğa unsurları ile anlatma sanatıdır. Geleneksel minyatür sanatı çizimlerinde dağlar, ağaçlar, kayalar ve çiçekler doğalına yakın ama stilize edilmiş biçimde kullanılır. Minyatürlerde gölge kullanılmaz ve perspektife önem verilmez. Arkaya doğru uzaklaştıkça figürlerin küçülmesi gereğine dikkat edilmez. Önemli figürler diğerlerinden daha büyük çizilerek dikkatin bu figürlere çekilmesi sağlanır. Kullanılan doğa unsurları, çizim aşamasında dış hat çizgileri ile ifade edilir; detaylar fırça ve renklerle verilir. Çizgilerde hafif-koyu-hafif şeklinde nüanslı (kalın, orta ve incelerek devam eden) çizim tekniği kullanılır. Eserlerde estetik ve sadelik ön plandadır. Özgün bir tasarım yapılırken doğalına yakın olması açısından ele alınan doğa parçasının kendine has ağaç yapısı, bitki örtüsü, o yerde yaşayan hayvanlar, akarsu ya da deniz gibi tamamlayıcı unsurlar bütün olarak ele alınır. Doğa unsurları mutlaka detaylardan arındırılmış ve sadeleştirilmiş hâlleri ile tasarımda yer alır (Görsel 3.1).

3.1.1. Doğa Unsurlarını Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Resim teknikleri ile çizilmiş doğa unsurları minyatür tekniğine uygun olmayabilir. Kullanılacak doğa unsurlarına belirli sadeleştirmelerin yapılması ve bu unsurların detaylardan kurtarılması gerekmektedir. Minyatür sanatında detaylar fırça ve boya ile verilmektedir (Görsel 3.2). Çizim aşamasında detaylar olmadan dış hatların belirtilmesi yeterli olmaktadır. Minyatür desenlerinin sade ve yalın hâlde olması, boyanın altından kurşun kalem izlerinin belirgin şekilde görünmemesi gerekmektedir. Motif ve figürler arasında boy açısından ve hacimsel açılardan mantık aranmamalıdır. Çizim aşamasında nüanslı çizgiler yapılsa bile zemin kâğıdına aktarılacak desenin her yerinde aynı çizgi kalınlığının olması gerekmektedir aksi hâlde bütün desenin kâğıda aktarılmasında sorun yaşanacaktır. Sadeleştirme işlemi sırasında tüm motifler doğasına uygun bir geometrik yapı içinde ve yardımcı çizgilerden yararlanılarak çizilmelidir.

Görsel 3.2: Doğa unsurları ile oluşturulmuş kompozisyon (METM)

Çiçeklerin Sadeleştirilmesi: Çiçeklerin dış hatları yukarıdan veya cepheden görünecek şekilde çizilmelidir. Yapraklar, üzerindeki ton farkları veya tohumlu kısımların ayrıntıları olmadan çizilmelidir.

Ağaçların Sadeleştirilmesi: Minyatür tekniğine göre ağacın yapraklarının tek tek çizilmesi fazla detaya girmek demektir. Detaylar renk ve fırça ile verilmektedir bu nedenle çizim yapılırken detaylar çıkarılmalı, ağacın dış hattı ve belirgin ana hatlarının çizimi yapılmalıdır. Ağaçta detay; ağacın gövde kısmındaki parçalı kabuk (ağaç kabuğu) bölümü, küçük dallar, yapraklı kısımlar, meyve veya çiçekler anlamına gelmektedir. Bir ağacın genel yapısı hangi geometrik yapıya uygun ise ağaç bu geometrik yapı şeklinde detaysız olarak çizilmelidir.

Su Dalgalarının Çizimi: Bir minyatür deseninde su dalgalarının hareketi çizilmeli ancak çizimde ışık ve gölge olmamalıdır. Minyatür desenlerinde akarsular suyun akış yönünü belirten hareketlerle ifade edilmektedir. Deniz veya göller, suda rüzgârın etkisiyle oluşan farklı yapılardaki hareketlilikler ortaya çıkacak şekilde çizilmektedir. Dalga çalışmaları sırasında geometrik bir formdan yardım alınmalıdır.

Kaya ve Taşların Çizimi: Kaya ve taşların sadece dış hatları belirtilmeli, detaylar olmamalıdır. Düz bir arazi ya da dağlık bir alanda bile olsa irili ufaklı kaya ve taşlar yapısal özellikleri olmadan sadece hacimleri ile detaysız şekilde desende yer almalıdır.

Bulut Çizimi: Bulutlar dış hatları ile ifade edilmelidir. Yuvarlak, elips, dikdörtgen gibi geometrik formlarla ya da çizgisel hatlarla bulut çizilebilir. Bazı sanatkârların bulut çiziminde kendi yaratıcılıklarını da ekledikleri örnekler mevcuttur.

Yer Bitkileri Çizimi: Minyatürlerde yer bitkileri çok sık kullanılan motif türlerindendir. Genellikle kompozisyonda oluşan boşlukları doldurur. Süslemede bir kayanın, ağacın ya da bir duvarın hemen dibinden çıkmış hâlleriyle yer verilir. Düz bir arazinin ortasına yerleştirilmiş kompozisyonlar da görülmektedir. Yer bitkilerinde de sadeleştirme yapılmaktadır. Kompozisyonda yer bitkilerine genellikle ana karakter bozulmadan sadece çiçek ve sap şeklinde ya da küçük yapraklar ve küçük çiçek motifleriyle süslenmiş hâlde yer verilmektedir.

1. UYGULAMA

Çeşitli Doğa Unsurlarını Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek çeşitli doğa unsurlarını minyatür sanatı kuralları ile sadeleştirme işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel
- Eskiz kâğıdı
- Aydınger kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

1. Çizimlerinizin düzgün olması için birden fazla çalışma yapmalısınız.
2. Sadeleştirme işlemi sırasında doğadan çekilmiş gerçek fotoğraf kullanabilirsiniz.
3. Çizim yaparken kağıdınızın kirlenmesini önlemek için elinizin altına temiz kağıt yerleştiriniz.
4. Çalışmaların bazılarında şablon cetvel kullanabilirsiniz.
5. Çalışma yapacağınız malzemelerinizi tasarruflu kullanınız.

Sadeleştirme İşlem Basamakları

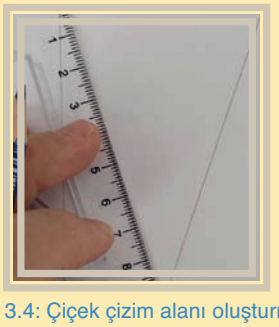
A) Çiçek Sadeleştirme

1. Sadeleştirme işleminde kullanacağınız çiçek görselini seçiniz (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: Sadeleştirme işleminde kullanılacak çiçek

2. Çizeceğiniz çiçeğin geometrik formuna uygun bir form çiziniz ve çizim alanınızı oluşturunuz (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Çiçek çizim alanı oluşturma

3. Hazırladığınız çizim alanına seçtiğiniz çiçeğin dış hattını geometrik form ve tek çizgi ile yerleştiriniz (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Çiçek formunu oluşturma

4. Çizdiğiniz elips formun dışına çiçeğin kat yapraklarını detaylar olmadan çiziniz (Görsel 3.6). Sap üzerinde bulunan yaprağın dış formunu orijinaline yakın şekilde çiziniz.

Görsel 3.6: Çiçek katlarının çizimi

5. Çiçek kat yapraklarının üst kısımlarını orijinal hâlindeki gibi dalgalı şekilde çiziniz. Sap üzerinde bulunan yaprağın dış hatlarını ve damar çizgisini yerleştiriniz (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: Yaprakların dış hatlarının çizimi

6. Nüanslı çizgi kullanarak yaprakların sap ile birleştiği noktadan başlayan ve çiçeğin üst kısmında biten damar çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.8).

Görsel 3.8: Yaprak damar çizgilerini çizme

7. Çiçek motifinde hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Esra Yeşilova'ya ait çiçek motifi

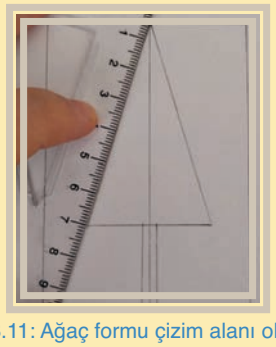
B) Ağaç Sadeleştirme

1. Sadeleştirme işleminde kullanacağınız ağaç görselini seçiniz (Görsel 3.10).

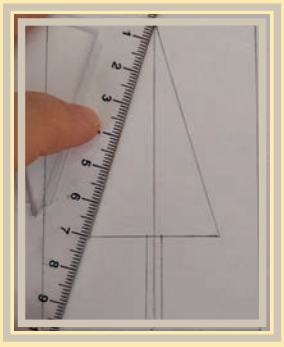
Görsel 3.10: Sadeleştirilerek çizilecek ağaç görseli

2. Eskiz kâğıdınıza seçtiğiniz ağaca uygun bir çizim alanı oluşturunuz. Çizim alanının içine ağaç formu için cetvel ile geometrik şekil çiziniz (Görsel 3.11).

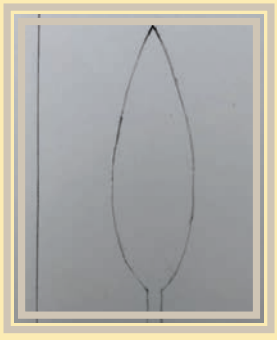
Görsel 3.11: Ağaç formu çizim alanı oluşturma

3. Çizdiğiniz geometrik alanın içine seçtiğiniz ağaç formunu yerleştiriniz. Ağacın alt kısmına detayları olmadan iki çizgi hâlinde gövdesini yerleştiriniz (Görsel 3.12).

Görsel 3.12: Ağacın üçgen formun içerisine çizilmesi

4. Çizim alanına yerleştirdiğiniz tüm yardımcı çizgileri siliniz, kâğıdınızı temizleyiniz (Görsel 3.13).

Görsel 3.13: Yardımcı çizgilerin silinmesi

5. Ağaç formu üzerine belli aralıklarla ve simetrik olacak şekilde yapraklar yerleştiriniz (Görsel 3.14).

Görsel 3.14: Ağaç formu üzerine yaprak çizme

6. Çizdiğiniz ağaç motifinde hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.15).

Görsel 3.15: Esra Yeşilova'ya ait sadeleştirilmiş ağaç motifi

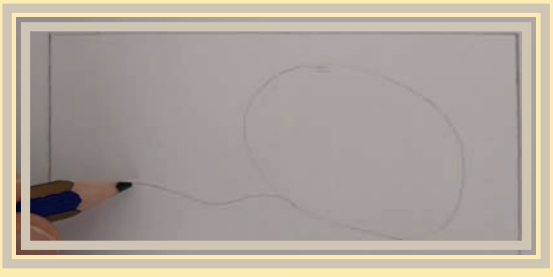
C) Bulut Çizimi

1. Sadeleştirme işleminde kullanacağınız bulut görselini seçiniz (Görsel 3.16). Çalışma kâğıdınıza seçtiğiniz bulut formuna uygun dikdörtgen bir çalışma alanı çiziniz.

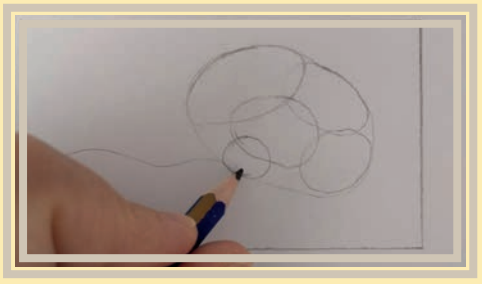
Görsel 3.16: Sadeleştirme işleminde kullanılacak bulut görseli

2. Çalışma alanına bulut görselindeki forma uygun bir elips çiziniz. Bulutun kuyruk kısmını tek çizgi ile belirtiniz (Görsel 3.17).

Görsel 3.17: Geometrik çizgi ile bulut formu oluşturma

3. Çizdiğiniz elips yapı içerisine farklı ebatlarda, birbiri üzerine geçmiş daire ve elips yapılar yerleştiriniz (Görsel 3.18).

Görsel 3.18: Bulut hareketlerine zemin çizimi

4. Bulut hareketleri için yardımcı çizgilerle belirlediğiniz daire ve elips yapıların merkezlerinden başlayarak spiral çizgiler yerleştiriniz (Görsel 3.19). Tüm daire ve elips yapıların dış hatlarını estetik çizgi ile belirleyiniz. Tek çizgi ile belirlediğiniz kuyruk kısmını yaprak şeklinde estetik bir yapıya çeviriniz.

Görsel 3.19: Bulut hareketleri çizimi

5. Silgi ile yardımcı çizgileri dikkatli şekilde siliniz (Görsel 3.20).

Görsel 3.20: Yardımcı çizgileri silme

6. Bulutun dış hat çizimini küçük hareketler ekleyerek tamamlayınız (Görsel 3.21).

Görsel 3.21: Bulut dış hat çizimini yapma

7. Hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.22).

Görsel 3.22: Esra Yeşilova'ya ait bulut motifi

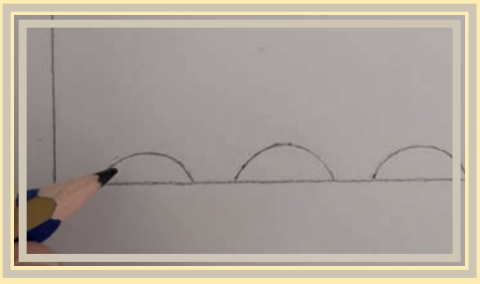
D) Dalga Çizimi

1. Sadeleştirme işleminde kullanacağınız dalga görselini seçiniz (Görsel 3.23).

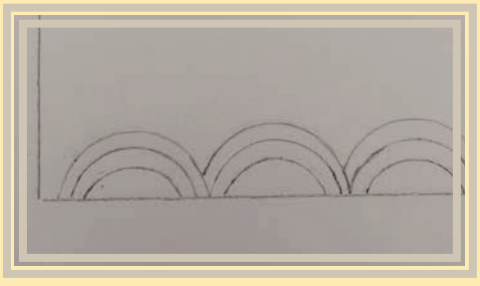
Görsel 3.23: Sadeleştirme işleminde kullanılacak dalga görseli

2. Eskiz kâğıdınıza dalga çizimine uygun dikdörtgen bir çalışma alanı oluşturunuz. Çalışma alanının alt çizgisine teğet, eşit aralıklı yarım daireler çiziniz (Görsel 3.24). Çizim sırasında kaleminizi çok fazla bastırmayınız.

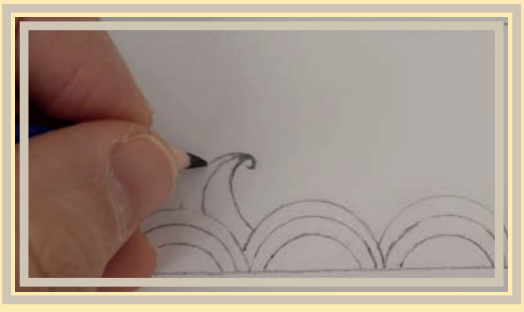
Görsel 3.24: Çalışma alanı oluşturma

3. İlk çizdiğiniz yarım dairelerin üzerine eşit aralıklı iki sıra daire yerleştiriniz (Görsel 3.25). İşlem sırasında şablon cetvelden yararlanınız.

Görsel 3.25: Eşit aralıklı daireler çizme

4. Dairelerin aralarına yukarı yönde hareket eden ve ucu kıvrılan dalga hareketi çiziniz (Görsel 3.26).

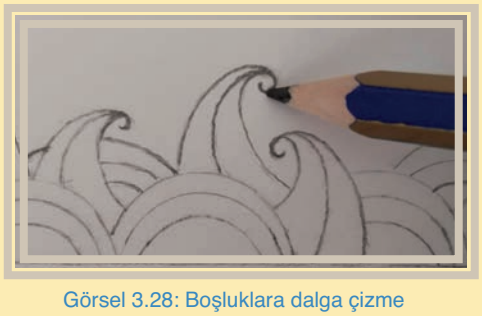
Görsel 3.26: Dalga çizimi

5. Çizdiğiniz dalgaların arka kısmındaki boşluklara üç çizgiden oluşan daireler yerleştiriniz (Görsel 3.27). Daireleri yükselen dalgaların arka kısmını boş bırakarak görünen kısımlarda devam ettiriniz.

Görsel 3.27: Dalgaların arka boşluğunun doldurulması

6. Son yerleştirdiğiniz dairelerin boş kısımlarını dalga çizerek tamamlayınız (Görsel 3.28).

Görsel 3.28: Boşluklara dalga çizme

7. Hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.29). Özellikle çift çizgileri tek, kesik çizgileri düz çizgiler hâlinde çiziniz.

Görsel 3.29: Esra Yeşilova'ya ait dalga motifi

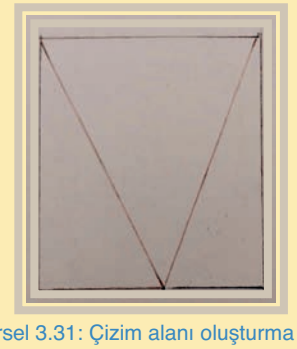
E) Yer Bitkisi Çizimi

1. Sadeleştirme işleminde kullanacağınız yer bitkisi görselini seçiniz (Görsel 3.30). Seçtiğiniz bitkinin mümkün olduğu kadar sade ve açmış hâlde çiçeği olan küçük bir bitki olmasına dikkat ediniz.

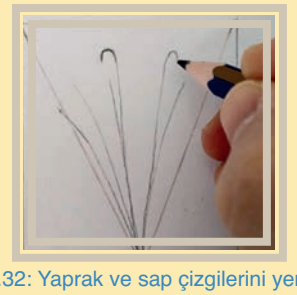
Görsel 3.30: Sadeleştirme işleminde kullanılacak yer bitkisi

2. Çalışma kâğıdınıza bitki formuna uygun çizim alanı oluşturunuz (Görsel 3.31).

Görsel 3.31: Çizim alanı oluşturma

3. Çalışma alanına seçtiğiniz bitki görselinin yaprak ve sap kısımlarını tek çizgilerle yerleştiriniz (Görsel 3.32).

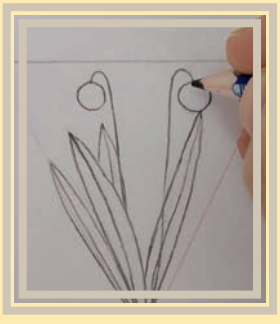
Görsel 3.32: Yaprak ve sap çizgilerini yerleştirme

4. Yapraklar için çizdiğiniz tek çizgileri ortada bırakacak şekilde her iki yana yaprak dış hat çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.33).

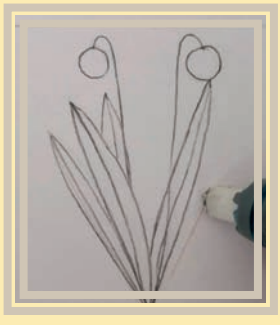
Görsel 3.33: Yaprak dış hat çizgilerini yerleştirme

5. Sapların uç kısımlarına yardımcı çizgiler ile çiçek formunda daireler yerleştiriniz (Görsel 3.34).

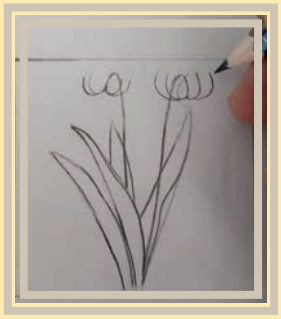
Görsel 3.34: Çiçekler için form oluşturma

6. Çizim alanında kullandığınız yardımcı çizgileri siliniz, kâğıdı temizleyiniz (Görsel 3.35).

Görsel 3.35: Yardımcı çizgileri silme

7. Çiçek yerlerini belirlemek için çizdiğiniz daireleri siliniz ve kalem izlerini takip ederek çiçek yapraklarının şekline uygun tek çizgiler yerleştiriniz (Görsel 3.36).

Görsel 3.36: Çiçek çizimi

8. Çiçek yaprakları için yerleştirdiğiniz tek çizgilerin dışından önceki çizgiyi takip ederek çiçek yapraklarının dış hatlarını oluşturunuz. Çiçeklerin tohum kısımlarını orijinalindekine bakarak çiziniz. Bitkinin toprak ile birleştiği noktaya taş ve toprak parçaları gibi bütünleştirici unsurlar yerleştiriniz (Görsel 3.37).

Görsel 3.37: Çiçek ve toprak çizimi

9. Çizimlerinizin hatalı kısımlarını silerek düzeltiniz ve çiziminizi başka bir kâğıda aktarınız (Görsel 3.38).

Görsel 3.38: Esra Yeşilova'ya ait yer bitkisi motifi

ÇEŞİTLİ DOĞA UNSURLARINI MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA SADELEŞTİRME UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Verilen unsurların geometrik yapılarını tespit etti.				
2.	Doğru geometrik formları ve ölçüleri kullanarak çizim alanlarını oluşturdu.				
3.	Verilen çiçek örneğinin geometrik formunu sadeleştirerek çizim alanına yerleştirdi.				
4.	Yardımcı çizgilerin üzerinden giderek çizim işlemini tamamladı.				
5.	Motifin hatalı kısımlarını silerek düzeltti.				
6.	Çiçek motifini aydıngere aktardı.				
7.	Ağaç görselini çizim alanına detayları olmadan yardımcı çizgilerle çizdi.				
8.	Yardımcı çizgileri sildi.				
9.	Motifi aydınger kâğıdına aktardı.				
10.	Yer bitkisi görselini, çizim alanını dolduracak şekilde yardımcı çizgilerle yerleştirdi.				
11.	Bitki motifinin çizimini, yardımcı çizgiler üzerinden giderek tamamladı.				
12.	Motifin hatalı kısımlarını silerek düzeltti.				
13.	Bitki motifini aydıngere aktardı.				
14.	Geometrik formu kullanarak dalga motifini çizdi.				
15.	Dalgaların kıvrılan ve köpüren bölümlerini yerleştirdi.				
16.	Dalga motifinin hatalı kısımlarını düzeltti.				
17.	Motifi aydınger kâğıdına geçirdi.				
18.	Çalışma alanına bulut motifi için geometrik formları yerleştirdi.				
19.	Geometrik formlar üzerinden giderek spiral yapılar çizdi.				
20.	Hatalı kısımları silerek düzeltti.				
21.	Motifi aydınger kâğıdına aktardı.				
22.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 22 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 22X4= 88'dir.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Verilen görselleri kullanarak minyatür sanatı kuralları ile sadeleştirme ve çizim işlemini, 1. uygulamada verilen işlem sırasına göre yapınız (Görsel 3.39, 40, 41, 42, 43).

Görsel 3.39: Çiçek

Görsel 3.40: Ağaç

Görsel 3.41: Yer bitkisi

Görsel 3.42: Dalga

Görsel 3.43: Bulut

3.1.2. Çeşitli Doğa Unsurları İle Özgün Kompozisyon Çizimi

Geleneksel minyatür sanatı kompozisyonlarında sayfa, süslemesinin yapıldığı kitabın boyutlarına uygun olacak şekilde dik olarak kullanılmıştır. Ancak günümüzde minyatürler tablo olarak da kullanıldığından kompozisyonu tasarlama aşamasında yapılacak eserin kullanım şekline göre sayfa yatay, dik veya farklı geometrik formlarda da ayarlanabilmektedir.

Minyatürde doğa, anlatılan konunun gerçekleştiği basit bir fondur. Genellikle birkaç tepe veya düz bir ova seklindedir. Ancak doğa ile ilgili bir konu anlatılıyorsa o bölgenin belirli özelliklerini yansıtan ırmak, köprü, kale ve bitki örtüsü gibi unsurlar nakkaş tarafından esere yansıtılmaktadır. Bu tip minyatür örnekleri genellikle kuş bakışı bir düzende çizilmiştir.

Türk minyatür sanatında tek çizgi anlayışı vardır; çizgiler sade, ince ve zariftir. Çizgilerde üçüncü boyut yer almaz. Işık ve gölge değerlerine göre değil çok koyu renkle dış konturlu desen sistemi uygulanır.

Bir kompozisyonda parça parça çizilen doğa unsurlarını bir araya getirecek bir tasarım yapılmalı; ağaçların, suyun, arazinin, kayaların, bulutların ve yeşil bitkilerin yerleri yardımcı çizgilerle belirlendikten sonra planlanan yerlere unsurların çizimleri yerleştirilmelidir. Kompozisyona çeşitli bitki ve bulutlar eklenerek kompozisyonun zengin bir görünüme kavuşması sağlanabilir (Görsel 3.44).

Görsel 3.44: Doğa unsurları ile hazırlanmış kompozisyon örneği (METM)

2. UYGULAMA

Çeşitli Doğa Unsurları İle Özgün Kompozisyon Çizimi

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek çeşitli doğa unsurları ile özgün bir kompozisyon çizimi yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Kurşun kalem, silgi
- Cetvel
- Eskiz kâğıdı
- Aydınger kâğıdı
- Zemin kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

1. Çalışma masanızın üzerine temiz ve büyük bir kâğıt yerleştiriniz. Böylece çizimleriniz daha net olacak ve kâğıdınız temiz kalacaktır.
2. Zemin üzerine çizip boyayacağınız desenler için nüanslı (hafif, orta, kalın çizgi) yerine desenin her yerinde aynı koyuluk derecesine sahip çizgi kullanınız.
3. Çalışma sırasında arkadaşlarınızla malzeme ve bilgi paylaşımında bulununuz.

İşlem Basamakları

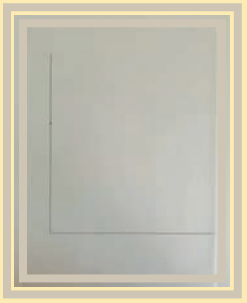
1. Gerekli malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 3.45).

Görsel 3.45: Kompozisyon hazırlama işleminde kullanılan malzemeler

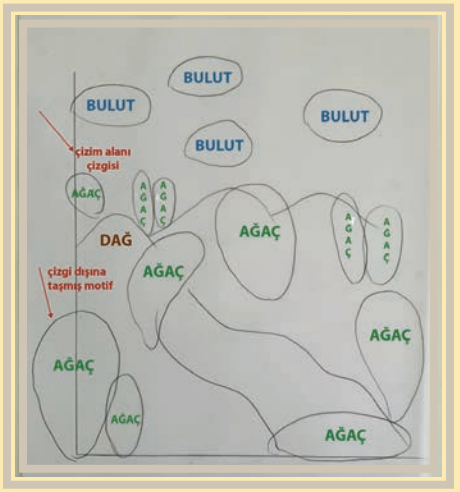
2. Aydınger kâğıdınızı zemin üzerine bantla tutturunuz.

Cetvelinizle kâğıdın sol ve alt kısmına köşede birbirini kesen düz bir çizgi yerleştirerek kompozisyon çalışma alanınızı oluşturunuz (Görsel 3.46).

Görsel 3.46: Aydınger kâğıdına kompozisyon için çalışma alanı oluşturma

3. Çalışma alanına yerleştirdiğiniz çizgilerin içine, çeşitli doğa unsurlarının (dere, bulut, ağaç, tepe) form olarak çizimini dengeli şekilde yerleştiriniz (Görsel 3.47). Bazı motiflerinizi kompozisyon çalışma alanı dışına taşırınız. Yerleştirdiğiniz formların neler olduğunu üzerine yazınız.

Görsel 3.47: Kompozisyon çalışma alanına doğa unsurlarının form olarak yerleştirilmesi

4. Kompozisyon çalışma alanına yerleştirdiğiniz formların içini ağaç, bulut, dere, kaya ve tepe motifleri ile doldurunuz. Bulut motiflerini detaysız dış hat şeklinde çiziniz. Ağaçların gövde ve dal kısımlarını geometrik şekliyle çiziniz. Yer bitkilerini ve kayaları şematik olarak yerleştirerek kompozisyonun boş alanlarını doldurunuz (Görsel 3.48).

Görsel 3.48: Kompozisyon alanına doğa unsurlarının geometrik çizimi

5. Bulut formlarının içini bulut motifleri ile tamamlayınız. Ağaçların yapraklı kısımlarını, dal ve gövdelerini çiziniz. Tepelerin çizimini yapınız. Dere çizimini yapınız ve derenin çevresini kaya ve taşlarla tamamlayınız. Ağaç köklerinin toprakla birleştiği zemine küçük ayrıntı çizgilerini yerleştiriniz. Zemin üzerinde önceden belirlediğiniz noktalara yer bitkilerinin çizimini yapınız (Görsel 3.49).

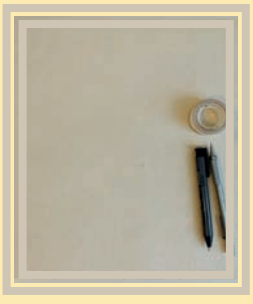
Görsel 3.49: Doğa unsurları çiziminin yapılması

6. Çizim işlemini bitirdiğiniz aydınger kâğıdında hatalı kısımları silerek düzeltiniz. Aydınger kâğıdını ters çeviriniz ve desen kâğıdınızı zemine bantla sabitleyiniz. Tüm çizgiler üzerinden kurşun kaleminiz ile aynı kalınlıkta çizerek deseni ters yüze geçiriniz (Görsel 3.50).

Görsel 3.50: Deseni kâğıdın ters yüzüne geçirme

7. Çizdiğiniz kompozisyonun ölçülerine uygun zemin kâğıdını hazırlayınız (Görsel 3.51).

Görsel 3.51: Zemin kâğıdı

8. Aydınger kâğıdına çizdiğiniz deseninizi zemin kâğıdı üzerine yerleştiriniz ve kaymaları önlemek için iki kâğıdı köşelerinden bantla birbirine tutturunuz (Görsel 3.52).

Görsel 3.52: Desen kâğıdını zemin kâğıdına yerleştirme

9. Kompozisyonda yer verdiğiniz tüm motif çizgileri üzerinden sert bir kalemle giderek desenin zemin kâğıdına geçmesini sağlayınız (Görsel 3.53).

Görsel 3.53: Desenin zemin kâğıdına aktarılması

10. Çizim işlemini bitirdiğinizde desen kâğıdını bir köşesinden hafifçe kaldırarak aktarma işleminde eksik yerleri tespit ediniz ve eksikleri tamamlayınız (Görsel 3.54).

Görsel 3.54: Zemin kâğıdına geçirilen desenin kontrol edilmesi

11. Aydınger kâğıdını zemin kâğıdı üzerinden kaldırınız. Deseni kontrol ediniz ve eksik ya da hatalı kısımları düzeltiniz (Görsel 3.55).

Görsel 3.55: Hümeyra Balta'ya ait minyatür sanatı teknikleri ile hazırlanmış kompozisyon

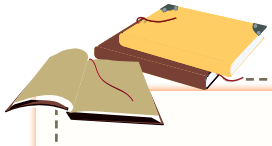

ÇEŞİTLİ DOĞA UNSURLARI İLE ÖZGÜN KOMPOZİSYON ÇİZİMİ UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

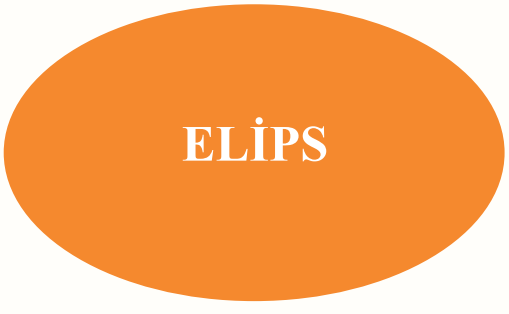
ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Çizim alanını oluşturdu.				
2.	Çizim alanı içerisinde motiflerin formlarını yerleştirdi.				
3.	Kompozisyonda dengeli dağılımı sağladı.				
4.	Bulut motiflerini çizdi.				
5.	Dağ veya tepe çizimini yaptı.				
6.	Ağaçların çizimini yaptı.				
7.	Kompozisyona deniz, göl ve dere motiflerinden birini yerleştirdi.				
8.	Kaya çizimini yaptı.				
9.	Yer bitkilerini yerleştirdi.				
10.	Deseni düzeltme işlemini yaptı.				
11.	Deseni kâğıdın ters yüzüne çizdi.				
12.	Deseni zemin kâğıdına aktardı.				
13.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 13 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 13X4= 52'dir.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

Görsel 3.56: Kendin yap kompozisyon formu

Aşağıda verilen geometrik (elips) formu kullanarak doğa unsurları motifleriniz ile kompozisyon çizme işlemini 2. uygulamada verilen işlem sırasına göre yapınız (Görsel 3.56).

3.1.3. Çeşitli Doğa Unsurları İle Özgün Kompozisyon Boyama

Hazırlanan kompozisyonun renklendirilmesinde her rengin koyudan açığa en az üç tonu kullanılır. Kompozisyonun renklendirilmesi sırasında farklı boyama teknikleri bir arada kullanılabilmektedir ancak zemin boyama işlemi düz boyama şeklinde yapılmaktadır. Kompozisyonda büyük yüzeyler önce, küçük yüzeyler sonra renklendirilmeli; zemin rengi sürüldükten sonra farklı tonlarla detaylara geçilmelidir. Tüm unsurların boyanması bitirildiğinde aynı rengin en koyu tonuyla ya da siyahla kontur çekilmelidir. Ağaç boyama işleminde genellikle zemin rengi sürüldükten sonra yapraklar kontur kalemi veya kontur fırçası da denilen ince fırça ile yapılmaktadır. Aynı şekilde su birikintisi, akarsu, göl veya deniz renklendirme işleminde de zemin rengi sürüldükten sonra suyun akış yönü ya da dalga hareketleri kontur fırçası veya kontur kalemi ile çizilmektedir. Kompozisyonda büyük boşluklar olmamasına dikkat edilmeli ve boşluk varsa yer bitkileri ile kapatılmalıdır. Renkler dengeli dağıtılmalı, aynı renk ve tonlar yan yana tek yerde toplanmamalıdır. Renk tonlarının aynı yüzeyde kullanımında koyudan açığa veya açıktan koyuya giderken kaynaştırma yapılmalı, çizgisel hatlar oluşturulmamalıdır. Kaynaştırma işleminde en açık ton kullanılabileceği gibi temiz su ile ıslatılmış ince uçlu fırça darbeleriyle de çalışılabilir.

3. UYGULAMA

Çeşitli Doğa Unsurları İle Hazırlanmış Özgün Kompozisyon Boyama

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek çeşitli doğa unsurları ile hazırlanmış kompozisyon boyama işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Su kabı, su
- Eskiz kâğıdı
- Sulu boya
- Kontur kalemi
- Çeşitli renklerde akrilik mürekkep
- Cetvel

Uygulama İçin Öneriler

1. Boyama sırasında renklerin kaynaşması gereken kısımlarda boyaların su oranı yüksek olmalıdır.
2. Kullandığınız elinizin altına, boyanmış kısmın üzerine temiz bir kâğıt veya peçete yerleştiriniz.
3. Çalışma sırasında malzemelerinizi paylaşınız.

İşlem Basamakları

1. Gerekli malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 3.57). Kullanacağınız zemin renklerini ve renklerin tonlarını paletinize hazırlayınız.

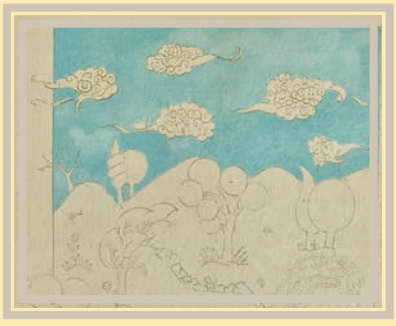
Görsel 3.57: Boyama sırasında gerekli olan malzemeler

2. Hazırladığınız mavi boyanın en açık tonu ile orta kalınlıkta bir fırça kullanarak gökyüzünün zemin rengini sürünüz (Görsel 3.58).

Görsel 3.58: Gökyüzünün zemin rengini sürme

3. Gökyüzündeki ton farklılıklarını elde etmek için bazı bölgeleri boyarken kullandığınız boyanın içine su ekleyiniz. Boyanız fazla sulu ise biraz boya ekleyerek koyulaşmasını sağlayınız (Görsel 3.59).

Görsel 3.59: Gökyüzü boyama işleminin tamamlanması

4. Paletinizdeki açık mavi ton ile kompozisyon içerisinde yer alan göl motifinin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.60).

Görsel 3.60: Göl renginin sürülmesi

5. Gölün zemin rengini yüzeyin tamamında akıtma tekniğini kullanarak sürünüz (Görsel 3.61).

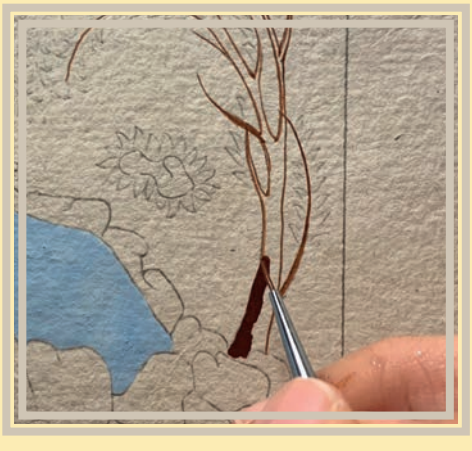

Görsel 3.61: Zemin rengi sürülmüş göl

6. Paletinize farklı tonlarda kahverengi boyanızı hazırlayınız. Ağaçların gövde ve dallarını her ağaçta farklı ton ile boyayınız (Görsel 3.62, 63).

Görsel 3.62: Ağaç gövdelerini boyama

Görsel 3.63: Ağaç dallarını boyama

7. Paletinize yeşil rengin tonlarını hazırlayınız. Her ağaçta tek ton kullanarak ağaçların yapraklı kısımlarının zemin renklerini sürünüz (Görsel 3.64, 65).

Görsel 3.64: Açık yeşil ağaç yapraklarını boyama

Görsel 3.65: Koyu yeşil ağacı boyama

8. Paletinize sarı renk boya hazırlayınız ve yuvarlak ağacın zeminini akıtma tekniği ile boyayınız (Görsel 3.66).

Görsel 3.66: Sarı zeminli ağaç boyama

9. Paletinize turuncu renk hazırlayınız ve ufuk çizgisindeki yuvarlak ağacın zeminini boyayınız (Görsel 3.67).

Görsel 3.67: Turuncu zeminli ağaç boyama

10. Paletinize sarı boya hazırlayınız ve kompozisyonda yer alan tepelerin zemin rengini sulandırma tekniği ile sürünüz (Görsel 3.68).

Görsel 3.68: Tepelerin zemin rengini sürme

11. Tepelerde kullandığınız sarı rengin daha açık tonunu hazırlayınız ve kompozisyonda yer alan arazinin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.69).

Görsel 3.69: Arazi zemin rengini sürme

12. Hazırlayacağınız kahverengi ile göl kıyısına sıralanmış olan taş motiflerinin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.70).

Görsel 3.70: Göl kıyısına yerleştirilen taşların zemin rengini sürme

13. Taşları boyarken kullandığınızdan daha farklı bir kahverengi ile arazide yer alan kayaların zemin rengini sürünüz (Görsel 3.71).

Görsel 3.71: Kayaların zemin rengini sürme

14. Kayaların zeminini boyarken bazı bölgelerde rengin içine su veya boya ilave ediniz, sulandırma tekniğini kullanarak üstte bulunan kayaları boyayınız (Görsel 3.72).

Görsel 3.72: Kayaların farklı tonlarla boyanması

15. Araziye dağınık şekilde yerleştirilmiş taş motiflerinin zemin rengini akıtma tekniği ile sürünüz (Görsel 3.73).

Görsel 3.73: Araziye yerleştirilen taşları boyama

16. Sarı zemin boyası sürdüğünüz ağacın üzerine kurşun kaleminizle yarım daire şeklinde yapraklar çiziniz (Görsel 3.74). Çizim yapmaya ağacın alt kısmından başlayınız. Yarım daireleri (yaprakları) birbirinin boşluğuna getirerek zemini tamamlayınız.

Görsel 3.74: Sarı ağacın yaprak detaylarını çizme

17. Koyu yeşil zemin boyası sürdüğünüz ağacın yapraklarını zemin üzerinde boşluk kalmayacak şekilde sıra ile çiziniz. Bir sırayı bitirdiğinizde ikinci sırayı ilk sıranın boşluk kısımlarına getirerek simetrik bir görünüm kazandırınız (Görsel 3.75).

Görsel 3.75: Koyu yeşil ağacın yapraklarının çizimi

18. Açık yeşil zemin sürdüğünüz ağacın yapraklarını dairelerin merkezinden başlayarak kurşun kaleminizle çiziniz. Merkezden dışarı yönde ve sıralı olarak çalışınız (Görsel 3.76).

Görsel 3.76: Daire formuna yaprak çizimi

19. Ağacın tamamında dairelerin içine çizdiğiniz yaprakların ölçüsünün aynı olmasına dikkat ediniz (Görsel 3.77).

Görsel 3.77: Açık yeşil ağaç yapraklarının tamamlanması

20. Önceden hazırladığınız dalga hareketleri motifinizi göl yüzeyine ince uçlu kurşun kaleminiz ile, bakarak çiziniz (Görsel 3.78). Çizim işlemine size en uzak köşeden başlayınız. Çalışırken elinizin temas ettiği zemini temiz bir kâğıt ile kapatınız.

Görsel 3.78: Göl yüzeyinde dalga hareketlerinin çizilmesi

21. Sınırları taş ve kayalarla belirlenmiş olan gölün yüzeyine dalga hareketlerini simetrik şekilde çiziniz (Görsel 3.79).

Görsel 3.79: Göl yüzeyinin işlenmesi

22. Kompozisyonun üst kısmına yerleştirdiğiniz ve dairelerle belirttiğiniz yapraklı kısımların zemin rengini kalın bir fırça ile sürünüz (Görsel 3.80).

Görsel 3.80: Ağaçların yeşil kısımlarının zemin boyası

23. Zemine sürdüğünüz yeşil rengin en koyu tonunu hazırlayınız. Ucu küt ve kalın bir fırça ile tamponlama tekniğini kullanarak dairelerin üst kısımlarını doldurunuz (Görsel 3.81). Fırçaya aldığınız fazla boyayı paletin kenarına sürerek azaltınız ve çalışmaya başlamadan önce fırçanızı temiz bir kâğıtta deneyiniz.

Görsel 3.81: Tamponlama tekniği ile ağaç renklendirme

24. Paletinize sarı boya hazırlayınız. Kalın ve küt uçlu fırçanızla dairelerin alt kısımlarına noktalama yapınız. Koyu yeşil ve sarı renklerin daire içinde çizgisel bir sınır oluşturmaması için renkleri üst üste tamponlayarak geçişlerin doğal görünmesini sağlayınız (Görsel 3.82).

Görsel 3.82: İki farklı renk ile tamponlama tekniği

25. Paletinize üç ton yeşil hazırlayınız. Yeşilin orta tonunu fırçanıza alınız ve ağacın yaprak formunda olan dallarının üst kısımlarına zemin rengini sürünüz (Görsel 3.83). Yaprak formundaki dalların zemin rengi sürülmeyen kısımlarını en açık ton yeşil ile tamamlayınız.

Görsel 3.83: Zemin renginin sürülmesi

26. En koyu ton yeşili fırçanıza alınız ve yaprakların en üst kısmına sulandırma tekniğini kullanarak sürünüz. Süpürme tekniği ile sürdüğünüz yeşil tonlarını birbiriyle kaynaştırarak yumuşak geçişler sağlayınız (Görsel 3.84).

Görsel 3.84: Süpürme tekniği ile ağaç boyama

27. Yaprak formlarının alt kısmı için sarıya yakın farklı ton bir yeşil hazırlayınız (Görsel 3.85). Yaprağı zeminde boşluk kalmayacak şekilde sulandırma ile boyayınız. Boyanın koyu kıvamlı olmamasına dikkat ediniz.

Görsel 3.85: Süpürme tekniği ile ikinci ton renk kullanma

28. Açık ton yeşil kullanarak sarmal formda çizdiğiniz ağacın zemin rengini sürünüz (Görsel 3.86).

Görsel 3.86: Sarmal ağacın zemin renginin sürülmesi

29. Zeminde kullandığınız rengin en koyu tonuyla ağacın dış kısımlarını, daha koyu olacak şekilde, süpürme tekniğini kullanarak boyayınız. Koyu ton boyanın zemin rengiyle bütünlük sağlaması için kullandığınız boyayı sulu kıvamlı hazırlayınız (Görsel 3.87).

Görsel 3.87: Ağaca ikinci ton boyanın sürülmesi

30. Kompozisyonda yer alan ağaçları aynı ton yan yana gelmeyecek şekilde boyayarak tamamlayınız (Görsel 3.88).

Görsel 3.88: Kompozisyonda yer alan ağaçların boyanması

31. Paletinize iki ton kiremit rengi hazırlayınız. Boyayı uygulayacağınız zemin genişliği ile orantılı çok ince uçlu bir fırça seçiniz. Hazırladığınız koyu ton kiremit rengi ile ağacın en alt dalındaki ilk birkaç yaprağı boyayınız (Görsel 3.89).

Görsel 3.89: Kiremit rengi ile ağaç boyama

32. Küçük dallar üzerine yerleştirdiğiniz yapraklardan koyu renkle boyamadıklarınızı açık ton kiremit rengi ile boyayınız (Görsel 3.90).

Görsel 3.90: Dallar üzerine yerleştirilen yaprakların koyudan açığa boyanması

33. Ağacın üst kısımlarında bulunan tüm yaprakları açık ton kiremit rengi ile tamamlayınız (Görsel 3.91).

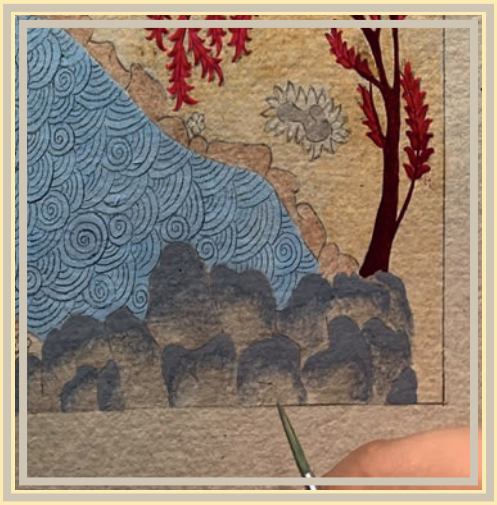
Görsel 3.91: Kızılağaç yapraklarının tamamlanması

34. Zemin rengini sürdüğünüz kayaları boyamak için paletinize koyu gri boya hazırlayınız. Kaya çizgilerinin üst kısmına Görsel 3.92'de verildiği şekilde boya sürünüz.

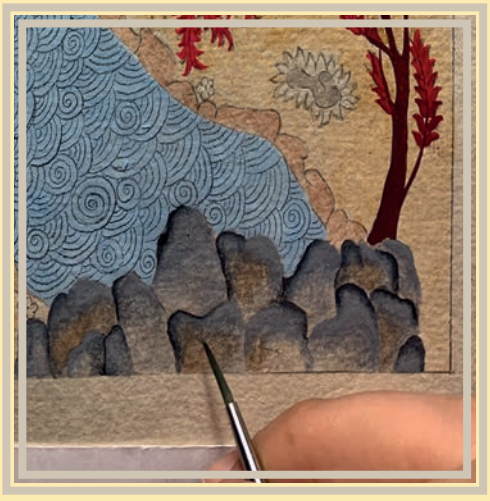
Görsel 3.92: Kayaların koyu gri rengini sürme

35. Kullandığınız koyu gri boyanın içine bir miktar su ilave ediniz. Tonlama tekniğini kullanarak daha önce boya sürmüş olduğunuz kısımlardan alta doğru renklerin açılarak kaynaşmasını sağlayınız (Görsel 3.93).

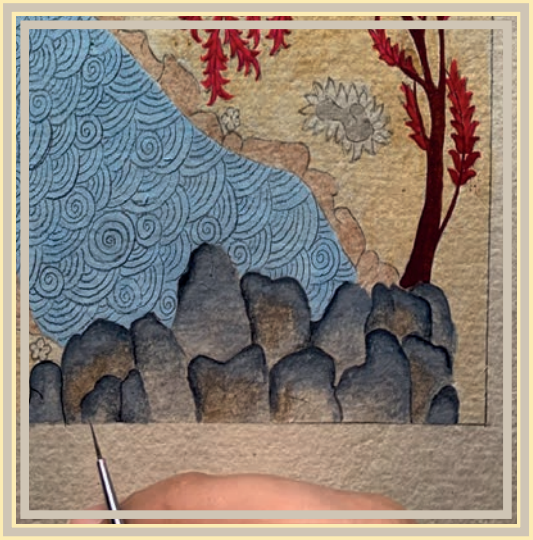
Görsel 3.93: Gri rengin kaynaştırılması

36. Kayaları birbirinden ayırt edecek farklı bir kahverengi boya hazırlayınız. Hazırladığınız boyayı üst kısımlara sürdüğünüz gri renk ile kaynaştırarak alt kısımlara sürünüz. Paletinize siyah boya hazırlayınız ve boyayı orta kalınlıkta bir fırça ile kayaların bazı bölümlerine Görsel 3.94'te verildiği şekilde sürünüz.

Görsel 3.94: Kayaların boyanması

37. Hazırladığınız siyah boya ve çok ince bir fırça ile kayaların üzerinde bulunan dokuları (yarık ve kırık izleri) işleyiniz (Görsel 3.95).

Görsel 3.95: Kayaların üzerinde bulunan detay çizgilerini çalışma

38. Kayaların üzerinde bulunan detay çizgilerini

çalışırken bir çizgiyi fırçayı kaldırmadan tamamladıktan sonra diğer çizgiye geçiniz (Görsel 3.96).

Görsel 3.96: Renklendirme işlemi tamamlanmış kaya

39. Paletinize göl çevresinde bulunan taşların zemin renginde kullandığınız boyadan daha koyu iki ton (orta, koyu) kahverengi boya hazırlayınız. Orta ton boyanızı göl çevresinde bulunan ve zemin rengini sürdüğünüz taşların üst kısımlarına Görsel 3.97'de verildiği şekilde sürünüz.

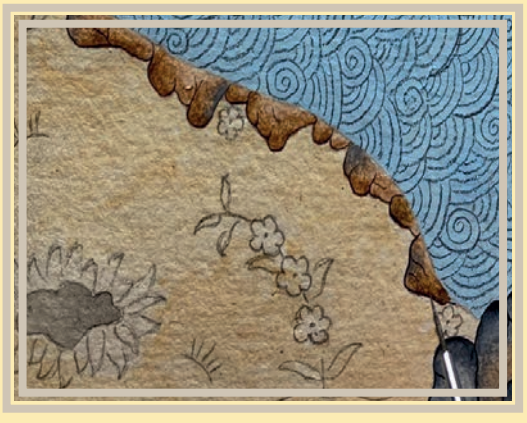
Görsel 3.97: Göl çevresindeki taşlara orta ton kahverengi sürme

40. Hazırladığınız koyu ton boyayı taşların dış hattına yakın kısımlarına ve bazı bölgelerine sürünüz (Görsel 3.98). Fırçanızı temiz su ile ıslatınız. Noktalama tekniğinde küçük fırça hareketleriyle renklerin birbirine kaynaşmasını sağlayınız.

Görsel 3.98: Taşların koyu ton kahverengi boyasının sürülmesi

41. Kontur fırçası ve siyah boya kullanarak taşların kontur ve detay çizgilerini çalışınız (Görsel 3.99). Taş ve kayaların üzerinde bulunan yarık ve izleri doğala yakın şekilde işleyiniz. Kaya ve taşlara doğal görünüm kazandırınız.

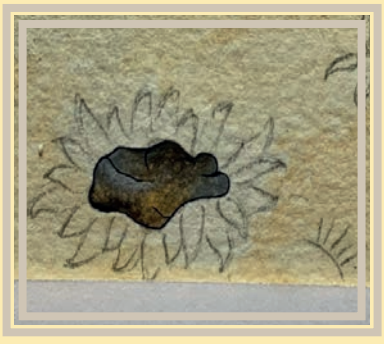

Görsel 3.99: Taşların kontur ve detay çizimlerinin yapılması

42. Üç ton gri renk hazırlayınız ve araziye dağınık şekilde yerleştirdiğiniz taşların zemin rengini sürünüz (Görsel 3.100). Zemin üzerinde orta ve koyu ton ile taşın detaylarını Görsel 3.101'de verildiği şekilde sürünüz. Siyah boya ile taşın konturlarını çekiniz.

Görsel 3.100: Taşların zemin rengini sürme

Görsel 3.101: Taş detaylarını çalışma

43. Paletinize iki ton yeşil hazırlayınız. Taşların çevresinde bulunan bitkilerin uç kısımlarına koyu ton yeşili sürünüz (Görsel 3.102). Açık ton yeşilinizle bitkileri tamamlayınız (Görsel 3.103).

Görsel 3.102: Koyu ton yeşilin sürülmesi

Görsel 3.103: Bitkilerin tamamlanması

44. Ağaçların kök kısımlarına çizmiş olduğunuz bitkiler için iki ton yeşil hazırlayınız. Koyu ton yeşili bitkilerin uç kısmından başlayarak bitkinin orta kısmına kadar sürünüz. Açık ton yeşil ile bitkileri tamamlayınız (Görsel 3.104). Sürdüğünüz iki ton yeşilin sınır oluşturmaması için temiz fırçanızı su ile ıslatınız ve sulandırma tekniği ile renklerin kaynaşmasını sağlayınız.

Görsel 3.104: Ağaç diplerine çizilen bitkilerin boyanması

45. Kompozisyonda çizilen tüm yer bitkilerinin yeşil kısımlarını boyayınız. Yer bitkilerinin çiçekli kısımlarını farklı renkler kullanarak boyayınız (Görsel 3.105).

Görsel 3.105: Çiçeklerin renklendirilmesi

46. Taşların çevresinden çıkmış gibi görünen bitkileri koyu ton yeşil ile tarama tekniğini kullanarak boyayınız (Görsel 3.106).

Görsel 3.106: Tarama tekniği ile bitki çizimi

47. Bulutları boyamak için üç ton mavi hazırlayınız ve ince uçlu fırça ile en açık ton maviyi alınız. Fırçadaki boyanın fazlasını almak için fırçayı deneme kâğıdına sürünüz. Noktalama tekniğini kullanarak açık ton maviyi Görsel 3.107'de verildiği şekilde sürünüz. Fırçanızı temizleyiniz, açık ton mavilerin üzerine getirmeden noktalama tekniğini kullanarak orta ton mavi ile motifi boyayınız (Görsel 3.108).

Görsel 3.107: Açık ton mavi ile noktalama tekniği

Görsel 3.108: Orta ton mavi ile noktalama tekniği

48. Koyu ton mavi boya ile açık ve orta ton mavileri sürdüğünüz motif üzerinde boşluklara gelecek şekilde noktalar yaparak motifin boyama işlemini tamamlayınız (Görsel 3.109).

Görsel 3.109: Koyu ton mavi ile motifi tamamlama

49. Fırçanızı temizleyiniz ve en açık ton mavi ile ikinci bulut motifinin boyama işlemine başlayınız (Görsel 3.110).

Görsel 3.110: İkinci bulut motifini boyama

50. Koyu yeşil akrilik mürekkep ve kontur fırçası ile küçük taşların çevresindeki yer bitkilerinin konturlarını çekiniz (Görsel 3.111).

Görsel 3.111: Yer bitkilerinin konturlarını çekme

51. Koyu kırmızı akrilik mürekkep ile kiremit rengi ağacın konturlarını çekiniz (Görsel 3.112).

Görsel 3.112: Ağaç yapraklarına kontur çekme

52. Ağaçların toprakla birleştiği noktalara ve ağaç gövdelerinin dış hattına kahverengi kontur çekiniz (Görsel 3.113).

Görsel 3.113: Ağaç dip kısımlarına ve gövdelerinin dış hattına kontur çekme

53. Beyaz boya hazırlayınız ve yapraklarını kurşun kalem ile çizdiğiniz koyu renk ağacın yaprak çizgileri üzerinden çiziniz (Görsel 3.114).

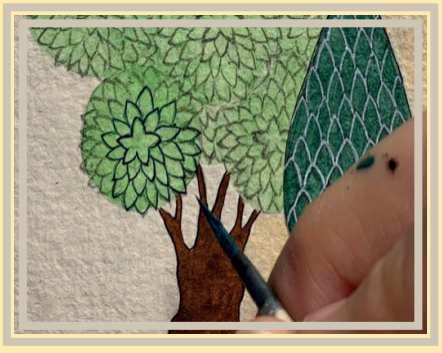
Görsel 3.114: Beyaz boya ile yaprak çizme

54. Boyama işlemine ağacın alt kısmından başlayarak uç kısmında boyamayı bitiriniz (Görsel 3.115).

Görsel 115: Alttan başlayarak ağaç yapraklarını çizme

55. Dairelerin merkezinden başlayan yaprakların çizgileri üzerinden koyu yeşil mürekkep ile kontur çekiniz (Görsel 3.116). Koyu yeşil mürekkep ile tüm yaprakların konturunu tamamlayınız (Görsel 3.117).

Görsel 3.116: Yaprak konturlarını çekme

Görsel 3.117: Ağacın kontur işlemini tamamlama

56. Siyah mürekkep ile daire şeklindeki sarı ağacın dış hat konturunu çekiniz. Aynı mürekkep ile yarım daire şeklinde çizdiğiniz yaprak şekillerinin çizgileri üzerinden giderek kontur çekiniz (Görsel 3.118).

Görsel 3.118. Sarı ağacın konturlarını çekme

57. Turuncu ağacın yaprak çizgileri üzerinden koyu kırmızı ile kontur çekiniz (Görsel 3.119).

Görsel 3.119: Turuncu ağacın yapraklarına kontur çekme

58. Göl yüzeyine çizdiğiniz dalga hareketleri için koyu mavi mürekkep alınız ve çizgiler üzerinden sürünüz (Görsel 3.120).

Görsel 3.120: Koyu mavi ile dalga hareketlerini çizme

59. Çizgilerin düzgün olması için çizme işlemini yavaş hareketlerle yapınız. Tüm göl yüzeyi üzerine çizdiğiniz dalga hareketlerini koyu mavi ile tamamlayınız (Görsel 3.121).

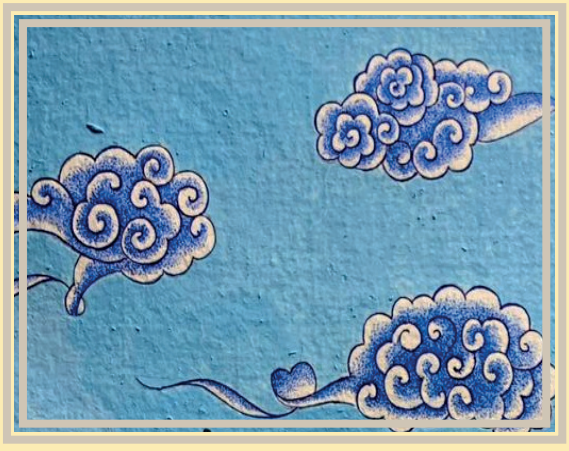

Görsel 3.121: Göl yüzeyini tamamlama

60. Lacivert akrilik mürekkep ile bulut motiflerinin çizgileri üzerinden kontur çekiniz (Görsel 3.122). Tüm bulutların konturlarını tamamlayınız (Görsel 3.123).

Görsel 3.122: Lacivert mürekkep ile bulut konturlarını çekme

Görsel 3.123: Bulut motiflerini tamamlama

61. Siyah mürekkepli kontur kalemi ile kompozisyon dış hattını çevrelemek için cetvel çekiniz (Görsel 3.124). Kompozisyon dışına taşmış olan ağaç motifinin çevresini açık bırakınız.

Görsel 3.124: Kompozisyon çevresine cetvel çekme

62. Tüm işlemlerini bitirdiğiniz minyatürünüzü kurutunuz, temiz iki kâğıt arasında ve ağırlık altında saklayınız (Görsel 3.125).

Görsel 3.125: Hümeyra Şaşmaz'a ait doğa unsurları ile hazırlanmış özgün minyatür

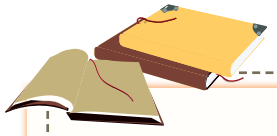

ÇEŞİTLİ DOĞA UNSURLARI İLE HAZIRLANMIŞ ÖZGÜN KOMPOZİSYON BOYAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Uygun renkleri üç ton olarak hazırladı.				
2.	Büyük zeminlerden başlayarak zemin boyalarını sürdü.				
3.	Koyu, orta ve açık ton boyaları kullanarak tonlama tekniği ile uygun motifleri renklendirdi.				
4.	Noktalama tekniği ile uygun motifleri renklendirdi.				
5.	Tamponlama tekniğini doğru olarak uyguladı.				
6.	Sulu süpürme tekniğini kullanarak unsurları renklendirdi.				
7.	Tarama tekniğini kullanarak uygun motifleri işledi.				
8.	Ağaçların yapraklarını çizim özelliğine uygun olarak şekillendirdi.				
9.	Kompozisyonda bulunan su dalgalarının hareketlerini işledi.				
10.	Her rengin koyusu veya siyah mürekkep ile kontur çekti.				
11.	Kompozisyonun uygun bölümlerine cetvel çekti.				
12.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 12 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 12X4= 48'dir.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

2. uygulama sonunda "Kendin Yap" bölümünde çizim işlemini yaptığınız kompozisyonunuzu 3. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre boyayınız.

Boyama İşlemi Sırasında
1. Boyama işlemine başlamadan önce klasik dönemin minyatür eserleri inceleyiniz.
2. Boyama işleminde geleneksel minyatür renklerinin kullanımlarına dikkat ediniz.
3. Kompozisyonun uygun olan bölümlerinde tonlama tekniğini kullanınız.
4. Uygun olan bazı motifleri boyarken noktalama tekniğini kullanınız.
5. Bazı bölümlerde tamponlama tekniğini kullanınız.
6. Bazı bölümleri süpürme tekniğini kullanarak renklendiriniz.
7. Uygun motiflerde tarama tekniğini kullanınız.
8. Kontur çekme işleminde hatasız çizim için sık sık pratik yapınız.

3.2. HAYVAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN TASARIM OLUŞTURMA

Osmanlı Türk minyatüründe süslemecilik ya da şiirsellik değil, konu ön planda tutulmuştur. Minyatür sanatının yaşamla iç içe olduğu ve bütün süreç içinde sanatsal niteliğinin yanında zamanını belgeleyen özel bir tarihçe olarak yerini aldığı ve değer bulduğu görülmektedir.

Minyatür sanatında hayvan figürleri çok işlenen figürlerden biri olmuştur. Konuları doğrudan hayvanlar ve hayvan hikâyeleri olan "**Kelile ve Dimne**" ile El Cahiz'in yazdığı "**Kitâbü'l-Hayevân**", hayvan tasvirlerinin bulunduğu en güzel eserler olarak bilinir (Görsel 3.126). Hariri'nin "**El- Makamat**"ı, Nizami'nin "**Hamse**"si ve Sa'dî'nin "**Gülistan**" isimli eserleri de aslında doğrudan hayvanları konu almasa da hayvan tasvirlerinin bulunduğu nadide eserlerdendir. Efsanelerden kaynaklanan veya doğada bulunan hayvanların simgesel anlamları ile birlikte kullanılması sayesinde kitap süsleme sanatındaki anlatım zenginliği çok üst seviyelere taşınmıştır.

Görsel 3.126: El Cahiz'in "Kitab al-Hayavan" kitabından minyatür örneği (Milano Kütüphanesi)

Hayvan figürlerinde genel olarak Orta Asya hayvan üslubu, İran-Sasani çevresi ve Anadolu'nun yerli kültürleri gibi üç kaynaktan faydalanıldığı görülmektedir. Kuşların çoğunlukta olduğu bu motiflerde tavşan, geyik, aslan, leylek, kartal, güvercin, kaplan, kurt, pars, boğa, at, keçi ve balık gibi hayvanların sadeleştirilmiş figürleri kullanılmaktadır.

Geleneksel minyatür desenlerinin bazılarında ejderha, Zümrüdüanka (Simurg) ve kilin gibi efsanevi hayvan figürleri de kullanılmıştır. Kaynağını mitolojiden alan ve çeşitli anlamlar yüklenen bu hayvanlar genellikle halk hikâyelerinde geçer.

Bir minyatür deseninde aynı anda farklı hayvanlar olabileceği gibi tek bir hayvan figürü ile de tasarım tamamlanabilmektedir. Bu durum tamamen anlatılmak istenen konunun içeriğine bağlı olarak değişiklik gösterir. Özgün bir kompozisyonda çizilen motif veya figürler kişinin kendi bakış açısı ve hayallerini teknik özelliklerle birleştirmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Hazır bir desenin olduğu gibi ya da bazı bölümlerinin kopya edilmesiyle yapılan çalışma özgün bir çalışma değildir. Çalışmanın özgünlüğü, çalışan kişinin belleğinde oluşan görüntüyü teknik bilgileri ile kâğıda aktarması ile ortaya çıkar.

3.2.1. Minyatür Sanatında Çok Kullanılan Hayvan Figürü Çizimi

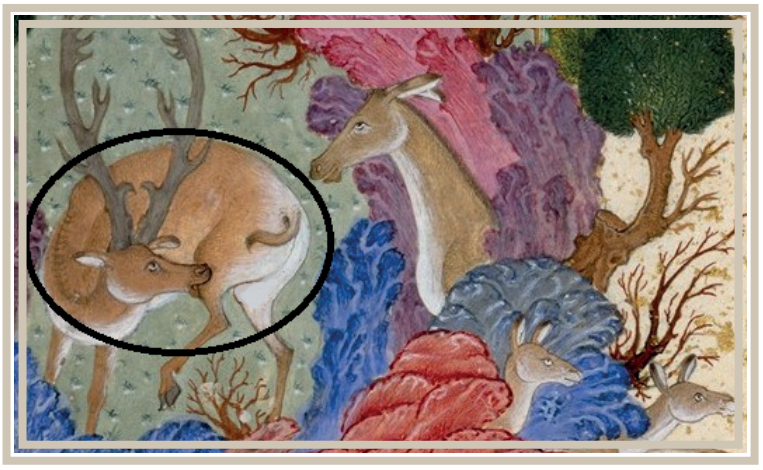
Geleneksel minyatür sanatı teknikleri ile yapılmış minyatürler incelendiğinde eserlerde genellikle at, geyik, tavşan, kedi, balık, kuş, kaplan ve aslan gibi hayvanlara yer verildiği görülmektedir. Tek başına hayvanlardan oluşan kompozisyonların yanında av sahnelerinde veya savaş sahnelerinde insan, bitki ve doğa motifleri ile birlikte hayvan motifleri de çizilmiştir.

Minyatür sanatında en çok kullanılan hayvan figürü attır. Orta Asya'da gökten indiği kabul edilerek kutsallaştırılan at, göğe yükselmede vasıta olarak görülmüştür. Bunun yanı sıra at, İslam öncesi Türklerde politik güç ve taht sembolü olarak da kullanılmıştır. At figürleri genellikle savaş ve av sahnelerinde karşımıza çıkmaktadır. Siyah, mavi ve kahve tonlarında resmedilen atlar hareketsiz, yürüyen, koşan ya da şaha kalkmış şekillerde tasvir edilmiş ve esere büyük ölçüde hareket kazandırmıştır. At figürleri genellikle at koşum takımlarıyla işlenmiştir; koşum takımları sarı, turuncu, mavi, kırmızı, koyu yeşil ve altın yaldız gibi canlı renklerde kimi zaman düz kimi zaman da desenli olarak görülmektedir (Görsel 3.127). Kimi atların boyunlarında püsküller bulunmaktadır.

Görsel 3.127: Nakkaş Osman'a ait III. Mehmet'in sünnet töreni (Seyyid Lokman, Werner Forman arşivi)

Bir hayvan figürü çizmeden önce karar verilen hayvanın daha önce minyatür teknikleri kullanılarak çizilmiş örneklerinin incelenmesi gerekir. Aynı zamanda hayvanların vücut yapılarının da çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Hayvan figürünün geometrik yapıların hangisinden yararlanılarak çizilebileceği tespit edilmelidir. Örneğin at figürünün beden kısmı için elips (oval) form, kafası için daire veya yine elips şeklindeki formlar kullanılarak kolaylıkla çizim gerçekleştirilebilir. Bu nedenle her hayvanın ifade edilebileceği geometrik form doğru tespit edilmeli, eskiz kâğıdında çizim alanına yerleştirilmelidir. Hayvan figürünün dış hattı, yerleştirilen geometrik formun içine detaylar olmadan kesik çizgilerle (kanaviçe) çizilir (Görsel 3.128). Eskiz kâğıdına yapılan ilk çizimin üzerinden kopyası alınarak düzeltmeler yapılır ve detayları tamamlanır.

Görsel 3.128: Oval form kullanılarak çizilmiş hayvan figürü (METM)

4. UYGULAMA

Minyatür Sanatında Çok Kullanılan Hayvan Figürü Çizimi

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek minyatür sanatında çok kullanılan hayvan figürlerini çizme işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz kâğıdı
- Kurşun kalem
- Geyik, balık ve kuş figürü görselleri
- Silgi
- Cetvel, pergel
- Aydınger kâğıdı

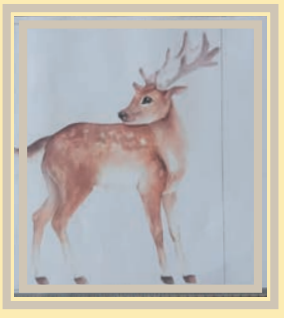
Uygulama İçin Öneriler

1. Eskiz üzerinde çizim yaparken kalemi çok fazla bastırmayınız.
2. Zamanı iyi kullanmak adına çalışma başlamadan önce gerekli malzemelerinizi tamamlayınız.

İşlem Basamakları

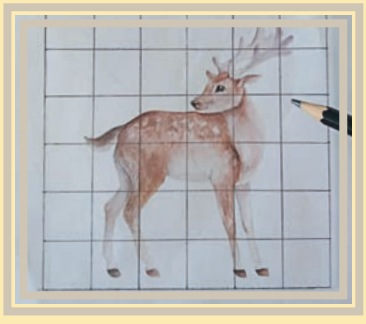
A) Geyik Çizimi

1. Çizim işleminde kullanacağınız malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz.
2. Cetveliniz ile seçtiğiniz geyik figürünün çevresine bir kare çiziniz (Görsel 3.129).

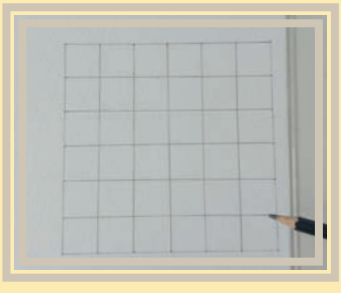
Görsel 3.129: Figürü kare bir çerçeve içine alma

3. Cetveliniz ile çizdiğiniz çerçevenin içini eşit ölçülerde küçük karelere bölünüz (Görsel 3.130).

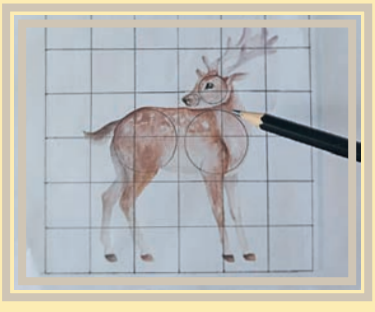
Görsel 3.130: Kare çerçeveyi küçük karelere bölme

4. Eskiz kâğıdınıza figürün çevresine çizdiğiniz kare ile aynı ölçüde bir çizim alanı hazırlayınız (Görsel 3.131).

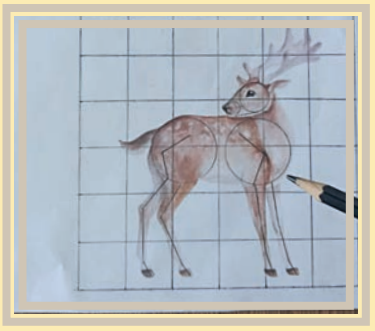
Görsel 3.131: Çizim alanı oluşturma

5. Pergelinizle figürün kafa ve gövdesini Görsel 3.132'de verildiği şekilde dairelerin içine alınız. Figürün yanak ve gözlerini aynı daire içine, ağız kısmını daha küçük bir daire içine alarak çiziniz. Figürün göğüs kısmını ve kalça kısmını içine alacak şekilde daireler yerleştiriniz.

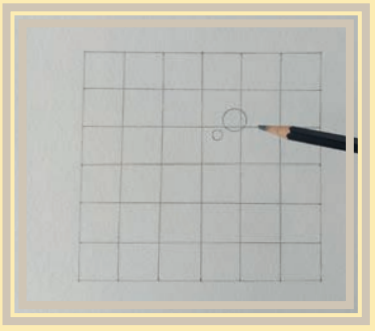
Görsel 3.132: Figürü geometrik formlara ayırma

6. Cetvelinizle figürün bacakları üzerinden Görsel 3.133'te verildiği şekilde tek çizgi hâlinde giderek bacakların duruş pozisyonunu belirleyiniz.

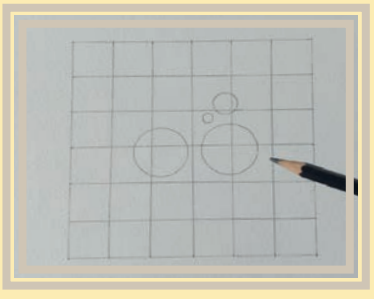
Görsel 3.133: Geyiğin ön ve arka ayak duruş pozisyonunu çizgi ile belirleme

7. Figür üzerine yerleştirdiğiniz baş ve ağız dairelerinin küçük kareler üzerindeki yerlerini tespit ederek çizim alanınızda aynı noktalara aynı ölçülerde daireleri yerleştiriniz (Görsel 3.134).

Görsel 3.134: Çizim alanına baş ve ağız dairelerini yerleştirme

8. Figür üzerine çizdiğiniz göğüs ve kalça dairelerini çizim alanınızda aynı karelere denk gelecek şekilde yerleştiriniz (Görsel 3.135).

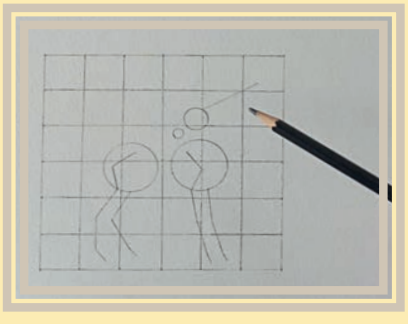
Görsel 3.135: Göğüs ve kalça dairelerini çizme

9. Figür üzerinde tek çizgi ile belirlediğiniz ön ve arka ayakların çizgilerini çalışma alanına yerleştirdiğiniz dairelerin üzerinden başlayarak yerleştiriniz (Görsel 3.136).

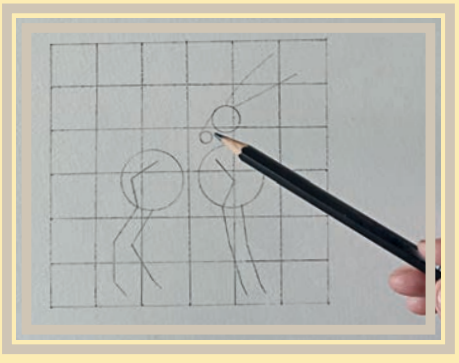
Görsel 3.136: Ön ve arka ayakların yerini belirleme

10. Figürün başı için yerleştirdiğiniz üst daireden çıkan birbirine paralel iki çizgi ile boynuzun yerini belirleyiniz (Görsel 3.137).

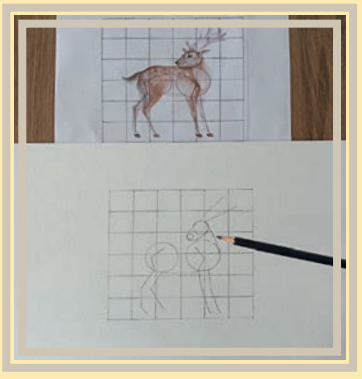
Görsel 3.137: Geyiğin boynuz yerini belirleme

11. Baş ve ağız dairelerini alttan ve üstten içine alacak şekilde bir çizgi ile birleştiriniz (Görsel 3.138).

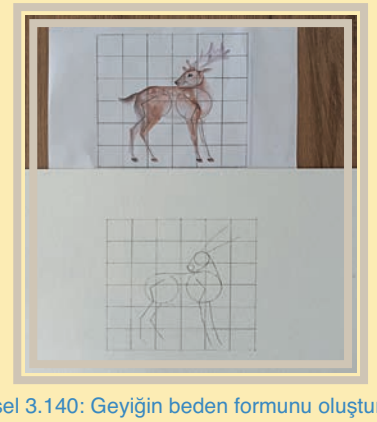
Görsel 3.138: Geyiğin kafa çizgilerini oluşturma

12. Baş dairesinden göğüs dairesine bir çizgi çizerek geyiğin boyun çizgisini oluşturunuz (Görsel 3.139).

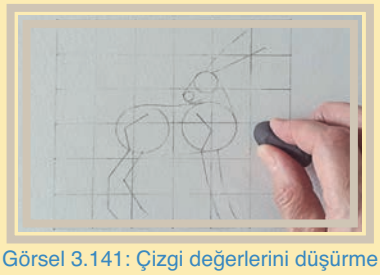
Görsel 3.139: Geyiğin boyun çizgisini yerleştirme

13. Geyiğin göğüs ve kalçası için yerleştirdiğiniz daireleri alttan ve üstten içine alan bir çizgi çekerek beden bölümünü oluşturunuz (Görsel 3.140).

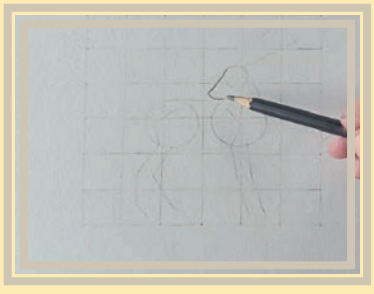
Görsel 3.140: Geyiğin beden formunu oluşturma

14. Geyiğin ana şemasını bitirdiğinizde silgi ile tüm çizgiler üzerinden silerek çizgi değerlerini düşürünüz (Görsel 3.141).

Görsel 3.141: Çizgi değerlerini düşürme

15. Geyiğin baş kısmında silmiş olduğunuz düz çizgilerin yerine, orijinaline bakarak doğalına yakın bir çizim yapınız (Görsel 3.142).

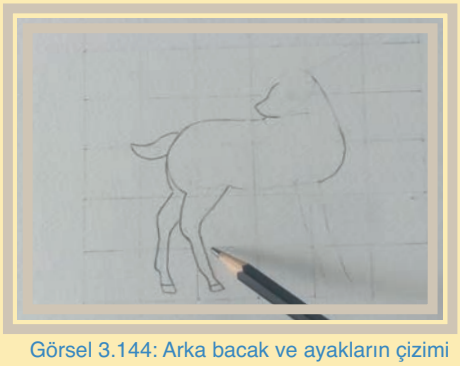
Görsel 3.142: Geyiğin kafa çiziminin yapılması

16. İki büyük daireyi üstte birleştiren çizgiyi daha estetik hâlde ve sırt kavisi vererek şekillendiriniz. Orijinal görseli inceleyerek geyiğin kuyruk çizimini yapınız (Görsel 3.143).

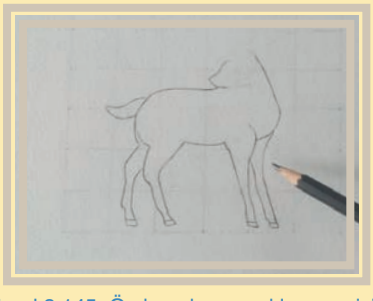
Görsel 3.143: Figürün sırt ve kuyruğunun çizimi

17. Tek çizgi ile belirlemiş olduğunuz arka bacak ve ayağı, silmiş olduğunuz çizgiyi ortaya alacak şekilde ve orijinaline yakın kavislerle çiziniz (Görsel 3.144).

Görsel 3.144: Arka bacak ve ayakların çizimi

18. Figürün ön bacak ve ayak çizimini yapınız. Bacakları çizerken sildiğiniz bacak çizgisini iki yanından ortalayarak çalışınız (Görsel 3.145).

Görsel 3.145: Ön bacak ve ayaklarının çizimi

19. Geyiğin boyun çizgisini çiziniz. Kafa çizgisinin içine göz, burun ve ağız çizgilerini yerleştiriniz. Orijinaline bakarak kulak çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.146).

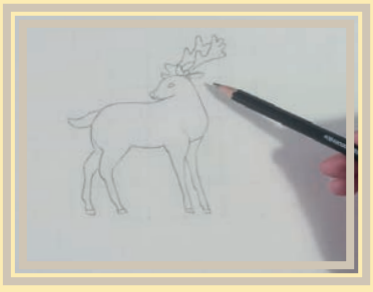
Görsel 3.146: Geyiğin kafa detaylarının çizimi

20. Orijinal görseli inceleyerek geyiğin boynuzlarını çatalları ile birlikte yerleştiriniz. Boynuzun çatallarını sayarak ve ölçülerine dikkat ederek çiziniz (Görsel 3.147).

Görsel 3.147: Geyiğin boynuzlarının çizimi

21. Hatalı bölümleri silerek düzeltiniz. Çizimlerinizde detayları almayınız (Görsel 3.148). Çiziminiz bittiğinde figürünüzü aydınger kâğıdına geçirebilirsiniz.

Görsel 3.148: Nurten Dinler'e ait geyik figürü

B) Balık Çizimi

1. Çizimde kullanacağınız balık görselini çalışma masanıza hazırlayınız (Görsel 3.149).

Görsel 3.149: Balık görseli

2. Balığın dış hatlarına teğet şekilde cetvel yardımı ile düz çizgiler çizerek köşelerde birleştiriniz (Görsel 3.150).

Görsel 3.150: Balığı çerçeve içine alma

3. Çerçevenin içini enine ve boyuna eşit ölçülerde karelere bölünüz. Balığın gözünü ve solungaçları içine alan bir daire yerleştiriniz (Görsel 3.151).

Görsel 3.151: Görseli eşit ölçülerde karelere bölme

4. Balığın kuyruk kısmına yakın sırt çizgisinden (Görsel 3.152) ve karın çizgisinden başlayıp kuyruk ortasında biten çizgiler yerleştiriniz.

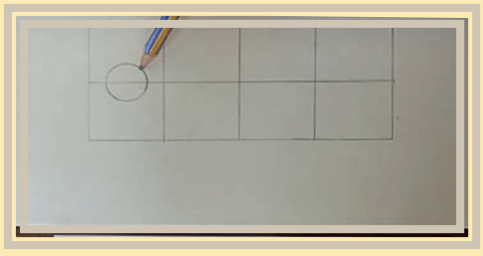
Görsel 3.152: Balığın kuyruk kısmını belirleme

5. Balığın baş kısmına yerleştirdiğiniz dairenin dışından çıkan bir çizgiyi karın bölgesi ve sırt kısmına teğet şekilde kuyruğa kadar çiziniz. Kuyruğun şeklini bozmadan dış hattına çizgi çekiniz (Görsel 3.153).

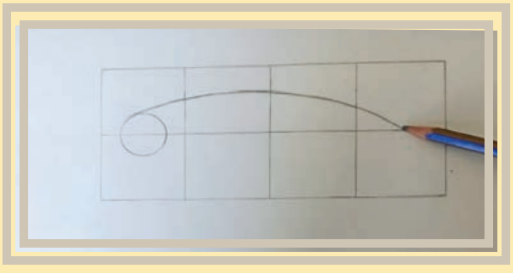
Görsel 3.153: Balığın dış hat çizgilerini çizme

6. Eskiz kâğıdınıza görsel üzerine yerleştirdiğiniz dikdörtgen ve karelerin ölçülerinde çizim alanı oluşturunuz. Balık görseli üzerinde kafa için yerleştirdiğiniz daireyi aynı ölçülerde çizim alanını ortadan bölen çizgi üzerine yerleştiriniz (Görsel 3.154).

Görsel 3.154: Figürün kafası için daire çizimi

7. Orijinal görseli inceleyiniz ve balığın sırt çizgisini yardımcı çizgilerin üzerine yerleştiriniz (Görsel 3.155).

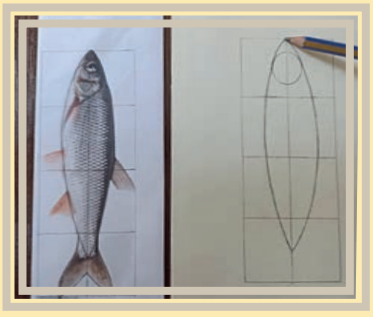
Görsel 3.155: Balık figürünün sırt çizgisini yerleştirme

8. Orijinal görselde çizdiğiniz karın çizgisini yardımcı çizgiler üzerine yerleştiriniz (Görsel 3.156).

Görsel 3.156: Balığın karın çizgisini yerleştirme

9. Kafa için yerleştirdiğiniz dairenin dış çeperinden başlayan ve orta çizgide kesişen çizgiler ile balığın burun ve ağız kısmını çiziniz (Görsel 3.157).

Görsel 3.157: Balığın ağız ve burun çizgisini yerleştirme

10. Orijinal görsel üzerinde kuyruğun dış hattına çizdiğiniz kuyruk çizgilerine bakarak ölçüleri aynı olacak şekilde kuyruk çizimini yapınız (Görsel 3.158).

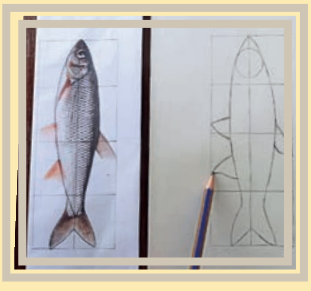
Görsel 3.158: Balık figürünün kuyruk çizimi

11. Orijinal görsele bakarak balığın sırt yüzgecini çalışma alanına işaretleyiniz ve sırt yüzgecinin dış hat çizimini yapınız (Görsel 3.159).

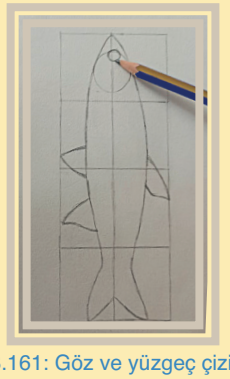
Görsel 3.159: Sırt yüzgecinin çizimi

12. Orijinal görsel üzerinde bulunan yan yüzgeçlerin yerini yardımcı çizgiler üzerine işaretleyiniz ve yan yüzgeçlerin dış hat çizimini yapınız (Görsel 3.160).

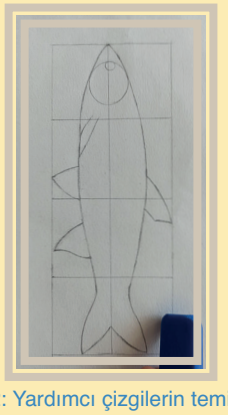
Görsel 3.160: Yan yüzgeç çizimi

13. Kafa dairesi içine orijinal görsele uygun göz çizimini yerleştiriniz. Dairenin dışına solungaçların alt kısmına yüzgeç çizimi yapınız (Görsel 3.161).

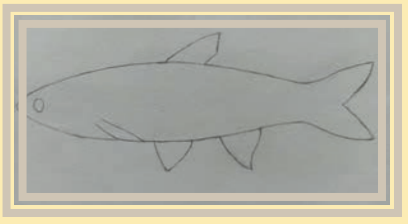
Görsel 3.161: Göz ve yüzgeç çizimi

14. Çizim alanınıza yerleştirdiğiniz yardımcı çizgileri yumuşak bir silgi ile silerek temizleyiniz (Görsel 3.162).

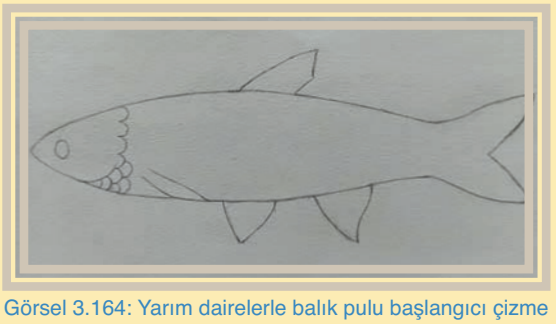
Görsel 3.162: Yardımcı çizgilerin temizlenmesi

15. Balık figürünün dış hat çizimindeki hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.163). Dış hat çiziminde kesik ve kırık çizgileri düz, estetik ve nüanslı çizgilere çeviriniz.

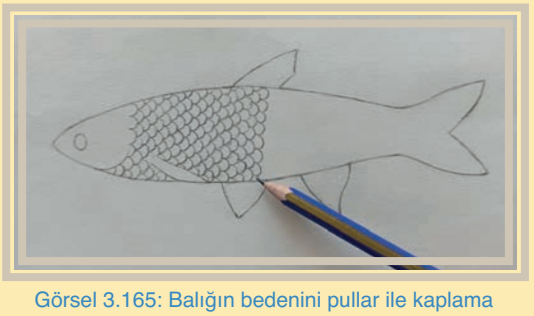
Görsel 3.163: Hatalı kısımları düzeltme

16. Balığın kafa kısmı için yerleştirdiğiniz ancak sildiğiniz daire çizgisinin hemen dışına gelecek şekilde birbirine eklenmiş gibi duran yarım daireler çiziniz (Görsel 3.164).

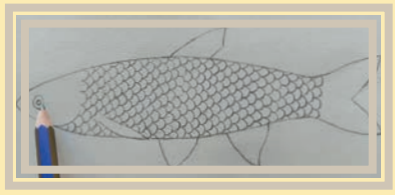
Görsel 3.164: Yarım dairelerle balık pulu başlangıcı çizme

17. Bir önceki dairelerin ortasına gelecek şekilde küçük dairelerle balığın bedenini pul ile kaplayınız (Görsel 3.165). Balık pullarının balığın her yerinde aynı büyüklükte olmasına özen gösteriniz.

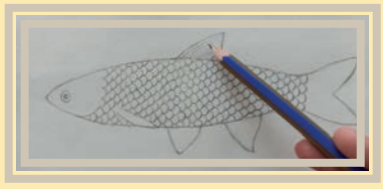
Görsel 3.165: Balığın bedenini pullar ile kaplama

18. Göz için çizdiğiniz dairenin içine daha küçük bir daire çizerek gözbebeğini oluşturunuz (Görsel 3.166).

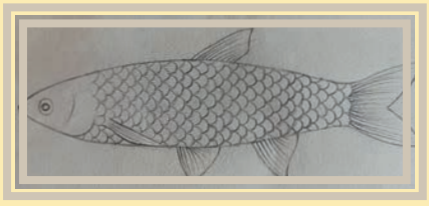
Görsel 3.166: Balığın gözbebeğini çizme

19. Balığın sırt ve yan yüzgeçleri ile kuyruk kısımlarını orijinaline yakın nüanslı çizgilerle tamamlayınız (Görsel 3.167).

Görsel 3.167: Yüzgeç ve kuyruk çizgilerini oluşturma

20. Balık figürünüzün hatalı kısımlarını silerek düzeltme işlemini yapınız (Görsel 3.168).

Görsel 3.168: S.Rümeysa Kayaköy'e ait Balık figürü

C) Kuş Çizimi

1. Çizimine karar verdiğiniz bir kuş görselini ve çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz (Görsel 3.169).

Görsel 3.169: Minyatür tekniği ile çizimi yapılacak kuş görseli

2. Görsel kâğıdına cetveliniz ile kuş figürünü ortaya alacak şekilde düz çizgiler ile çerçeve çiziniz (Görsel 3.170).

Görsel 3.170: Kuş figürünü çerçeve içine alma

3. Çerçevenin içini eşit ölçülerde karelere bölünüz (Görsel 3.171).

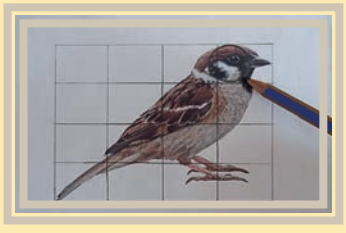
Görsel 3.171: Çerçeveyi eşit parçalara bölme

4. Çalışma kâğıdınıza ölçüleri görsel üzerine çizdiğiniz bölümlerle aynı olan bir çizim alanı hazırlayınız (Görsel 3.172).

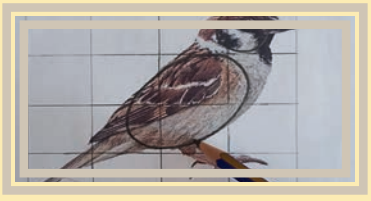
Görsel 3.172: Çalışma kâğıdına çizim alanı oluşturma

5. Görsel kâğıdı üzerinde kuşun kafasını gagasını dışarda bırakacak şekilde bir daire içine alınız (Görsel 3.173).

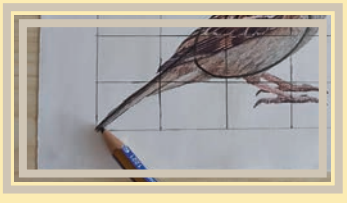
Görsel 3.173: Figürün kafasını daire içine alma

6. Görsel üzerinde figürün bedenini içine alacak şekilde bir elips çiziniz (Görsel 3.174).

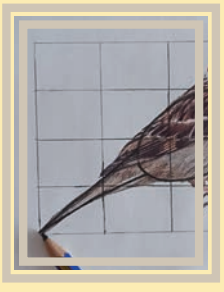
Görsel 3.174: Figürün bedenini elips içine alma

7. Kuyruğun üst kısmından elips yapıya kadar uzanan düz bir çizgi çiziniz (Görsel 3.175).

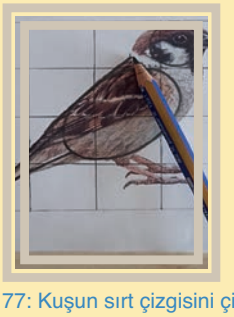
Görsel 3.175: Kuyruğun üst çizgisini çekme

8. Kuyruğun alt kısmına elips yapıya kadar uzanan bir çizgi çekiniz (Görsel 3.176).

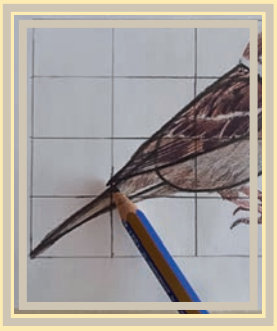
Görsel 3.176: Kuyruğun alt bölümüne çizgi çekme

9. Kuşun sırt bölümüne kanat ucundan başlayan ve ensede biten bir düz çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.177).

Görsel 3.177: Kuşun sırt çizgisini çizme

10. Sırt çizgisinin alt ucundan başlayıp kanatları içine alan bir çizgi çekiniz (Görsel 3.178).

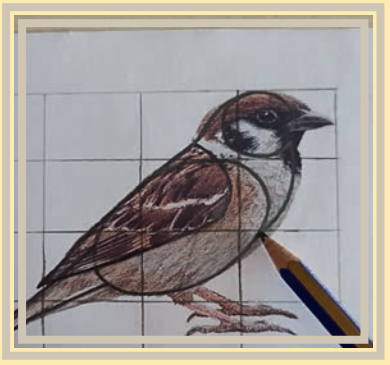
Görsel 3.178: Kuşun kanatlarını çizgi içine alma

11. Sırt çizgisinin ucundan başlayan ve kafa dairesiyle birleşen bir çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.179).

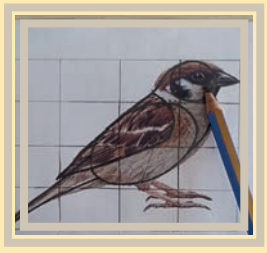
Görsel 3.179: Kuşun ense çizgisini belirleme

12. Kafa dairesinden başlayan ve göğüs kısmını içine alan bir çizgi çiziniz (Görsel 3.180).

Görsel 3.180: Kuşun göğüs çizgisini yerleştirme

13. Kuşun gaga kısmının alttan ve üstten dış hattına çizgi çekiniz (Görsel 3.181).

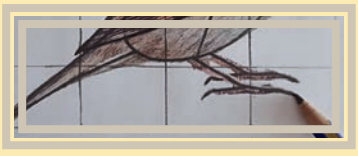
Görsel 3.181: Kuşun gaga çevresine çizgi çekme

14. Kanat çizgisinden başlayan ve bacak üzerinde biten dik bir çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.182).

Görsel 3.182: Göğüsten bacağa inen çizgi çekme

15. Bacakların tam ortasından geçen birer çizgi yerleştiriniz. Kuşun ayaklarının tam üzerinden geçen birer çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.183).

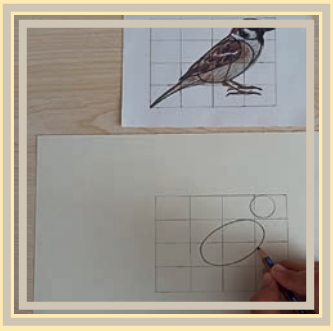
Görsel 3.183: Kuşun bacak ve ayak çizgilerini çekme

16. Çalışma alanında kuşun kafa dairesini yerleştiriniz (Görsel 3.184). Çizimlerinizi yaparken kalemi bastırarak kullanınız.

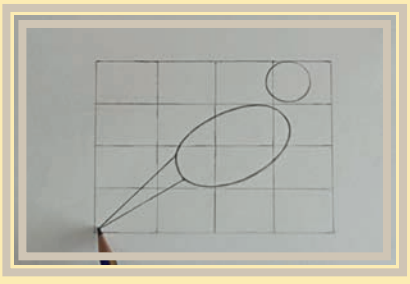
Görsel 3.184: Kuşun kafa dairesini çizme

17. Çalışma kâğıdına hazırladığınız karelere görsel üzerine çizdiğiniz elips ile yerleri aynı olacak şekilde elips çizimini yapınız (Görsel 3.185).

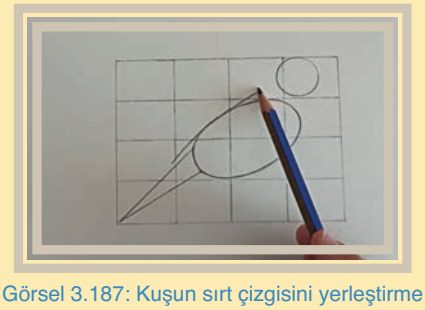
Görsel 3.185: Kuşun beden bölgesini elips şeklinde belirleme

18. Kuşun alt ve üst kuyruk çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.186). Kuşun kuyruk ucunu, çizim alanında bulunan karenin en köşe kısmına kadar uzatınız. Üst çizginin uç kısmını hafif kavisle yerleştirerek alt çizgi ucu ile aynı noktada birleştiriniz.

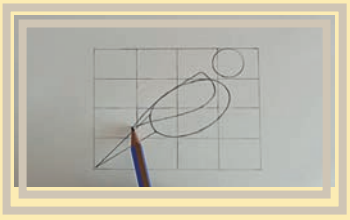
Görsel 3.186: Kuşun kanat çizgilerini çizme

19. Kuşun sırt çizgisini yerleştiriniz (Görsel 187).

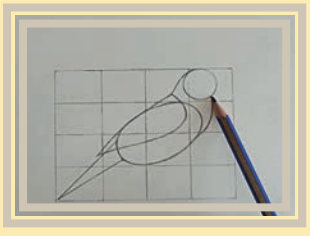
Görsel 3.187: Kuşun sırt çizgisini yerleştirme

20. Sırt çizgisinin üst kısmından başlayan ve kanat çevresinden sırt çizgisinin alt ucunda biten çizgiyi yerleştiriniz (Görsel 3.188).

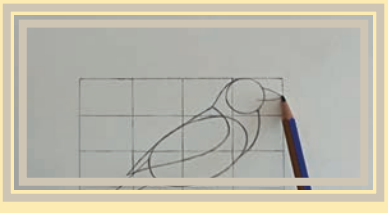
Görsel 3.188: Kuşun kanat çizgisini yerleştirme

21. Kafa dairesinden başlayarak beden çizgisi ile birleşen göğüs çizgisini yerleştiriniz (Görsel 3.189).

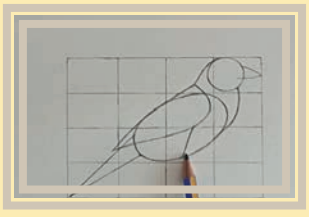
Görsel 3.189: Göğüs çizgisini yerleştirme

22. Kafa dairesinden çıkan kuşun alt ve üst gaga çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.190).

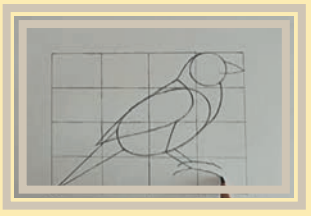
Görsel 3.190: Kuşun gaga çizimini yapma

23. Kanat çizgisinden başlayarak bacağa kadar uzanan düz çizgiyi yerleştiriniz (Görsel 3.191).

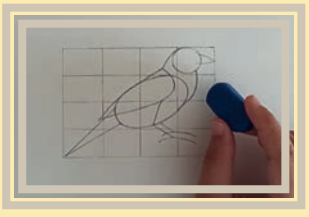
Görsel 3.191: Bacak yerinin tespiti için yardımcı çizgi yerleştirme

24. Kuşun bacak ve ayaklarını tek çizgi şeklinde çiziniz (Görsel 3.192).

Görsel 3.192: Kuşun bacak ve ayak çizgilerini yerleştirme

25. Yumuşak bir silgi ile çizdiğiniz kare çizgileri ve çizdiğiniz kuş figürü çizgilerini silerek temizleyiniz. Kâğıdınızda sadece kuş figürünün dış hat çiziminin izini bırakınız (Görsel 3.193, 194).

Görsel 3.193: Yardımcı çizgileri silme

Görsel 3.194: Silindikten sonra kalem izi kalmış figür

26. Kuş figürünü, kafa ve gaga kısımlarından başlayarak kâğıtta kalan izler üzerinden çiziniz (Görsel 3.195). Kaleminizin ucunu sık sık açınız ve düzgün çizgiler elde ediniz.

Görsel 3.195: Kuş figürünü temiz çizgiye çevirme

27. Çizimlerinizi yaparken nüanslı çizgileri kullanınız (Görsel 3.196).

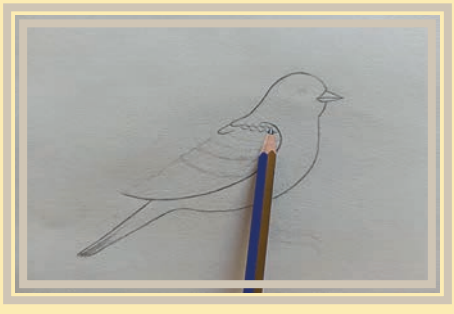
Görsel 3.196: Nüanslı çizgilerle çizim yapma

28. Kanat üzerinde bulunan sıralı tüylerin yerlerini belirlemek için kaleminizle yardımcı çizgiler yerleştiriniz. Yardımcı çizgileri her sırada birkaç mm geniş çiziniz (Görsel 3.197).

Görsel 3.197: Kanattaki tüylerin yerlerini belirleme

29. Kanadın en üst bölümünden başlayarak kuş tüylerini orijinalindeki haline bakarak yerleştiriniz (Görsel 3.198). Tüyleri yerleştirirken her sırada daha büyük tüy çizerek aralıkların dolmasını sağlayınız.

Görsel 3.198: Tüy çizimi

30. Kanadın en alt bölümünde bulunan tüyleri üst üste ve uzun çiziniz (Görsel 3.199). Her sırayı tamamladığınızda yardımcı çizgileri siliniz.

Görsel 3.199: Uzun tüylerin çizimi

31. Tek çizgi ile iz bıraktığınız bacak çizgilerinin iki yanından bacakların çizimini yapınız (Görsel 3.200).

Görsel 3.200: Figürün bacaklarının çizimi

32. Kuşun ayaklarında bulunan boğumlu kısımları orijinal görsele uygun şekilde çiziniz (Görsel 3.201).

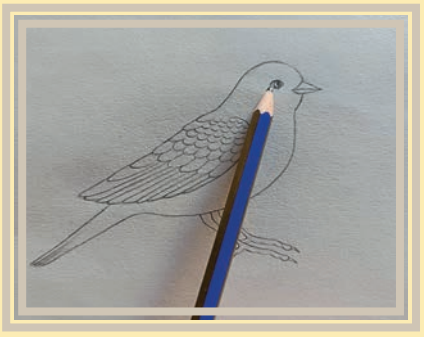
Görsel 3.201: Kuşun ayaklarının çizimi

33. Kuşun tırnaklarını, orijinal görsele uygun şekilde çiziniz (Görsel 3.202).

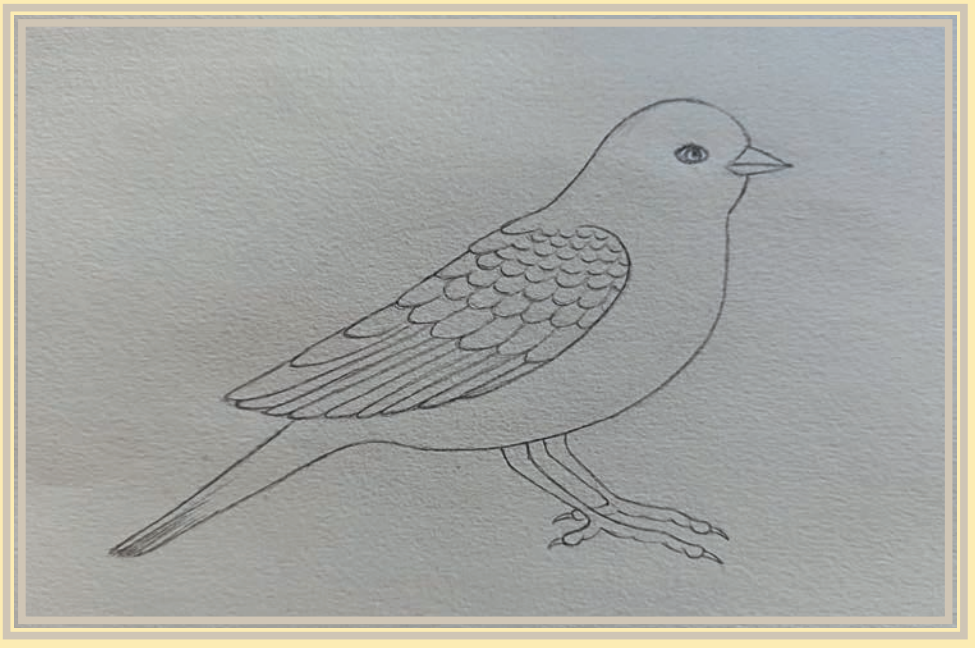
Görsel 3.202: Kuşun tırnaklarının çizimi

34. Nokta ile işaretlemiş olduğunuz kuşun gözünü çiziniz (Görsel 3.203).

Görsel 3.203: Kuşun gözünün çizimi

35. Çiziminizde hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.204).

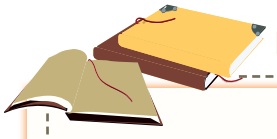

Görsel 3.204: S. Rümeysa Kayaköy'e ait minyatür kuralları ile çizilmiş kuş figürü

MİNYATÜR SANATINDA ÇOK KULLANILAN HAYVAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Verilen hayvan görselini ölçülü olarak bölümlere ayırdı.				
2.	Çalışma alanını ölçülü olarak bölümlere ayırarak hazırladı.				
3.	Hayvan görselini geometrik formları kullanarak bölümlere ayırdı.				
4.	Ayırdığı bölümleri kâğıdındaki çalışma alanına çizdi.				
5.	Çizim yaparken kalemi bastırdı.				
6.	Tüm yardımcı ve ana çizimleri sildi.				
7.	Nüanslı çizim tekniğini kullanarak çizimi yeniledi.				
8.	Göz, kulak, ağız ve burun detaylarını çizdi.				
9.	Hatalı kısımları silerek düzeltme işlemini yaptı.				
10.	Hayvan figürünü minyatür kurallarına uygun tamamladı.				
11.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 11 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 11X4= 44'tür. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Verilen tavşan figürü görselinin çizimini minyatür kuralları ile 4. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre yapınız (Görsel 3.205).

Görsel 3.205: Tavşan

3.2.2. Saz Yolu Üslubunda Kullanılan Hayvanların Çizimi

“Saz”, ince kamış şeklindeki bitkilerin genel adıdır. Bazı kaynaklarda ise içinde aslan, ejder, maymun, Zümrüdüanka ve çeşitli kuşların, türlü türlü vahşi yaratıkların dolaştığı çok sık orman anlamında kullanılmaktadır. “Saz” ve üslup ya da tarz anlamına gelen **“yol”** kelimesinin birleşmesiyle üsluba çekilmiş (stilize edilmiş) pek çok bitkisel ve hayvansal motifin renksiz ve aharlı kâğıda siyah mürekkep ile uygulanmasıyla oluşan “**saz yolu**” üslubu ortaya çıkmıştır. Bu üslupta fırça kullanımının ve çizginin önemli olduğu süsleme desenlerinde ve iri kıvrak hatlarla hacim verilen figürlerde iç içe geçmişlik ve karışık olmayan bir hareketlilik hâkimdir. Figürler birbirinin içine geçmiş ve birbirleriyle mücadele eder hâlde çizilir. Esas olan, iri figürlerin ve desenlerin tekrarı olmayacak şekilde yerleştirilerek detaylandırılmış olmasıdır. Orman dünyasını andıran tasarımlar, yaprak, çiçek ve hayvan motifleri bir arada kullanılarak zenginleştirilmiştir.

Saz üslubunda kullanılan bitkisel desenler; **hatâî**, **penç** ve **goncagül** adı verilen doğada bulunan yaprak ve çeşitli çiçeklerden stilize edilerek elde edilen motiflerdir. Hayvansal figür olarak en çok karşılaşılan motifler ise doğada bulunan gerçek hayvanlar ve ejderha, Zümrüdüanka ve kilin gibi hayalî hayvanlardır. Bunların yanında Şah Kulu ile bütünleşmiş peri figürleri de oldukça sık kullanılır.

Yaprak, saz üslubunun en karakteristik motifidir. Bezemede dilimli, parçalı, ortadan katlı ve kıvrımlı olarak çizilir. Uzun ve genelde sivri uçlu olan yapraklar kompozisyonlarda kimi zaman ana tema olarak seçilirken bazen de tamamlayıcı unsur olarak kullanılmıştır.

Hayvanlar genellikle diş, tırnak ve bedenleri pullarla kaplı şekilde çizilmiştir. Yılan kıvrımlarına benzer bedenli, balıksırtı gibi pullu, sakallı, favorili, tek boynuzlu ve sırtı kalın çizgiyle belirtilmiş ejder figürleri genelde birbiri içinden geçmiş yapraklarla sarılı ve hareket hâlinde tasvir edilmişlerdir (Görsel 3.206).

Görsel 3.206: Şah Kulu’ya ait saz yolu minyatür örneği (Cleveland Museum)

Görsel 3.207’ deki kompozisyonda ağzını açmış ve mücadele hâlinde yaprak üzerinde yürür şekilde verilmiş benekli bir ejder betimlemesi görülmektedir. Kompozisyonun altında ise saz yolu üslubunun en karakteristik motifi olan yaprak yer almaktadır. Yapraklar kompozisyonun altında uç kısımlarından dönüş yapmakta ve ejderin kıvrımlı vücudu ile aynı hareketliliğe ve canlılığa sahip olarak betimlenmektedir. Yaprağa ait orta damar ve ejderin ana çizgileri belirgin olarak verilmiştir. Yapraklar dilimli ve uçları sivridir.

Ejderin kuyruğuna doğru orta damardan dönüş yapılarak kompozisyondaki hareket artırılmıştır ve yine sağ altta yapraklar birbirlerinin üstüne gelmiş hâlde verilmiştir. Burada oluşturulan desen, karmaşık olmayıp dengeli bir küme şeklindedir. Desen, renksiz kâğıda is mürekkebiyle çizilmiştir (Görsel 3.207).

Görsel 3.207: Şah Kulu'ya ait saz yolu üslubunda minyatür örneği (MET)

3.2.2.1. Saz Yolu Sanatçısı Şah Kulu

Saz yolu üslubunu Osmanlı'ya getiren sanatçı **Şah Kulu**'dur. Resmî kayıtlarda Bağdatlı olduğu belirtilmektedir. Doğum yılı hakkında kayıt bulunmamakta, ölüm yılı ise 1511 olarak bilinmektedir. Resim ve nakış sanatı eğitimini Tebriz'de almış ve bu alanda yeteneğini geliştirerek eserleri ile tüm İslam dünyasının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Âşık Çelebi, "**Meşâirü'ş-şuarâ**" adlı kitabında Şah Kulu'nun II. Bayezid döneminde Tebriz'den Amasya'ya gidip Şehzade Ahmet'in sarayında kaldığını, şehzadenin ölümünden sonra Yavuz Sultan Selim zamanında İstanbul'a geldiğini sarayda nakkaşbaşı olduğunu ve vefat ettiği tarihe kadar bu görevine devam ettiğini kaydetmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın uzun süren saltanat yıllarında kitap sanatlarında yeni üslupların doğmasına paralel olarak saz yolu üslubu da en güzel örneklerini vermiştir. Osmanlı sanatında saz yolu tarzına "saz yazmak" da denilmiş, saray nakkaşhanesinde bu bezeme tarzını uygulayan ayrı bir sanatkâr grubu oluşmuştur.

BİLGİ KUTUSU

Şah Kulu'nun yetiştirdiği öğrenciler arasında öne çıkan ve kendisinden sonra saray nakkaşhanesinin nakkaşbaşı olan sanatkâr Kara Memi'dir. Müstakimzâde, XVIII. yüzyılın ünlü müzehhibi Ali Üsküdârî'nin saz yazdığını ve "sânî-i Şah Kulu" (Şah Kulu sanatına hâkim) diye anıldığını belirtir. Hüseyin Ayvansarâyî, Levnî'nin musavvirlikten önce saz yolu çalıştığını ve tezhiple saz işlediğini kaydeder. Bu bilgilerden, Osmanlı nakış geleneğinde yetişen sanatkârların saz yolu üslubunu öğrenmesi ve bu alanda eser vermesinin gelenek hâline geldiği anlaşılmaktadır.

5. UYGULAMA

Saz Yolu Üslubunda Kullanılan Hayvan Çizimi

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek saz yolu üslubunda kullanılan hayvan çizimi işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz, aydınger ve zemin kâğıdı
- Kurşun kalem
- Silgi, cetvel
- Sıvı hâlde çay veya kahve
- Kâse, palet
- Su kabı ve su
- Siyah mürekkep
- Kırmızı, siyah ve şeffaf akrilik boya
- Tirlin
- Sulandırılmış altın veya yaldız
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Tıpkı yapımda kullanılacak eser fotokopisi

Uygulama İçin Öneri

Çizimlerinizin düzgün olması için birden fazla çalışma yapmalısınız.

İşlem Basamakları

1. Çizim işleminde kullanacağınız malzemelerinizi çalışma masanıza yerleştiriniz.

2. Aydınger kâğıdını eser görselinin üzerine yerleştiriniz. Cetvelinizle eserin dış çerçeve çizgisinin üzerinden çiziniz (Görsel 3.208).

Görsel 3.208: Desenin çerçevesinin çizilmesi

3. Eser üzerinde bulunan tüm figür ve motiflerin dış hat çizgilerinin üzerinden giderek deseni aydınger kâğıdına kopya ediniz. Kopya etme işlemi sırasında detayları almayınız (Görsel 3.209).

Görsel 3.209: Figür ve motiflerin çizilmesi

4. Tüm deseni eksiksiz şekilde çiziniz ve hatalı kısımları silerek düzeltme işlemini yapınız (Görsel 3.210).

Görsel 3.210: Desenin tamamlanması

5. Aydınger kâğıdına çizdiğiniz deseni kâğıdın arka yüzünden tekrar çiziniz (Görsel 3.211).

Görsel 3.211: Deseni kâğıdın arka yüzüne geçirme

6. Zemin kâğıdınızı orijinal eserin çerçeve ölçülerinde çizerek hazırlayınız. Zemin renklendirme işleminde kullanacağınız soğutulmuş koyu çayı bir kâseye hazırlayınız (Görsel 3.212).

Görsel 3.212: Zemin boyama işleminde kullanılacak malzemeler

7. Hazırladığınız çayı geniş uçlu fırça yardımı ile çerçevenin içinde kalan bölüme aynı yönde sürünüz (Görsel 3.213).

Görsel 3.213: Zemin kâğıdının renklendirilmesi

8. Çizgi dışına taşırmadan zeminin tamamını çay ile boyayınız ve kurumaya bırakınız (Görsel 3.214).

Görsel 3.214: Zemini çay ile boyama

9. Çizdiğiniz deseni boyadığınız zemin kâğıdı üzerine yerleştiriniz ve kaymaları önlemek için kenarlardan tutturunuz (Görsel 3.215).

Görsel 3.215: Çizilen deseni zemin kâğıdı üzerine yerleştirme

10. Aydınger üzerindeki tüm çizgilerin üzerinden giderek desenin zemin kâğıdına geçmesini sağlayınız (Görsel 3.216).

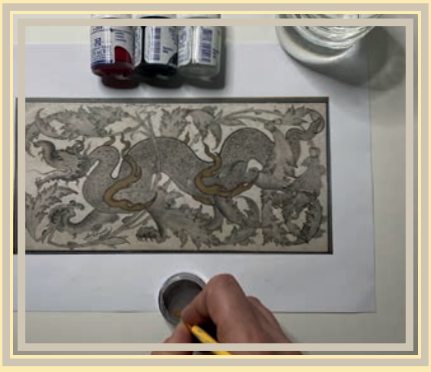
Görsel 3.216: Deseni zemin kâğıdına geçirme

11. Aydınger kâğıdını bir ucundan hafifçe kaldırınız ve deseni kontrol ediniz. Eksik kısımlar var ise tamamlayınız. Hatalı kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.217).

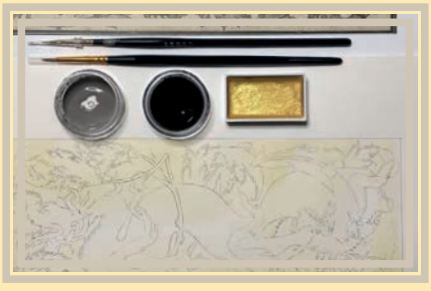
Görsel 3.217: Desenin kontrol edilmesi

12. Boya kabı veya paletinize bir miktar şeffaf boya alınız. Üzerine az miktarda siyah ve kırmızı boya ilave ediniz. Boya karıştırma fırçanız ile orijinalindeki rengi elde edinceye kadar az miktarlarda boya ilave ederek karıştırınız (Görsel 3.218).

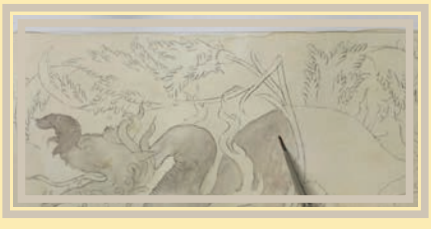
Görsel 3.218: Renk hazırlama

13. Karıştırdığınız boyayı, siyah boyayı, ezilmiş altın veya yaldızı ve "0000" ile "000" kalınlıktaki fırçalarınızı hazırlayınız (Görsel 3.219).

Görsel 3.219: Boyama işlemine hazırlık

14. "000" kalınlığındaki fırçanız ile figürün zemin rengi için hazırladığınız boyayı kafa bölümünden başlayarak tüm beden ve ayak bölümlerine sürünüz (Görsel 3.220).

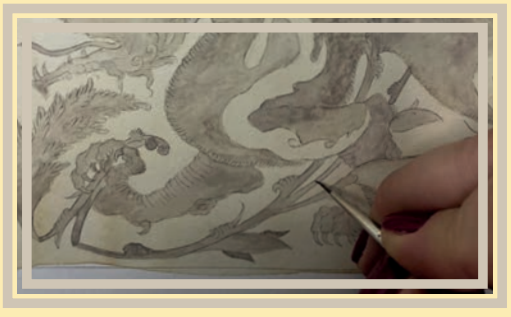
Görsel 3.220: Figürün zemin renginin sürülmesi

15. Hazırladığınız zemin rengi ile desende bulunan yaprak ve dalların zeminlerini boyayınız (Görsel 3.221).

Görsel 3.221: Yaprakların zemin renginin sürülmesi

16. Yaprakların zemininde kullandığınız boyanız ile desende bulunan tüm dalların zeminlerini boyayınız (Görsel 3.222).

Görsel 3.222: Dalların zemin renginin sürülmesi

17. "0000" kalınlığındaki fırçayı kullanarak figürün baş ve gövde çevresinde bulunan alevleri ezilmiş altın veya yaldız ile boyayınız (Görsel 3.223).

Görsel 3.223: Alevlerin boyanması

18. Zemin renginin içine siyah boya ekleyerek rengin koyulaşmasını sağlayınız. Orijinal görseli inceleyerek hazırladığınız koyu rengi figürün bazı bölümlerine sürünüz (Görsel 3.224).

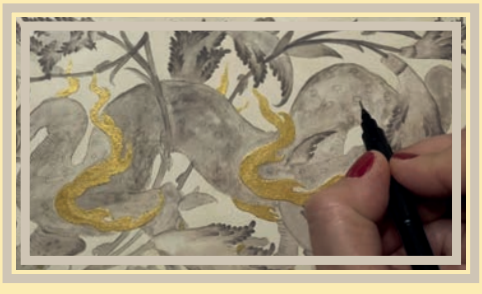
Görsel 3.224: Figüre ikinci kat boya sürülmesi

19. Aynı boyayı yaprakların uçlarında bulunan hareketli kısımlara sürünüz. İkinci kat boyayı sürerken sınır oluşturmayacak şekilde geçişler sağlayınız (Görsel 3.225).

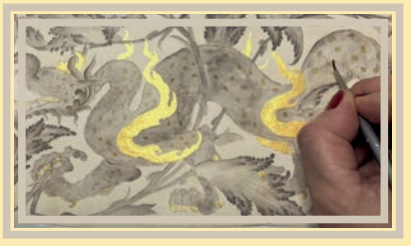
Görsel 3.225: Yapraklara ikinci kat boya sürülmesi

20. İnce uçlu kurşun kaleminizle figür üzerine pul veya leke şeklinde daireler çiziniz (Görsel 3.226).

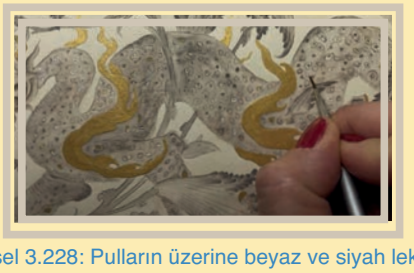
Görsel 3.226: Figür üzerine pul ve lekeler çizme

21. Çizdiğiniz dairelerin içini yaldız ile boyayınız (Görsel 3.227).

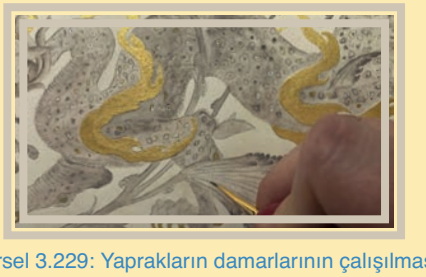
Görsel 3.227: Figür üzerindeki pulların boyanması

22. Yaldız sürdüğünüz pullardan bazılarının üzerine beyaz sürünüz ve siyah mürekkep ile ortasına nokta yerleştiriniz (Görsel 3.228).

Görsel 3.228: Pulların üzerine beyaz ve siyah lekeler yerleştirme

23. Yapraklar üzerinde bulunan damarları kontur fırçasına siyah mürekkep alarak belirginleştiriniz (Görsel 3.229). Yaprakların çevresine kontur çekiniz (Görsel 3.230).

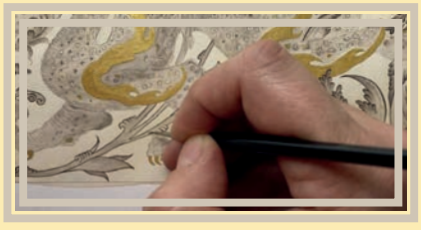

Görsel 3.229: Yaprakların damarlarının çalışılması

Görsel 3.230: Yaprak çevresine fırça ile kontur çekme

24. Desende bulunan tüm yaprak sapları ve dalların çevresine fırça ile kontur çekiniz (Görsel 3.231). Bu işlem sırasında yavaş hareket ediniz ve tirlin ucunda kirlilik olmamasına dikkat ediniz.

Görsel 3.231: Dalların çevresine kontur çekme

25. Orijinal görseli inceleyerek figürün burun, çene, diş, dil ve göz detaylarını kontur fırçanızla çalışınız (Görsel 3.232).

Görsel 3.232: Figürün kafa detaylarının çalışılması

26. Hayvan figüründe bedenin üst kısmına kalın bir kontur çekiniz, bedenin alt kısmına ise kıvrım yapıyı vermek için ince kontur fırçası ile detayları çalışınız (Görsel 3.233). Siyah mürekkep ile alevlerin çevresine kontur çekiniz (Görsel 3.234).

Görsel 3.233: Bedenin alt kısmının çalışılması

Görsel 3.234: Alevlerin çevresine kontur çekme

27. Fırçanıza siyah mürekkep alınız ve tirlinin ucuna yerleştiriniz (Görsel 3.235).

Görsel 3.235: Tirlin hazırlama

28. Cetvelinizi, desenin çevresine kurşun kalem ile çizdiğiniz kenar çizgisi üzerine yerleştiriniz. Tirlin ile tüm desen çevresine cetvel çekme işlemini yapınız (Görsel 3.236). Yoğun şekilde boyadığınız eserinizi kuruttuktan sonra ağırlık altında bekletiniz.

Görsel 3.236: Desen çevresine cetvel çekme işlemi

29. Saz yolu tekniğini kullanarak hazırladığınız çalışmanızı kuruması için güneş almayan düz bir yerde bekletiniz (Görsel 3.237).

Görsel 3.237:Esra Çakıroğulları'na ait saz yolu tıpkı yapım (Şah Kulu)

SAZ YOLU ÜSLUBUNDA KULLANILAN HAYVAN ÇİZİMİ UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Görseli aydınger kâğıdına kopya etti.				
2.	Desenin düzeltmesini yaptı.				
3.	Deseni kâğıdın arka yüzüne geçirdi.				
4.	Zemin kâğıdını doğal boya ile renklendirerek hazırladı.				
5.	Deseni zemin kâğıdına çizdi.				
6.	Orijinal görselde kullanılan zemin renklerini hazırladı.				
7.	Uygun fırça ile hayvan figüründen başlayarak zemin renklerini sürdü.				
8.	Bitki, çiçek ve bulutların zemin renklerini sürdü.				
9.	Uygun bulduğu bölümlere altın veya yaldız sürdü.				
10.	Uygun kalınlıkta fırça ile ikinci kat renkleri (detay çalışmalarını) sürdü.				
11.	Desende yer alan figür ve motiflerin konturlarını çekti.				
12.	Hazırladığı desenin çevresine tirlin ile cetvel çekti.				
13.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 13 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 13X4= 52'dir. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Verilen saz yolu üslubu çalışmanızı minyatür kuralları ile 5. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre yapınız (Görsel 3.238).

Görsel 3.238: Fahri El Bursevi'ye ait saz yolu [Nationale France (Nösyönel Frans)]

3.2.3. Özgün Hayvan Resimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Sadeleştirme, figürün ana görünümünü bozmadan detayları azaltarak çizme işlemidir. Çizim sırasında tek çizgi kullanılması esastır. Ancak minyatür sanatı çizimlerinde nüanslı çizim tekniği kullanılmalıdır. Çizilecek hayvanın genel görünümü hangi geometrik şekle uygunsa hayvanın gövde, kafa ve diğer uzuvları için o geometrik yapılardan faydalanılmalıdır. Geometrik şekiller yerleştirildikten sonra bu şekillerin içine önce gövdenin ve sırasıyla diğer uzuvların kanaviçe çizimleri yapılır. Kanaviçe çizimleri hayvanın dış görünüşüne ait özelliklere uygun olarak yapılmalıdır. Çizilen kanaviçelerin üzerinden asıl çizimler yapılarak figür temiz kâğıda aktarılır. Aktarma sırasında yardımcı çizgiler dikkate alınmaz.

6. UYGULAMA

Özgün Hayvan Resimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek özgün hayvan resimlerini minyatür sanatı kuralları ile sadeleştirme işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz kâğıdı
- Kurşun kalem
- Silgi
- Cetvel
- Aydınger kâğıdı
- Hayvan görseli
- Pergel

Uygulama İçin Öneriler

1. Çalışma için verilen süreyi iyi kullanınız.
2. Verilen işlem basamakları sırasını takip ediniz.
3. Çalışma yapmaya başlamadan önce çalışma alanınızın temiz olduğundan emin olunuz.
4. Çalışmanın aksamasını önlemek için eksik malzeme ile derse gelmeyiniz.

İşlem Basamakları

1. Sadeleştirme uygulamasında kullanacağınız hayvan görselini seçiniz. Seçim yaparken görselin renkli ve net olmasına özen gösteriniz. Çizim işleminde kullanacağınız malzemelerinizi çalışma masanıza hazırlayınız.
2. Hayvan görselini figürün hemen dışından cetvel ile bir çerçeve içine alınız. Çerçeveyi eşit ölçülerde karelere bölünüz (Görsel 3.239).

Görsel 3.239: At görselini eşit parçalara bölme

3. Görsel 3.240'ta 1, 2, 3 ve 4 numara ile gösterilen daireleri figürün basen, göğüs, kafatası ve ağız kısmına yerleştiriniz. Daireleri figürün bedeninin dışına çıkarmayınız.

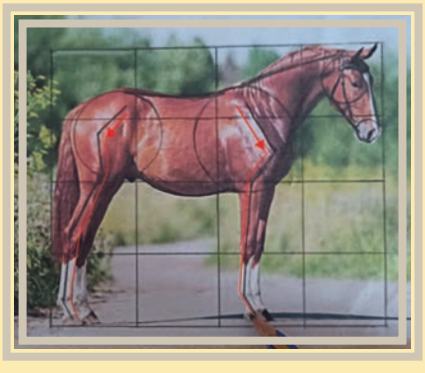
Görsel 3.240: Figürün bedenine dairelerin yerleştirilmesi

4. Kafatasını içine alan dairenin üstüne teğet olacak şekilde atın sırt ve bel kısmına 1 numaralı daireye kadar çizgi çekiniz. Karın bölgesinin alt kısmına 1 ve 2 numaralı daireleri birleştiren bir çizgi çekiniz. Burun kısmına 3 ve 4 numaralı daireleri birleştiren bir çizgi yerleştiriniz. Aynı dairelerden başlayan atın çene kısmının altına bir çizgi çiziniz (Görsel 3.241).

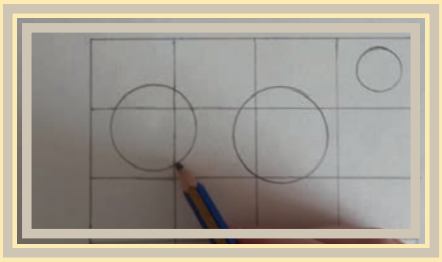
Görsel 3.241: Figürün beden dış hat çizgilerini belirleme

5. Atın göğüs kısmını belirleyen dairenin üst kısmından başlayan ve ön bacağın ortasından ayağa inen bir çizgi yerleştiriniz. Basen kısmına yerleştirdiğiniz dairenin üst kısmından başlayan ve arka bacağın ortasından ayağa inen bir çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.242).

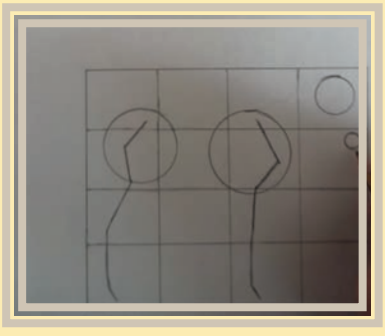
Görsel 3.242: Figürün bacak çizgilerini belirleme

6. Çalışma kâğıdınıza, cetvel yardımı ile görsel üzerine hazırladığınız çerçeve ile aynı ölçülerde bir çerçeve çiziniz ve çerçevenin içini aynı ölçülerde bölünüz. Görsel üzerine çizdiğiniz kafa, göğüs ve basen dairelerini aynı ölçülerle karelerin içine yerleştiriniz (Görsel 3.243).

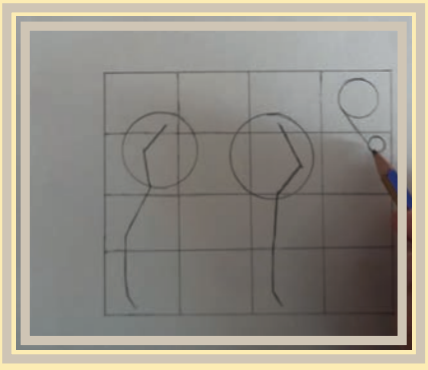
Görsel 3.243: Çalışma alanı oluşturma

7. Görsel üzerinde bacaklar için yerleştirdiğiniz çizgileri aynı yerlere denk gelecek şekilde çiziniz. Ağız için çizdiğiniz küçük daireyi ölçüsü aynı olacak şekilde yerleştiriniz (Görsel 3.244).

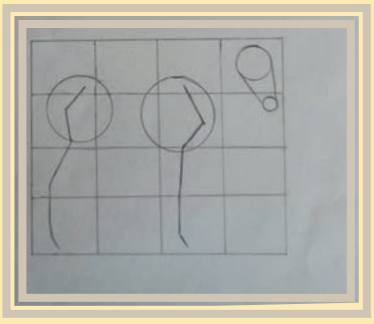
Görsel 3.244: Bacak çizgisi ve ağız dairesini yerleştirme

8. Kafa dairesinin göğüs tarafından başlayan ve ağız dairesinin çevresinden geçerek tekrar kafa dairesinin dış kısmında biten bir çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.245).

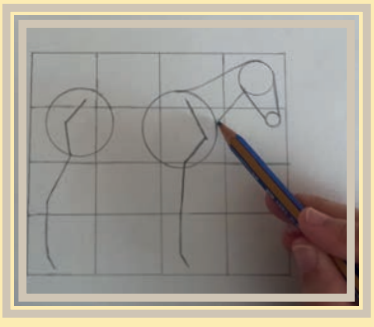
Görsel 3.245: Figürün baş kısmını oluşturma

9. Kafa dairesinin dış kısmından başlayan ve ağız dairesi ile birleşen bir çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.246).

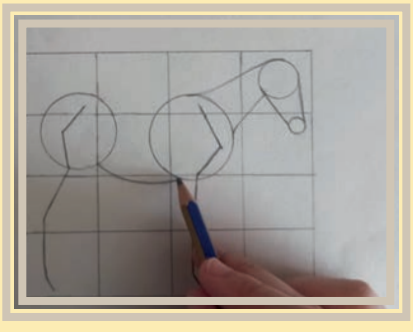
Görsel 3.246: Kafa ve ağız dairelerini çizgi ile birleştirme

10. Kafa dairesinin üst kısmından başlayan ve göğüs dairesinin üst kısmında biten boyun çizgisini yerleştiriniz. Kafa dairesinin solundan başlayıp göğüs dairesinde biten boynun alt çizgisini yerleştiriniz (Görsel 3.247).

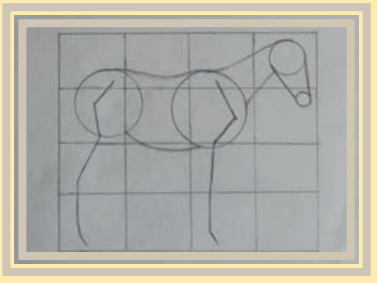
Görsel 3.247: Boyun çizgilerini yerleştirme

11. Basen dairesinden göğüs dairesine uzanan karın bölgesinin çizgisini yerleştiriniz (Görsel 3.248).

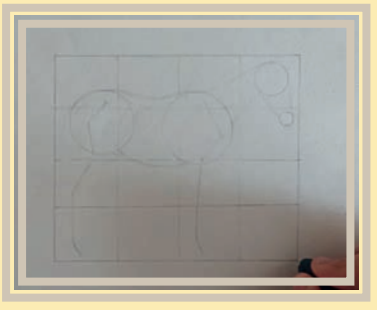
Görsel 3.248: Karın çizgisini çekme

12. Basen çizgisinin üzerinden başlayarak orta noktada içeri kavis yaparak göğüs dairesinin üst kısmında biten sırt çizgisini çiziniz (Görsel 3.249).

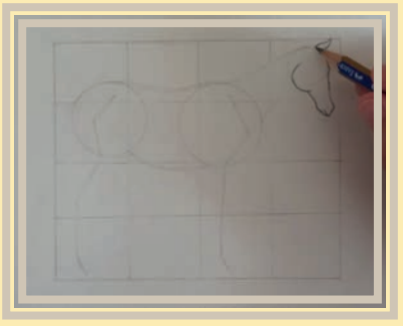
Görsel 3.249: Figürün sırt çizgisini yerleştirme

13. Çalışma alanına çizdiğiniz kareleme çizgilerini ve üzerine çizdiğiniz figüre ait tüm çizgileri yumuşak bir silgi yardımı ile izleri kalacak şekilde siliniz (Görsel 3.250).

Görsel 3.250: Tüm çizgilerin silinmesi

14. Sildiğiniz çizgilerin üzerinden doğalına yakın çizgiler ile kafadan başlayarak ağız ve kulak gibi detayları eklediğiniz çizimi yapınız (Görsel 3.251). Çizim sırasında orijinal görseli inceleyiniz.

Görsel 3.251: Figürün asıl çiziminin yapılması

15. Tek çizgi ile belirlediğiniz bacakları çizgi izini ortaya alarak çift çizgi ile çiziniz (Görsel 3.252).

Görsel 3.252: Figürün bacaklarının çizilmesi

16. Kafa dairesi içinde gözün yerini belirleyiniz ve gözü orijinaline yakın şekilde çiziniz (Görsel 3.253).

Görsel 3.253: Figürün gözünün çizilmesi

17. Kurşun kaleminizle atın alın ve boyun kısmında bulunan yelesini tarama tekniği ile çiziniz (Görsel 3.254, 255).

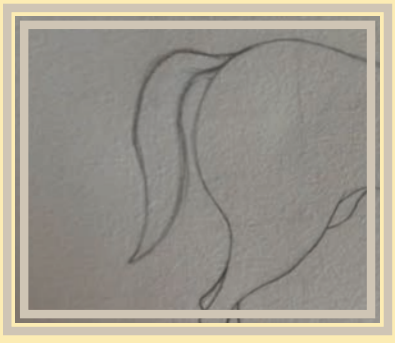

Görsel 3.254: Alın kısmında bulunan yelenin çizimi

Görsel 3.255: Boyun kısmında bulunan yelenin çizimi

18. Orijinal görseli inceleyiniz ve atın kuyruğunun dış hat çizimini yapınız (Görsel 3.256).

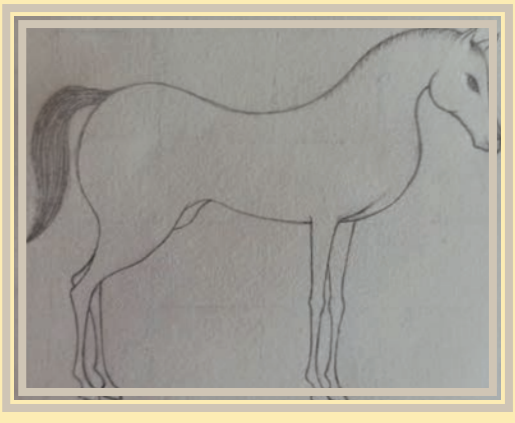
Görsel 3.256: Atın kuyruğunun dış hat çizimi

19. Dış hattını çizdiğiniz kuyruğun içine, kurşun kaleminizle tarama tekniğini kullanarak kıl çiziniz (Görsel 3.257). Kılların yönünü orijinal görseli inceleyerek tespit ediniz.

Görsel 3.257: Kuyruk kıllarının çizimi

20. Hatalı çizilen kısımları silerek düzeltiniz (Görsel 3.258).

Görsel 3.258: Rümeysa Kayaköy'e ait (minyatür kuralları ile) sadeleştirilerek çizilmiş at figürü

ÖZGÜN HAYVAN RESİMLERİNİ MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA SADELEŞTİRME UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Verilen at görselini eşit olarak böldü.				
2.	Görsel üzerinde kafa, ağız, göğüs ve beden kısımlarını daire içine alarak belirledi.				
3.	Bacakların yerini tek çizgi ile belirledi.				
4.	Atın karın, sırt ve boyun çizgilerini belirginleştirdi.				
5.	Eskiz kâğıdına çalışma alanı oluşturdu.				
6.	Orijinal görsel üzerine çizdiği yardımcı daireleri ve çizgileri çizim alanına yerleştirdi.				
7.	Tüm yardımcı çizgileri sildi.				
8.	Çizgi izleri üzerinden kafa, karın, boyun çizimlerini düzgün ve estetik şekilde yaptı.				
9.	Atın bacaklarının ve kuyruğun çizimini yaptı.				
10.	Tarama tekniğini kullanarak yelelerin çizimini yaptı.				
11.	Hatalı kısımların düzeltme işlemini yaptı.				
12.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 12 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 12X4= 48'dir. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

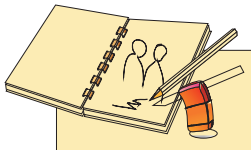
Görsel 3.259: Arap atı

Verilen at görselini, minyatür sanatı kuralları ile 6. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre sadeleştiriniz (Görsel 3.259).

3.2.4. Özgün Hayvan Figürü Çizimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Boyama

Geleneksel minyatür sanatı eserlerinde renk tonlarına fazla önem verilmemiş; renkler gölgelendirilmeden ve karıştırılmadan kullanılmıştır. Bir figürün boyanmasında boyama tekniklerinden biri veya birkaçı kullanılabilmektedir. Kuş veya diğer tüylü hayvanlar çok ince bir fırça ile tarama tekniği kullanılarak boyanmıştır. Desen çizimi sırasında alınmayan detaylar fırça ve boya ile gösterilmektedir. Hayvanlar genellikle doğal renkleri ile renklendirilmektedir. Boyama işlemine büyük zeminlerden başlanmakta ve yüzeyin durumuna göre fırça seçimi yapılmaktadır. Zemin rengi sürüldükten sonra figüre ait detaylar zemin renginden daha koyu ton boya ve ince bir fırça ile işlenmektedir.

Türk minyatür sanatının en belirgin özelliklerinden biri olan kontur için kullanılan boyaların en koyu tonu hazırlanır. Boyama işlemi bitirilen hayvan figürünün dış hattına kontur çekilir ve figür daha etkili hâle getirilir.

7. UYGULAMA

Özgün Hayvan Figürü Çizimlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Boyama

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek özgün hayvan figürü çizimini minyatür sanatı kuralları ile boyamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Zemin kâğıdı
- Çizilmiş desen
- Akrilik boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Su kabı
- Su
- Palet
- Temiz kağıt
- Peçete

Uygulama İçin Öneriler

1. Boyama işlemine geçmeden önce, renk açısından farklı at görselleri inceleyiniz.
2. Boyalarınızı gerekenden fazla hazırlamayınız.
3. Artan boyalarınızı ağzı kapalı cam kavanozda muhafaza ediniz.
4. Kuruyan boyalarınızı su ile ıslatarak tekrar kullanabilirsiniz.

İşlem Basamakları

1. Boyama işleminde kullanacağınız malzemelerinizi çalışma masanıza hazırlayınız.
2. Hazırladığınız hayvan figürü çizimini detayları olmadan, dış hat çizgileri üzerinden giderek zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 3.260).

Görsel 3.260: Boyama işleminde kullanılacak malzemeler

2. At figürünün orijinal görseldeki zemin rengini hazırlayınız. Orta kalınlıkta bir fırça ile kafa kısmının zeminini atın burun kısmından başlayarak boyayınız (Görsel 3.261).

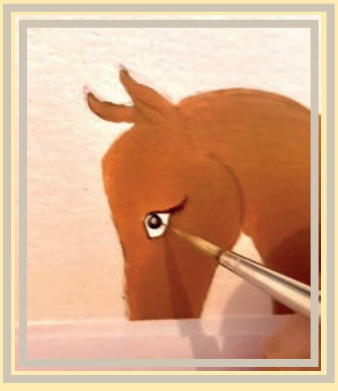
Görsel 3.261: Atın kafa kısmının zemin renginin sürülmesi

3. Figürün göz dairesi ve tırnak bölümleri hariç tüm bedenini zemin için hazırladığınız boya ile boyayınız (Görsel 3.262).

Görsel 3.262: Beden zemin renginin sürülmesi

4. Paletinize koyu kahverengi ve siyah boya hazırlayınız. İnce bir fırça ile göz çevresi ve göz bebeğini boyayınız (Görsel 3.263).

Görsel 3.263: Göz detaylarının boyanması

5. Koyu kahverengi boyanız ile burun çizgilerini çiziniz (Görsel 3.264). Koyu kahverengi boyanızı çok az su ile inceltiniz ve göz altında bulunan koyu lekeleri boyayınız.

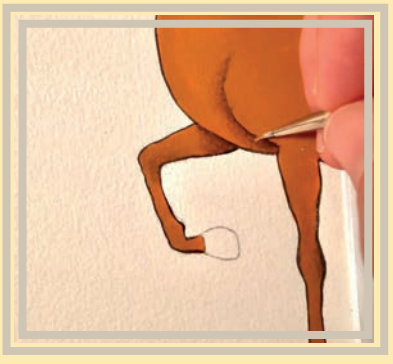
Görsel 3.264: Burun çizgilerini çalışma

6. Koyu kahverengi ile boyun kısmında bulunan lekeleri ve çene altı konturunu çiziniz (Görsel 3.265).

Görsel 3.265: Çene altı ve boyun lekelerinin çalışılması

7. Koyu kahverengi boyanız ile bacak, göğüs ve bedenin dış hatlarına kontur çekiniz (Görsel 3.266).

Görsel 3.266: Figürün dış hattına kontur çekme

8. Siyah boyanız ile atın tırnaklarını boyayınız (Görsel 3.267).

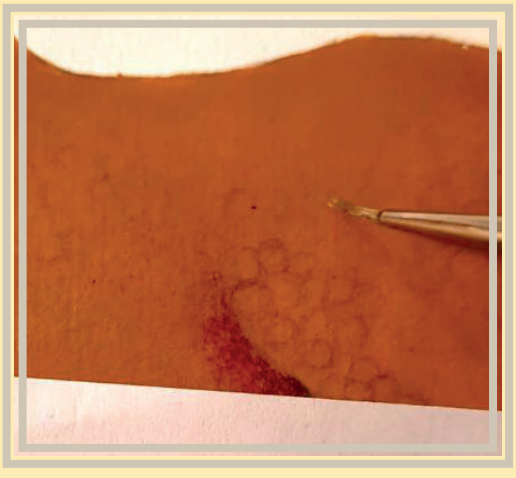
Görsel 3.267: Atın tırnaklarının boyanması

9. Orta ve koyu ton kahverengi boya hazırlayınız ve ince fırçanız (kontur fırçası) ile atın yelelerini tarama tekniğini kullanarak çalışınız. Yeleleri çalışırken her iki ton boyayı ayrı fırçalar ile ve yan yana gelecek şekilde sürünüz (Görsel 3.268).

Görsel 3.268: Atın yelelerinin çalışılması

10. Zemini boyarken kullandığınız boyanın içine çok az miktarda su ilave ediniz. Temiz fırça ile zemin üzerinde küçük ve yan yana gelecek dokunuşlarla doku çalışması yapınız. (Görsel 3.269).

Görsel 3.269: Doku çalışması

11. Orta ve koyu ton kahverengi boyanız ile atın kuyruğunun üst kısmını tarama tekniği ile çalışınız. Çalışma sırasında süreceğiniz her ton boya için en ince uçlu fırçayı kullanınız. Tarama tekniğini uygularken çizgilerinizin çok uzun olmamasına dikkat ediniz (Görsel 3.270).

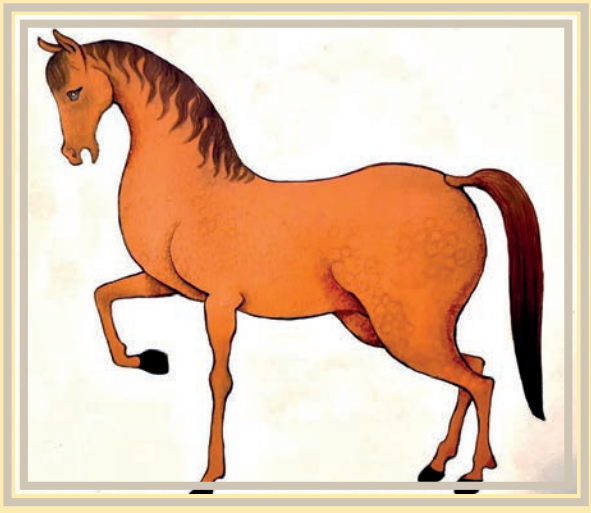
Görsel 3.270: Kuyruk boyama işlemi

12. Kuyruğun uç kısımlarında koyu ton kahverengi ve siyah boya kullanınız. Tarama tekniği ile kuyruğun boyamasını tamamlayınız. Siyah mürekkebinizle figürün tüm çevresine kontur çekiniz (Görsel 3.271).

Görsel 3.271: Kuyruğun tamamlanması

13. Çalışmanızı gölge, havadar ve düz bir zeminde kurumaya bırakınız (Görsel 3.272).

Görsel 3.272: Sema Sezgin'e ait (minyatür kuralları ile boyanmış) at figürü

ÖZGÜN HAYVAN FİGÜRÜ ÇİZİMLERİNİ MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA BOYAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Hazırladığı at figürünü zemin kâğıdına aktardı.				
2.	Gerekli renkleri üç ton hâliyle hazırladı.				
3.	En açık ton boya ile figürün zemin rengini sürdü.				
4.	Göz ve dudak detaylarını çizdi.				
5.	Alın kısmında bulunan beyaz detayı işledi.				
6.	Atın tırnak detaylarını boyadı.				
7.	Tarama tekniğini kullanarak yeleleri boyadı.				
8.	Figürün tüm bedenine kontur çekti.				
9.	Tarama tekniği ile kuyruğu boyadı.				
10.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 10 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 10X4= 40'tır. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

6. uygulama sonunda "Kendin Yap" uygulaması ile çizmiş olduğunuz at figürünü, minyatür sanatı kuralları ile 7. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre boyayınız.

3.3. İNSAN FİGÜRLERİYLE ÖZGÜN KOMPOZİSYON TASARIMI

Osmanlı Dönemi minyatürlerinde Osmanlı sarayının ekonomik gücü, halkın yaşantısı, sultanların faaliyetleri ve adaleti, avlanma sahneleri gibi konular işlenmiştir. Bu konular tamamen gözleme dayanılarak çizilmiştir. Minyatürlerde figürler ve çevre arasında bir uyum ve ölçü göze çarpmaktadır.

Geleneksel Türk minyatür sanatında sayfa dik olarak kullanılmış ve konunun asıl teması genellikle sayfanın merkezine yerleştirilmiştir. Merkezin çevresinde sahneyi tamamlayıcı diğer figür ve unsurlara yer verilmiştir. Minyatürlerde her figürün belirli bir yeri vardır, figürlerin hiçbiri başka bir figürün önüne geçmemekte ve bir diğerinin görünmesine engel olmamaktadır. Kalabalık sahne yapısına sahip minyatürlerde figürler üst üste yığılarak yerleştirilmiştir. Derinlik, anatomik özellikler, ışık ve gölge yoktur. Uzaktaki ve yakındaki figürler aynı büyüklüktedir. Konuda anlatılan kişilerin çizimleri kompozisyonun ortasına alınmış ve kişiler, önemlerine göre diğer figürlerden daha büyük çizilmiştir. Figürlerin önde olanları en altta, arkada olanları ise üstte gösterilir ancak hepsinin boyları aynıdır. Canlı ya da cansız figürler ve unsurlar en küçük detayına kadar çizilmiştir. Dönemin minyatürlerinde zemin genellikle sarı, eflatun, açık mavi ve açık pembe gibi soluk tonlardadır.

BİLGİ KUTUSU

Geleneksel minyatür sanatında insan figürlerine giydirilen elbiselerin renk ve biçimlerinde de gerçeklik ön plandadır. Elbiselerde kullanılan kırmızı, mavi, lacivert ve turuncu renkler figürlere canlı bir görünüm kazandırmaktadır. Sarı, eflatun ve yeşil, giysilerde sıkça kullanılan diğer renklerdir. Kıyafetlerin bazılarında düz bazılarında ise desenli boyama yapıldığı görülmektedir. Elbiseler genellikle iki katlıdır ve belde kuşak vardır. Figürlerin başlarında mutlaka miğfer, sarık ve külah şeklinde başlıklar bulunur. Konu kahramanı olan asıl figürün başında diğer figürlerin başlığından farklı bir başlık olduğu dikkat çekmektedir.

3.3.1. İnsan Figürlerinde Kullanılan El, Ayak ve Yüz Ayrıntıları Çizimi

Geleneksel minyatürlerde eller, figürde çizilen kişinin bazı özelliklerini ortaya koymaktadır. Zarif, güçlü, zayıf ve kilolu gibi özellikler ellerin çiziminde ifade edilmektedir. Genel olarak eller şaşkınlık, itiraz ve onay gibi bazı duygu durumlarını da ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Osmanlı Dönemi eserleri incelendiğinde sanatçıların elleri mendil veya çiçek tutarken çizmiş olduğu görülmektedir.

Geleneksel minyatür sanatı yüz çiziminde ise çok büyük farklar olmadığı, figürlerin hemen hemen aynı özelliklerde çizildiği görülmektedir. Erkek yüzü oval, kadın yüzü ise yuvarlak; kadın yüzü aynı boyuttaki erkek yüzünden daha küçük çizilmiştir. Kaşlar yay şeklindedir. Her iki kaşta da ortaya yakın kısımlar daha kalındır. Gözler arasında bir göz uzunluğu kadar boşluk, göz ile kaş arasında da mesafe bırakılmaktadır. Kaş ile gözün üst çizgisi arasında göz kapağı çizgisi vardır. Gözün alt çizgisi düz, üst çizgisi kavisli çizilmektedir. Göz bebeği, çizim sırasında sadece dış hat çizgisi ile ifade edilmektedir. Burun, kaşların başlangıç noktasından başlanarak çizilmektedir. Erkek ve kadın burun çizimlerinde orantı olarak değişiklikler bulunmaktadır. Erkeklerin dudakları yayvan ve ince, kadınların dudakları ise erkek dudaklarına oranla daha dolgun çizilmektedir. Dudak genişliği göz bebekleri ile hizalanarak çizilmektedir. Figürlerin kulakları, göz ile burun hizalanarak ikisinin ortasına yerleştirilmektedir. Kulak boyu, eninin iki katı ölçüsünde çizilmektedir. Figürlerde ayaklar kadınlarda ince ve zarif, erkeklerde ise kadın ayaklarına oranla daha dolgun ve büyük olarak çizilmektedir.

8. UYGULAMA

İnsan Figürlerinde Kullanılan El, Ayak ve Yüz Ayrıntıları Çizimi

Süre: 12 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek insan figürlerinde kullanılan el, ayak ve yüz ayrıntılarını çizmeniz beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz kâğıdı
- Kurşun kalem
- Silgi, cetvel
- Aydınger kâğıdı

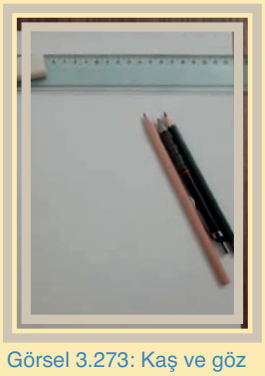
Uygulama İçin Öneriler

1. Çizimlerinizin düzgün olması için birden fazla çalışma yapmalısınız.
2. Uygulamaya başlamadan önce ve uygulamayı bitirdiğinizde çalışma alanınızı temizleyiniz.

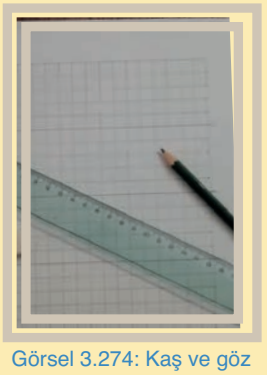
İşlem Basamakları

A) Kaş ve Göz Çizimi

1. Çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz (Görsel 3.273). Kaş ve göz çizimi için eskiz kâğıdınızda oluşturacağınız çalışma alanına cetvel yardımı ile 16x20 cm'lik bir çerçeve çiziniz. Çerçevenin içini kısa kenarı 1 cm'lik 16 kareye, uzun kenarı 1 cm'lik 20 kareye bölünüz (Görsel 3.274). Her beş karenin bitiş çizgisini diğer çizgilerden daha koyu çizerek belirginleştiriniz.

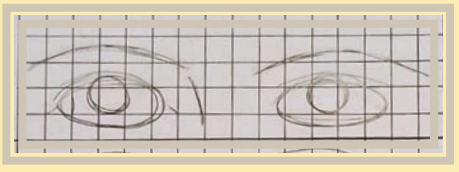

Görsel 3.273: Kaş ve göz çizimi için gerekli malzemeler

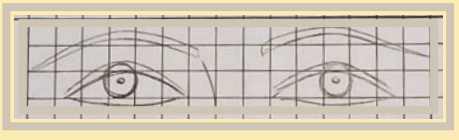
Görsel 3.274: Kaş ve göz çizimi için çalışma alanı oluşturma

2. Kaş ve gözün boyutlarını belirleyiniz. Kurşun kaleminizle ilk beş sıra karenin içine tam karşıya bakacak şekilde kaş ve gözlerin dış hatlarını tek çizgi hâlinde çiziniz. Göz kapaklarının yerlerini belirleyiniz (Görsel 3.275). Bu işlem sırasında kesik çizgiler kullanabilirsiniz.

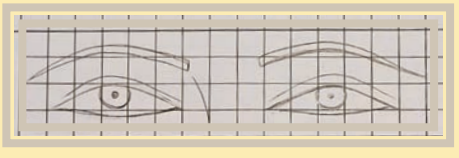
Görsel 3.275: Kaş ve gözlerin boyut ve duruş pozisyonunu belirleme

3. Çalışma alanınızın ikinci bölümüne kaş için belirlediğiniz ilk çizgiyi yerleştiriniz, arada boşluk bırakarak alt kısmına ikinci kaş çizgisini yapınız. Göz yuvarlaklarını tek çizgi hâlinde yerleştiriniz ve göz bebeklerinin yerlerini belirleyiniz. Göz kapaklarının çizimini yapınız (Görsel 3.276).

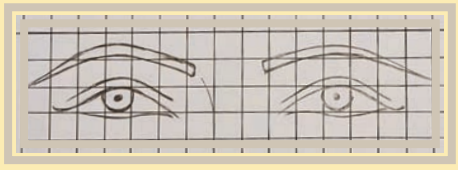
Görsel 3.276: Kaş kalınlığı, göz bebekleri ve göz kapaklarının çizimi

4. Üçüncü bölüme kaşları yerleştiriniz. Göz yuvarlaklarını üst bölümde göz kapağının altında kalacak şekilde çiziniz. Göz kapaklarını yerleştiriniz (Görsel 3.277).

Görsel 3.277: Kaş ve göz çizimlerini netleştirme

5. Çalışma alanınızdaki son bölümde kaş ve gözlerin çizimlerini estetik hâle getiriniz. Göz kapaklarını ve kaşları kavisli şekilde çiziniz (Görsel 3.278).

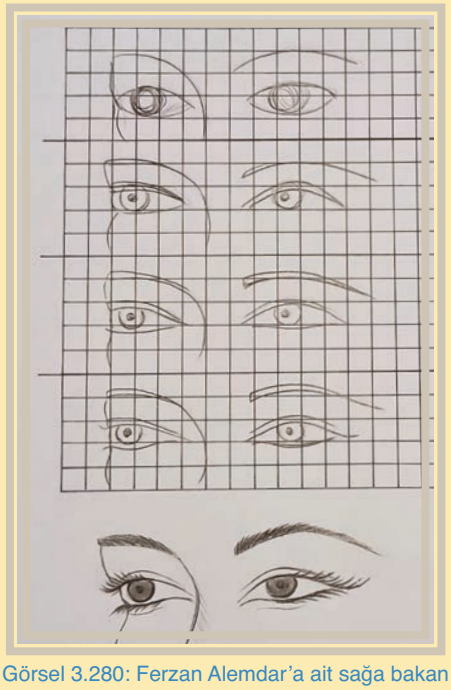
Görsel 3.278: Kaş ve göz çizimlerini estetik hâle getirme

6. Karelediğiniz kâğıda yaptığınız çizimi boş alanda tekrar ediniz. Çizimlerinizde nüanslı çizim tekniğini kullanınız. Kaş ve kirpik çizimlerinde kalem ile tarama tekniğini kullanınız (Görsel 3.279).

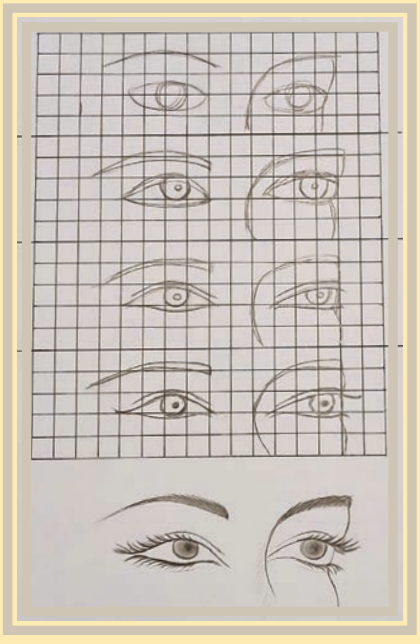
Görsel 3.279: Resim tekniği ile çizilmiş kaş ve göz çizimlerini minyatür tekniğine çevirme

7. Görsellerde verilen sıra ile sağa bakış göz çizimlerini yapınız (Görsel 3.280).

Görsel 3.280: Ferzan Alemdar'a ait sağa bakan duruş pozisyonu çalışması

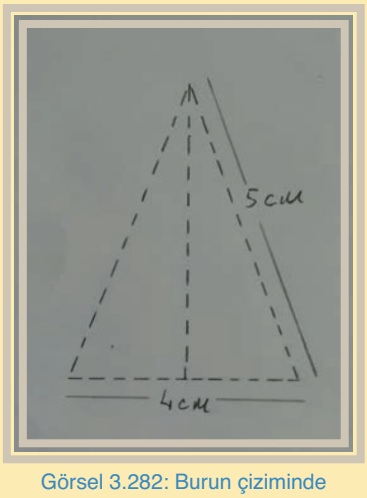
8. Görsellerde verilen sıra ile sola bakış göz çizimlerini yapınız (Görsel 3.281).

Görsel 3.281: Ferzan Alemdar'a ait sola bakan duruş pozisyonu çalışması

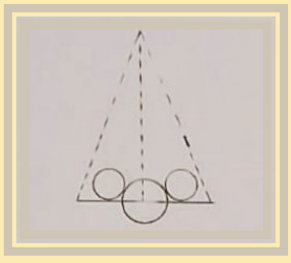
B) Burun Çizimi

1. Çalışma kâğıdınıza alt alta gelecek şekilde aralarında boşluk bırakarak dört adet ikizkenar üçgen çiziniz. Üçgenlerin taban ölçüsünü ikiye bölecek şekilde orta çizgisi (açıortay) yerleştiriniz (Görsel 3.282). Çizim işlemini kesik çizgilerle yapınız.

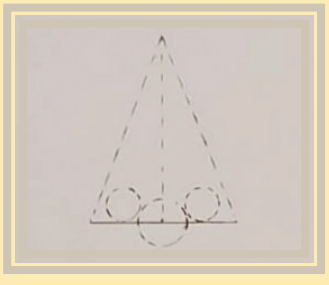
Görsel 3.282: Burun çiziminde kullanılacak çizim alanı oluşturma

2. Hazırladığınız üçgenin orta çizgisini ve tabanını ortalayacak şekilde bir daire yerleştiriniz. Tabana ve yerleştirdiğiniz daireye teğet olacak şekilde sağ ve sol yanlara daireler yerleştiriniz (Görsel 3.283).

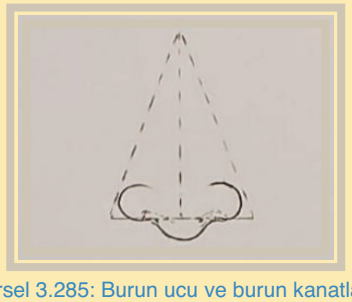
Görsel 3.283: Burun ucu ve kanatları için dairelerin yerleştirilmesi

3. İkinci üçgenin içine aynı büyüklükte ve aynı yerlere kesik çizgilerle daireleri yerleştiriniz (Görsel 3.284).

Görsel 3.284: Çizilen daireleri kesik çizgiye çevirme

4. Üçüncü çalışma alanında küçük daireler ile ortadaki dairenin alt bölümünü tek çizgi ile birleştiriniz (Görsel 3.285).

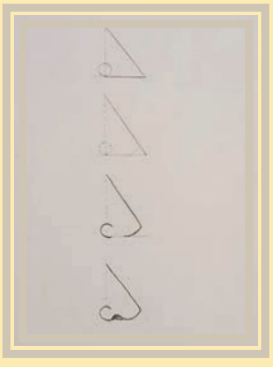
Görsel 3.285: Burun ucu ve burun kanatları çizgisini oluşturma

5. Dördüncü çalışma alanında burun deliklerini ve kanal (burun sırtı) çizgilerini yapınız. Çizimlerinizde nüanslı çizim tekniğini kullanınız (Görsel 3.286).

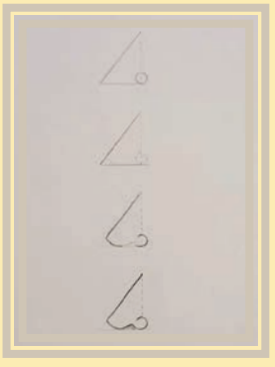

Görsel 3.286: Burun kanal çizgisi ve burun deliklerinin çizimi

6. Sağ profil ve sol profil burun çizimlerini görsellerde verilen sıra ile yapınız (Görsel 3.287, 288).

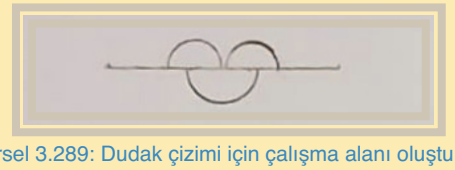
Görsel 3.287: Sağ profil burun çizim çalışması

Görsel 3.288: Sol profil burun çizim çalışması

C) Dudak Çizimi

1. Çalışma kâğıdınıza alt alta belirli aralıklar ile 6 cm uzunluğunda düz çizgiler çiziniz. İlk çizginin merkezine işaret koyunuz. İşaret noktasının sağ ve sol tarafına 1,5 cm mesafe bırakarak işaretler yerleştiriniz. Merkezden başlayan ve açıktaki her iki noktaya ulaşan yan yana iki yarım daire çiziniz. Yarım dairelerin dış noktalarından 0,5 cm içeriye işaretler yerleştiriniz. Ana çizginin alt kısmında yerleştirdiğiniz işaretleri birleştirecek olan yarım daireyi çiziniz (Görsel 3.289).

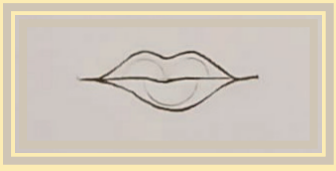
Görsel 3.289: Dudak çizimi için çalışma alanı oluşturma

2. Çalışma kâğıdınıza çizdiğiniz ikinci çizginin üzerine iki küçük yarım daireyi, altına bir büyük yarım daireyi kesik çizgilerle yerleştiriniz. Yarım daireleri ortada bırakacak şekilde dudağın dış hat çizgilerini çiziniz (Görsel 3.290).

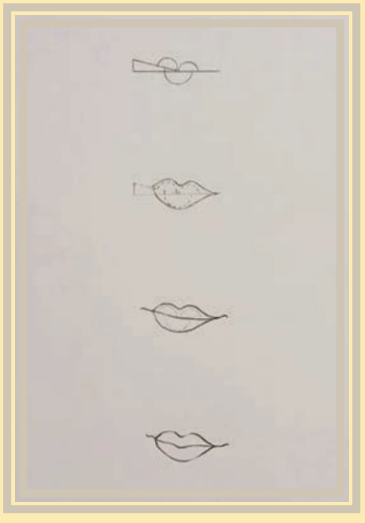
Görsel 3.290: Dudağın dış hat çizgilerinin şematik çizimi

3. Dudakların birleşme çizgisini, çalışma kâğıdınızda bulunan son düz çizginin üzerine doğalına yakın ve hareketli bir şekilde çiziniz. Üst dudağın ve alt dudağın dış hat çizgisini yerleştiriniz. Çizimlerinizi estetik yapınız ve nüanslı çizim tekniğini kullanınız (Görsel 3.291).

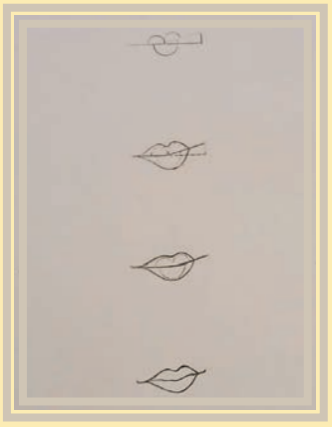
Görsel 3.291: Dudak çiziminin bitirilmesi

4. Sağa dönük dudak çizimlerini görselde verilen sıra ile yapınız (Görsel 3.292).

Görsel 3.292: Sağa dönük dudak çizimi

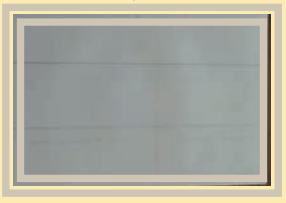
5. Sola dönük dudak çizimlerini görselde verilen sıra ile yapınız (Görsel 3.293).

Görsel 3.293: Sola dönük dudak çizimi

D) Kulak Çizimi

1. Çalışma kâğıdınızı cetvelinizle iki eşit parçaya bölünüz. Her iki bölümü eşit ölçülerde üçer parçaya bölünüz. Her bir çalışma alanının sol tarafına kesik çizgilerle birer yardımcı çizgi çiziniz (Görsel 3.294).

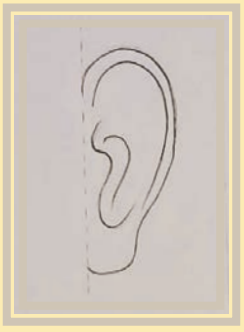
Görsel 3.294: Kulak çizimi için çalışma alanı oluşturma

2. Çalışma kâğıdınızın ilk bölümüne kesik çizgilerle yerleştirdiğiniz yardımcı çizgiye teğet bir elips çiziniz. Elips formun alt kısmına Görsel 3.295'te verildiği şekilde üç farklı boyutta kulak memesi ve kulak kıvrımlarının yerini belirleyici yardımcı daireler çiziniz.

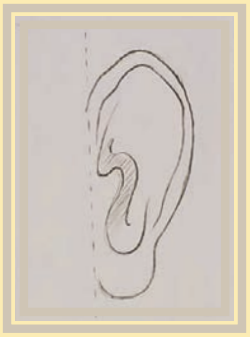
Görsel 3.295: Kulak dış formunun çizimi

3. İkinci çalışma alanınıza kulak dış formunu çiziniz ve yaklaşık 4-5 mm boşluk bırakarak iç kısımda ikinci kulak formu çiziniz. Kulak formunun orta kısmına kulak deliğini gösteren çizgiler çiziniz (Görsel 3.296).

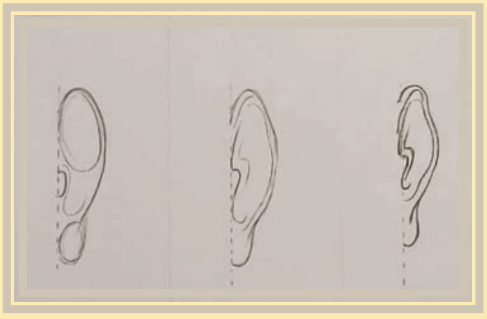
Görsel 3.296: Kulak formunu şekillendirme

4. Üçüncü çalışma alanına çizdiğiniz kulak dış formunu gerçeğine daha yakın kıvrımlara ve hareketlere sahip olacak şekilde çiziniz (Görsel 3.297).

Görsel 3.297: Kulak çizimine son hâlini verme

5. Çalışma kâğıdınıza hazırladığınız ikinci bölüme, Görsel 3.298'de verilen kulak çizimini sıra ile çiziniz.

Görsel 3.298: Farklı form kulak çizimi

E) El Çizimi

1. Çalışma kâğıdınıza şematik olarak kol çizgilerini yerleştiriniz. Kolun uç kısmına elin iç kısmının çizgilerini yerleştiriniz. Elin iç çizgisinin uç kısmına paralel olacak şekilde parmakların dış hat çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.299).

Görsel 3.299: El unsurunun şematik çizimi

2. Parmak çizgilerini, ilk çiziminizin şematik çizgilerini kullanarak dış hat çizgilerinin içinde kalacak şekilde çiziniz. Parmakların eklem yerlerine daireler yerleştiriniz. Parmakların tırnak kısımlarını yarım elips şeklinde çiziniz. Avuç içini belirtmek için orta kısma yakın, iki kenara birleşen çizgiler çiziniz. Kol ile el arasında kalan bölüme bileğin eklem yerini belirleyecek olan iki daire yerleştiriniz (Görsel 3.300).

Görsel 3.300: Şematik çizim içerisine parmakları yerleştirme

3. Şematik olarak çizilen parmak formunu eklem yerlerinden yardım alarak şekillendiriniz. Elin dış hat çizgilerini gerçeğine yakın forma ulaştırınız. Elin kol ile birleşme noktasına

yerleştirdiğiniz dairelerden yararlanarak bileğin eklem yerini çiziniz. Baş parmağın desteklediği serçe parmağın üzerinden geçen bir kalem formu çiziniz (Görsel 3.301).

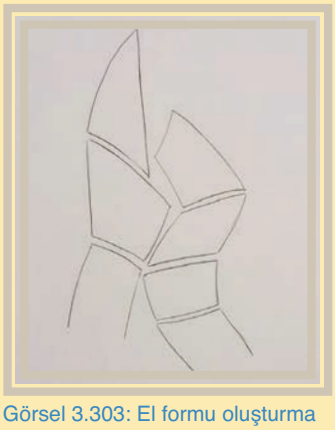
Görsel 3.301: El formunun şekillendirilmesi

4. Çizdiğiniz el formuna son hâlini vermek için tırnakları ve parmak üzerinde bulunan kıvrım çizgilerini çiziniz. Çiziminizi temize çekiniz (Görsel 3.302).

Görsel 3.302: El çiziminin temize çekilmesi

5. Görsel 3.303, 304 ve 305'te verilen el çizimlerini sırasıyla yapınız.

Görsel 3.303: El formu oluşturma

Görsel 3.304: Şematik el çizimi

Görsel 3.305: Detaylı el çizimi

F) Ayak Çizimi

1. Çizim alanınıza bacakları belirtmek için birbirine paralel ikişer çizgi çiziniz. Ayağın topuk kısmını belirlemek için daireler yerleştiriniz. Ayak formunu vermek için dikdörtgen bir formu daireyi içine alacak şekilde yerleştiriniz. Ayak formunun uç kısmına parmaklara uygun şematik çizgiler çiziniz (Görsel 3.306).

Görsel 3.306: Şematik çizimle ayak formu oluşturma

2. Şematik çizim üzerinde bacak ve ayak formunun dış hat çizgilerini çiziniz. Parmakların ve ayak bileklerinin eklem yerlerine daireler yerleştiriniz. Parmakları tek çizgi ile belirleyiniz (Görsel 3.307).

Görsel 3.307: Ayak formunu şekillendirme

3. Bacak ve ayakların dış hat çizimlerini yapınız. Ayak formu üzerinde parmakların çizimini tamamlayınız (Görsel 3.308).

Görsel 3.308: Ayak formu üzerinde parmak çizimlerini yapma

4. Ayak ve parmakların üzerinde bulunan kıvrımları çiziniz. Parmakların eklem yerlerini belirleyen çizgileri yerleştiriniz. Parmakların uç kısımlarına tırnakları çiziniz. Çiziminizi temize çekiniz (Görsel 3.309).

Görsel 3.309: Ayak çiziminin tamamlanması

5. Görsel 3.310, 311 ve 312'de verilen ayak çizimlerini sırasıyla yapınız.

Görsel 3.310: Ayak formu çizimi

Görsel 3.311: Şematik ayak çizimi

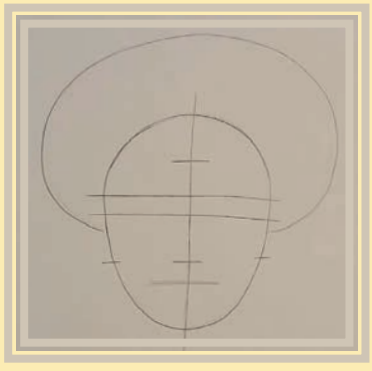

Görsel 3.312: Detaylı ayak çizimi

G) Erkek Başı Çizimi

1. Çalışma kâğıdınıza üst kısmı geniş, alt kısımlara doğru daralan bir yüz formu çiziniz. Yüz formunu ortadan kesen bir yardımcı çizgi çiziniz. Gözlerin alt ve üst kısmını belirlemek için yardımcı çizgileri çiziniz. Üst göz çizgisinin üstünde kalan boşluğu ikiye bölecek bir işaret çizgisi yerleştiriniz. Burun deliklerinin yerini ve kulak memesi alt çizgilerinin yerini tespit etmek için işaretler koyunuz. Dudakların

yerini belirleyecek olan çizgiyi çiziniz. Başlık için alt göz çizgisinin altından geçen ve yüzü çevreleyen bir elips yerleştiniz (Görsel 3.313).

Görsel 3.313: Yüz ve baş formu oluşturma

2. Yüz formunun içinde yardımcı çizgileri kullanarak kaşların yerine dikdörtgenler yerleştiriniz. Dikdörtgenlerin uç kısımlarını üçgen şekilde bitiriniz. Göz dış hattını yerleştiriniz ve göz bebeklerini daire şeklinde üst kapağı ortalayacak şekilde çiziniz. Burun deliklerinin yerini ve burun ucunu belirlemek için ortaya daha iri, iki yanlarına daha küçük daireler yerleştiriniz. Dudak için belirlediğiniz çizginin üzerine ortaya daha büyük, iki yana daha küçük daireler yerleştiriniz. Kulak memesi için belirlediğiniz yardımcı çizgiden başlayan kulak formunu çiziniz. Yüz formunun üstüne dönemin erkek başlıklarına uygun başlık çiziniz (Görsel 3.314).

Görsel 3.314: Kaş, göz, burun ve dudakların şematik çizimi

3. Kaşları yüz formunun içine yardımcı çizgilerle tek çizgi hâlinde ve hafif kavisle çiziniz. Göz kapaklarını kavisli şekilde yerleştiriniz ve göz bebeğini üst kapağın altına gelecek şekilde çiziniz. Burun ucu ve burun deliklerini yardımcı daireleri kullanarak çiziniz. Dudakların orta kısmını hareketli çizgi ile belirleyiniz ve alt dudağı tek çizgi ile çiziniz. Kulak çizimini belirginleştiriniz. Başlığın kumaş kat yerlerini tek çizgi ile çiziniz. Boyun için sağ ve sol yanlara çizgiler çiziniz (Görsel 3.315).

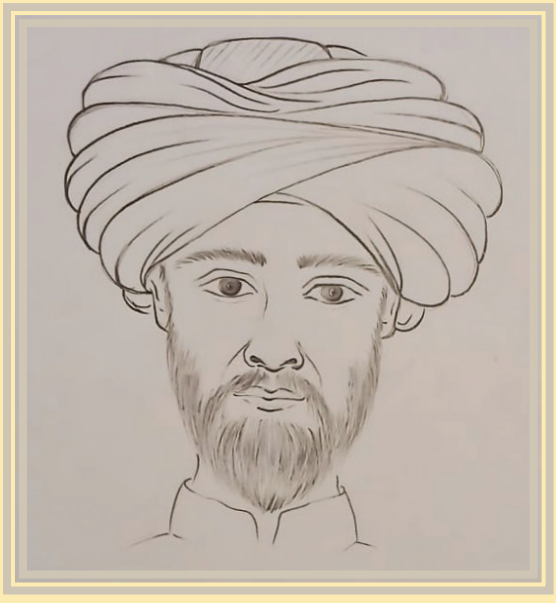
Görsel 3.315: Yardımcı çizgileri tek çizgiye çevirme

4. Yüzün çene bölümünün alt kısımlarını daraltarak çiziniz. Göz ve göz bebeğini nüanslı çizim tekniği ile yerleştiriniz. Kaşları kavisli şekilde iki çizgi ile çiziniz. Burun ve dudakların çizimini yapınız. Kulak ve başlığın çizimini nüanslı çizim tekniği ile yapınız. Kaşların altından başlayarak yanağın ortasından geçecek şekilde sakal ve bıyıklar için dış hat çizimini yapınız. Boyun çizgisinin devamı olacak şekilde kıyafetin yaka kısmını çiziniz (Görsel 3.316).

Görsel 3.316: Sakal ve bıyıkların dış hat çizimi

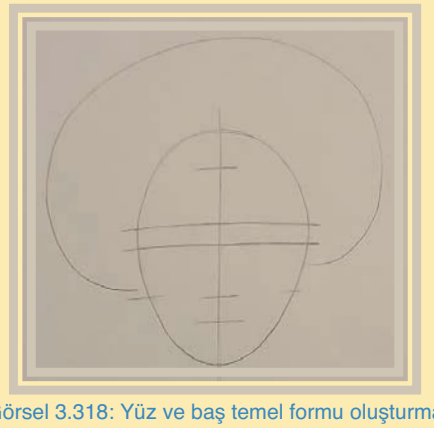
5. Çiziminizin üzerindeki yardımcı çizgileri siliniz. Kurşun kaleminizle sakal, bıyık ve kaşları tarama tekniğini kullanarak yerine çiziniz. Göz bebeklerini kara kalem tekniği ile renklendiriniz. Burun deliklerini kara kalem tekniği ile belirginleştiriniz. Başlığın kumaş katı ve kıvrımlarının hareketlerini hafif çizgilerle belirginleştiriniz (Görsel 3.317). Çizimlerinizde nüanslı çizim tekniğini kullanınız.

Görsel 3.317: Tarama tekniği ile sakal, bıyık ve kaş çizimi

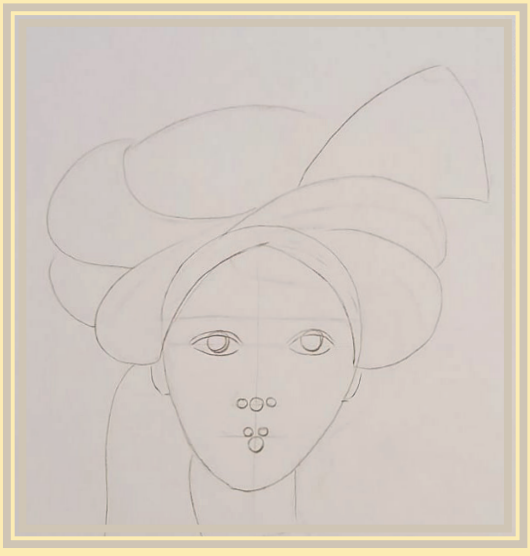
H) Kadın Başı Çizimi

1. Çalışma alanınızda yardımcı çizgileri ve elips yapıları kullanarak yüz ve baş temel formunu oluşturunuz (Görsel 3.318).

Görsel 3.318: Yüz ve baş temel formu oluşturma

2. Göz, burun, dudak ve kulakları hazırladığınız yüz formunun içindeki yerlerine şematik çizimlerle çiziniz. Yalın ve düz bir çizimle dönemin kadın başlıklarına uygun bir başlık çiziniz (Görsel 3.319).

Görsel 3.319: Şematik yüz ve başlık çizimi

3. Yüz formunu çene kısmında daraltarak çiziniz. Dudak, burun, göz ve kaşları yerleştiriniz. Başlık ve saçların hareketlerini çiziniz. Boyun bölümünü belirlemek için çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.320). Çizimlerinizde nüanslı çizim tekniğini kullanınız.

Görsel 3.320: Başlık ve saçların hareketlerinin belirtilmesi

4. Tarama tekniğini kullanarak kaşların çizimini yapınız (Görsel 3.321). Kara kalem yöntemi ile göz bebeklerini çiziniz. Göz kapaklarını kalınlaştırarak kirpik görünümü veriniz. Saç hareketlerini detaylı şekilde çiziniz. Başlık üzerinde kumaş katları ve kıvrımlarını çiziniz. Boyun çizgisinin alt kısmına elbise yakası yerleştiriniz.

Görsel 3.321: Ferzan Alemdar'a ait yüz ve baş çizimi

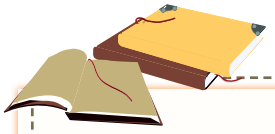

İNSAN FİGÜRLERİNDE KULLANILAN EL, AYAK VE YÜZ AYRINTILARI ÇİZİM UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Kaş ve göz çizimi için gerekli formları kullandı.				
2.	Kaş ve göz çizimini yaptı.				
3.	Burun çizimi için gerekli geometrik formu hazırladı.				
4.	Burun çizimini yaptı.				
5.	Dudak çizimi için gerekli formları hazırladı.				
6.	Dudak çizimini yaptı.				
7.	Baş, başlık ve kulak çizimi için gerekli formları hazırladı.				
8.	Baş ve yüz çizimini yaptı.				
9.	Tarama tekniği ile saç, kaş, bıyık ve sakal çizimini yaptı.				
10.	Figürlerin elbise yakalarını çizdi.				
11.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				

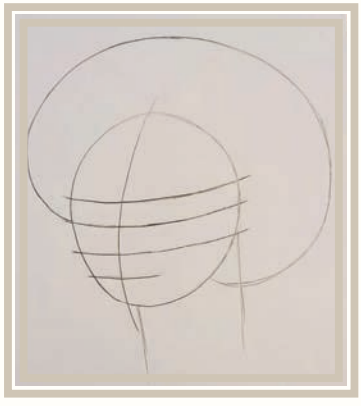
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 11 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 11X4= 44'tür.
PUAN = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.

Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.

KENDİN YAP

İşlem sırasıyla verilmiş olan ¾ sağa dönük kadın başı (Görsel 3.322, 323, 324, 325) ve ¾ sola dönük erkek başı (Görsel 3.326, 327, 328, 329) çizimlerini yanda verilen boş kutucukların içine yapınız. Çalışmayı kitap üzerinde yapacağınızdan yıpranma ve yırtılmayı önlemek için çalıştığınız sayfanın altına çizim kartonu yerleştiriniz.

Görsel 3.322: Yüz ve baş temel formu oluşturma

KENDİN YAP

Görsel 3.323: Şematik yüz ve başlık çizimi

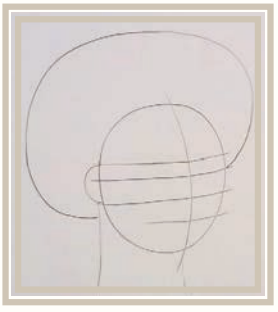

Görsel 3.324: Başlık ve saçların hareketlerinin belirtilmesi

Görsel 3.325: Yüz ve başlıkta bulunan detayların çizimi

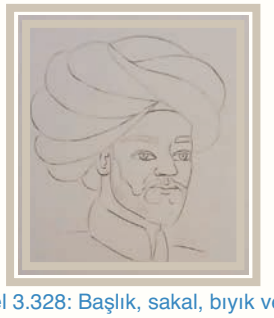
KENDİN YAP

Görsel 3.326: Yüz ve baş temel formu oluşturma

Görsel 3.327: Şematik yüz ve başlık çizimi

Görsel 3.328: Başlık, sakal, bıyık ve kaş detaylarının dış hat çizimi

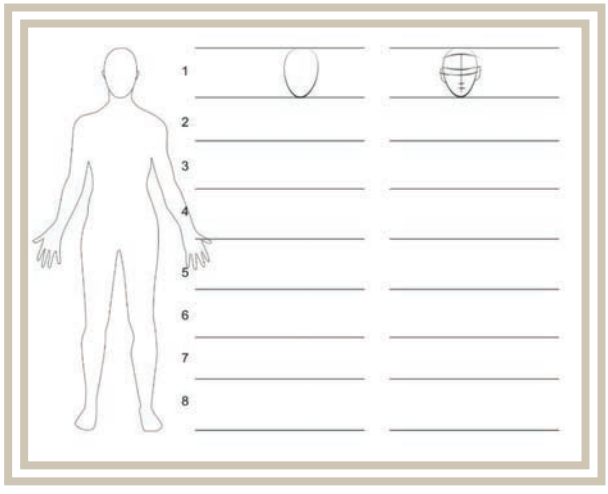

Görsel 3.329: Tarama tekniği ile sakal, bıyık, kaş çizimi ve başlık detayları

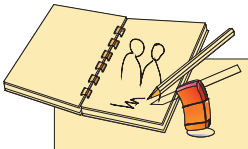
3.3.2. Minyatür Sanatında Kullanılan İnsan Figürü

Geleneksel minyatür sanatında çizilen insan figürlerinin yüzleri belirgin olduğu hâlde yüzlere herhangi bir anlam verilmeye çalışılmamıştır. Figürler genellikle kişilerin o an yaptıkları hareketlere göre şekillendirilmiştir. Figürün duruş pozisyonuna göre çizim yapılmış; figürler ayakta, otururken, çalışırken veya at üzerinde işlenmiştir. Bu nedenle figür çiziminde duruş pozisyonları incelenmeli ve eskiz çalışmaları yapılmalıdır.

İnsan figürü çizmek için baş, ölçü olarak alınır ve gövdenin çizileceği alan baş ölçüsünde bölümlere ayrılır (Görsel 3.330). Konu gereği önem arz eden kişiler diğer insan figürlerinden daha büyük çizilir. Detayları olmadan dış hatları çizilen figürün giysi çizimi yapılarak figür tamamlanır. Baş, fes veya sarıklarla kapatılmış; figürler kaftan ve bel kuşağı gibi dönemin geleneksel kıyafetleri içinde çizilmiştir. Konuda geçen olay gereği kişilerin fiziksel özellikleri vurgulansa (uzun, kısa, zayıf, kilolu vb.) dahi duygu durumu çok belirgin değildir.

Görsel 3.330: Baş ölçüsüne göre insan bedeni için çalışma alanı oluşturma

9. UYGULAMA

Minyatür Sanatında Kullanılan İnsan Figürü Çizimi

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek insan figürü çizmeniz beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz kâğıdı
- Kurşun kalem
- Silgi, cetvel
- Aydınger kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

1. Çizimlerinizin düzelebilmesi için birden fazla çalışma yapınız.
2. Çalışmalar sırasında malzeme ve çalışma alanınızı temiz tutunuz.
3. Nüanslı çizim tekniğini kullanınız.

İşlem Basamakları

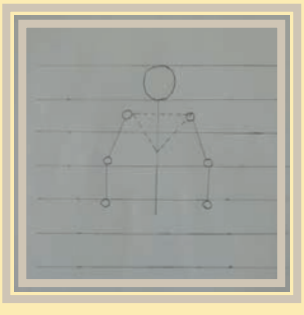
1. İş önlüğünüzü giyiniz.
2. Çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.

3. Eskiz kâğıdınıza, 1,5 cm aralıklarla birbirine paralel ve alt alta dokuz düz çizgi yerleştiriniz (Görsel 3.331).

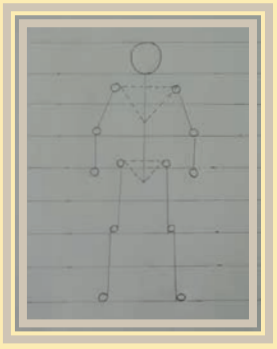
Görsel 3.331: İnsan bedeni çalışması için çalışma alanı oluşturma

4. Çalışma alanında ilk aralığın ortasına kafa için bir daire yerleştiriniz. Dairenin tam ortasından başlayan bir düz çizgiyi beşinci aralığın ortasına indiriniz. İkinci aranın tam ortasından sağ ve sol tarafa birer küçük daire yerleştiriniz. Bu iki daireyi kesik çizgilerle birleştiriniz ve orta çizgi üzerinde kesik çizgilerle üçgen oluşturunuz. Hafif açılı olarak yanlara üst kol çizgilerini ve alt kol çizgilerini yerleştiriniz. Çizgilerin kesişim noktalarına ve alt kolun uç kısmına dirsek ve el için daire yerleştiriniz (Görsel 3.332).

Görsel 3.332: Düz çizgi ve dairelerle üst beden formu oluşturma

5. Orta çizginin iki tarafına omuz genişliğinden daha dar olacak şekilde daireler yerleştiriniz. Dairelerin arasını kesik çizgi ile birleştiriniz ve çizgileri üçgen oluşturacak şekilde orta çizginin alt ucunda birleştiriniz. Altıncı aranın alt kısmına dizler için iki daire ve sekizinci aranın alt kısmına ayaklar için iki daire yerleştiriniz. Üst bacak ve alt bacak için daireleri birleştiren çizgiler yerleştiriniz (Görsel 3. 333).

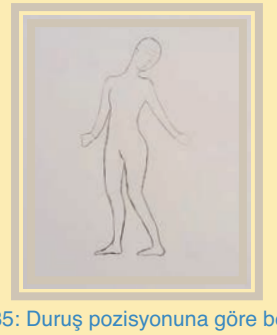
Görsel 3.333: Düz çizgi ve daireler ile alt beden formu oluşturma

6. Duruş pozisyonuna göre kafa yana eğik, eller ve kollar yanlara açık pozisyonda form çiziniz (Görsel 3.334). Formun yüz kısmına alın, kaş, göz, burun ve ağız için işaret çizgileri yerleştiriniz.

Görsel 3.334: Minyatür teknikleri ile beden formu çizimi

7. Duruş pozisyonuna uygun olarak çizdiğiniz form çizgilerinin dışına bedenin dış hat çizgilerini yerleştiriniz (Görsel 3.335).

Görsel 3.335: Duruş pozisyonuna göre beden çizimi

8. Çizdiğiniz beden formunun üzerine dönem kıyafetlerinin dış hat çizimini yapınız. Figürün yüzünde yardımcı çizgiler ile belirlediğiniz noktalara kaş, göz, burun ve ağız yerleştiriniz. Başın arka kısmına örtünün dış hat çizimini yapınız (Görsel 3.336).

Görsel 3.336: Figürün kıyafet ve yüz unsurlarının çizimi

9. Çizdiğiniz figür üzerindeki düz çizgileri detay çizgiler olmadan hareketli ve estetik çizgilere çeviriniz. Figürün sağ eline sürahi, sol eline mendil çizimi yapınız. Figürün alın kısmından başlayıp geriye doğru incelen bir form yerleştiriniz (Görsel 3.337).

Görsel 3.337: Diz çizgileri estetik çizgiye çevirme

10. Figürün baş kısmına, alnına ve örtünün dışında kalan kısmına saç çizimi yapınız. Elbisenin yaka kısmını ve düğmeleri çiziniz. Kıyafetin bel bölgesine kıvrım çizgilerini yerleştiriniz. Elbisenin kollarında bulunan kıvrımları yerleştiriniz. Figürün ellerine eldiven giydiriniz (Görsel 3.338).

Görsel 3.338: Saç ve elbise üzerinde kumaş kıvrımları çizimi

11. Figürün saçlarını ve başlıktaki kuş tüyünü kurşun kaleminizle tarama tekniğini kullanarak çiziniz. Figürün boyun kısmına takı çiziniz. Elbisenin kollarının üst kısmına brit (köprü) çiziniz. Kumaşların kat ve dalga hareketlerini çiziniz. Düğme çizimlerini belirginleştiriniz. Sürahinin üzerine hareket çizgileri yerleştiriniz (Görsel 3.339).

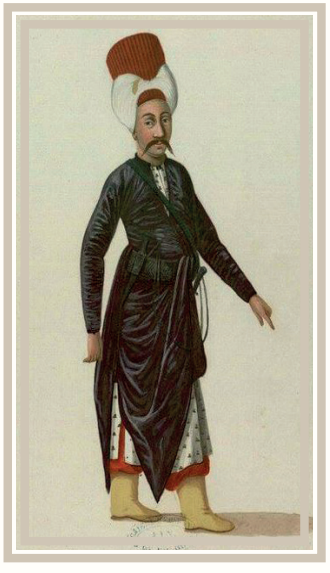

Görsel 3.339: Ferzan Alemdar'a ait minyatür tekniği ile çizilmiş kadın figürü

MİNYATÜR SANATINDA İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Çalışma alanını ölçülü olarak bölümlere ayırdı.				
2.	Üst beden form çizimini yaptı.				
3.	Alt beden form çizimini yaptı.				
4.	Figürlerin beden dış hat çizimini yerleştirdi.				
5.	Figürün dönem özelliklerine uygun kıyafetini çizdi.				
6.	Figürün yüz detaylarını çizdi.				
7.	Figürün el ve baş detaylarını çizdi.				
8.	Çizgileri estetik çizgiye çevirdi.				
9.	Kıyafet üzerinde bulunan kumaş katı ve kıvrımlarını yerleştirdi.				
10.	Eldiven ve sürahi çizimini yaptı.				
11.	Tarama tekniğini kullanarak saç ve tüy çizimi yaptı.				
12.	Nüanslı çizim tekniğini kullandı.				
13.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 13 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 13X4= 52'dir. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Görsel 3.340: Kıyafet albümü (Fransa Ulusal Kütüphane Müzesi)

Verilen erkek figürü çizimini, minyatür kuralları ile 9. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre yapınız (Görsel 3.340).

3.3.3. Özgün İnsan Figürlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Minyatür sanatında sadeleştirme, detaylardan arındırılmış daha yalın hâle getirilmiş anlamına gelmektedir. Motif veya figürlerin çiziminde yalınlık ve sadelik esas tutulmalıdır. İnsan figürlerinin çizimleri yapılmadan önce benzedikleri geometrik şekillerin şematik çizimleri yapılmalıdır. Geometrik formların içine yerleştirilen figürler bu sayede daha basit şekilde çizilebilecektir.

Sadeleştirme yapılırken detaya fazla önem verilmez. Örneğin bir insan figürünün sadeleştirilmesinde kafa bir küre, gövde bir dikdörtgenler prizması, bacak ile kollar iki sütun veya sadece düz bir çizgi ile ifade edilirse daha başarılı olunacaktır.

Sadeleştirme işlemine kanaviçe şeklinde kesik çizgilerle başlanmalı, figür netleştikten sonra asıl çizimlere geçilmelidir. İnsan figüründe önce gövdenin duruş pozisyonu geometrik şekliyle çizilir sonra kafa, kollar ve bacaklar geometrik şekiller yardımı ile yerleştirilir.

İnsan figürünün yüzü sevinç, öfke ve keder gibi ifadeler olmaksızın sade bir şekilde çizilmeli; insan yüzünde olabilecek kırışıklık, ben ya da leke gibi belirgin özelliklere çizimde yer verilmemelidir.

10. UYGULAMA
Özgün İnsan Figürlerini Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek özgün insan figürünü minyatür sanatı kurallarıyla sadeleştirme işlemini yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Eskiz kâğıdı
- Kurşun kalem, silgi, cetvel
- Aydınger kâğıdı, zemin kâğıdı
- Sadeleştirme işleminde kullanılacak özgün insan figürü

Uygulama İçin Öneri

Deseni dış hatları ile çizme işleminin ardından insan figürüne ait verilmek istenen tüm detaylar fırça ile boyama sırasında verilmelidir.

İşlem Basamakları

1. Çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
2. Seçtiğiniz özgün resim teknikleri ile yapılmış insan figürünü inceleyiniz (Görsel 3.341).

Görsel 3.341: İbrahim Çallı'ya ait Yeşil Elbiseli Kadın (İstanbul Resim Heykel Müzesi)

3. Çevre detayları olmadan insan figürünün kıyafetleri ile birlikte baş, gövde, el ve ayaklarına ait dış hat çizimini orijinal görseldeki duruş pozisyonuna uygun olarak çiziniz. Işık ve gölge olmadan elbisenin sadece kumaş kıvrımlarını ve kat yerlerini çiziniz. Figürün bulunduğu mekânı boş bırakınız, oturduğu koltuğu detaylar olmadan ve sadece figürün oturduğu izlenimini vermek için dış hatlarıyla çiziniz (Görsel 3.342).

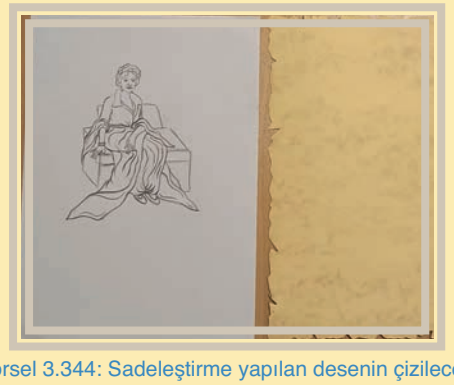
Görsel 3.342: Orijinal figürün sadeleştirilerek çizilmesi

4. Çiziminizin hatalı kısımlarını silerek çiziminizi düzeltiniz (Görsel 3.343). Çizim işlemini tamamladığınızda kâğıdınızı çeviriniz ve ters yüzünden deseni tekrar çiziniz. Bütün çizgilerin üzerinden geçerek deseni kâğıdın alt yüzüne geçiriniz.

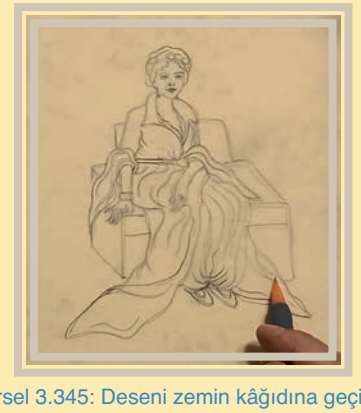
Görsel 3.343: Çizilen figürün hatalı kısımlarının düzeltilmesi

5. Düzelttiğiniz desene uygun zemin kâğıdını hazırlayınız (Görsel 3.344).

Görsel 3.344: Sadeleştirme yapılan desenin çizileceği zemin kâğıdının hazırlanması

6. Deseninizi zemin kâğıdına yerleştiriniz. Kaymayı önlemek için kâğıtları köşelerinden tuttururunuz. Sert bir kalemle çizgilerin üzerinden geçiniz, bütün çizgilerde kaleme aynı güçle baskı uygulayarak deseni zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 3.345, 346).

Görsel 3.345: Deseni zemin kâğıdına geçirme

Görsel 3.346: Zemin kâğıdına geçirilmiş desen

7. Desenin koyu geçen kısımlarını boyanın altından görünmemesi için siliniz, çizgilerin daha az görünmesini sağlayınız (Görsel 3.347, 348).

Görsel 3.347: Koyu çizgilerin silinerek açık hâle getirilmesi

Görsel 3.348: Ferzan Alemdar'a ait çizgi değerleri düşürülmüş desen

ÖZGÜN İNSAN FİGÜRLERİNİ MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA SADELEŞTİRME UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Gerekli malzemeleri hazırladı.				
2.	Figürün baş, el, ayak ve gövdesinin dış hat çizimini yerleştirdi.				
3.	Figürün kaş, göz, ağız burun ve başlık çizimini yaptı.				
4.	Figürün bulunduğu mekânı (zemin, duvar vb.) detayları olmadan dış hatları ile yerleştirdi.				
5.	Deseni aydınger kâğıdına geçirdi.				
6.	Deseni ters yüzünden çizdi.				
7.	Deseni zemin kâğıdına geçirdi.				
8.	Koyu geçirilen kısımları silerek çizgi değerini düşürdü.				
9.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 9 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 9X4= 36'dır. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Görsel 3.349: Osman Hamdi Bey'e ait Leylak Toplayan Kız (Türkiye Kültür Portalı)

Aşağıda verilen görseli 10. uygulamada verilen işlem basamakları sırasını takip ederek minyatür sanatı kuralları ile sadeleştirerek çiziniz (Görsel 3.349).

3.3.4. Özgün İnsan Figürü Çizimlerini Boyama

Kompozisyonda bulunan figürlerin ve diğer unsurların boyanması için önce hangi rengin nereye sürüleceğine karar verilir, sonra kullanılacak renklerin en yalın ve doğal tonları hazırlanarak zemin renkleri sürülür.

DİKKAT

Çizilen minyatür desenlerinin boyama işleminde altın kullanılacaksa teknik bir kural olarak önce altın sürülmelidir.

Erkek figür yüz boyamasında zemin renginin üzerine sakal, saç ve kaş detayları çok ince bir fırça ile tarama tekniği kullanılarak çalışılır. Kaş, saç ve sakallar doğal rengine yakın tonlarla boyanmalıdır.

İnsan figürlerinin boyanmasında özellikle kıyafetlerin üzerinde bulunan küçük motiflere, kıyafetlerin kıvrım ve kat yerlerinin hareketlerine dikkat etmek gerekmektedir. Geleneksel minyatür sanatında insan figürleri dönem kıyafetleri içinde resmedilmektedir. Dönem kıyafetlerinde canlı ve parlak renkler kullanılmaktadır.

Yan yana insan figürlerinin bulunduğu kompozisyonlarda kıyafetlerde kullanılan renkler kontrast (zıt renk uyumu) oluşturacak şekilde yerleştirilmektedir (Görsel 3.350). Minyatürlerde figürlerin elbiselerinde çoğunlukla kırmızı, mavi, turuncu ve lacivert, bunların yanında da sarı, eflatun ve yeşil renk kullanılmıştır.

Görsel 3.350: Nakkaş Osman'a ait renk ve kumaş deseni kullanım örneği (Hünername, Seyyid Lokman, TSM)

Kıyafetler genellikle iki kat kullanılmış; altta kullanılan kıyafet sade ve desensiz, üstte kullanılan kıyafet ise yelek şeklinde kısa kollu ve çiçek desenli olarak çizilmiştir. Kıyafetlerin bellerinde siyah kemer veya kumaştan yapılmış kuşak kullanılmıştır. Yönetici veya lider konumunda resmedilen kişilerin üzerinde kaftan, kaftanların yakalarında ise mutlaka kürk çizilmiştir. Kürklerin çiziminde tarama tekniği kullanılmıştır. Çizilen kadın veya erkek figürlerin başlarında miğfer, sarık ve fes şeklinde başlıklar bulunmaktadır. Figürlerin başlıkları hiyerarşik konumlarını belirleyici özellikler taşımaktadır. Başlıkların renkleri sade olmasına rağmen her başlığa kendine özgü bir süs unsuru (mücevher, püskül, kuş tüyü, vb.) eklenmiştir. Ayrıca başlıkların kumaş kıvrımını ya da kat yerlerini belirgin hâle getirmek için başlıklara koyu renk kontur çekilmiştir.

11. UYGULAMA

Özgün İnsan Figürünü Minyatür Sanatı Kurallarıyla Boyama

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek özgün insan figürünü minyatür sanatı kurallarıyla boyamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

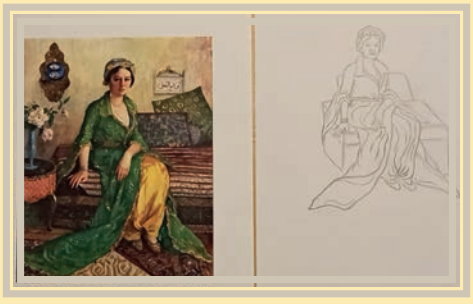
- Palet, peçete
- Su kabı ve su
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Eskiz kâğıdı
- Zemin kâğıdına geçirilmiş desen

Uygulama İçin Öneri

Fazla hazırlanan boyalar atılmamalı, ağzı kapalı kapta bekleterek tekrar kullanılmalıdır.

İşlem Basamakları

1. Boyama işleminde kullanacağınız deseninizi çalışma masasına yerleştiriniz (Görsel 3.351).

Görsel 3.351: Boyama işleminde kullanılacak desen

2. Figürün zemin boyama işleminde kullanacağınız renkleri paletinize hazırlayınız (Görsel 3.352).

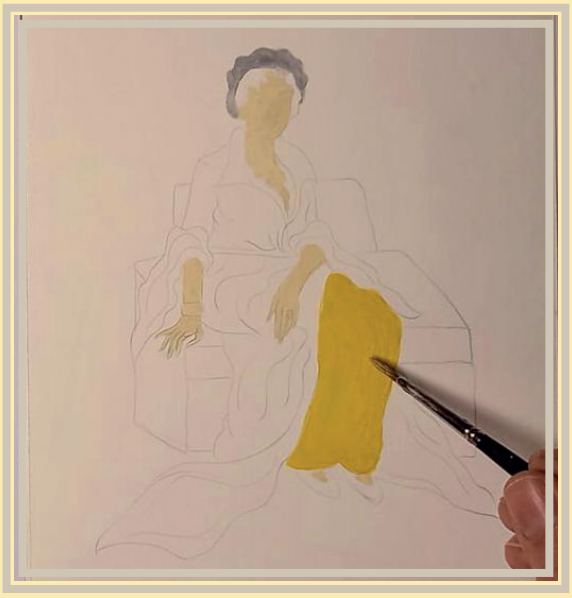
Görsel 3.352: Kullanılacak zemin boyalarının hazırlanması

3. Figürün el, kol ve yüzünün zemini için hazırladığınız ten rengini uygun bir fırça ile sürünüz (Görsel 3.353).

Görsel 3.353: Figürün yüz ve boyun bölgesi zemin renginin sürülmesi

4. Paletinize hazırladığınız sarı renk ile figürün şalvarının zemin boyasını sürünüz (Görsel 3.354).

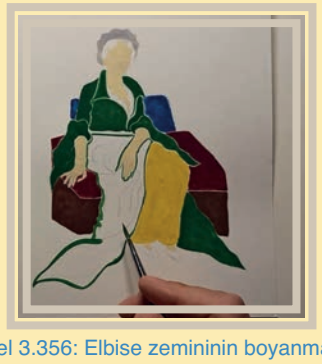
Görsel 3.354: Figürün şalvarını boyama

5. Figürün oturduğu koltuğun zemin renklerini sürünüz (Görsel 3.355).

Görsel 3.355: Koltuk zemin renginin sürülmesi

6. Orijinaline uygun şekilde elbisenin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.356).

Görsel 3.356: Elbise zemininin boyanması

7. Paletinizdeki sarı renk ile yeşil elbisenin yaka kenarlarına ve elbisenin üzerine küçük çiçekler çiziniz. Elbisenin etek kısımlarını aynı renk ve çiçeklerle tamamlayınız (Görsel 3.357).

Görsel 3.357: Elbisenin çiçek detaylarını işleme

8. Yastığa orijinal resimdeki mavi yastık kumaşının üzerinde bulunan desene benzer desenler çiziniz (Görsel 3.358).

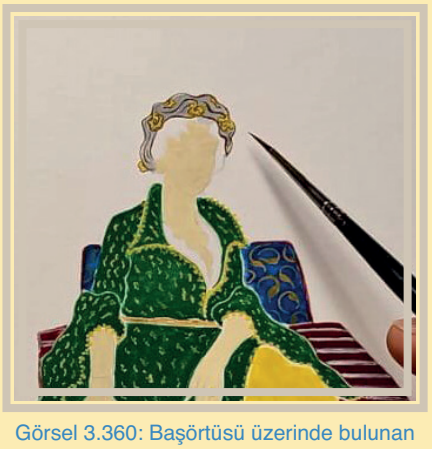
Görsel 3.358: Mavi yastık zemini üzerine desen işleme

9. Koltuk kumaşı üzerinde bulunan çizgili deseni ya da yakın bir deseni krem rengi boya ile koltuğa işleyiniz (Görsel 3.359).

Görsel 3.359: Koltuk kumaşı desenlerinin işlenmesi

10. Paletinize koyu kahverengi boya hazırlayınız, ince uçlu bir fırça ile başörtüsünün kat ve kıvrım hareketlerini işleyiniz (Görsel 3.360).

Görsel 3.360: Başörtüsü üzerinde bulunan kumaş hareketlerini boyama

11. Figürün saçlarını, kahverengi boyanızla tarama tekniğini kullanarak boyayınız (Görsel 3.361).

Görsel 3.361: Figürün saçlarını boyama

12. Paletinizdeki kahverengi boya ile figürün kaş, göz ve burnunu işleyiniz. Paletinize çok açık bir kırmızı renk hazırlayınız ve figürün dudaklarını boyayınız (Görsel 3.362).

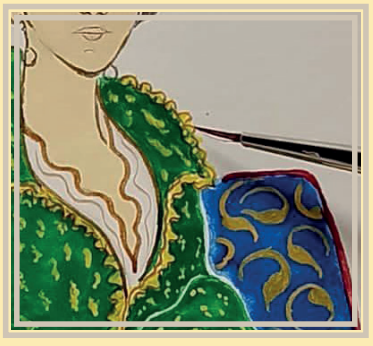
Görsel 3.362: Figürün kaş, göz, burun ve dudağının boyanması

13. Kaş, göz, burun ve dudakları zemin kâğıdına çizdiğiniz çizgiler üzerinden giderek boyayınız. Kahverengi boyanız ile figürün çene, kulak, küpe, boyun ve dudak çevresinin çizimini yapınız (Görsel 3.363).

Görsel 3.363: Figürün yüz hat çizgilerini çalışma

14. Koyu kahverengi boya ile elbisenin yaka kenarlarında bulunan oyaların dış kenarlarına kontur çekiniz (Görsel 3.364).

Görsel 3.364: Yaka kenarlarındaki oyaların konturlarının çekilmesi

15. Koyu ve orta ton kahverengi ile figürün boynundaki kolyeyi işleyiniz. Fırçanıza siyah mürekkep alınız, elbisenin beden ve etek kısmında bulunan kıvrım yerlerini çiziniz (Görsel 3.365).

Görsel 3.365: Figürün takıları ve kumaş kıvrımlarının işlenmesi

16. Açık sarı boya ile beden ve etek kısmının üzerine çizdiğiniz siyah çizgilerin yanına arada boşluk bırakmadan sarı çizgiler çiziniz (Görsel 3.366).

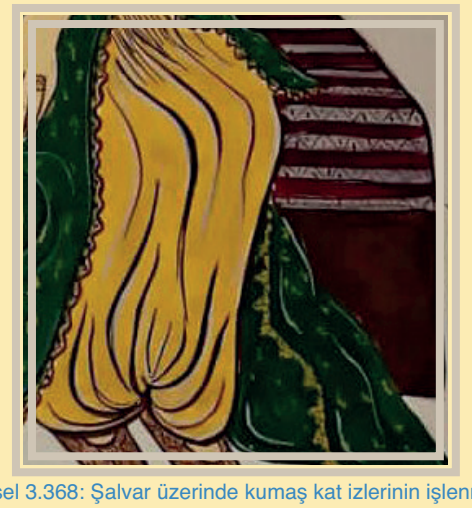
Görsel 3.366: Elbisenin üzerine kumaş hareketi çizme

17. Koyu kahverengi ile figürün ellerinin ve takılarının çizimini yapınız (Görsel 3.367).

Görsel 3.367: El ve takıların çizimi

18. Koyu kırmızı boya ve ince bir fırça ile figürün şalvarında bulunan kumaş hareket çizgilerini çiziniz (Görsel 3.368).

Görsel 3.368: Şalvar üzerinde kumaş kat izlerinin işlenmesi

19. Biten çalışmanızı güneş görmeyen düz bir zemin üzerinde ve ağırlık altında kurumaya bırakınız (Görsel 3.369).

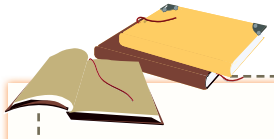

Görsel 3.369: Ferzan Alemdar'a ait çalışma (İbrahim Çallı, Yeşil Elbiseli Kadın)

ÖZGÜN İNSAN FİGÜRÜNÜ MİNYATÜR SANATI KURALLARIYLA BOYAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Gerekli malzemeleri hazırladı.				
2.	Orijinal resimde kullanılan renkleri ve tonlarını hazırladı.				
3.	Figürün el, yüz ve ayak bölgesinin zemin rengini sürdü.				
4.	Figürün kıyafetinin zemin renklerini sürdü.				
5.	Figürün başörtüsü detaylarının zemin rengini sürdü.				
6.	Figürün yer aldığı mekânın zemin renklerini sürdü.				
7.	Figürün kıyafetinde bulunan desenlerin zemin rengini sürdü.				
8.	Figürün saç detaylarını çalıştı.				
9.	Figürün kaş, göz, burun ve ağız detaylarını çalıştı.				
10.	Figürün kıyafetinde bulunan desen detaylarını orta ve koyu tonları kullanarak çalıştı.				
11.	Kıyafetin kenar detaylarını çalıştı.				
12.	Figürün bulunduğu mekânın detaylarını çalıştı.				
13.	Yeşil kıyafet üzerinde kumaşın kıvrım ve kat yeri çizgilerini çalıştı.				
14.	Figürün elinde bulunan takıların konturlarını çekti.				
15.	Figürün el ve bileklerinin konturlarını çekti.				
16.	Figürün şalvarında bulunan kumaş hareketlerini çizdi.				
17.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 17 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 17X4= 68'dir. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

"Leylak Toplayan Kız" isimli eseri kullanarak sadeleştirme işlemini yaptığınız çalışmanızı 11. uygulamada verilen işlem basamakları sırasını takip ederek minyatür sanatı kuralları ile boyayınız.

3.4. MİMARİ UNSURLAR İLE ÖZGÜN KOMPOZİSYON TASARIMI

Geleneksel minyatür eserler incelendiğinde anlatılan bölge ya da şehrin kuş bakışı görünümüne yakın açılarla tasvir edildiği, şehrin yerleşim planına bakıldığında mimari olarak öne çıkan bina, cami, köprü ve kale gibi yapıların eserde ele alındığı görülür. Minyatürlerde yer verilen mimari unsurlar, gerçeğine çok yakın çizilmiştir.

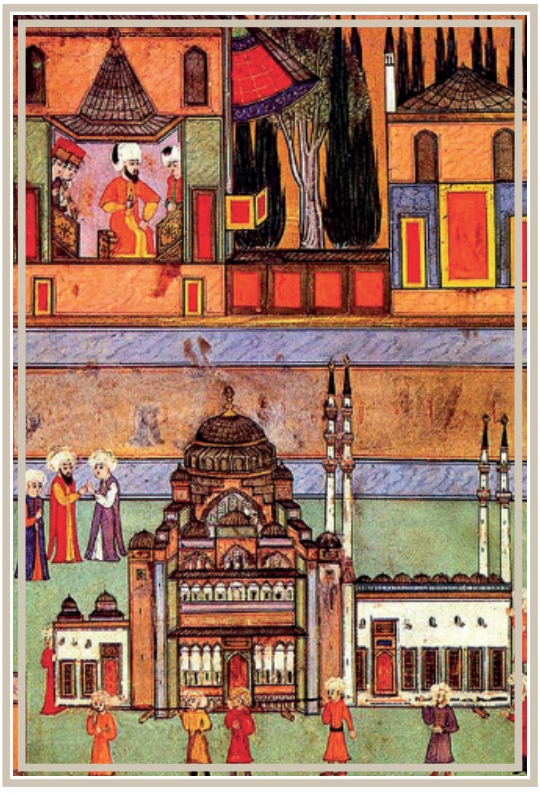
Dönemin minyatürlerinde zengin ve etkileyici renklerin kullanımı dikkat çekerken, arka planlarda pastel tonlar ve gözü yormayacak ölçüde altın yaldızlara yer verilmiştir.

Geleneksel minyatür sanatı eserlerinde mimari ve geometri iç içedir. Eserler incelendiğinde mimari unsurların (binaların) tam cepheden görünür şekilde kare, daire ve dikdörtgen gibi geometrik formlar esas alınarak yerleştirildiği, desen için sayfanın tamamı kullanılarak anlatılan olay veya konu akışının sayfanın dışında da devam ediyormuş hissini verdiği görülmektedir. Binaların dışından bakıldığında açı gereği görülmesi mümkün olmayan içerideki kısımlar da çizilmiştir. Bir binanın içinin veya katlarının geometrik formlar hâlinde birbirinin yanına ya da üst üste yığma şeklinde çizildiği görülmektedir. Çizimlerde perspektif bulunmamaktadır .

Kompozisyonlara mimarinin yanında bölgelerin özelliklerine göre akarsu, deniz, dağ, bitki örtüsü ve bölgeye uygun ağaçlar da yerleştirilmiştir. Osmanlı Dönemi minyatürleri genellikle gerçek olayların anlatılması odaklı olduğundan (savaşlar, seyahatler vb.) kompozisyonlarda insan ve hayvan figürleri de tamamlayıcı veya olayın akışı gereği yer verilen unsurlar olmuştur. Minyatürler, el yazması kitapların resimlendirilmesi amacı ile yapıldıkları için kompozisyonlarda sayfalar dik olarak kullanılmıştır.

NOT

Minyatürler, el yazması kitapların resimlendirilmesi amacı ile yapıldıkları için kompozisyonlarda sayfalar dik olarak kullanılmıştır.

Görsel 3.370: Nakkaş Osman,'a ait mimarların geçişi minyatürü (Sürname-i Humayun, TSM)

3.4.1. Geometrik Formlar ve Minyatür Sanatında Kullanım Şekilleri

Geleneksel minyatür eserlerde yapıların cepheleri tamamen kaldırılmış ve iç mekânlar görünür hâle getirilmiştir. Yapılar kitaba yerleştirileceği için dikdörtgen şeklinde bir çerçeve içine oturtulmuş, çizilen desenin motif veya figürlerinin bazı kısımları çerçevenin dışına taşırılmıştır. Çerçevenin alt, üst ve bazı bölümlerine genellikle yazılar eklenmiştir. Yazıların olduğu bu bölümler aynı zamanda yapının dış sınırları olarak kabul edilebilir. Mekânlar bir hikâye veya konu anlatımını içerdiği için binaların iç yerleşimleri birbirine açılan odalar şeklinde, bu odalar da geometrik bir düzen içinde sıralanmaktadır. Odaların duvarlarının her biri karışıklığa neden olmaması için farklı renk ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Her duvarın tam orta noktasına mutlaka kapı veya pencere çizilerek derinlik hissi verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bazı mimari yapıların duvarlarındaki pencerelerden dışarıda bulunan ağaçların görüldüğü minyatürlere de rastlanmaktadır. Duvar bezemelerinin kompozisyonunda her oda için farklı geometrik desen kullanılmıştır. İç mekânların duvarları ile zemini birbirinden ayırmak için zemin farklı bir geometrik desenle doldurulmuş ya da zemine halı çizilmiştir. İç mekânların her bir detayının diğeri ile karışmasını önlemek amacı ile çok belirgin, net ve farklı renklerde çizgiler kullanılmıştır.

Mimari unsurlara yer verilmiş bir eserde üçgen, daire, kare veya dikdörtgen geometrik parçaların dengeli ve göze hoş gelecek şekilde kompozisyona yerleştirildiği görülmektedir (Görsel 3.371). Her unsur diğerini kapatmayacak şekilde ve üst üste yığma gibi görünmektedir. Yan yana getirilen geometrik unsurların birbirine karışmasını önlemek ve derinlik hissini yansıtmak için renk kullanımına önem verilmiştir. Geleneksel minyatürlerin mimari unsurlarında iki zıt rengin yan yana geldiğinde birbirinin değerini yükseltme özelliğinden faydalanılmış, renkleri daha canlı ve daha parlak göstermek için zıt renkler yan yana kullanılmıştır. Dönemin minyatürlerinde zengin ve etkileyici renklerin yanında, arka planda pastel renkler ve gözü yormayacak ölçülerde altın da kullanılmıştır.

Görsel 3.371: Bihzâd'a ait Yusuf ile Züleyha (Mısır Müzesi)

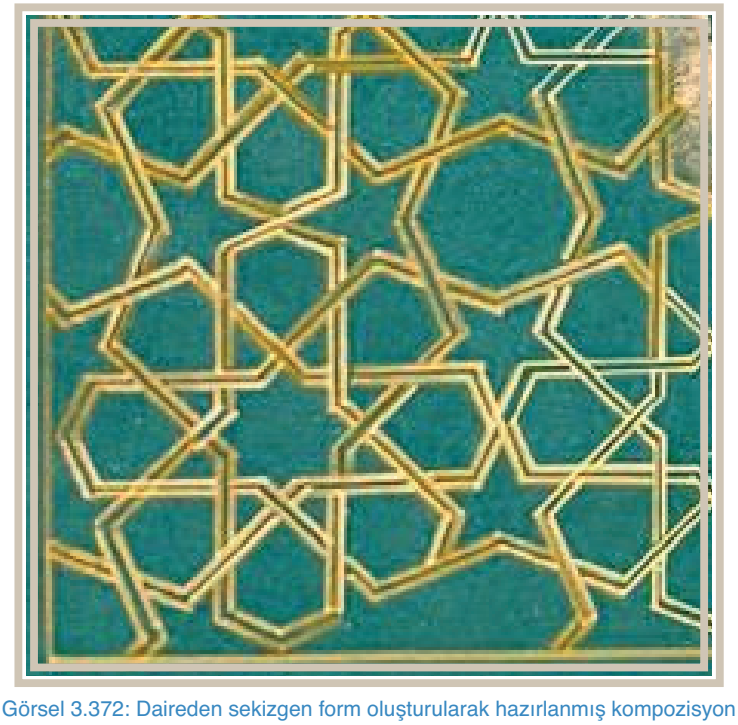
3.4.1.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Geometrik Motifler

Geometri; uzayı, uzayda tasarlanabilen biçimleri (nokta, çizgi, açı, yüzey vb.) ve bunların birbirleriyle ilişkilerini, ölçümlerini, özelliklerini inceleyen bilim dalıdır. Geleneksel mimari ve kitap sanatlarında kullanılan geometrik desenlerde daire ve kare temel unsur olarak kabul edilmektedir. Tüm şekiller kare veya daireden başlar ve sonsuza kadar devam eder.

Minyatürde kullanılan desenler kare, daire, üçgen, beşgen, altıgen, yedigen, sekizgen, dokuzgen, ongen ve on altıgen gibi birbirinden farklı geometrik şekillerden oluşmaktadır. Bu desenleri doğru ve basit şekilde oluşturabilmek için genellikle kare tabanlı bir ızgara sistemi kullanılmaktadır. Zemin üzerine yerleştirilen geometrik formlarla sonu olmayan desenlere ulaşılmaktadır.

Geometrik desenlerin kullanımı çok eskilere dayansa da en detaylı ve yoğun kullanımı Büyük Selçuklu Dönemi'nde olmuştur. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde de kullanılan geometrik desenler, Osmanlı Dönemi'nde geliştirilmiş ve İslam dünyasında çeşitli formlarda yayılarak genişlemiştir. Tezhip, minyatür, kât'ı ve cilt gibi kitap sanatlarının birçok alanında geometrik desenlerden faydalanılmıştır. Mimaride de ahşap, alçı, tuğla, çini ve taş gibi malzemelerle süslemelerde geometrik desenler kullanılmıştır. Geleneksel minyatür sanatında iç mekân tasvirlerinin duvar ve zeminlerinde mekânın algılanmasına yardımcı olmak ve dış mekân tasvirli minyatürlerin kale, cami ve saray duvarlarının süslenmesi amacı ile de kullanılmıştır.

Uygulandığı toplumlarda geometrik desenlere çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Örneğin evrenin sonsuzluğunu simgelediğine inanılan daire formu, evrendeki en mükemmel şekil olarak kabul edilir. Aynı anda ve her noktada başlangıç ile bitişi içermesinden dolayı evrendeki birliği sembolize eden dairenin sonsuz potansiyeli vardır. Üçgen, altıgen ve kare gibi temel geometrik şekiller daireden doğar ve ona döner. Bir minyatür kompozisyonunun mekân duvarları için desen oluşturulurken daireden hareketle "sonsuz" desen ağları ve motifler üretilebilir. Daire, desen olarak geometrik sistemlerin ana şeması olması dışında, geometrik tasarımın her bir aşamasında başlangıç ve temel çizim ilkesi olarak önem taşır. Daire formu Allah'a ulaşma, gökyüzü ve sonsuzluk sembolü sayılmış ayrıca evrendeki düzenin, birliğin ve bütünlüğün ifadesi kabul edilmiştir. Üçgen formu aşk ile insan arasında bağlantı unsuru veya bilinç ve uyum aracı kabul edilmiştir. Kare form adaleti; dikdörtgen form ilim, din, adalet ve hakikati; sekizgen form sonsuzluğu temsil etmektedir (Görsel 3.372).

Görsel 3.372: Daireden sekizgen form oluşturularak hazırlanmış kompozisyon

12. UYGULAMA
Geometrik Motif İle Desen Oluşturma

Süre: 4 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek geometrik motif ile desen oluşturmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

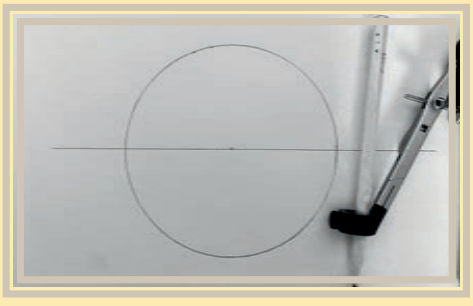
- Eskiz kâğıdı
- Siyah kurşun kalem
- Kırmızı kurşun kalem
- Silgi
- Aydınger kâğıdı
- Cetvel
- Pergel

Uygulama İçin Öneriler

1. Motif veya desen oluştururken yardımcı olması için kareli kâğıt kullanabilirsiniz.
2. Oluşturduğunuz deseni, fotokopi ile büyütme veya küçültme yaparak kullanabilirsiniz.

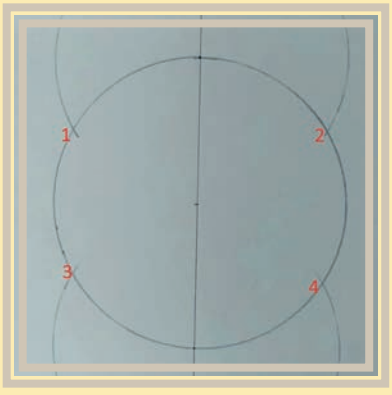
İşlem Basamakları

1. Çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
2. Çalışma kâğıdınızı ikiye bölecek şekilde cetvelinizle kâğıdınıza düz bir çizgi çekiniz ve çizginin orta noktasını işaretleyiniz. Pergeli çizginin orta noktasına yerleştirerek daire çiziniz (Görsel 3.373).

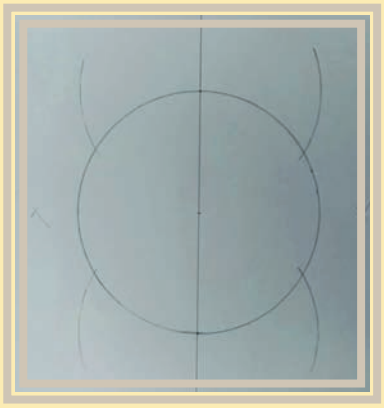
Görsel 3.373: Daire temelli motif alanı oluşturma

3. Pergelinizi, çizdiğiniz dairenin dış çeperi ile ortadan bölen dik çizginin kesiştiği noktaya yerleştiriniz ve 1 numaralı yayı çiziniz. Pergeli kaldırmadan 2 numaralı yayı çiziniz (Görsel 3.374). Aynı işlemi dairenin diğer tarafında da uygulayınız.

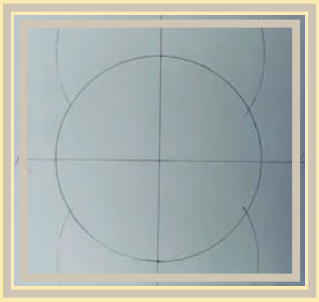
Görsel 3.374: Daireyi bölümlere ayırma

4. Cetvelinizi dairenin merkezine ve yere paralel olacak şekilde yerleştirerek dairenin sağ ve sol dışına birer adet işaret yerleştiriniz (Görsel 3.375).

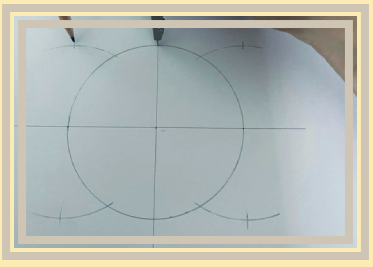
Görsel 3.375: Dairenin merkezinden geçecek olan kiriş için işaret yerleştirme

5. Cetvelinizi dairenin merkezine ve işaretlerin üzerine yerleştiriniz. Dairenin merkezinden geçen ve merkezde dikey kiriş ile kesişen yatay doğruyu çiziniz (Görsel 3.376). Çizgiyi dairenin sağından ve solundan dışına çıkacak şekilde uzatınız.

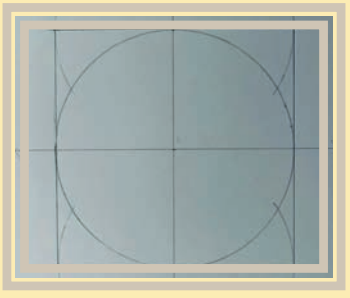
Görsel 3.376: Daireyi yatay doğru çizerek bölme

6. Pergelinizi dairenin dış çeperi ile yatay doğrunun kesiştiği noktaya yerleştirerek sağ ve sol yay üzerine işaret koyunuz. Aynı işlemi dairenin diğer tarafında da uygulayınız (Görsel 3.377).

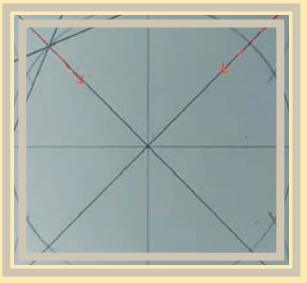
Görsel 3.377: Yaylar üzerine işaret koyma

7. Yaylar üzerine koyduğunuz işaretleri cetvelinizle düz çizgi çizerek birleştiriniz. Düz çizgilerinizin dairenin dış çeperine teğet geçmesine dikkat ediniz (Görsel 3.378).

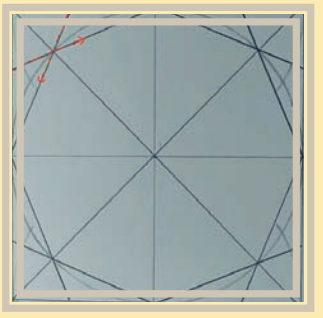
Görsel 3.378: Yaylar üzerine koyulan işaretlerin düz çizgi ile birleştirilmesi

8. Daire çevresinde oluşturduğunuz karenin karşılıklı köşelerini cetvelle birleştiriniz (Görsel 379). Dikey kiriş ile karenin kesişim noktasından başlayan ve karşı kenarda biten, yatay kiriş ile karenin kesişim noktasından başlayan ve karşı kenarda biten iki çizgi çiziniz.

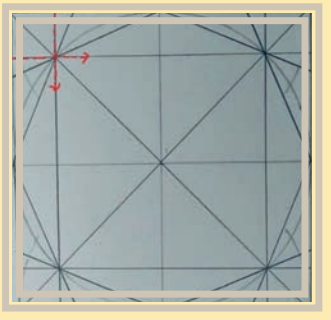
Görsel 3.379: Köşe noktalarının düz çizgi ile birleştirme

9. İlk köşede oluşturduğunuz çizimleri karenin her köşesinde tekrar ediniz (Görsel 3.380).

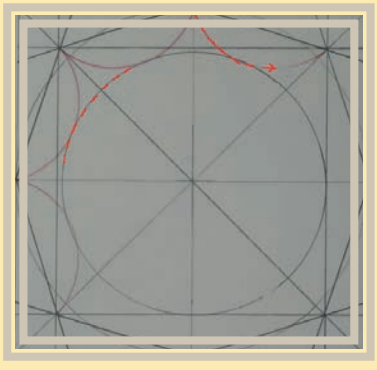
Görsel 3.380: Simetrik motif çizgilerini yerleştirme

10. Cetvelinizi çizgilerin kesişim noktasından geçirecek şekilde yerleştiriniz ve karenin karşılıklı dış hat çizgilerine bağlayınız (Görsel 3.381). Bu işlemi karenin dört yönünde de tekrar ediniz.

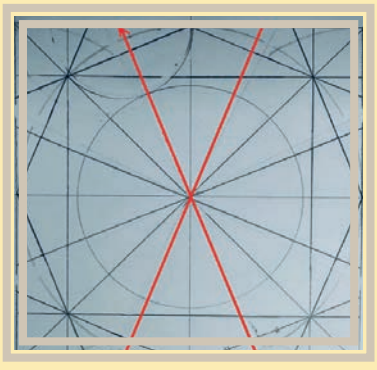
Görsel 3.381: Kesişim noktasından geçen kare oluşturma

11. Orta kiriş çizgisinden başlayıp karenin yan çizgisinde sonlanan çizginin kesiştiği nokta ile başlangıç noktası arasına bir yarım daire çiziniz. Merkezi karenin merkezi olan ve çizdiğiniz yarım daireye teğet bir daire çiziniz (Görsel 3.382).

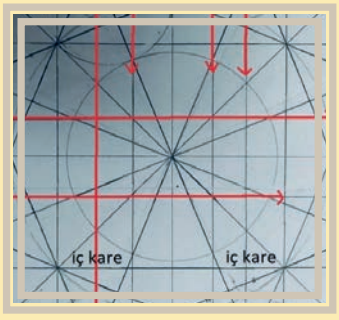
Görsel 3.382: Merkeze daire çizimi

12. Cetvelinizi yarım daire ile merkeze çizdiğiniz dairenin temas ettiği bölümden geçecek şekilde yerleştiriniz ve Görsel 3.383'te verildiği şekilde karenin içini bölümlere ayırınız.

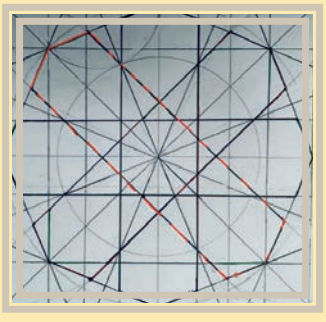
Görsel 3.383: Merkezden geçen düz çizgi yerleştirme

13. Çizim alanınıza Görsel 3.384'te bulunan kırmızı çizgileri yerleştiriniz. İç karenin içini enine 3 eşit parçaya, boyuna 6 eşit parçaya bölünüz. Çizim işleminde siyah kurşun kalem kullanınız.

Görsel 3.384: Yardımcı düz çizgilerin yerleştirilmesi

14. Siyah mürekkepli kalem ve cetveliniz ile Görsel 3.385'te kırmızı işaretle gösterilen şeklin üzerinden giderek şekli belirginleştiriniz. Sırasıyla tüm şekilleri belirgin hâle getiriniz.

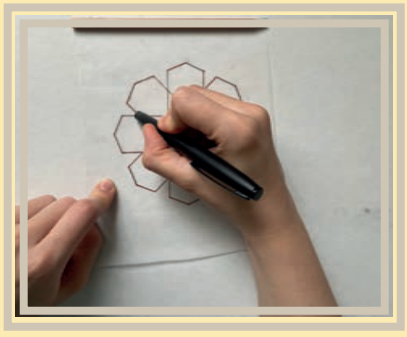
Görsel 3.385: Şekillerin mürekkepli kalem ile belirginleştirilmesi

15. Cetvel ve kırmızı kaleminizle; siyah kalem ile çizdiğiniz geometrik motifin üzerinden çiziniz (Görsel 3.386). Sekizgen motifinizi aydınger kâğıdına geçiriniz, hatalı kısımları (varsa) düzeltiniz.

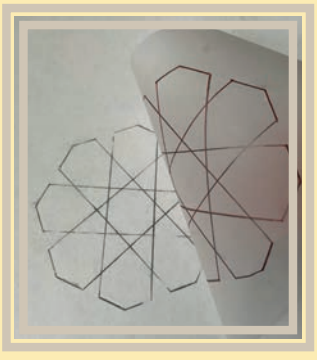
Görsel 3.386: Motifi kırmızı kalem ile çizme

16. Aydınger kâğıdına çizdiğiniz motifi zemin kâğıdı üzerine yerleştiriniz ve rahat kayabilecek bir kalemin ters ucuyla (uçsuz kısım) motif çizgileri üzerinden bastırarak çizgileri zemin kâğıdına aktarınız (Görsel 3.387).

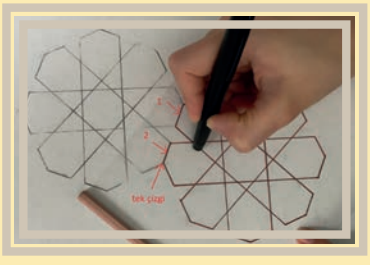
Görsel 3.387: İlk motifin zemin kâğıdına aktarılması

17. Aydınger kâğıdını bir ucundan kaldırarak eksik çizgileri tespit ediniz ve motif kâğıdınızı tekrar yerine yerleştirip eksik çizgileri tamamlayınız (Görsel 3.388).

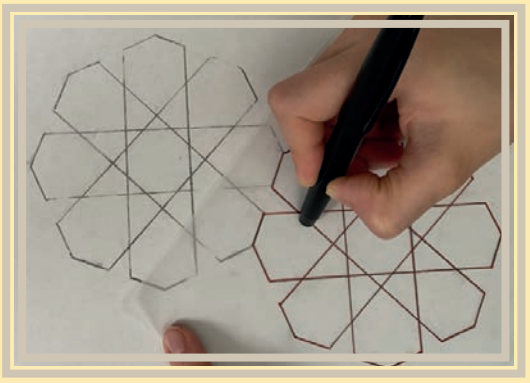
Görsel 3.388: Motifin kontrol edilmesi

18. Zemine çizdiğiniz motif çizgisi ile aydınger kâğıdında bulunan motif dış hat çizgilerini üst üste iki noktadan çakıştırınız ve motifi zemin kâğıdına yerleştiriniz (Görsel 3.389).

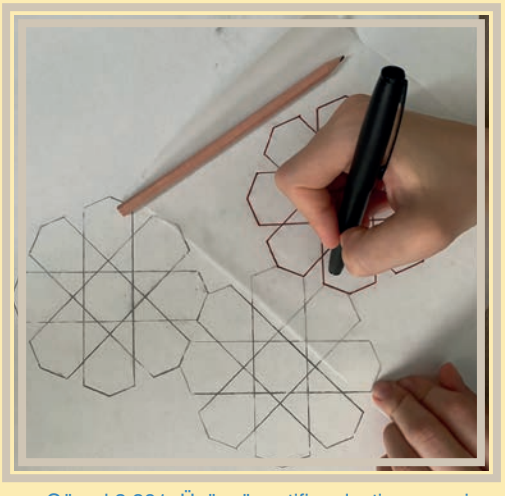
Görsel 3.389: İki motifin yan yana yerleştirilmesi

19. Motif kâğıdındaki çizgilerin üzerinden bastırarak motifin desen kâğıdına geçmesini sağlayınız (Görsel 3.390). Motif kâğıdını bir ucundan hafifçe kaldırınız ve eksik çizilen noktaları kontrol ederek tamamlayınız.

Görsel 3.390: İkinci motifin çizilmesi

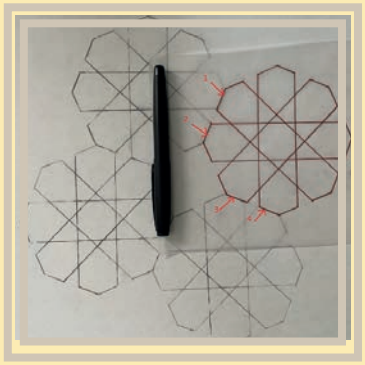
20. Zemine çizdiğiniz ilk motifin tam karşısına gelecek şekilde, ikinci motifin dış hat çizgisi üzerine aydınger kâğıdınızdaki motifi yerleştiriniz. Yerleştirme işleminde iki noktadan motif çizgilerini çakıştırınız (Görsel 3.391). Motifi zemin kâğıdına aktarınız.

Görsel 3.391: Üçüncü motifi yerleştirme ve çizme

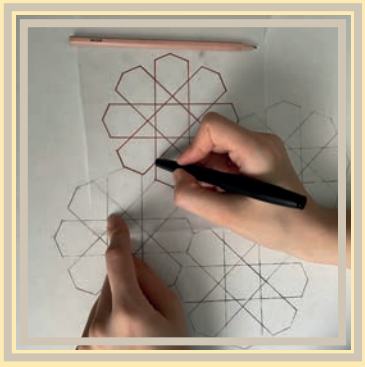
21. Zemin kâğıdına çizdiğiniz üç motifin boş olan bölümüne motif kâğıdınızı yerleştiriniz. Çizilen motiflerin dış hat çizgileri üzerinde numaralarla gösterilmiş olan dört noktaya

motif kâğıdını yerleştiriniz (Görsel 3.392). Çizilen motif çizgileri ile yerleştirdiğiniz motif çizgilerini üst üste çakıştırınız.

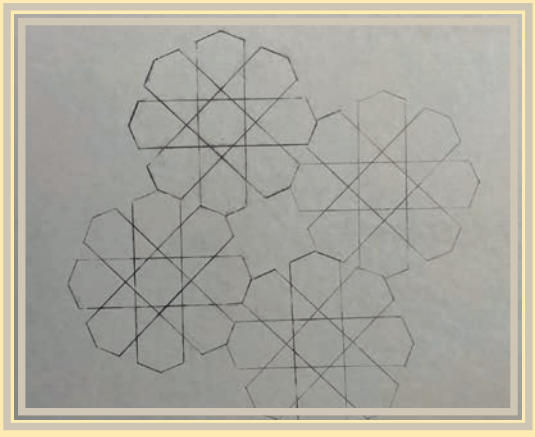
Görsel 3.392: Dördüncü motifin yerleştirilmesi

22. Motif çizgileri üzerinden bastırarak çizgilerin zemin kâğıdına geçmesini sağlayınız. Motif kâğıdını bir ucundan kaldırarak eksik noktaları kontrol ediniz ve çizgileri tamamlayınız (Görsel 3.393).

Görsel 3.393: Dördüncü motifi çizme

23. Zemin kâğıdı üzerine motifleri yan yana getirerek oluşturduğunuz deseninizin eksik kısımlarını tamamlayınız, hatalı kısımlarını cetvel ve kurşun kalem kullanarak düzeltiniz (Görsel 3.394).

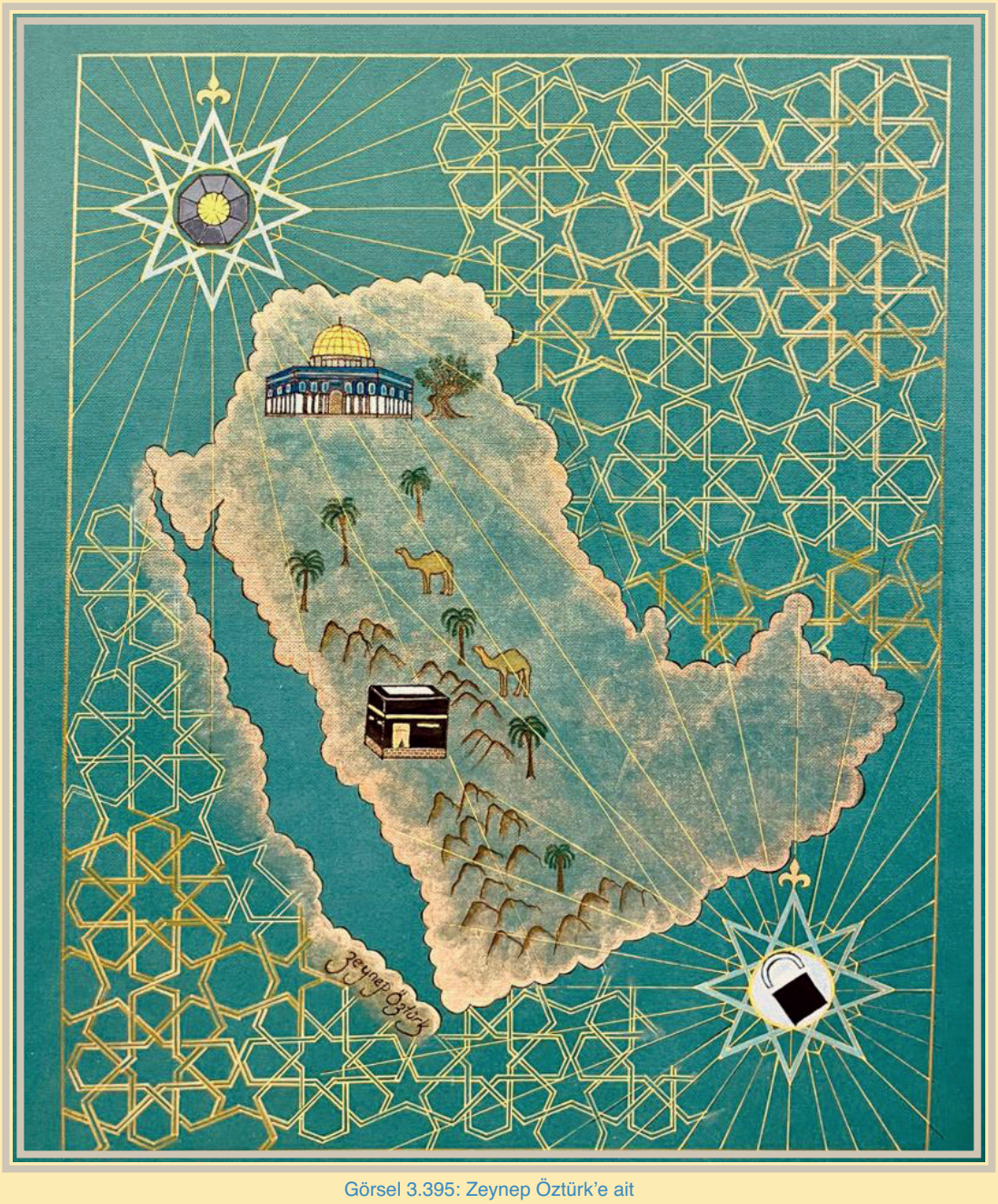

Görsel 3.394: Tekrarlanan motiflerle oluşturulmuş geometrik desen

24. Hazırladığınız geometrik deseni bir kompozisyon içinde kullanırken gerekli olan kısımlarda motiflerin bazı bölümlerini çıkarabilir veya motife ilaveler yapabilirsiniz (Görsel 3.395).

DİKKAT

Geometrik desen ile tek başına da kompozisyon oluşturabilirsiniz.

Görsel 3.395: Zeynep Öztürk'e ait
geometrik motifle oluşturulmuş kompozisyon

GEOMETRİK MOTİF İLE DESEN OLUŞTURMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Geometrik formları kullanarak motif çizim alanı oluşturdu.				
2.	Motifin dış hat ve merkezini belirledi.				
3.	Yardımcı çizgileri kullanarak motifin ana hatlarını yerleştirdi.				
4.	Farklı bir kalem kullanarak ana hatları belirgin hâle getirdi.				
5.	Motif üzerindeki yardımcı çizgileri sildi.				
6.	Motifi aydınger kâğıdına çizdi.				
7.	Aydınger kâğıdına çizdiği motifin çizgilerini düzeltti.				
8.	Motifi zemin kâğıdına geçirdi.				
9.	Tekrar yöntemi ile motifleri yan yana veya üst üste getirerek çizdi.				
10.	Oluşturduğu desenin bozuk veya eksik kısımlarını düzeltti.				
11.	Belirlediği alanın içini motif ile doldurarak kompozisyonu tamamladı.				
12.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 12 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 12X4= 48'dir. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

12. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre altta verilen daire, kare ve üçgen formları kullanarak geometrik motif ile desen hazırlayınız (Görsel 3.396). Motifinizi oluştururken verilen geometrik formlardan en az ikisini kullanınız..

Görsel 3.396: Geometrik desen oluşturmada kullanılacak formlar

3.4.2. Osmanlı Minyatür Sanatında Kent Tasvirleri ve Mimari Unsurlar

Osmanlı minyatürünün ana karakterini belirleyen topografik (Bir kara parçasının doğal engebe ve özelliklerini kâğıt üzerinde çizgilerle gösterme işi.) kent kale tasvirleri; dönemin önemli siyasal olaylarını, sultanın yaşamını ve saray törenlerini konu alan tarihî olayların anlatıldığı minyatürlerdir.

Osmanlı'nın tarihi ile ilgili olayları en doğru şekilde ve gerçeğine yakın çizmeyi başarmış ilk nakkaş **Matrakçı Nasuh** olmuştur. Matrakçı Nasuh, minyatürlerde şehir veya bölgeleri topografik şekilde çizerek anlatmıştır. Saray nakkaşhanesine bağlı diğer nakkaşlar da Matrakçı Nasuh'un üslubunu benimsemiş ve ortaya, anlatılan şehirlerin belirgin özellikleri ile çizildiği Osmanlı tarzı şehir minyatürleri çıkmıştır.

Matrakçı, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1533-35 yıllarında Tebriz üzerinden Bağdat'a gidişi sırasında bir menzilnâme niteliği taşıyan şehir minyatürlerinin ilk örneği **"Mecmu'i Menazil"**i kaleme almış ve o güne değin İslam ülkelerinde rastlanmayan tarzda minyatürlerle eseri süslemiştir. İnsan figürünün yer almadığı bu tasvirler, seferin gidiş ve dönüş yolu üzerindeki şehirlerin ve kasabaların tam anlamıyla belgesel özellikler taşıyan görüntülerini içermektedir.

Eserin başında yer alan İstanbul tasvirinde Matrakçı Nasuh'un tüm önemli yapıları ve topografyayı yansıtmaya çalıştığı görülmektedir (Görsel 3.397).

Görsel 3.397: Matrakçı Nasuh'a ait İstanbul minyatürü (TSM)

"Mecmu'i Menazil" adlı eserde şehirler, kaleler, çadırlar ve köprülerin yanı sıra manzara görünümleri de yer alır. Kent ve kasaba tasvirlerinde de gerçeğe uygunluğa önem veren Matrakçı Nasuh'un minyatürlerinde kullandığı topografik çizimler, manzara denemeleri olarak kabul edilir. Tasvirlerde çizgi hâkimdir. Bazı minyatürlerde evler ve binalar sert renklerle boyanmış; bazılarında ise genellikle pastel renkler kullanılmıştır. Denizler gümüş yaldızla boyanmıştır.

Liman kentler kısmen kuşbakışı ve yarı topografik bir görünüm içinde figürsüz olarak tasvir edilmiştir. Kentler genellikle renksiz sayılabilecek bir görünümdedir. Buna karşılık arka planlardaki arazi mavi ve pembe rengin tonlarında boyanarak iri çiçek ve ot kümeleriyle süslenmiştir. Evler, surlar ve binalar değişik görüş açılarından bakılarak tamamen yüzeysel bir üslupla çizilmiştir.

Kale, kent ve liman kompozisyonlarına ilave edilen doğa elemanları, bölgesel mimari süslemelerini yansıtan nakışlar ile renk kompozisyonları kent tasvirlerini ön plana çıkarmaktadır.

13. UYGULAMA

Mimari Unsurlar İle Özgün Tasarım Yapma

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek mimari unsurlar ile minyatür sanatı kompozisyon kurallarına uygun özgün tasarım yapmanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

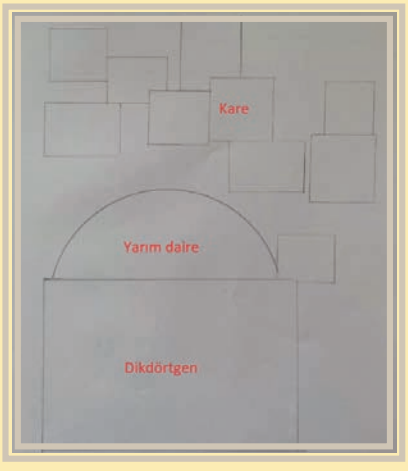
- Eskiz kâğıdı
- Siyah kurşun kalem
- Silgi
- Aydınger kâğıdı
- Cetvel
- Gönye
- Zemin kâğıdı

Uygulama İçin Öneri

Çizim yaparken yumuşak uçlu kurşun kalem, desen aktarırken sert uçlu kurşun kalem ve yumuşak silgi kullanınız.

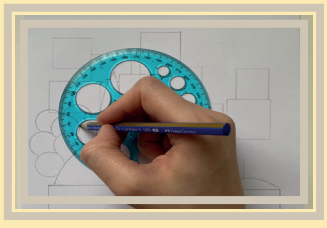
İşlem Basamakları

1. Çizim için gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
2. Çalışma kâğıdınıza Görsel 3.398'de verildiği şekilde cetvel yardımı ile dikdörtgen, daire ve karelerden oluşan kompozisyonun şemasını çiziniz.

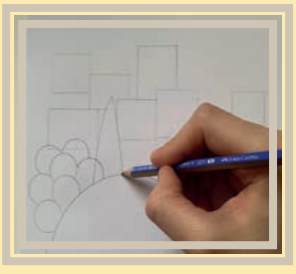
Görsel 3.398: Çalışma alanına geometrik şekiller ile kompozisyon oluşturma

3. Geometrik formlarla oluşturduğunuz kompozisyonunuza gönyenizin şablonundan uygun büyüklükteki daireyi seçiniz. Yan yana ve üst üste dairelerden oluşan bir ağaç formu çiziniz (Görsel 3.399).

Görsel 3.399: Kompozisyona yuvarlak formlu ağaç çizimi

4. Geometrik şekillerin arasında uygun yerlere üçgen ağaç formları yerleştiriniz (Görsel 3.400).

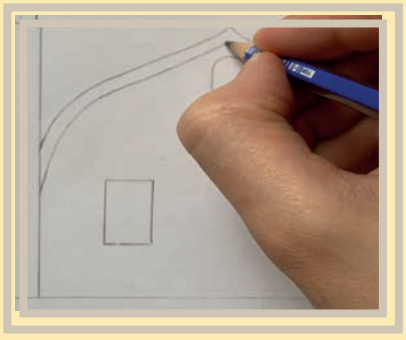
Görsel 3.400: Kompozisyona üçgen formlu ağaç çizme

5. Şablonunuzla gökyüzü boşluğuna Görsel 3.401'de verilen bulut formlarını yerleştiriniz.

Görsel 3.401: Kompozisyona bulut formu oluşturma

6. Dikdörtgen form ile yerleştirdiğiniz bina cephesine kubbe biçiminde detay çizimi yapınız (Görsel 3.402).

Görsel 3.402: Bina cephesi detay çizimi

7. Çizdiğiniz kubbe detayının iç kısmına üç adet dikdörtgen formlu pencere yerleştiriniz. Üstteki pencereyi Görsel 3.403'te verildiği gibi çiziniz.

Görsel 3.403: Bina cephesine pencere çizimi

8. Bina cephesinde bulunan alttaki pencerelerin üzerinden geçen bir çizgi yerleştiriniz. Çizginin üzerindeki ve altındaki boşlukları farklı iki geometrik motif ile doldurunuz (Görsel 3.404).

Görsel 3.404: Bina cephesine geometrik motif çizme

9. Kompozisyonda yer alan binanın kubbe çatısı için gönyenizi kullanınız. Kubbeyi tepe noktasından başlayan ve alt çizgisinde biten eşit aralıklı parçalara bölünüz (Görsel 3.405).

Görsel 3.405: Kubbe çatı detaylarının çizimi

10. Kompozisyonda yer alan ağaç dallarına dağınık ve küçük yapraklar çiziniz (Görsel 3.406).

Görsel 3.406: Ağaç yapraklarının çizimi

11. Kompozisyona üçgen şeklinde yerleştirdiğiniz ağaç formlarını estetik çizgiler kullanarak doğal yapıya çeviriniz (Görsel 3.407).

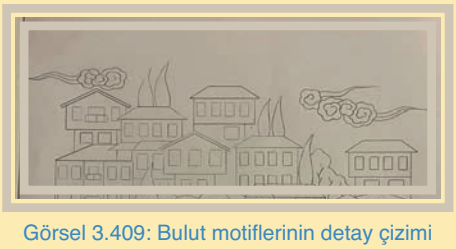
Görsel 3.407: Ağaç ve ev çizimi

12. Şematik çizimde yerleştirdiğiniz kare ve dikdörtgenleri dönem evlerinin özelliklerine çeviriniz. Çatı, pencere, kapı ve cumba ilaveleri ile evleri detaylandırınız (Görsel 3.408). Detay çizimlerini cetvel yardımı ile yapınız.

Görsel 3.408: Kompozisyonda bulunan evlerin detay çizimleri

13. Şematik çizimde gökyüzüne yerleştirdiğiniz bulut motiflerini detaylandırınız (Görsel 3.409).

Görsel 3.409: Bulut motiflerinin detay çizimi

14. Şematik olarak dairelerle yerleştirdiğiniz ağaç formlarının dairelerini silerek detaylı çizimlerini yapınız. Ağaç motiflerinin üzerine dallar yerleştiriniz (Görsel 3.410).

Görsel 3.410: Ağaç dallarının çizimi

15. Çatının üzerine yerleştirdiğiniz üçgen ağaç motifinin içine çiçekli bir dal yerleştiriniz (Görsel 3.411).

Görsel 3.411: Ağaç motifi üzerine çiçekli dal çizimi

16. Çizim işlemini tamamladığınız desen kâğıdınızı çeviriniz ve deseni çizerek kâğıdın arka yüzüne geçiriniz (Görsel 3.412).

Görsel 3.412: Deseni kâğıdın arka yüzüne geçirme

17. Mimari unsurları kullanarak oluşturduğunuz kompozisyonu zemin kâğıdı üzerine yerleştiriniz ve kâğıtları köşelerinden bantla tutturunuz (Görsel 3.413). Sert uçlu bir kalem ile tüm çizgilerin üzerinden giderek deseni zemin kâğıdına aktarınız. Çizgilerin bazılarında cetvel ve gönye kullanınız.

Görsel 3.413: Zemin kâğıdına desen aktarma

18. Desen aktarma sonrasında eksik olan çizgileri tamamlayınız, hatalı kısımları düzeltiniz (Görsel 3.414).

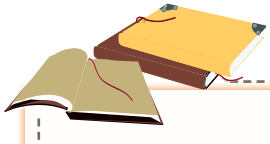

Görsel 3.414: Zeynep Öztürk'e ait zemin kâğıdına aktarılmış desen

MİMARİ UNSURLAR İLE ÖZGÜN TASARIM YAPMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Geometrik form kullanarak çizim alanı oluşturdu.				
2.	Mimari unsurlara uygun geometrik formları yerleştirdi.				
3.	Yardımcı çizgileri kullanarak dönem mimarisine uygun unsurların ana hatlarını yerleştirdi.				
4.	Mimari unsurların arasına doğa unsurlarını yerleştirdi.				
5.	Çizim yaparken geometrik çizim aletlerini kullandı.				
6.	Gökyüzü ve doğa ayrıntılarını çizdi.				
7.	Mimari ayrıntıları çizdi.				
8.	Desenin ters yüzünden çizdi.				
9.	Kompozisyonu zemin kâğıdına geçirdi.				
10.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 10 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 10X4= 40'tır. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

13. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre kare, dikdörtgen ve daire formunu kullanarak mimari unsurlar ile özgün kompozisyon hazırlayınız.

Hazırlanacak Kompozisyonda Bulunması Gereken Unsurlar
1. Dönem özelliklerini taşıyan evler
2. Dönem özelliklerini taşıyan cami, çeşme ve türbe gibi mimari unsurlar
3. Bir bölümü geometrik motifle süslenmiş mimari unsur
4. Doğa unsurları (ağaç, çiçek, bulut, deniz, göl, akarsu)

14. UYGULAMA

Mimari Unsurlar İle Hazırlanmış Özgün Tasarımı Boyama

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek mimari unsurlar ile minyatür sanatı kompozisyon kurallarına uygun hazırlanmış özgün tasarımı boyamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

- Siyah kurşun kalem
- Sulu boya
- Sarı, gümüş ve mavi yaldız
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Su kabı, su
- Siyah kontur kalemi
- Cetvel, gönye
- Kâğıt bant, peçete

Uygulama İçin Öneriler

1. Zemin boyarken kullanacağınız boyaların su oranı yüksek olmalıdır.
2. Zemin rengini sürdüğünüz boyaların diğer işleme geçmeden önce kurutulması gerekir.

İşlem Basamakları

1. Mimari unsurlar ile hazırladığınız kompozisyonun renklendirilmesinde kullanacağınız renkleri paletinize hazırlayınız (Görsel 3.415). Zeminde kullanacağınız boyaların koyu kıvamlı olmamasına dikkat ediniz.

Görsel 3.415: Boyaların hazırlanması

2. Boyamaya kompozisyona yerleştirdiğiniz evlerin size en uzak olanından başlayınız (Görsel 3.416).

Görsel 3.416: En uzak evden başlayarak boyama

3. Her birinde farklı bir renk kullanarak evlerin zemin renklerini sürünüz (Görsel 3.417).

Görsel 3.417: Evlerin zemin rengini sürme

4. Paletinize hazırladığınız kiremit rengini tüm çatıların zeminine sürünüz (Görsel 3.418). Bir sonraki işleme geçmeden önce sürdüğünüz çatı zemin renklerinin kurumasını bekleyiniz.

Görsel 3.418: Çatı zeminlerinin sürülmesi

5. Kubbe çatının zemin rengi için paletinize siyah boya alınız ve içine gümüş yaldız, mavi yaldız ve biraz beyaz ekleyip karıştırınız (Görsel 3.419).

Görsel 3.419: Gümüş rengi çatı boyası hazırlama

6. Hazırladığınız gri rengi uygun kalınlıkta fırça ile çatı zeminine sürünüz (Görsel 3.420). Çalışma sırasında kâğıda temas eden elinizin altına temiz peçete yerleştiriniz.

Görsel 3.420: Çatı zemin renginin sürülmesi

7. Sürdüğünüz boyanın bozulmaması için ikinci işleme geçmeden önce boyanın kurumasını bekleyiniz (Görsel 3.421).

Görsel 3.421: Boyanın kurutulması

8. Paletinizdeki siyah boya ile çatının saçak bölümlerini boyayınız (Görsel 3.422, 423).

Görsel 3.422: Çatıların saçak bölümlerini boyama

Görsel 3.423: Saçak boyalarının sürülmesi

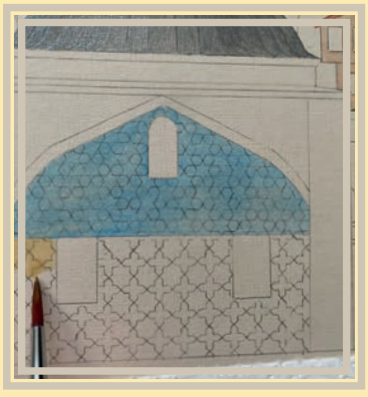
9. Hazırladığınız açık mavi boya ile bina cephesinin üst bölümünü boyayınız (Görsel 3.424).

Görsel 3.424: Bina cephesinin üst bölümünü boyama

10. Paletinize açık sarı

boya hazırlayınız ve cephenin alt bölümüne sürünüz (Görsel 3.425).

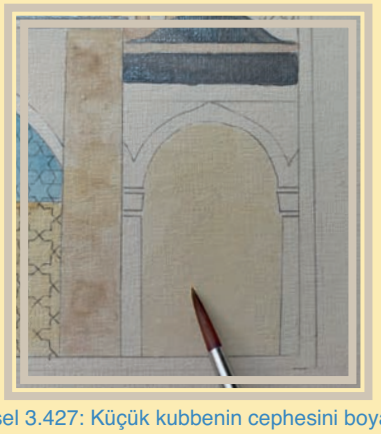
Görsel 3.425: Bina cephesinin alt bölümünü boyama

11. Bina cephesinde zemin rengi sürülmeyen bölümleri sarı renk ile tamamlayınız (Görsel 3.426).

Görsel 3.426: Bina cephesinde boş alanları boyama

12. Cephede kullandığınız sarı renk ile küçük kubbenin cephesini boyayınız (Görsel 3.427).

Görsel 3.427: Küçük kubbenin cephesini boyama

13. Paletinize açık gri renk hazırlayınız. Uygun bir fırça ile kapı girişinde bulunan sütun ve kemerlerin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.428).

Görsel 3.428: Sütun ve kemer boyama

14. Cephe üzerinde yer alan kemer bölümünü gri renk ile boyayınız (Görsel 3.429). Yeni işleme başlamadan önce sürdüğünüz zemin renklerinin kuruması için 4-5 dakika bekleyiniz.

Görsel 3.429: Cephe üzerindeki kemeri boyama

15. Kompozisyonda yer alan ağaçların zemin renkleri için paletinize üç ton yeşil boya hazırlayınız. Daha önce boyadığınız bölümlerin üzerini temiz kâğıt ya da peçete ile kapatınız. Hazırladığınız üç ton yeşilden en açık olanı ile sol tarafta bulunan ağaç topluluğunu boyayınız (Görsel 3.430).

Görsel 3.430: Açık yeşil ağaç topluluğunu boyama

16. Kompozisyonda yer alan ağaçların zemin renkleri için paletinize üç ton yeşil boya hazırlayınız. Daha önce boyadığınız bölümlerin üzerini temiz kâğıt ya da peçete ile kapatınız. Hazırladığınız üç ton yeşilden en açık olanı ile sol tarafta bulunan ağaç topluluğunu boyayınız (Görsel 3.431).

Görsel 3.431: Su ile boyada ton farkı oluşturma

17. Hazırladığınız orta ton yeşil boya ile üçgen formla yerleştirdiğiniz ağacın zemin rengini sürünüz. Boyayı sürme işlemine ağacın uç kısmından başlayınız (Görsel 3.432).

Görsel 3.432: Orta ton yeşil ile ağaç boyama

18. Ağacın alt kısımlarına indiğinizde boyayı su ile açınız ve ton farkı oluşturunuz (Görsel 3. 433).

Görsel 3.433: Ağaç üzerinde ton farkı oluşturma

19. Orta ton yeşil boya ile evlerin arkasından çıkan ağaçların zemin rengini sürünüz (Görsel 3.434).

Görsel 3.434: Orta ton yeşil kullanarak ağaç boyama

20. Yan yana duran ağaçlardan birini orta ton ile diğerini ise boyanın içine çok az su ilave ederek boyayınız (Görsel 3.435).

Görsel 3.435: Yan yana duran ağaçlarda ton farkı oluşturma

21. Koyu ton yeşil ile daireler hâlinde çizdiğiniz ağaç formunun zemin rengini sürünüz (Görsel 3.436). Zemin rengini sürerken dal çizgilerini dikkate almayınız.

Görsel 3.436: Daire formlu ağacın zemin rengini sürme

22. Koyu ton yeşil ile üçgen formlu ağaçların zemin rengini sürünüz (Görsel 3.437). Ağacın üst kısımlarını koyu, alt kısımlarını ise boyaya su ilave ederek açık tonda boyayınız.

Görsel 3.437: İki ton renk kullanma

23. Paletinize iki ton kahverengi boya hazırlayınız. Su oranı yüksek hazırladığınız açık ton kahverengi boyayı ağaç gövde ve dallarına sürünüz (Görsel 3.438).

Görsel 3.438: Ağaç dal ve gövdesinin zemin boyaması

24. Ağacın gövdesine sulu olarak sürdüğünüz açık ton kahverengi üzerine koyu ton boyayı bazı noktalardan bırakınız, alttaki sulu zemin üzerinde boyanın dağılmasını sağlayınız (Görsel 3.439). İnce dalları uygun kalınlıkta fırça ile düz boyama tekniğini kullanarak renklendiriniz.

Görsel 3.439: Akıtma tekniği ile ağaç gövdesi boyama

25. Ağacın dallarına çizdiğiniz yapraklar için iki ton yeşil hazırlayınız ve yaprakları dağınık şekilde boyayınız (Görsel 3.440).

Görsel 3.440: İki ton yeşille yaprak boyama

26. Paletinize üç ton pembe hazırlayınız ve ağaç dallarına çizdiğiniz çiçekleri orta ve açık ton ile karışık olarak boyayınız. Koyu ton pembe boyayla orta ve açık ton boyadığınız çiçeklerin çevresine kontur çekiniz (Görsel 3.441).

Görsel 3.441: Çiçek boyama

27. Paletinize koyu kıvamlı açık pembe renk hazırlayınız. İnce uçlu bir fırça ile ağaç üzerine çizdiğiniz çiçekli dal üzerinde bulunan çiçekleri boyayınız (Görsel 3.442).

Görsel 3.442: Çiçek boyama

28. Kubbelerin tepesinde bulunan **alem** (Minare, kubbe, bayrak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, pirinçten yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs; ayça.) için sarı yaldız hazırlayınız ve alemleri boyayınız (Görsel 3.443).

Görsel 3.443: Kubbe alemini boyama

29. Paletinize çok açık mavi boya hazırlayınız. Uygun bir fırça ile evlerin ve diğer binaların pencerelerinin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.444).

Görsel 3.444: Pencereleri boyama

30. Paletinize su oranı yüksek açık mavi boya hazırlayınız. Uygun kalınlıkta fırça ile bulut motiflerinin zemin rengini sürünüz (Görsel 3.445, 446).

Görsel 3.445: Küçük bulutta zemin boyama

Görsel 3.446: Büyük bulutta zemin boyama

31. Paletinize koyu kıvamlı camgöbeği mavi hazırlayınız (Görsel 3.447). Uygun kalınlıkta fırça ile bulut motifi çizgilerinin üzerine sürünüz (Görsel 3.448). Motiflerin boyama işlemi tamamlandığında kurumasını bekleyiniz.

Görsel 3.447: Camgöbeği mavi boya hazırlama

Görsel 3.448: Motif çizgilerine koyu mavi boya sürme

32. Siyah mürekkep ve ince uçlu fırça kullanarak evlerin çatılarına eşit aralıklı, dik ve yere paralel çizgilerle kiremit görüntüsü oluşturunuz (Görsel 3.449, 450).

Görsel 3.449: Çatı üzerine fırça ile dik çizgiler yerleştirme

Görsel 3.450: Siyah mürekkep ile kiremit çizme

33. Paletinize evlerin zeminlerini boyarken kullandığınız renklerin en koyu tonunu hazırlayınız. İnce uçlu fırça ile düz çizgiler hâlinde dış cephe ahşap kaplama malzemelerini çiziniz (Görsel 3.451).

Görsel 3.451: Dış cephenin kaplama çizimi

34. Aynı rengi kullanarak pencere, kapı ve balkon korkuluklarını boyayınız (Görsel 3.452).

Görsel 3.452: Pencere, kapı ve balkon korkuluğu çizimi

35. Koyu ton mavi boya hazırlayınız. Bina cephesine çizdiğiniz geometrik desenin içindeki yıldızların çevresinde oluşturduğunuz altıgenleri hazırladığınız koyu mavi ile boyayınız (Görsel 3.453).

Görsel 3.453: Geometrik desenlerin boyanması

36. Paletinize koyu kahverengi boya hazırlayınız. Bina cephesinin alt bölümüne çizdiğiniz geometrik desenin sekizgen dışında kalan bölümlerini boyayınız (Görsel 3.454).

Görsel 3.454: Geometrik desen içindeki bazı bölümleri boyama

37. Kahverengi boya ve ince uçlu bir fırça ile bina duvarının taş örgü çizgilerini boyayınız (Görsel 3.455).

Görsel 3.455: Taş duvar örgüsünü boyama

38. İnce uçlu fırçanıza siyah mürekkep alınız. Kubbe çatılarının zemin boyası altından görünen çizgilerin üzerinden giderek kontur çekiniz (Görsel 3.456).

Görsel 3.456: Çatı çizgilerine kontur çekme

39. Kubbe üzerindeki kavisli yapıyı bozmamak için kontur çekme işlemini yavaş hareketlerle yapınız (Görsel 3.457).

Görsel 3.457: Kubbe konturlarının çekilmesi

40. Siyah mürekkepli kontur kaleminizle çatı alt tabanına cetvel yardımı ile düz çizgi çekiniz (Görsel 3.458, 459).

Görsel 3.458: Büyük kubbe tabanına düz çizgi çekme

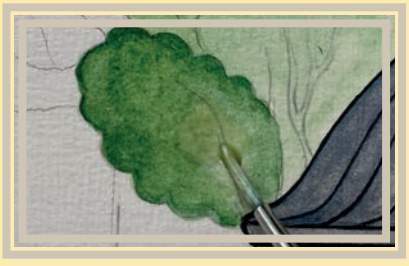
Görsel 3.459: Küçük kubbe tabanına düz çizgi çekme

41. Paletinize ağaçların zeminine sürdüğünüz yeşil boyanın koyu tonlarını hazırlayınız. Boyayı, ağacın en dış hattından başlayarak dışarıdan içeriye doğru sürünüz (Görsel 3.460).

Görsel 3.460: Ağacı dışarıdan içeri yönde boyama

42. Ağacın merkezine geldiğinizde boyanın içine bir miktar su ilave ederek boyanın tonunu açınız ve sulandırma tekniğini kullanarak tonlama yapınız (Görsel 3.461).

Görsel 3.461: Sulandırma tekniği ile ağaç boyama

43. Hazırladığınız en koyu ton yeşil ile üçgen formlu ağacı tarama tekniğini kullanarak boyayınız (Görsel 3.462).

Görsel 3.462: Tarama tekniği ile ağaç boyama

44. Ağacın üzerine çizdiğiniz çiçekli dal için koyu kahverengi boya hazırlayınız ve dalları boyayınız. Ağaçta kullandığınız yeşilden daha farklı bir yeşil ile çiçekli dalın yapraklarını boyayınız. Zeminde kullandığınız pembe rengin koyu tonunu hazırlayınız ve çiçekleri boyayınız (Görsel 3.463).

Görsel 3.463: Ağaç üzerindeki çiçekli dalı boyama

45. Düz ve kalın uçlu bir fırçaya koyu yeşil boya alınız. Deneme kâğıdında boyanın fazlasını alınız. Fırçayı dik tutarak daire formlu ağacı noktalama tekniği ile boyayınız (Görsel 3.464).

Görsel 3.464: Tamponlama tekniği ile ağaç boyama

46. Koyu kahverengi boya ile ağacın dallarını çiziniz (Görsel 3.465).

Görsel 3.465: Ağaç dallarını çizme

47. Zemin rengini sürdüğünüz yapraklı ağaç için koyu yeşil boya hazırlayınız. İnce uçlu fırça ile en alttan başlayıp yaprak şekillerinin üzerinden giderek kontur çekiniz (Görsel 3.466).

Görsel 3.466: Ağaç yapraklarını işleme

48. Yaprakların çizimini tamamladığınızda kuruması için bekleyiniz (Görsel 3.467).

Görsel 3.467: Yaprakları tamamlama

49. Hazırlayacağınız koyu pembe boya ve ince uçlu fırça ile çiçeklerin konturlarını çekiniz (Görsel 3.468). Tüm çiçeklerin çevresine aynı ton boya ile konturlarını tamamlayınız.

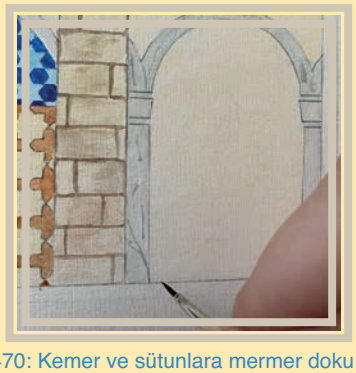
Görsel 3.468: Çiçeklerin konturlarını çekme

50. Çiçekli ağacın yapraklarına koyu yeşil ile kontur çekiniz ve yaprakların saplarını boyayınız (Görsel 3.469).

Görsel 3.469: Yaprakların konturlarını çekme

51. Kapı kenarlarında yer alan sütun ve kemer bölümüne mermer görünümü kazandırmak için çok açık ton gri hazırlayınız. İnce uçlu fırça ile mermer yüzeylerde bulunan dokuya benzer, simetrik olmayan damarlar çiziniz (Görsel 3.470).

Görsel 3.470: Kemer ve sütunlara mermer doku oluşturma

52. Paletinize üç ton mavi boya hazırlayınız. Çizgileri koyu ton ile motifin iç kısımlarını orta ve açık ton mavi ile sulandırma tekniği kullanarak boyayınız (Görsel 3.471).

Görsel 3.471: Sulandırma tekniği ile bulut boyama

53. Bina çevresine çizdiğiniz düz çizgilerin dış kısmına, dış çizgi açıkta kalacak şekilde kâğıt bant yapıştırınız (Görsel 3.472).

Görsel 3.472: Boyanacak kısmın dışındaki bölgeyi kâğıt bantla kapatma

54. Paletinize sarı yaldız hazırlayınız. Uygun kalınlıkta fırça ile kompozisyon çevresine yerleştirdiğiniz iki çizgi arasına yaldız sürünüz ve kurutunuz (Görsel 3.473).

Görsel 3.473: Kompozisyon çevresine yaldız sürme

55. Sürdüğünüz yaldız kuruduktan sonra kâğıt bantları, zemine hasar vermeden yavaş hareketlerle kaldırınız (Görsel 3.474).

Görsel 3.474: Bantların sökülmesi

56. Şablon cetvel üzerinde bulunan dairelerden uygun olanını seçiniz ve bina cephesinin üst kısmında bulunan pencere boşluğuna yerleştiriniz (Görsel 3.475).

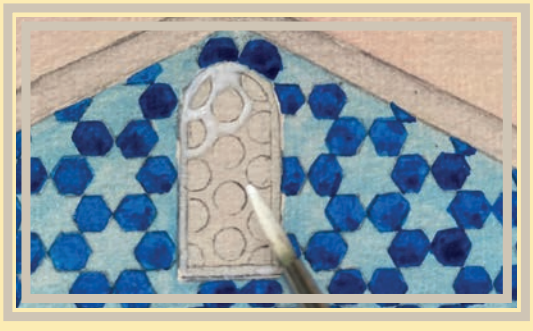
Görsel 3.475: Pencere boşluğuna daireler çizme

57. Simetrik olacak şekilde tam ve yarım dairelerle pencere boşluğunu doldurunuz (Görsel 3.476). Daireleri yerleştirirken arada eşit boşluklar bırakınız.

Görsel 3.476: Daireleri simetrik olarak yerleştirme

58. Paletinize beyaz boya hazırlayınız. Uygun kalınlıkta fırça ile pencereye çizdiğiniz dairelerin ara boşluklarını boyayınız (Görsel 3.477).

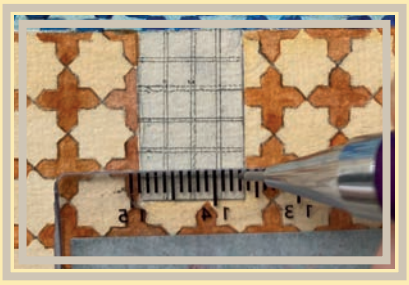
Görsel 3.477: Dairelerin dışında kalan bölgeyi boyama

59. Sürdüğünüz boyanın kurumasını sağlayınız (Görsel 3.478).

Görsel 3.478: Sürülen boyayı kurutma

60. Bina cephesinin alt kısmında bulunan dikdörtgen pencereleri eşit ölçüde karelere bölünüz. Bölme işleminde 1-2 mm aralık bırakarak çift çizgi kullanınız (Görsel 3.479).

Görsel 3.479: Pencere boşluğunu karelere bölme

61. Koyu gri boya hazırlayınız ve iki çizgi arasını boyayarak pencere demiri oluşturunuz (Görsel 3.480).

Görsel 3.480: Gri boya ile pencere demirlerini boyama

62. Cetvelinizi yaldız sürdüğünüz bölümün dış hattına yerleştiriniz. Siyah mürekkepli kontur kaleminizle cetvel çekiniz (Görsel 3.481). Cetvel çekme işlemini yaldızlı bölümlerin iç ve dış hattına uygulayınız.

Görsel 3.481: Cetvel çekme işlemi

63. Tüm işlemlerini bitirdiğiniz minyatürünüzü kuruttuktan sonra ağırlık altında, nemli olmayan ve ışık almayan bir yerde saklayınız (Görsel 3.482).

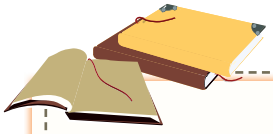

Görsel 3.482: Zeynep Öztürk'e ait mimari unsurlarla hazırlanmış minyatür

MİMARİ UNSURLAR İLE HAZIRLANMIŞ ÖZGÜN TASARIMI BOYAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Kullanacağı renklere karar vererek her rengin üç tonunu hazırladı.				
2.	Büyük zeminlerden başlayarak zemin renklerini sürdü.				
3.	Kompozisyonda yaldızla boyanacak kısımları boyadı.				
4.	Mimari unsurların renklerini minyatür tekniklerini kullanarak sürdü.				
5.	Doğa unsurlarının renklerini sürdü.				
6.	Kompozisyonda yer alan geometrik motifleri boyadı.				
7.	Ağaç motiflerinin yaprak detaylarını fırça ile çizdi.				
8.	Kompozisyonda yer alan evlerin çatı ve duvar detaylarını kontur kalemi ve fırça ile çizdi.				
9.	Kompozisyonda uygun bölümlere cetvel çekti.				
10.	Kompozisyonun dış hat çizgilerine kontur kalemi veya fırça ile çizgi çekti.				
11.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 11 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 11X4= 44'tür. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

13. uygulama sonunda mimari unsurlarla hazırladığınız özgün kompozisyonunuzu 14. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre boyayınız.

Kompozisyon Renklendirme İşleminde
1. Kullanılacak renklere karar veriniz ve boyaları üç ton olarak hazırlayınız.
2. Zemin renklerini minyatür kurallarına uygun olarak sürünüz.
3. Detay boyamalarını yapınız. Boyama sırasında minyatür boyama tekniklerini kullanınız (Tonlama, tarama, noktalama, akıtma, süpürme).
4. Kompozisyonda kullandığınız geometrik desenin boyama işlemini yapınız.
5. Çalışmanızın konturlarını fırça veya mürekkepli kalem ile çekiniz.
6. Cetvel çekme işlemini yapınız.

3.4.3. Minyatürlerde Otağ ve Çadır Çizim Teknikleri

Osmanlı Dönemi minyatür eserlerinde sıkça karşılaşılan minyatür unsurlarının başında gelen çadırlar, Türk kültüründe önemli bir yere sahip barınma elemanlarındandır.

Çadır kelimesinin iki farklı kökenden geldiği düşünülmektedir. Bunlardan ilki Türkçede birleştirmek, birbirine tutturmak anlamlarında kullanılan "çat-" fiilidir. İkincisi ise Farsçada örtü anlamına gelen "çatur" kelimesidir. Bu kelimenin de kökeninin Farsçaya "çetr" şeklinde geçen Sanskritçe şemsiye veya gölgelik anlamlarına gelen "çhattra"dan geldiği düşünülmektedir.

Türk boyları Orta Asya'da konar-göçer yaşam şeklinde hayatlarını devam ettirmiş, ekonomik açıdan hayvancılıkla uğraşmış, hayat tarzı bakımından yaylak ve kışlak alanlar arasında hareket hâlinde olan göçebelik ile yerleşik hayat arasında ara bir yaşam tarzı sürmüşlerdir. Çadırlar bu yaşam şeklinde kurulum ve taşıma anlamında kolaylığı açısından tercih edilen barınma şekli olmuştur. Köklü bir çadır geleneğine sahip olan Türkler çadır şehirler kurmuştur, denilebilmektedir. Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren de çadır geleneğinin geliştirilerek sürdürüldüğü ve bu yaşam şeklinin minyatür eserlere yansıdığı görülmektedir.

Minyatür eserler incelendiğinde çadırın Osmanlı'da çok çeşitli amaçlarla üretilip kullanıldığı ve aynı zamanda döneminin klasik motif, figür ve kompozisyonlarıyla estetik açıdan yerleşik binalara benzetildiği söylenebilir. Yazma eserlerdeki minyatürlerde görülen padişahların sarayları, ordugâhlar ve çadır kentler avluların ve temel binaların kurulumlarıyla mimari açıdan benzerlik göstermektedirler (Görsel 3.483).

Görsel 3.483: Kanuni, Belgrad kuşatması için kurulan çadır kentte (Süleymanname, TSM)

Osmanlı çadırları; tek, iki ya da üç direkli çadırlar, şemsiye biçimindeki çadırlar ve sayeban (gölgelik) çadırlar şeklinde gruplandırılabilir. Minyatürler incelendiğinde padişaha ait iki veya daha fazla direkli olan Otağ-ı Hümayunların rengi, boyutu ve süslemeleri bakımından diğerlerinden farklı çizildiği görülmektedir. Osmanlı çadırlarının unsurları kapı (çadır girişi), pencere, direk ve âlemlerden meydana gelmektedir. Çadır tiplerine ait bilgilere tarihî belgelerden ve el yazmalarındaki minyatürlerde bulunan tasvirlerden ulaşılmaktadır. Elde edilen bilgiler ışığında Osmanlı Dönemi'nde kullanılan çadırları Otağ-ı Hümayun çadırı, ahır çadırı, çadır-ı hazine, hastane çadırı, matbah ve kiler çadırı, muhtelif sınıf asker çadırları ve oba çadırları şeklinde ayırmak mümkündür.

Çadırların çiziminde genel olarak üçgen ve dikdörtgen gibi geometrik formlardan faydalanılmıştır. Padişah çadırları kırmızı renkle ve klasik desenlerle altın işlemeli şekilde ifade edilmiş, asker ve halkın kullandığı çadırlar ise genellikle sade ve beyaz renkle ifade edilmiştir.

15. UYGULAMA

Minyatür Sanatı Kuralları İle Özgün Çadır Çizimi ve Boyama

Süre: 8 ders saati

Görev

Bu uygulamada sizden uygulama adımlarını izleyerek minyatür sanatı kurallarına uygun özgün çadır çizmeniz ve boyamanız beklenmektedir.

Kullanılacak Araç Gereç

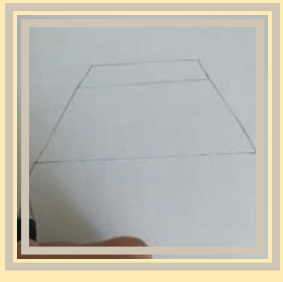
- Kurşun kalem, silgi
- Bant
- Eskiz kâğıdı
- Zemin kâğıdı
- Cetvel
- Sulu boya
- Sulandırılmış altın veya yaldız
- Çeşitli kalınlıklarda fırçalar
- Su kabı ve su
- Palet
- Siyah kontur kalemi

Uygulama İçin Öneriler

1. Uygulama yapmaya başlamadan önce içinde çadır bulunan minyatürleri inceleyiniz.
2. İki farklı rengi yanyana sürerken ilk sürülen boyanın kurumasını bekleyiniz.
3. Hazırladığınız deseni zemin kağıdına geçirmeden önce tüm düzeltmeleri yapınız.
4. Cetvel çekme işleminde metal cetvel ya da kenar kısmı hasar görmemiş plastik cetvel kullanınız.

İşlem Basamakları

1. Eskiz kâğıdınıza kurşun kalem kullanarak çadır tasarımı yapınız. Çalışacağınız çadırın çatı şemasını geometrik yapıları kullanarak çiziniz (Görsel 3.484).

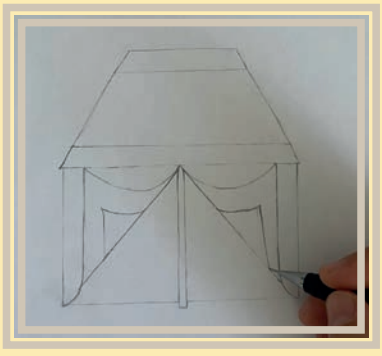
Görsel 3.484: Çadır çatı şemasını oluşturma

2. Çadırın alt bölümünü (etek bölümü) ve taban bölümünün çizgilerini çiziniz (Görsel 3.485).

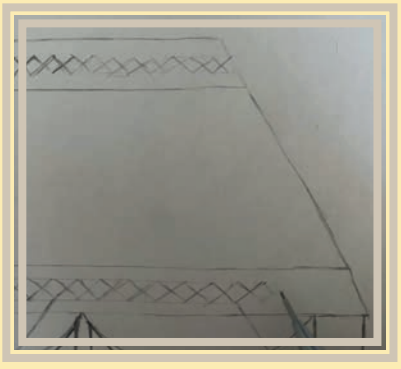
Görsel 3.485: Çadırın etek bölümünü oluşturma

3. Çadır ön cephesinin tam ortasına bir direk yerleştiriniz. Direğin her iki tarafına tutturulmuş perde yerleştiriniz (Görsel 3.486).

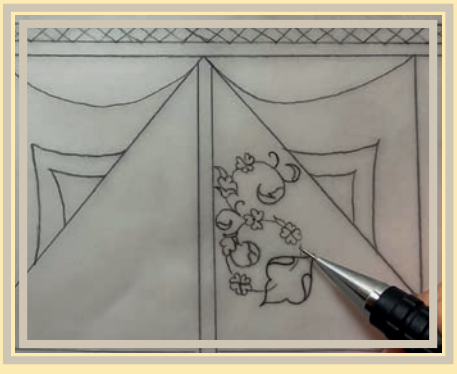
Görsel 3.486: Çadır ön cephesinin çizimi

4. Çadırın çatı bölümüne geometrik motifler yerleştiriniz (Görsel 3.487).

Görsel 3.487: Çatı bölümüne geometrik motif yerleştirme

5. Çadırın ön kısmına yerleştirdiğiniz kapı direğinin sağ ve solunda bulunan üçgen bölümlerin içine geleneksel Türk motiflerini kullanarak desen çiziniz (Görsel 3.488).

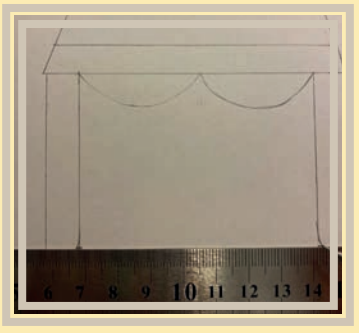
Görsel 3.488: Türk motifleri ile desen oluşturma

6. Çizdiğiniz desenin bütünlük sağlaması için bir üçgen içinde kompozisyonu tamamlayınız ve ½ simetrik olarak karşı üçgene aktarınız (Görsel 3.489). Eskiz kâğıdında tamamladığınız desenleri kâğıdın arka yüzüne geçiriniz.

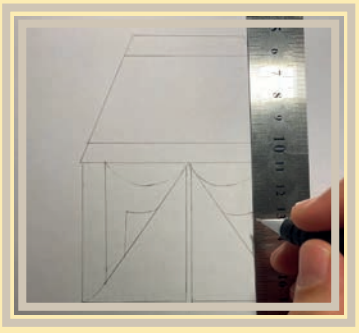
Görsel 3.489: Kompozisyonu simetrik olarak aktarma

7. Eskiz kâğıdında tamamladığınız çadır formunu zemin kâğıdına, bakarak ve cetvel kullanarak aynı ölçülerle tekrar çiziniz (Görsel 3.490).

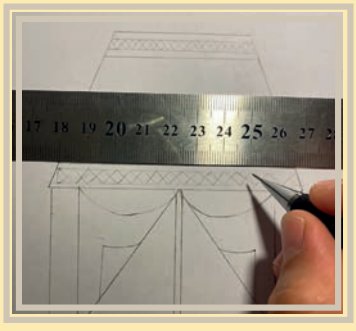
Görsel 3.490: Zemin kâğıdına çadır çizme

8. Zemin kâğıdına çizim yaparken ince uçlu kalem kullanınız ve kalemi çok bastırmayınız. Çadır eteğinin sadece dış hat çizimlerini yapınız (Görsel 3.491).

Görsel 3.491: Çadır perdesinin çizimi

9. Çadırın çatı bölümünde bulunan geometrik motifi cetvel kullanarak çiziniz (Görsel 3.492). Motif çizgilerini ince uçlu kalem ile bastırmadan yapınız.

Görsel 3.492: Geometrik motif çizimi

10. Detaylar olmadan zemin kâğıdına çizdiğiniz deseninizde kullanacağınız renklere karar veriniz ve boyalarınızı palet veya boya kabınıza hazırlayınız (Görsel 3.493).

DİKKAT

Geleneksel minyatür sanatında padişah ve vezir çadırlarında genellikle canlı ve parlak renklerin kullanıldığı, çadırların görünen cephelerinde görkemli kumaşlar ya da süslemelere yer verildiği unutulmamalıdır. Çalışmanızda göze direkt çarpacak birbirine uyumlu kontrast renkler seçiniz.

Görsel 3.493: Kullanılacak renklerin hazırlanması

11. Boya kabınıza çadırın geneli için turuncu renk hazırlayınız. Uygun kalınlıkta bir fırça ile turuncu ile boyamaya karar verdiğiniz geniş zeminleri boyayınız (Görsel 3.494).

Görsel 3.494: Çadır zemininin boyanması

12. Çadırın ön kısmında bulunan üçgen bölümleri renklendirmek için lacivert renk hazırlayınız ve uygun kalınlıkta bir fırça ile zemin rengini sürünüz (Görsel 3.495).

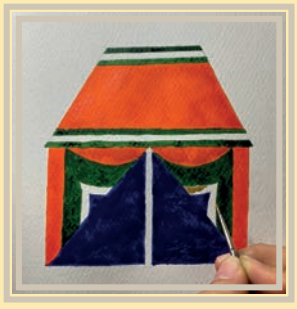
Görsel 3.495: Çadırın kapı bölümünün zemin boyaması

13. Paletinize koyu yeşil boya hazırlayınız ve Görsel 3.496'da verilen bölümün zeminini boyayınız.

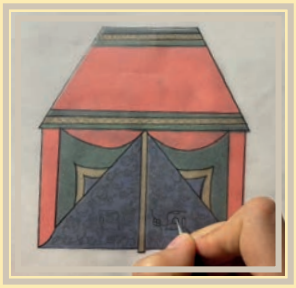
Görsel 3.496: Zemin renklerinin boyanması

14. Çadırın çatı ve etek bölümünde kalan bölümleri sulandırılmış altın veya yaldızla boyayınız (Görsel 3.497). Zemin boyalarını bitirdiğiniz çalışmanızı kuruması için bekletiniz.

Görsel 3.497: Sulandırılmış altın veya yaldızla boyama

15. Eskiz kâğıdına hazırladığınız deseninizi zemin renklerini boyayıp kuruttuğunuz çalışma kâğıdınızın üzerine yerleştiriniz. Kaymaları önlemek için iki kâğıdı çevresinden bantlayınız. Çadırın ön cephesinde üçgen bölümlerin içine çizdiğiniz deseni kurşun kaleminizle bastırarak lacivert zemin üzerine geçiriniz (Görsel 3.498).

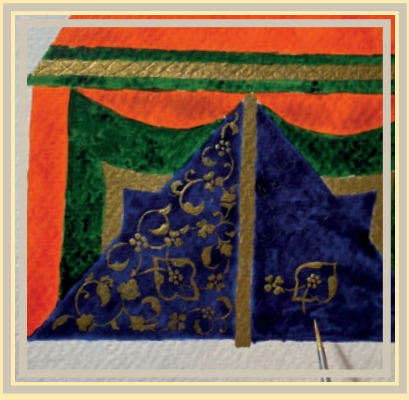

Görsel 3.498: Desen geçirme

16. Paletinize yaldız veya sulandırılmış altın hazırlayınız ve lacivert zemin üzerine geçirdiğiniz deseni ince uçlu temiz bir fırça ile boyayınız (Görsel 3.499, 500).

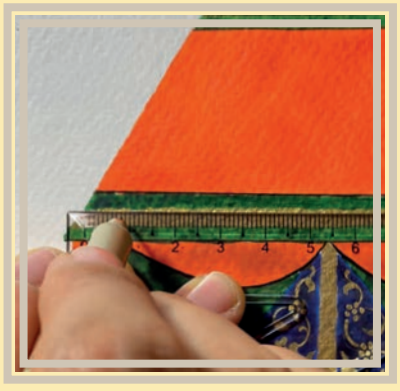

Görsel 3.499: Deseni yaldız veya altınla renklendirme

Görsel 3.500: Kompozisyonu tamamlama

17. Çadırın üst kısmı ile etek kısmını ayıran yaldızla boyadığınız bölümün çevresine cetvelinizi yerleştiriniz ve siyah kontur kaleminiz ile cetvel çekiniz (Görsel 3.501).

Görsel 3.501: Kontur kalemi ile cetvel çekme

18. İnce uçlu temiz bir fırça ve siyah mürekkebiniz ile çevresine cetvel çektiğiniz yaldızlı bölümün üzerine geometrik desenleri çiziniz (Görsel 3.502).

Görsel 3.502: Geometrik desenlerin çizilmesi

19. Çadır üzerinde farklı renklerle boyanmış tüm yüzeylerin çevresine cetvel yardımı ile kontur çekiniz (Görsel 3.503).

Görsel 3.503: Desen çevresine kontur çekme

20. Boyama işlemi ve kontur çekme işlemini bitirdiğiniz çalışmanızı kuru ve düz bir alanda kurumaya bırakınız (Görsel 3.504).

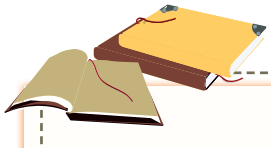

Görsel 3.504: Emine Tanrıverdi'ye ait (minyatür sanatı kuralları ile çizilmiş) çadır deseni

MİNYATÜR SANATI KURALLARI İLE ÖZGÜN ÇADIR ÇİZİMİ VE BOYAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

ÖLÇÜTLER		DERECELER			
		Geliştirilebilir (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
1.	Özgün çadır tasarımını yaptı.				
2.	Çadırın tüm bölümlerini geometrik formları kullanarak çizdi.				
3.	Çadırın bazı bölümlerine geleneksel Türk motiflerini kullanarak desen oluşturdu.				
4.	Oluşturduğu deseni kâğıdın tersine geçirdi.				
5.	Çadır tasarımını detayları olmadan zemin kâğıdına çizdi.				
6.	Kullanacağı renklere karar vererek boyaları hazırladı.				
7.	Büyük zeminlerden başlayarak zemin renklerini sürdü.				
8.	Tasarımda desen yerleştirdiği bölümlerin desenini geçirdi.				
9.	Desenlerin boyasını sürdü.				
10.	Kompozisyonun dış hat çizgilerine kontur kalemi veya fırça ile kontur ve cetvel çekme işlemini yaptı.				
11.	Verilen süreyi iyi kullandı.				
	Toplam puan				
Toplam puanın 100'lük sisteme dönüşümü: Tablodan alınabilecek en yüksek puan, her bir ölçüt için 4 puandır. Tabloda toplam 11 ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 11X4= 44'tür. **PUAN** = [(toplam puanX100) / alınabilecek en yüksek toplam puan] formülü uygulanacaktır.					
Tam puan alamadığınız ölçütlerdeki eksiklerinizi tamamlayınız.					

KENDİN YAP

Minyatür sanatı kuralları ile özgün çadır çizimi ve boyama uygulamasını, yapacağınız özgün tasarımı kullanarak 15. uygulamada verilen işlem basamakları sırasına göre çalışınız.

DİKKAT

Çadır tasarımı yapmadan önce özellikle klasik dönem minyatürlerinde çizilmiş çadır çizimlerini inceleyiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru–yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

1. ( ) Minyatürde figürler arkaya doğru uzaklaştıkça küçülerek çizilir.
2. ( ) Geleneksel minyatür eserlerinde akarsuların akış yönü belirtilir.
3. ( ) Minyatürlerde gölge kullanılmaz ve perspektife önem verilmez.
4. ( ) Minyatürde ağaç yaprakları tonlama yapılarak ayrıntılarıyla çizilir.
5. ( ) Minyatürü renklendirmeye önce altın sürülecek yerlerden başlanır.
6. ( ) Yüz çiziminde gözler arasında üç göz uzunluğu kadar boşluk bırakılır.
7. ( ) Osmanlı tarzı şehir minyatürlerinde bölgesel özellikler tasvir edilmiştir.
8. ( ) Geleneksel minyatürde göz bebeği ayrıntılı çizilerek bakışlar netleştirilir.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri, uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Minyatürde özgün insan figürü çizmek için ……. ölçü olarak alınır.
2. Geleneksel minyatür sanatında ..…… en çok kullanılan hayvan figürüdür.
3. Minyatür deseni sadeleştirme işlemi yapılırken …… çizim tekniği kullanılır.
4. Minyatür sanatında …… saz yolu üslubunu Osmanlı'ya getiren sanatçıdır.
5. Çiçeklerin dış hatları …….. üslubu kullanılarak yukardan görünecek şekilde çizilir.

C) Aşağıdaki soruların doğru cevabını bulup işaretleyiniz.

1. Minyatür sanatı mimari eserleriyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Binalar tam cephe görüntüleriyle çizilmiştir..
B) Mimari eserler derinlik verilerek çalışılmıştır.
C) Eserler sayfalar dik kullanılarak anlatılmıştır.
D) Mimari yapılar üst üste yığma şeklinde çizilmiştir.
E) Kentlerin geçmişteki görüntüleri belgelenmiştir.

2. Aşağıdakilerden hangisi geleneksel minyatürde yüz çizimi uygulamalarında uyulması gerekenlerden biri değildir?

A) Gözün alt çizgisi düz üst çizgisi kavisli çizilmelidir.
B) Burun kaşların başlangıç noktasından çizilmelidir.
C) Erkek yüzü oval kadın yüzü ise yuvarlak çizilmelidir.
D) Yüz ifadelerinde duygu durumu belirgin çizilmelidir.
E) Dudak genişliği göz bebekleri ile hizalanarak çizilmelidir.

3. Minyatür desenlerindeki doğa unsurlarını sadeleştirmek için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?

A) Motif ve figürler aynı boyda çalışılır.
B) Desenler geometrik yapılar içinde çizilir.
C) Kontur çekmek için kurşun kalem kullanılır.
D) Desen zemin kâğıdına nüanslı çizimle geçirilir.
E) Hayvan ve bitki unsurları olduğu gibi detaylı çizilir.

4. Özgün insan figürü desen çiziminde yapılacak ilk çalışma aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sadeleştirme işlemine düz çizgilerle başlanır.
B) Kırışıklık ya da leke gibi belirgin özellikler çizilir.
C) İnsan figüründe önce baş, kol ve bacaklar çizilir.
D) Sadeleştirme yapılırken yüzeysel çizim yapılır.
E) Figürün geometrik şekillerle şematik çizimleri yapılır.

5. Hazırlanan kompozisyonu renklendirme uygulamalarında aşağıdakilerden hangisi yapılmaz?

A) Zemin boyama işlemi düz boyama şeklinde yapılır.
B) Minyatürler her rengin en az üç tonuyla renklendirilir.
C) Büyük yüzeyler renklendirildikten sonra detaylara geçilir.
D) Desene siyah kontur çekildikten sonra renklendirme yapılır.
E) Renk tonları aynı yüzeyde kullanıldığında kaynaştırma yapılır.

D) Aşağıdaki soruların cevaplarını yazınız.

1. İnsan figürünü geometrik şekillerle çizmenin sağladığı faydaları açıklayınız.

……
……
……
……
……
……
……
……
……

2. Çevreyi ve canlıları gözlemlemenin minyatür çalışmalarına katkılarını açıklayınız.

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

1. ÖĞRENME BİRİMİ CEVAP ANAHTARLARI

DOĞRU-YANLIŞ								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
D	D	Y	D	Y	D	D	Y	Y

BOŞLUK DOLDURMA				
1	2	3	4	5
Uygurlar	dövme tekniği	Konya	tunç-pirinç	kırmızı-siyah

ÇOKTAN SEÇMELİ			
1	2	3	4
C	D	D	A

2. ÖĞRENME BİRİMİ CEVAP ANAHTARLARI

DOĞRU-YANLIŞ						
1	2	3	4	5	6	7
Y	D	Y	Y	D	D	D

BOŞLUK DOLDURMA					
1	2	3	4	5	6
Lale Devri	Fatih Sultan Mehmet	Kanuni Sultan Süleyman	Matrakçı Nasuh	nakkaşhane	Siyer-i Nebi

ÇOKTAN SEÇMELİ					
1	2	3	4	5	6
A	C	B	A	E	C

3. ÖĞRENME BİRİMİ CEVAP ANAHTARLARI

DOĞRU-YANLIŞ							
1	2	3	4	5	6	7	8
Y	D	D	Y	D	Y	D	Y

BOŞLUK DOLDURMA				
1	2	3	4	5
baş	at	nüanslı	Şah Kulu	hatai

ÇOKTAN SEÇMELİ				
1	2	3	4	5
B	D	B	E	D

KAYNAKÇA

Alpay, S. (1972). *Kelile ve Dimne*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
And, M. (2004). *Osmanlı tasvir sanatları: 1 minyatür*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Aslanapa, O. (2000). *Türk sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
Atila, O. (2003). Şah *Kulu'nun motif ve desen üslubu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
Başkan, S. (2014). *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine kadar Türklerde resim*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
Bektaşoğlu, M. (2009). *Anadolu'da Türk İslam sanatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
Binark, İ. (1978). Türklerde resim ve minyatür sanatı. *Vakıflar dergisi*.
Birol, İ. A. ve Derman, Ç. (2001). *Türk teyzini sanatlarında motifler* (3. baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
Bozcu, M. M. (2009). *Bezeklik Mağara tapınaklarındaki duvar resimleri* (Doktora dersi seminer çalışması). İstanbul.
Can S. (2013). Arslanhane üzerine yeni bilgiler. *İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu*. İstanbul.
Çağdaş, K. (1962). *Pançatantra masalları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Çağman, F. ve Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam minyatürleri*. İstanbul: Tercüman Sanat Kültür Yayınları.
Çağman, F. ve Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam minyatürleri*. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları 1, Ali Rıza Başkan Güzel Sanatlar Matbaası A. Ş.
Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı kitap sanatında natüralist üslupta çiçekler*. İstanbul: Aca Matbaacılık Tesisleri.
Demiriz, Y. (2017). *İslam sanatında geometrik süsleme*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Derman, Ç. ve Duran, F. (2010). Şahkulu. *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İslam Ansiklopedisi.* s. 283-284.
Dirik, M. (2012*).* El Cezeri. *Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyum Bildirileri.*
Doğanay, A. (2012). Tezyinat. *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
Doğrul, Ö. R. (1944). *Kelile ve Dimne*. İstanbul: Tan Matbaası.
Ertürk, Z. (2014). *Türk çini sanatında saz yolu ekolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
Garagaşov, V. (2006). *Tezhip sanatında saz yolu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
Keskiner, C. (2002). *Türk süsleme sanatında stilize çiçekler hatai* (2. baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Mahir, B. (1986). *Saray nakkaşhanesinin ünlü ressamı Şah Kulu ve eserleri*. Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık 1. s. 113-130. İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü.
Mahir, B. (1987). *Osmanlı sanatında saz üslubundan anlaşılan*. Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 2. s. 123-140. İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü.
Mahir, B. (2005). Minyatür. *İslam* Ansi*klopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.
Mahir, B. (2005). *Osmanlı minyatür sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
Ögel, S. (1986). *Anadolu Selçuklu sanatı üzerine görüşler*. İstanbul: Matbaa Teknisyenleri Basımevi.
Renda, G. (1997). Minyatür. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. İstanbul: Yem Yayınevi.
Tahir, H. ve Behzad, Z. (1953). Minyatür'ün tekniği. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* Ankara.
Tanındı, Z. (1996). *Türk minyatür sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayını.
Tanındı, Z. (2006). Nakkaşhâne. *İslam Ansiklopedisi*. C. 32. s. 331. İstanbul: TDV Yayınları.
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğü, Geleneksel Türk Sanatları Minyatür Uygulamaları Dersi (11-12. Sınıf), Öğretim programı (2020) Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Toklucu, A. (2010). *Matrakçı Nasuh'un Süleymannamesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul.
Ünver, S. (1958). *Fatih devri saray nakışhanesi ve Baba Nakkaş çalışmaları*. İstanbul: Türk Tıp Tarihi Kurumu.

(Kaynakça atıf sistemi, APA 6.2 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.)

GENEL AĞ KAYNAKÇASI VE GÖRSEL KAYNAKÇASI

Materyalin genel ağ kaynakçasına ve görsel kaynakçasına buradan ulaşılır.
Karekoda ulaşılamaması durumunda aşağıdaki linki kullanabilirsiniz.
http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2956

NOTLAR